

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
DİL BİLİM ANABİLİM DALI
TÜRKÇENİN EĞİTİMİ VE ÖĞRETİMİ BİLİM DALI

İLKÖĞRETİM 4. VE 7. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN
KAVRAMLAŞTIRMA ÖZELLİKLERİ

Doktora Tezi

Başak Ümit BOZKURT

Ankara-2012

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
DİLBİLİM ANABİLİM DALI
TÜRKÇENİN EĞİTİMİ VE ÖĞRETİMİ BİLİM DALI

İLKÖĞRETİM 4. VE 7. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN
KAVRAMLAŞTIRMA ÖZELLİKLERİ

Doktora Tezi

Başak Ümit BOZKURT

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Gülsün Leylâ UZUN

Ankara-2012

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
DİL BİLİM ANABİLİM DALI
TÜRKÇENİN EĞİTİMİ VE ÖĞRETİMİ BİLİM DALI

İLKÖĞRETİM 4. VE 7. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN
KAVRAMLAŞTIRMA ÖZELLİKLERİ

Doktora Tezi

Başak Ümit BOZKURT

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Gülsün Leylâ UZUN

Tez Sınavı Jüri Üyeleri

Ad - Soyad

Prof. Dr. Gülsün Leylâ UZUN (Danışman)

Prof. Dr. İclâl ERGENÇ

Prof. Dr. Ayşe KIRAN

Doç. Dr. Seda Gülsüm GÖKMEN

Yrd. Doç. Dr. Sevgi Sevim ÇIKRIKÇI

İmza

.....

.....

.....

.....

.....

Tez Sınavı Tarihi: 09 Ağustos 2012

TEŞEKKÜR

Doktora eğitimimi, son nefesine kadar yaptığı özverili çalışmalarla Türkçeye ve Türk dilbilimine sayısız katkılar sunan, ‘insan akademisyen’ olmanın en iyi örneklerinden unutulmaz bilim insanı Prof. Dr. Doğan AKSAN’ın kurduğu; onunla birlikte çalışıp onun değerlerini taşıyan, ancak bir yandan da onurlu ve özgün duruşlarıyla kendi çizgilerinde ilerleyen bilim insanlarının olduğu A.Ü. DTCF Dilbilim Bölümü’nde yapmak benim için büyük bir onurdu. Bu süreçte beni her geçen gün biraz daha geliştiren, yaşantımda iz bırakan herkese minnet içindeyim. Ancak özel olarak teşekkür etmek istediklerim var elbette.

Akademik kimliğimin ve duruşumun oluşma sürecinde, ilkeli ama insanca bir akademik duruşun örneğini sergileyerek, öğrenmeyi/öğretmeyi kutsayarak yaptığı içtenlikli ve özverili rehberlik için tez danışmanım/hep danışmanım Gülsün Leylâ UZUN’a; yaşantımın her alanında desteğini cömertçe hissettiren; duyduğu güvenle dik durmama katkı sağlayan ve yapıcı eleştirileriyle yüreklendiren İclâl ERGENÇ’e; tez izleme komitesinde yer alarak beni onurlandıran ve değerli görüşlerini paylaşan, yaşanan aksaklıklara hoşgörülle yaklaşan Ayşe KIRAN’a; doktora yaşantımda ve tez hazırlama sürecindeki katkılarıyla zorlaştırmayan, kolaylaştıran Seda Gülsüm GÖKMEN’e; bu tezin alanyazındaki yeri konusunda bıkmadan usanmadan beni yüreklendiren, zor anlarımda yüreğime su serpen, öneri ve yardımlarıyla çalışmama katkı sağlayan Sevgi ÇIKRIKÇI’ya; zaman ayırarak tez verilerinin çözümlenmesindeki önemli yardımlarıyla ve verdiği Microsoft Excel dersleriyle akademik yaşantımı kolaylaştıran Yiğit AKKÖK’e; bütün yoğunluğu içinde zaman ayırarak tezimi özenle okuyup dilsel düzeltisini yapan Suna CANLI’ya; tezin her aşamasında çeşitli yardımlarıyla destek olan, olumlu güdülemeleriyle çalışmama odaklanmama yardımcı olan Elif ARICA AKKÖK ve Selma MÜREKKEBÇİ’ye; doktora

süreci boyunca, çalışma biçimlerinden ve ilkeli duruşlarından çok şey öğrendiğim, aile güveni ve samimiyeti içinde keyifli bir çalışma ortamı sunan -başta İclâl ERGENÇ, Nadir Engin UZUN ve Gülsün Leylâ UZUN olmak üzere- A.Ü. DTCF Dilbilim Bölümü çalışanlarına; bütün eğitim yaşantım boyunca bana güvenen, sevgisini ve ilgisini esirgemeyen aileme; son olarak içinde olduğum her işte bana olan güveni ve inancıyla güç veren, kendime inancımı yitirdiğim zamanlarda sabırla yüreklendiren, yanımda duran Serdar ÇUHADAR'a çok teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

Teşekkür.....	iii
İçindekiler.....	v
Tablolar	viii
Grafikler.....	xii
Listeler.....	xvii
Çizimler.....	xvii
Ekler.....	xviii
GİRİŞ.....	1
1.1 Tezin Amacı ve Önemi	1
1.2 Araştırma Sorusu.....	3
1.3 Varsayımlar	4
1.4 Kapsam ve Sınırlılıklar.....	4
1.5 Tezin Bölümleri.....	5
II. KURAMSAL ÇERÇEVE	6
2.1 Kavramın Tanımı, Özellikleri ve Türleri.....	11
2.2 Bilginin Depolanması ve Sunumu	15
2.3 Kavramlaştırma Süreci	19
2.3.1. Klasik (<i>Classical</i>) Yaklaşım.....	19
2.3.2 Öntip-Temelli (<i>Prototype-based</i>) Yaklaşımlar.....	24
2.3.2.1 Öntip-Temelli Yaklaşımlarda Kavramlaştırma Düzeyleri.....	32
2.3.2.2 Öntip-Temelli Yaklaşımların Kısıtlılıkları	37
2.3.3 İkil (Dual) Yaklaşımlar.....	38
2.4.3.1 İkil Yaklaşımların Kısıtlılıkları.....	42
2.3.4 Yeni-Klasik (<i>Neoclassical</i>) Yaklaşım.....	43
2.3.4.1 Tanımlara Dönüş.....	43
2.3.4.2 Yeni-Klasik Yaklaşımın Kısıtlılıkları.....	44
2.3.5 Kuram-Temelli (<i>Theory-based</i>) Yaklaşım.....	45
2.3.5.1 Psikolojik Özcülük İlkesi (<i>Psychological Essentialism</i>).....	48
2.3.5.2 Kuram-Temelli Yaklaşımın Kısıtlılıkları	49
2.3.6 Atomistik (<i>Atomistic</i>) Yaklaşım.....	51
2.3.6.1 Kökten Doğuşancılık (<i>Radical Nativism</i>).....	53

2.3.6.2 Atomistik Yaklaşımın Kısıtlılıkları	55
2.4 Özet ve Değerlendirme.....	56
III. YÖNTEM.....	58
3.1 Araştırma Deseni	58
3.2 Araştırma Grubu.....	59
3.3 Verilerin Toplanması.....	60
3.4 Veritabanının Oluşturulması.....	67
3.5 Verilerin Çözümlemesi.....	68
3.6 Çözümleme Sözlükçesi.....	79
IV. BULGULAR VE TARTIŞMA.....	81
4.1 Kavramlaştırma Sürecine İlişkin Genel Gözlemler.....	83
4.2 RENK.....	96
4.2.1 RENK kavramı “ilkörnek” belirleme sonuçları.....	96
4.2.2 RENK kavramı “özellik” belirleme sonuçları.....	101
4.2.3 RENK kavramının “kullanım” düzlemindeki görünümleri.....	107
4.3 SUÇ.....	117
4.3.1 SUÇ kavramı “ilkörnek” belirleme sonuçları	117
4.3.2 SUÇ kavramı “özellik” belirleme sonuçları.....	124
4.3.3 SUÇ kavramının “kullanım” düzlemindeki görünümleri.....	128
4.4 DUYGU	137
4.4.1 DUYGU kavramı “ilkörnek” belirleme sonuçları.....	137
4.4.2 DUYGU kavramı “özellik” belirleme sonuçları.....	143
4.4.3 DUYGU kavramının “kullanım” düzlemindeki görünümleri.....	147
4.5 OYUN	157
4.5.1 OYUN kavramı “ilkörnek” belirleme sonuçları	157
4.5.2 OYUN kavramı “özellik” belirleme sonuçları.....	162
4.5.3 OYUN kavramının “kullanım” düzlemindeki görünümleri.....	166
4.6 KOKU	175
4.6.1 KOKU kavramı “ilkörnek” belirleme sonuçları	175
4.6.2 KOKU kavramı “özellik” belirleme sonuçları.....	180
4.6.3 KOKU kavramının “kullanım” düzlemindeki görünümleri.....	185
4.7 YOL	194

4.7.1 YOL kavramı “ilkörnek” belirleme sonuçları	194
4.7.2 YOL kavramı “özellik” belirleme sonuçları.....	202
4.7.3 YOL kavramının “kullanım” düzlemindeki görünümleri	205
4.8 ENERJİ.....	220
4.8.1 ENERJİ kavramı “ilkörnek” belirleme sonuçları.....	220
4.8.2 ENERJİ kavramı “özellik” belirleme sonuçları.....	228
4.8.3 ENERJİ kavramının “kullanım” düzlemindeki görünümleri.....	233
V. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME.....	246
5.1 Genel Bir Özet.....	246
5.2 Sayısal Bulgulara ve Betimsel Gözlemlere Dayalı Diğer Sonuçlar	253
5.3 Sonuçların Alanyazındaki Kuramsal Çalışmalar Bağlamında Değerlendirilmesi.....	263
KAYNAKLAR	270
ÖZET.....	275
ABSTRACT.....	277
TÜRKÇE-İNGİLİZCE TERİMLER DİZİNİ.....	279
EKLER	281

TABLolar

Tablo 2.1 – Rosch (1973)’te elde edilen en iyi/tipik üye dereceleri.....	26
Tablo 3.1 – Araştırma grubuna ilişkin bilgiler.....	60
Tablo 3.2 – Araştırmanın veritabanına ilişkin sayısal bilgiler.....	67
Tablo 3.3 – Özellik veritabanı çözümlene ulamlarının güvenilirliği.....	74
Tablo 3.4 – Tümce veritabanı çözümlene ulamlarının güvenilirliği.....	77
Tablo 4.1 – Araştırmada yer alan her bir kavramın en sık görülen ilk beş örneği...	83
Tablo 4.2 – Veri tabanında yer alan kavramların öne çıkan ilk beş özelliği.....	85
Tablo 4.3 – Veri tabanında yer alan kavramların “bilişsel ilişkilendirme” biçimlerine dayalı kullanımsal görünüşleri.....	88
Tablo 4.4 – “Bilişsel ilişkilendirmeler”e dayalı kullanım biçimleri.....	91
Tablo 4.5 – RENK kavramına verilen “örnek”lerin dağılımı.....	96
Tablo 4.6 – RENK kavramına verilen ve en sık görülen ilk beş örneğin “sıra ortalaması”.....	99
Tablo 4.7 – RENK kavramı “örnek” veritabanındaki ilişkilendirilmiş kavramların “örnek” sayısına oranı.....	100
Tablo 4.8 – RENK kavramıyla ilgili öne çıkan “özellik”ler.....	101
Tablo 4.9 – RENK kavramına ilişkin “özellik” sınıflaması içinde yazılan “duyuşsal tutum” ifadeleri.....	104
Tablo 4.10 – RENK kavramının kullanımı sırasında ortaya çıkan “sözcüksel görünümler”.....	108
Tablo 4.11– RENK kavramının kullanımı sırasında ortaya çıkan “bilişsel ilişkilendirme” biçimleri	110
Tablo 4.12 – RENK kavramının kullanıldığı “duyuşsal tutum içeren ifadeler”in dağılımı.....	113
Tablo 4.13 – SUÇ kavramına verilen “örnek”lerin dağılımı.....	117
Tablo 4.14 – SUÇ kavramına verilen ve en sık görülen ilk beş örneğin “sıra ortalaması”.....	121
Tablo 4.15 – SUÇ kavramına verilen ve en sık görülen ilk beş örneğin önceki çalışmalarla karşılaştırılması	122
Tablo 4.16 – SUÇ kavramı “örnek” veritabanındaki ilişkilendirilmiş kavramların	124

“örnek” sayısına oranı.....	
Tablo 4.17 – SUÇ kavramıyla ilgili öne çıkan “özellik”ler.....	125
Tablo 4.18 – SUÇ kavramının kullanımında ortaya çıkan “sözcüksel görünüm”ler.....	128
Tablo 4.19 – SUÇ kavramının kullanımında ortaya çıkan “bilişsel ilişkilendirme” biçimleri.....	132
Tablo 4.20 – SUÇ kavramı “kullanım” veritabanındaki eşdizimsel görünüm.....	135
Tablo 4.21 – DUYGU kavramına verilen “örnek”lerin dağılımı.....	137
Tablo 4.22 – DUYGU kavramına verilen ve en sık görülen ilk beş örneğin “sıra ortalaması”.....	140
Tablo 4.23 – DUYGU kavramına verilen ve en sık görülen ilk beş örneğin önceki çalışmalarla karşılaştırılması	141
Tablo 4.24 – DUYGU kavramı “örnek” veritabanında yer alan ilişkilendirilmiş kavramların “örnek” sayısına oranı.....	142
Tablo 4.25 – DUYGU kavramıyla ilgili öne çıkan “özellik”ler.....	143
Tablo 4.26 – DUYGU kavramının kullanımında ortaya çıkan “sözcüksel görünüm”ler.....	147
Tablo 4.27 – DUYGU kavramının kullanımında ortaya çıkan “bilişsel ilişkilendirme” biçimleri.....	152
Tablo 4.28 – OYUN kavramına verilen “örnek”lerin dağılımı.....	157
Tablo 4.29 – OYUN kavramına verilen ve en sık görülen ilk beş örneğin “sıra ortalaması”.....	160
Tablo 4.30 – OYUN kavramı “örnek” veritabanında yer alan ilişkilendirilmiş kavramların “örnek” sayısına oranı.....	162
Tablo 4.31 – OYUN kavramıyla ilgili öne çıkan “özellik”ler.....	163
Tablo 4.32 – OYUN kavramının kullanımında ortaya çıkan “sözcüksel görünüm”ler.....	166
Tablo 4.33 – OYUN kavramının kullanımında ortaya çıkan “bilişsel ilişkilendirme” biçimleri.....	169
Tablo 4.34 – OYUN kavramının kullanıldığı “duyuşsal tutum” içeren ifadeler.....	172
Tablo 4.35 – OYUN kavramının kullanıldığı “eşdizimsel” ifadeler.....	173
Tablo 4.36 – KOKU kavramına verilen “örnek”lerin dağılımı.....	175
Tablo 4.37 – KOKU kavramına verilen ve en sık görülen ilk beş örneğin “sıra ortalaması”.....	178

ortalaması”	
Tablo 4.38 – KOKU kavramı “örnek” veritabanındaki ilişkilendirilmiş kavramların “örnek” sayısına oranı.....	180
Tablo 4.39 – KOKU kavramıyla ilgili öne çıkan “özellik”ler.....	181
Tablo 4.40 – KOKU kavramı “özellik” veritabanında gözlenen “duyuşsal tutum” ifadelerinin dağılımı.....	183
Tablo 4.41 – KOKU kavramının kullanımında ortaya çıkan “sözcüksel görünümler”.....	185
Tablo 4.42 – KOKU kavramının kullanımında ortaya çıkan “bilişsel ilişkilendirme” biçimleri.....	188
Tablo 4.43 – KOKU kavramının kullanıldığı “duyuşsal tutum” içeren ifadeler.....	190
Tablo 4.44 – YOL kavramına verilen “örnek”lerin dağılımı.....	194
Tablo 4.45 – YOL kavramına verilen ve en sık görülen ilk beş örneğin “sıra ortalaması”	198
Tablo 4.46 – YOL kavramı “örnek” veritabanındaki ilişkilendirilmiş kavramların “örnek” sayısına oranı.....	200
Tablo 4.47 – YOL kavramı “örnek” veritabanında gözlenen taşıt türlerinin dağılımı.....	200
Tablo 4.48 – YOL kavramıyla ilgili öne çıkan “özellik”ler	202
Tablo 4.49 – YOL kavramının kullanımında ortaya çıkan “sözcüksel görünümler”	206
Tablo 4.50 – YOL kavramının kullanıldığı “sözcüksel görünümler”in anlam düzlemi.....	210
Tablo 4.51 – YOL kavramının kullanımında ortaya çıkan “bilişsel ilişkilendirme” biçimleri.....	212
Tablo 4.52 – YOL kavramıyla ilgili sahne unsurlarının sayısal dağılımı	215
Tablo 4.53 – YOL kavramına özgü “eşdizim-birlikte görülme ilişkisi”ne dayalı kullanımların anlam düzeylerine göre dağılımı	217
Tablo 4.54 – ENERJİ kavramına verilen “örnek”lerin dağılımı	220
Tablo 4.55 – ENERJİ kavramına verilen ve en sık görülen ilk beş örneğin “sıra ortalaması”	225
Tablo 4.56 – ENERJİ kavramı “örnek” veritabanındaki ilişkilendirilmiş kavramların “örnek” sayısına oranı	227

Tablo 4.57 – ENERJİ kavramıyla ilgili öne çıkan “özellik”ler	228
Tablo 4.58 – ENERJİ kavramının kullanımında ortaya çıkan “sözcüksel görünümler”	234
Tablo 4.59 – ENERJİ kavramının kullanımında ortaya çıkan “sözcüksel görünümler”in anlam düzeylerine göre dağılımı	239
Tablo 4.60 – ENERJİ kavramının kullanımında ortaya çıkan “bilişsel ilişkilendirme” biçimleri.....	241
Tablo 5.1 – “Örnek” veritabanında görülen ilişkilendirilmiş kavramların “örnek” sayısına oranı (genel).....	253
Tablo 5.2 – “Örnek” veritabanında görülen ilişkilendirilmiş kavramların “örnek” sayısına oranı (kavramlar bazında)	254
Tablo 5.3 – Kullanım veritabanında görülen “bilişsel ilişkilendirme” biçimlerinin dağılımı	257
Tablo 5.4 – Araştırma kapsamındaki kavramların kullanımında ortaya çıkan “sözcüksel görünüm”lerin kavramlar bazında dağılımı.....	261

GRAFİKLER

Grafik 4.1 – Veritabanındaki kavramların "bilişsel ilişkilendirme" biçimlerine dayalı kullanımsal görünüşleri.....	89
Grafik 4.2 – Araştırma kapsamındaki kavramların kullanımında ortaya çıkan "bilişsel ilişkilendirme" biçimlerinin dağılımı.....	92
Grafik 4.3 – Kavramların "bilişsel ilişkilendirme" biçimlerine dayalı kullanımlarının sınıf düzeyine göre dağılımı.....	93
Grafik 4.4 – Veritabanındaki kavramların "bilişsel ilişkilendirme" biçimlerine dayalı kullanımların cinsiyete göre dağılımı.....	94
Grafik 4.5 – RENK kavramına verilen "örnek"lerin dağılımı.....	96
Grafik 4.6 – RENK kavramına verilen "örnek"lerin sınıf düzeyine göre dağılımı	97
Grafik 4.7 – RENK kavramına verilen "örnek"lerin cinsiyete göre dağılımı.....	97
Grafik 4.8 – RENK kavramına verilen ve en sık görülen ilk beş örneğin "sıra ortalaması"	99
Grafik 4.9 – RENK kavramıyla ilgili öne çıkan "özellik"lerin dağılımı.....	103
Grafik 4.10 – RENK kavramının öne çıkan "özellik"lerin sınıf düzeyine göre dağılımı.....	106
Grafik 4.11 – RENK kavramının öne çıkan "özellik"lerin cinsiyete göre dağılımı ...	106
Grafik 4.12 – RENK kavramına ilişkin öne çıkan "özellik"lerin anlam düzeylerinin sınıf düzeyine ve cinsiyete göre dağılımı	107
Grafik 4.13 – RENK kavramının kullanımında ortaya çıkan "sözcüksel görünüşler" in dağılımı.....	109
Grafik 4.14 – RENK kavramının kullanımında ortaya çıkan "bilişsel ilişkilendirme" biçimlerinin dağılımı.....	110
Grafik 4.15 – RENK kavramının kullanımında ortaya çıkan "bilişsel ilişkilendirme" biçimlerinin sınıf düzeyine ve cinsiyete göre dağılımı	111
Grafik 4.16 – SUÇ kavramına verilen "örnek"lerin dağılımı.....	118
Grafik 4.17 – SUÇ kavramına verilen "örnek"lerin sınıf düzeyine göre dağılımı.....	119
Grafik 4.18 – SUÇ kavramına verilen "örnek"lerin cinsiyete göre dağılımı.....	119
Grafik 4.19 – SUÇ kavramına verilen ve en sık görülen ilk beş örneğin "sıra ortalaması"	121
Grafik 4.20 – SUÇ kavramıyla ilgili öne çıkan "özellik"lerin dağılımı.....	125

Grafik 4.21 – SUÇ kavramıyla ilgili öne çıkan “özellik”lerin sınıf düzeyine göre dağılımı	127
Grafik 4.22 – SUÇ kavramıyla ilgili öne çıkan “özellik”lerin cinsiyete göre dağılımı	127
Grafik 4.23 – SUÇ kavramının kullanımında ortaya çıkan "sözcüksel görünümler"in dağılımı.....	129
Grafik 4.24 – SUÇ kavramının kullanımında ortaya çıkan "sözcüksel görünümler"in sınıf düzeyine göre dağılımı.....	130
Grafik 4.25 – SUÇ kavramının kullanımında görülen "sözcüksel görünümler"in cinsiyete göre dağılımı	131
Grafik 4.26 – SUÇ kavramının kullanımında ortaya çıkan “bilişsel ilişkilendirme” biçimlerinin dağılımı	132
Grafik 4.27 – SUÇ kavramının kullanımında ortaya çıkan “bilişsel ilişkilendirme” biçimlerinin sınıf düzeyine göre dağılımı.....	133
Grafik 4.28 – SUÇ kavramının kullanımında ortaya çıkan “bilişsel ilişkilendirme” biçimlerinin cinsiyete göre dağılımı	133
Grafik 4.29 – DUYGU kavramına verilen "örnek"lerin dağılımı.....	138
Grafik 4.30 – DUYGU kavramına verilen "örnek"lerin sınıf düzeyine göre dağılımı	139
Grafik 4.31 – DUYGU kavramına verilen "örnek"lerin cinsiyete göre dağılımı	139
Grafik 4.32 – DUYGU kavramında en sık görülen ilk beş örneğin “sıra ortalaması”	140
Grafik 4.33 – DUYGU kavramıyla ilgili öne çıkan “özellik”lerin dağılımı	143
Grafik 4.34 – DUYGU kavramıyla ilgili öne çıkan “özellik”lerin sınıf düzeyine göre dağılımı	146
Grafik 4.35 – DUYGU kavramıyla ilgili öne çıkan “özellik”lerin cinsiyete göre dağılımı	146
Grafik 4.36 – DUYGU kavramının kullanımında ortaya çıkan "sözcüksel görünümler"in dağılımı	148
Grafik 4.37 – DUYGU kavramının kullanımında ortaya çıkan "sözcüksel görünümler"in sınıf düzeyine göre dağılımı	151
Grafik 4.38 – DUYGU kavramının kullanımında ortaya çıkan "sözcüksel	151

görünümler"in cinsiyete göre dağılımı	
Grafik 4.39 – DUYGU kavramının kullanımında ortaya çıkan "bilişsel ilişkilendirme" biçimlerinin dağılımı	152
Grafik 4.40 – DUYGU kavramının kullanımında ortaya çıkan "bilişsel ilişkilendirme" biçimlerinin sınıf düzeyine göre dağılımı	154
Grafik 4.41 – DUYGU kavramının kullanımında ortaya çıkan "bilişsel ilişkilendirme" biçimlerinin cinsiyete göre dağılımı	154
Grafik 4.42 – OYUN kavramına verilen "örnek"lerin dağılımı	158
Grafik 4.43 – OYUN kavramına verilen "örnek"lerin sınıf düzeyine göre dağılımı...	159
Grafik 4.44 – OYUN kavramına verilen "örnek"lerin cinsiyete göre dağılımı	159
Grafik 4.45 – OYUN kavramına verilen "örnek"lerin "sıra ortalaması"	161
Grafik 4.46 – OYUN kavramıyla ilgili öne çıkan “özellik”lerin dağılımı.....	163
Grafik 4.47 – OYUN kavramıyla ilgili öne çıkan “özellik”lerin sınıf düzeyine göre dağılımı	165
Grafik 4.48 – OYUN kavramıyla ilgili öne çıkan “özellik”lerin cinsiyete göre dağılımı	165
Grafik 4.49 – OYUN kavramının kullanımında ortaya çıkan "sözcüksel görünümler"in dağılımı.....	166
Grafik 4.50 – OYUN kavramının kullanımında ortaya çıkan "sözcüksel görünümler"in sınıf düzeyine göre dağılımı	168
Grafik 4.51 – OYUN kavramının kullanımında ortaya çıkan "sözcüksel görünümler"in cinsiyete göre dağılımı	168
Grafik 4.52 – OYUN kavramının kullanımında ortaya çıkan "bilişsel ilişkilendirme" biçimlerinin dağılımı	169
Grafik 4.53 – OYUN kavramının kullanımında ortaya çıkan "bilişsel ilişkilendirme" biçimlerinin sınıf düzeyine göre dağılımı	170
Grafik 4.54 – OYUN kavramının kullanımında ortaya çıkan "bilişsel ilişkilendirme" biçimlerinin cinsiyete göre dağılımı	170
Grafik 4.55 – KOKU kavramına verilen “örnek”lerin dağılımı	176
Grafik 4.56 – KOKU kavramına verilen “örnek”lerin sınıf düzeyine göre dağılımı...	177
Grafik 4.57 – KOKU kavramına verilen “örnek”lerin cinsiyete göre dağılımı	177
Grafik 4.58 – KOKU kavramına verilen ve en sık görülen ilk beş örneğin “sıra	179

ortalaması”	
Grafik 4.59 – KOKU kavramıyla ilgili öne çıkan “özellik”lerin dağılımı	181
Grafik 4.60 – KOKU kavramı “özellik” veritabanında gözlenen “duyuşsal tutum” ifadelerinin dağılımı	183
Grafik 4.61 – KOKU kavramının kullanımında ortaya çıkan “sözcüksel görünümler”in dağılımı.....	186
Grafik 4.62 – KOKU kavramının kullanımında ortaya çıkan “sözcüksel görünümler”in sınıf düzeyine ve cinsiyete göre dağılımı.....	187
Grafik 4.63 – KOKU kavramının kullanımında ortaya çıkan "bilişsel ilişkilendirme" biçimlerinin dağılımı	188
Grafik 4.64 – KOKU kavramının kullanımında ortaya çıkan "bilişsel ilişkilendirme" biçimlerinin sınıf düzeyine ve cinsiyete göre dağılımı	190
Grafik 4.65 – KOKU kavramı “kullanım” veritabanındaki "duyuşsal tutum" içeren ifadelerin sınıf düzeyine ve cinsiyete göre dağılımı.....	191
Grafik 4.66 – YOL kavramına verilen “örnek”lerin dağılımı.....	195
Grafik 4.67 – YOL kavramına verilen “örnek”lerin sınıf düzeyine göre dağılımı.....	197
Grafik 4.68 – YOL kavramına verilen “örnek”lerin cinsiyete göre dağılımı.....	198
Grafik 4.69 – YOL kavramına verilen ve en sık görülen ilk beş örneğin “sıra ortalaması”	199
Grafik 4.70 – YOL kavramıyla ilgili öne çıkan “özellik”lerin dağılımı.....	203
Grafik 4.71 – YOL kavramının kullanımında ortaya çıkan “sözcüksel görünümler”in dağılımı.....	207
Grafik 4.72 – YOL kavramına özgü “sözcüksel görünümler”in anlam düzeylerine göre dağılımı	211
Grafik 4.73 – YOL kavramının kullanımında ortaya çıkan “bilişsel ilişkilendirme” biçimlerinin dağılımı.....	212
Grafik 4.74 – YOL kavramının kullanımında ortaya çıkan “bilişsel ilişkilendirme” biçimlerinin sınıf düzeyine ve cinsiyete göre dağılımı.....	213
Grafik 4.75 – YOL kavramıyla ilgili sahne unsurlarının sayısal dağılımı	216
Grafik 4.76 – YOL kavramına özgü “eşdizim -birlikte görülme ilişkisi”ne dayalı kullanımların anlam düzeyleri bağlamında sınıf düzeyine ve cinsiyete göre dağılımı.....	217

Grafik 4.77 – ENERJİ kavramına verilen “örnek”lerin dağılımı	221
Grafik 4.78 – ENERJİ kavramına verilen “örnek”lerin sınıf düzeyine göre dağılımı	224
Grafik 4.79 – ENERJİ kavramına verilen “örnek”lerin cinsiyete göre dağılımı	224
Grafik 4.80 – ENERJİ kavramına verilen ve en sık görülen ilk beş örneğin “sıra ortalaması”	226
Grafik 4.81 – ENERJİ kavramıyla ilgili öne çıkan “özellik”lerin dağılımı.....	229
Grafik 4.82 – ENERJİ kavramıyla ilgili öne çıkan “özellik”lerin sınıf düzeyine ve cinsiyete göre dağılımı.....	233
Grafik 4.83 – ENERJİ kavramının kullanımında ortaya çıkan “sözcüksel görünümler”in dağılımı.....	235
Grafik 4.84 – ENERJİ kavramının kullanımında ortaya çıkan “sözcüksel görünümler”in sınıf düzeyine göre dağılımı	236
Grafik 4.85 – ENERJİ kavramının kullanımında ortaya çıkan “sözcüksel görünümler”in cinsiyete göre dağılımı	237
Grafik 4.86 – ENERJİ kavramının kullanımında ortaya çıkan “sözcüksel görünümler”in anlam düzeylerine göre dağılımı	239
Grafik 4.87 – ENERJİ kavramının kullanımında ortaya çıkan “sözcüksel görünümler”in anlam düzeyleri bakımından sınıf düzeyine ve cinsiyete göre dağılımı	240
Grafik 4.88 – ENERJİ kavramının kullanımında ortaya çıkan “bilişsel ilişkilendirme” biçimlerinin dağılımı.....	241
Grafik 4.89 – ENERJİ kavramının kullanımında ortaya çıkan “bilişsel ilişkilendirme” biçimlerinin sınıf düzeyine ve cinsiyete göre dağılımı	242
Grafik 4.90 – ENERJİ kavramına özgü “eşdizim-birlikte görülme ilişkisi”ne dayalı kullanımların sınıf düzeyine ve cinsiyete göre dağılımı.....	243

LİSTELER

Liste 3.1 – Araştırma için seçilen kavramlar.....	61
Liste 4.1 – RENK kavramı “örnek” veritabanındaki “ilişkilendirilmiş” kavramlar	100
Liste 4.2 – RENK kavramının birlikte görüldüğü “eşdizimsel” kullanımlar.....	112
Liste 4.3 – RENK kavramı “kullanım” veritabanındaki “duyuşsal tutum” ifadeleri	114
Liste 4.4 – SUÇ kavramı “örnek” veritabanındaki “ilişkilendirilmiş” kavramlar....	123
Liste 4.5 – DUYGU kavramı “örnek” veritabanındaki “ilişkilendirilmiş” kavramlar	142
Liste 4.6 – OYUN kavramı “örnek” veritabanındaki “ilişkilendirilmiş” kavramlar	161
Liste 4.7 – KOKU kavramı “örnek” veritabanındaki “ilişkilendirilmiş” kavramlar	180
Liste 4.8 – KOKU kavramı “kullanım” veritabanındaki “duyuşsal tutum” ifadeleri	191
Liste 4.9 – KOKU kavramının birlikte görüldüğü “eşdizimsel” kullanımlar.....	192
Liste 4.10 – KOKU kavramı “kullanım” veritabanında geçen “örnekler”.....	192
Liste 4.11 – YOL kavramı “örnek” veritabanındaki “ilişkilendirilmiş” kavramlar...	200
Liste 4.12 – YOL kavramı “kullanım” veritabanındaki “çağrışımsal” anlamlı “sözcüksel görünümler”	211
Liste 4.13 – YOL kavramıyla ilgili düzenlamlı eşdizimsel kullanımlar	217
Liste 4.14 – YOL kavramıyla ilgili çağrışımsal anlamlı eşdizimsel kullanımlar	217
Liste 4.15 – ENERJİ kavramı “örnek” veritabanındaki “ilişkilendirilmiş” kavramlar	227
Liste 4.16 – ENERJİ kavramının birlikte görüldüğü “eşdizimsel” kullanımlar	243

ÇİZİMLER

Çizim 2.1 – Kavram ve sözcük anlamı arasındaki ilişki.....	8
Çizim 2.2 – Bir anlam ağı örneği	16
Çizim 2.3 – Bulanıklığın (fuzzy) şemalaştırılması.....	23
Çizim 2.4 – Vazo, kâse ve kupa sınıflaması	29
Çizim 2.5 – Öntip kuramının temel dayanakları	30
Çizim 3.1 – İlkörnek/öntip açısı	70

EKLER

EK 1 – “İlkörnek/öntip” belirleme sormacası.....	283
EK 2 – “Özellik” belirleme sormacası.....	284
EK 3 – “Kullanımsal görünüm” sormacası.....	285
EK 4 – RENK kavramı örnek veritabanı.....	286
EK 5 – RENK kavramı örnek veritabanı kavram dizini.....	291
EK 6 – RENK kavramı özellik veritabanı.....	293
EK 7 – RENK kavramı tümce veritabanı.....	298
EK 8 – SUÇ kavramı örnek veritabanı.....	303
EK 9 – SUÇ kavramı örnek veritabanı kavram dizini.....	310
EK 10 – SUÇ kavramı özellik veritabanı.....	313
EK 11 – SUÇ kavramı tümce veritabanı.....	318
EK 12 – DUYGU kavramı örnek veritabanı.....	323
EK 13 – DUYGU kavramı örnek veritabanı kavram dizini.....	328
EK 14 – DUYGU kavramı özellik veritabanı.....	331
EK 15 – DUYGU kavramı tümce veritabanı.....	336
EK 16 – OYUN kavramı örnek veritabanı.....	341
EK 17 – OYUN kavramı örnek veritabanı kavram dizini.....	348
EK 18 – OYUN kavramı özellik veritabanı.....	352
EK 19 – OYUN kavramı tümce veritabanı.....	357
EK 20 – KOKU kavramı örnek veritabanı.....	362
EK 21 – KOKU kavramı örnek veritabanı kavram dizini.....	369
EK 22 – KOKU kavramı özellik veritabanı.....	374
EK 23 – KOKU kavramı tümce veritabanı.....	379
EK 24 – YOL kavramı örnek veritabanı.....	384
EK 25 – YOL kavramı örnek veritabanı kavram dizini.....	389
EK 26 – YOL kavramı özellik veritabanı.....	393
EK 27 – YOL kavramı tümce veritabanı.....	398
EK 28 – ENERJİ kavramı örnek veritabanı.....	403
EK 29 – ENERJİ kavramı örnek veritabanı kavram dizini.....	409
EK 30 – ENERJİ kavramı özellik veritabanı.....	412
EK 31 – ENERJİ kavramı tümce veritabanı.....	417

GİRİŞ

Bu tez, ilköğretim öğrencilerinin kavramlaştırma (*conceptualization*) özelliklerine ilişkin betimsel bir araştırmadır.

Bu araştırmada ilköğretim 4. ve 7. sınıf öğrencilerinin kavramlaştırma özelliklerini, yaşa ve cinsiyete bağlı olarak belirlemek amaçlanmıştır; bu amaç çerçevesinde sormacalar yoluyla seçilmiş yedi temel kavrama ilişkin “örnek”, “özellik” ve “kullanım” veritabanları oluşturulmuştur. Veritabanları, araştırma kapsamındaki kavramların ilkörneklerini, özelliklerini ve kullanımsal görünümünü, araştırma grubunun seçimleri ve eğilimleri doğrultusunda belirlemek için kullanılmıştır. Verilerin çözümlenmesi ise bu üç temel çerçevede (örnek, özellik, kullanım) yapılırken, seçilen kavramlara özgü veritabanında gözlenen kavramlaştırma özellikleri de betimlenmiştir.

1.1 Tezin Amacı ve Önemi

Tezin temel amacı, kavramlaştırma özelliklerini/sürecini ilköğretim 4. ve 7. sınıf öğrencilerinden toplanan verilerle betimlemek; bu çerçevede yaşa, cinsiyete ve kavramların yapısına bağlı olarak kavramlaştırma özelliklerinin nasıl bir görünüm sergilediğini nicel ve nitel boyutlarıyla karşılaştırmalı olarak sunmaktır.

Piaget ve Vygotsky'nin bilişsel gelişim ve öğrenme kuramları açımlarıyla pek çok alanda olduğu gibi eğitimbilimlerinde de eğitimsel düzenlemelerin çocuğun biliş yapısı odak alınarak yapılması gerektiği yaygın olarak benimsenen bir görüş

olmuştur. Bu yolda biliş, algı, dikkat, bilginin depolanması, bilginin yapılandırılması; yeniden çağırma; kavramlar, sahneler, şemalar ve imgeler vb. gibi çalışma alanlarıyla bilişsel psikoloji ve bilişsel dilbilim, eğitim ortamlarına doğrudan veri sağlayabilmektedir. Özellikle dış uyaranlardan kalıcı bilgiye doğru uzanan süreçte önceki bilgilerle yeni bilgilerin ilişkilendirilmesi, yeni bilgilerin eski bilgiler bağlamında yapılandırılması, yeni uyaranlarla eski ve yeni bilginin geri çağırılması vb. zihinsel süreçleri tanımlama ve bu zihinsel ürünleri değerlendirme çalışmaları, bütün öğrenme ortamlarına destek sunacak niteliktedir.

Kavramlaştırma da (*conceptualization*) bilişsel psikoloji ve bilişsel dilbilim alanlarının odaklandığı zihinsel süreçlerdendir. Çünkü bilginin yapılandırılması ve sunumu çerçevesinde farklı bilgi depolama biçimleri olan sahneler, şemalar, imgeler ilkeler ve genellemeler, özünde kavramlaştırma sürecini içermektedir. Bu noktada kavramlar, bilgiyi işleme/depolama sürecinde kullanılan tüm araçların bileşenleri konumundadır. Böylece bireyin her bir deneyimi, kavramların dolayısıyla zihinsel şemalarının/sahnelerin/imgelerin yeniden yapılandırılması anlamına gelmektedir. Genelde eğitim, özelde ise dil ve anadili eğitimi ortamı da bilginin yapılandırılması odağında düzenlenmiş eğitim yaşantılarından oluşacağı için kavramlaştırma sürecinin betimlenmesi, anahtar bir işlev üstlenmektedir.

Kavramlar, insanların hatta tüm canlıların yaşamını sürdürmesinde temel araçtır. Çünkü insanları kavramlar yoluyla tanır, ayırt eder, seçer ve birleştirir. İnsan zihninin çalışma biçimi bunlar üzerine kurulu olduğundan “düşünce” de kavramlara dayalı bir sistemle üretilmektedir. Dünya bilgisini soyutlama süreci olarak hem düşünce hem de kavramlar, “dil” ile etkinleşmekte ve dil-düşünce (kavram) ilişkisi karşılıklı birbirini var etmektedir. Dil zihinsel süreçleri, zihinsel süreçler dili

biçimlendirmektedir. Bu ilişkinin döngüsel yapısı, hem dilin hem de zihnin geliştirilmesini zorunlu kılmaktadır.

Bu çerçevede kavramlaştırmanın anadili eğitimi/öğretimindeki etkin rolü belirginleşmektedir. Kavramlaştırma sürecinin betimlenmesi, ortaya çıkan sonuçlar yoluyla hem bilişsel gelişimin hem de dil becerilerinin geliştirilmesine yarayacak veriler sunacaktır. Bu araştırma da bilişsel anlambilim çalışmalarından yararlanılarak, kavramlaştırmanın ilköğretim öğrencilerinden toplanan verilerle betimlenmesi amaçlanmakta; böylece hem anadili eğitimi/öğretimi ortamlarına hem de bilişsel gelişim çalışmalarına katkı sağlanacağı düşünülmektedir.

1.2 Araştırma Sorusu

İlköğretim 4. ve 7. sınıf öğrencilerinin kavramlaştırma özellikleri, sınıf düzeyi, cinsiyet ve kavramların içyapısı açısından nasıl bir görünüm sergilemektedir?

Bu temel soru çerçevesinde şu alt sorulara yanıt aranacaktır:

- Araştırma kapsamında ele alınan kavramların kavramlaştırılma özellikleri genel olarak nasıl bir görünüm sergilemektedir?
- Araştırma kapsamındaki kavramlar çerçevesinde kavramlaştırma özellikleri sınıf düzeyine göre nasıl bir görünüm sergilemektedir?
- Araştırma kapsamındaki kavramlar çerçevesinde kavramlaştırma özellikleri cinsiyete göre nasıl bir görünüm sergilemektedir?

- Araştırma kapsamındaki kavramlar çerçevesinde kavramlaştırma özellikleri kavramların içyapısı açısından nasıl bir görünüm sergilemektedir?

1.3 Varsayımlar

Yukarıdaki araştırma soruları kapsamında bu araştırmanın varsayımları şöyledir:

- Kavramlaştırma özelliklerine ilişkin dilsel veri üzerinden çıkarım yapılabilir.
- Kavramlaştırma özellikleri, sınıf düzeyine göre farklılıklar gösterir.
- Kavramlaştırma cinsiyete göre farklılıklar gösterir.
- Kavramlaştırma, kavramın içyapısına özgü değişiklikler sergiler.

1.4 Kapsam ve Sınırlılıklar

Bu araştırma, kavramlaştırma süreciyle doğrudan ilgili değildir. Kavramlaştırma sürecine ilişkin ipuçları sunacağı varsayılan kavramlarla ilgili dilsel veriyle sınırlıdır.

Araştırmada sormacalar yoluyla oluşturulan veritabanı, seçilen kavramlarla sınırlıdır (RENK, SUÇ, DUYGU, OYUN, KOKU, YOL, ENERJİ).

Araştırma, kavramların “örnek”, “özellik” ve “kullanımsal” özellikleriyle sınırlıdır.

Bu araştırma, seçilen ilköğretim okullarındaki 4. ve 7. sınıf düzeyindeki toplam 206 öğrenciden toplanan verilerle sınırlıdır.

Son olarak araştırma 2011-2012 eğitim-öğretim yılı bahar yarıyılında toplanan verilerle sınırlıdır.

1.5 Tezin Bölümleri

Yukarıda sunulan amaç ve kapsam çerçevesinde bu tezin bölümleri şöyle oluşturulmuştur:

Birinci bölümde, tezin konusu, amacı, önemi, araştırma sorusu, varsayımlar ve kapsamına ilişkin bilgi verilmektedir.

İkinci bölümde, tezin kuramsal arka planını oluşturan kavramlaştırma kuram ve yaklaşımları ele alınmaktadır.

Üçüncü bölümde, tezin yöntemi, araştırma deseni, araştırma grubu, veri toplama aracı, veritabanı ve verilerin çözümlenmesine ilişkin bilgiler sunulmaktadır.

Dördüncü bölümde, verilerin çözümlenmesi sonucunda elde edilen bulgular, önce genel çerçevede, sonra her kavram için ayrıntılı olarak tartışılmaktadır.

Tezin son bölümünde, araştırmanın sonuçları özetlenmekte ve bu sonuçlar doğrultusunda araştırmanın vargıları sunulmaktadır.

II – KURAMSAL ÇERÇEVE

Kavramlar üzerine yapılan çalışmalar, genel çerçevede iki yönelim içinde değerlendirilebilir:

- 1- Kavramların zihindeki temsili ve kavramlaştırma sürecine ilişkin çalışmalar
- 2- Kavramların eğitsel süreçlerde sunumu ve etkili kavram öğretimine ilişkin çalışmalar

Bu tezde ilk yönelim -kavramların zihinde temsili ve kavramlaştırma süreci- üzerinde durulacak; bu nedenle eğitsel ortamlarda kavram öğretimine ilişkin kuramsal bilgilere yer verilmeyecektir. Bu bölümde kavramların yapısı ve zihindeki temsiline ilişkin kuram ve yaklaşımlar özetlenecek; daha sonra bu kuramsal çerçeve yoluyla ilköğretim öğrencilerinin kavramlaştırma özellikleri betimlenecektir. Tezin bu yönüyle kavramlaştırma sürecine ilişkin ipuçları sunacağı; dolayısıyla eğitsel ortamlara, kuramsal ve betimsel veri sağlayacağı beklenmektedir.

Kavramlar, -özellikle psikoloji ve dilbilim alanlarında- farklı yaklaşımlara göre farklı yönleriyle tanımlanmakta, bu da kavramlaştırma sürecine ilişkin kuramları/ yaklaşımları doğurmaktadır. Genel bir çerçevede klasik yaklaşıma göre kavramlar, sınıflama kuralları ve ortak özelliklerken, bilişsel yaklaşımlara göre bellekteki *sahnelerin* (script), *şemaların* (schemata) ya da karmaşık *anlam ağlarının* (semantic network) bileşenleridir. Ancak hemen hemen tüm yaklaşımların ortak yanı kavramların ve kavramlaştırmanın bir 'özetleme' ve 'soyutlama' işlemi olduğudur.

Bilişsel çalışmalardan önce, kavramların, sözcük anlamıyla örtüştüğü, adların dolayısıyla göndergelerin doğrudan kavramları işaret ettiğine ilişkin görüşler bulunmaktadır. Ancak günümüzde anlamın basit bir gönderim/gösterim ilişkisinden çok daha fazlası olduğuna ilişkin görüşler öne çıkmaktadır. Anlam, dünya ve sözcükler arasındaki karmaşık bir düzleme işaret eder; bunlar zihinsel temsillerdir. (Saeed, 2005: 32).

Zihinsel temsil (mental representation) yaklaşımı, anlamı tanımlamak için kavramsal yapıyı tanımlamaya çalışır.

Kavramsal yapı, geleneksel çalışmalara göre bir *adın*, bir varlığı (entity) göstermesiyle sınırlıdır; bu gösterim, konuşucu ya da dinleyicinin zihnindeki varlıkla örtüşür. Bu durumda zihinsel varlıklar, imgelerdir. Buna göre gerçek dünya varlığı ile imge arasındaki ilişki benzerlik üzerine kuruludur. Bu, gerçek dünya varlıklarında işleyen bir bakış açıdır. Ancak zihinsel olarak var olan, gerçek dünyada olmayan varlıklarda sorunlar oluşmaktadır. Ayrıca herkesin zihnindeki imgeler birbirinden farklıdır; çünkü kişilerin deneyimlerine bağlı olarak imgeler değişir (Saeed, 2005: 32). Saeed (2005: 32) bunu örneklemek için ÜÇGEN örneğini verir: ÜÇGEN kavramında bir kişi EŞKENAR ÜÇGEN zihinsel imgesine sahipken, başka biri İKİZKENAR ÜÇGEN zihinsel imgesine sahip olabilir. Çünkü tüm üçgen türleri tarafından paylaşılan özelliklerden oluşan bir imge elde etmek olanaksızdır.

Dolayısıyla insanlar, deneyimlerine göre kendi zihinsel imgelerini oluşturmaktadırlar; kimisi için KÖPEK imgesi 'kurt köpeği' iken, kimisi için de 'rottweiler'dır.

Bu durumda sözcük/kavram, -kişisel olarak ele alınmadığında- belli bir varlığa değil, bir ulama gönderim yapmaktadır. Öyleyse tek bir varlığı adlandırmakla, birbiri ile ilişkili varlıklar kümesini adlandırmak farklı zihinsel süreçleri gerektirmektedir (Coşkun, 2011: 41).

HAYVAN ya da YEMEK gibi üst düzey kavramların ne tür imgelere sahip olacağı sorusu, kavramların ulamsal özelliklere gönderimini öne çıkarmaktadır. Dolayısıyla zihinsel imgelerle gerçek dünya varlıkları arasındaki ilişkinin birebir benzerlikle açıklanamayacağı görülmektedir. Ayrıca imgesi olmayan soyut kavramlar için (HUKUK, AŞK, DEMOKRASİ, KÖTÜ vb.) durum daha da zorlaşır. Bu durumda anlamın “kavram”la ilişkilendirilmesi gerekmektedir (Saeed, 2005: 32). Aitchison (2003: 44), anlam (dil) ile kavram arasındaki ilişkiyi aşağıdaki gibi şemalaştırır:

Çizim 2.1 – Kavram ile sözcük anlamı arasındaki ilişki

Çizim 2.1’de görüldüğü gibi kavram, anlamdan çok daha fazlasıdır (*anlamın sözcükten (dilsel etiket) ve imgeden oluştuğu varsayılınca*). Kavram oldukça geniş bir çerçevede, anlamı kapsayan, kültürel ve kişisel deneyimlerin de eklemlendiği bir içeriği temsil edebilmektedir.

Alanyazındaki bu gibi tartışmalar, kavramsal yapı üzerinde yoğun bir biçimde durulmasını gerekli kılmıştır. Bu nedenle kavramlarla ilgili temel bir soru “kavramların yapısının/biçiminin nasıl olduğu”dur. Diğer temel bir soru ise “çocukların kavramları ve kavramların dilsel etiketlerini nasıl edindiği”dir.

Bilişsel yaklaşımlar, kavramlara kavramlaştırma süreci içinde odaklanmışlardır. Çünkü kavramlar, içinde buldukları *ulamın* (category) üyesi olarak öne çıkmaktadır. Bu çerçevede kavramlaştırma öncelikle bir *ulamama* (categorization) süreci olarak belirginleşmektedir. Bilişsel yaklaşımlar, ulamlama sürecinin aynı zamanda bir bilgi depolama biçimi olduğu ve ulamlamanın bilgiyi yapılandırma sürecinin temelini oluşturduğu görüşü üzerinde durmaktadır.

İnsan, dünyayı tanıma (dolayısıyla dili edinme-geliştirme) süreci içinde sayısız uyararla karşılaşmakta; kendi bilişsel becerileri ve deneyimleri doğrultusunda algıladıklarını bilişsel bir sınıflama işlemine sokmaktadır. Bu sınıflama, algı ve biliş arasında etkileşimi sağlamaktadır. Duyusal algılama sistemi, dikkat odağına giren uyararla ilgili bilgi toplamayı sağlarken, bilişsel sistem, bu uyararı bir ulama dahil etmektedir (Löbner; 2002:172,173). Böylece biliş, kavramlaştırma yapmaktadır; yani bir biçimde bilgi depolamaktadır.

Ayrıca insan sınıflama yetisiyle karşılaştığı uyarın ağırları içindeki her tür bilgiyi ayrı ayrı öğrenmesine gerek kalmadan ayırt edebilmektedir. Böylelikle her bir *varlığın* (entity) eşsiz olmadığını fark etmekte; bilişsel bir ekonomi yaparak yeni karşılaştığı uyararı ona ‘benzer’ uyarılara ilişkin bilgisini kullanarak algılamaktadır. Örneğin bir insanın kaplanların tehlike oluşturduğunu (KAPLAN kavramının tehlikeli olduğunu) bilmesi, daha sonra karşılaştığı bir kaplana göre bir davranış geliştirmesini

sağlamaktadır. Böylece karşılaştığı her bir kaplan için tehlike bilgisini ayrı ayrı öğrenmesine gerek kalmamaktadır (Pesonen, 2002: 5).

Kavramlar, bilişin en temel birimleridir ve farklı zamanlarda, kültürlerde aynıdır. Değişen, kavramların örnekleriyle, onlara yüklenen değerlerdir. Dolayısıyla insanlar aynı kavramsal içeriği paylaşmaktadırlar.

Çünkü köpeklerle ilgili konuşmak için tüm konuşucuların ortak olarak KÖPEK kavramını kullanmaları gerekir. Konuşucuların köpeklerle ilgili farklı deneyimleri ve arka plan bilgileri vardır; ancak bu durum, KÖPEK kavramının farklı kavramları çağrıştırmamasıyla ilgilidir. Bu nedenle farklı insanlar kavramlara eklemledikleri bu diğer bilgilerle birebir aynı kavramları paylaşmazlar; hatta aynı kişi farklı zamanlarda aynı kavrama sahip olmayabilir. Çünkü kavramlar dünyadaki *varlıklar* (entity) ve *olayların* (event) *deneyimlere* dayalı olarak fark edilen özellikleriyle algılanmaktadır. Deneyimler değiştikçe kavramların özellikleri de değişmekte; böylece kavramlar sistemli olarak yeniden yapılandırılmaktadır (Pesonen, 2002: 11).

İnsanın yaşama becerisinin temeli olan kavramlaştırma, soyutlama ve ulamlama işlemleriyle algılama, ayırt etme, seçme, birleştirme işlemlerini içermektedir. Bu zihinsel yapılanma *kavramsal ulam* (conceptual category) olarak da adlandırılmaktadır. Croft ve Cruse (2004:74) kavramsal ulamların barındırdığı zihinsel işlemler yoluyla öğrenme, planlama, iletişim ve dil gibi genel bilişsel işlevlerle ilişkili araçlar olarak görülebileceğini belirtmiştir.

Yeni olanın aynen tekrarlanması olanaklı olmayan eski deneyimlere göre benzer yönlerinin ilişkilendirilerek aynı ulam içine alınması işlemi, “dil”in edinilmesi ve kullanılmasının da temelinde yer almaktadır. Dil de genelleme/soyutlama ya da ulam

koşulları ile işlemektedir. Bir dilsel anlatım sonuç olarak göndergeler arasındaki ilişkiyi; yani ulamı/ulamaları temsil etmektedir (Croft ve Cruse, 2004:74).

2.1 Kavramın Tanımı, Özellikleri ve Türleri

Alanyazında birbirinden farklı kavram tanımları yapılmıştır. Bunların kimi ortak özellikleri vurgulamakta; kimi bağımsız nitelermeler içermektedir.

Kavram, Aksan'a (2003,CIII:151) göre dünyadaki varlıkların, ortak özelliklerine dayanan dile özgü bir genelleme, bir soyutlamadır.

Merrill'e (1983) göre, kavramlar insan düşüncesinin yapı taşlarıdır. Nesne ve/veya olayların gözlenebilen özelliklerinin toplamından oluşurlar. Kavramlar ortak özellikleri paylaşan ve aynı isimle tanımlanan simgeler, olaylar ve varlıklardan oluşan bir gruptur. Dolayısıyla kavramlar, eşyayı, olayları, insanları ve(ya) düşünceleri benzerliklerine göre sınıflandırıldığında bu sınıflara verilen adlandırmadır. Böylelikle kavramlar somut eşya, olaylar veya varlıklar olmaktan daha çok, belirli sınıflar altında toplandığında ulaşılan soyut düşünce birimleridir. Gruplama ve/veya sınıflama benzerlik ve farklılıklara göre yapılır.

Gruplama yapma ve bu gruplara isim verme doğal bir süreç olmayıp deneyimlerle ilgilidir (Doğanay, 2003). İnsanlar çocukluktan başlayarak düşüncenin birimleri olan kavramları ve onların adları olan sözcükleri öğrenirler; kavramları sınıflar, aralarındaki ilişkileri bulurlar, böylece bilgilerine anlam kazandırır, yeniden düzenlerler; hatta zihinlerinde yeni kavramlar ve yeni bilgiler oluştururlar. İnsan

zihnindeki bu öğrenme ve yeniden yapılanma süreci her yaşta sürüp gider (Şimşek, 2006: 28).

Her kavram bir ulam içinde bulunur. Bu ulamı oluşturan öğelerin ortak ve değişken özellikleri bulunur. Bu açıdan, her kavram başka kavramlarla bir şekilde ilişkilidir.

Kavramsal özellikler, kavramların sahip oldukları özniteliklerdir [attributes ve(ya) features]. Klausmeier'e (1992) göre kavramlar öznitelikleri açısından üç gruba ayrılır. Bunlar, 'öz' (intrinsic), 'işlevsel' (functional) ve 'ilişkisel' (relational) özelliklerdir. *Öznitelik*, belirli bir kavramın tüm örneklerinde bulunan değişmez özelliklerdir. Bu özellikler kavramsal açıdan aynı adı taşıyan varlık, görüş ve olayların tümünde zorunlu olarak bulunur. Dolayısıyla bunlar bir ulama ait tüm örneklerde ortak olarak bulunan özelliklerdir.

İşlevsel ve ilişkisel özellikler, ulam içinde kimi örneklerin sahip olduğu kimi örneklerin sahip olmadığı değişken özelliklerdir. Bunlar *öznitelikleri destekleyen ve ek özelliklerdir*. Örneğin ÜÇGEN kavramı incelendiğinde; üçgenlerin "üç kenarlı, kapalı bir şekil olması" ve "iç açılarının toplamının 180 dereceye eşit olması" değişmeyen *özniteliklerdir*. Üçgenlerin "kenarlarının birbirine eşit olması" ya da "iki kenarının birbirine eşit olması" ya da "her üç kenarında birbirinden farklı olması" değişken özellikleridir.

Alanyazında, kavram türleriyle ilgili de farklı yaklaşımlar bulunmaktadır:

Merrill ve Tennyson'a (1977) göre kavramlar, ardışık (successive) kavramlar ve bağlantılı (coordinate) kavramlar olmak üzere ikiye ayrılır. Ardışık kavramlarda,

kavramların sahip oldukları ortak özellikler açısından kavramlar arası üstten alta doğru ya da alttan üste doğru bir sınıflandırmadan (taksonomiden) söz edilmektedir. Örneğin; “çiçekli bitkiler” kavramı “bitkiler” kavramının, “bitkiler” kavramı da “canlılar” kavramının altında yer alır ve bu kavramlar ortak özellikler açısından ardışık kavramlardır. Bağlantılı kavramlar ise ardışık bir yapı içerisinde yer almayan ancak birbiriyle ilişkili olan kavramlardır. Örneğin; “cep telefonu” kavramı “telefon” kavramı ile birlikte düşünüldüğünde ardışık bir kavram, “telsiz” kavramı ile birlikte düşünüldüğünde bağlantılı bir kavramdır (Şimşek, 2006: 30).

Şimşek (2006)’daki bir başka sınıflandırma kavramların soyut – somut kavramlar olarak ele alınmasına ilişkindir. Bu sınıflama kavramın yapısı gereği bir yanılıgyı da beraberinde getirebilmektedir. Yapısı gereği soyut olan kavramların, “somut” olarak adlandırılması, kavramın dünyadaki göndergesiyle ilgili bir durumdur. Bu sınıflandırmada kavramları, “soyut gönderimli/ somut gönderimli” kavramlar olarak ele almak daha açık olacaktır. Bu çerçevede soyut gönderimli kavramlara AŞK, somut gönderimli kavramlara AĞAÇ örnek olarak verilebilir. Somutluk ölçütü, gözlemlenebilen ya da duyuşsal olarak algılanabilen özelliklerden oluşmaktadır. Zihinsel varlıklara gönderim yapan; ancak gözlenemeyen/duyuşsal olarak algılanamayan kavramlar da soyut gönderimli kavramlara işaret etmektedir.

Varlıksal Kavramlar – İlişkişel Kavramlar: Eysenck ve Keane (1995) tarafından yapılan bu sınıflandırmaya göre; nesnel kavramlar insanların kendi çevrelerinde bulabilecekleri fiziksel varlıkları ya da nesnelere sınıflamak için kullanılan kavramlardır. İlişkişel kavramlar ise nesnel kavramlar arasındaki ilişkileri belirtmek üzere kullanılan ve çoğunlukla sözel bilgilerden oluşan önermelerdir.

Örneğin; “su” bir nesnel kavramdır, suyun ısınması sonucunda ortaya çıkan “buharlaşıma” ilişkisel bir kavramdır.

Kendiliğinden Kavramlar – Kendiliğinden Olmayan Kavramlar: Piaget’ye (1964) göre, kavramların oluşumunu ikili bir sınıflama ile açıklanabilir. Kendiliğinden kavramlar, çocuğun düşünme özelliklerini doğrudan yansıtır. Çocuk dünyayı algılayabildiği kadarıyla yorumlar ve kendi mantığıyla açıklamaya çalışır. Örneğin; küçük yaşlardaki çocukların “köpek” yerine “hav hav” sözcüklerini kullanmasıdır. Kendiliğinden olmayan kavramlar ise çocuğun genelde yetişkinlerin istediği doğrultuda sergilediği düşünme biçimini gösterir. Örneğin, okul ortamında “dayak” denildiği zaman birçok öğrencinin bu olumsuzluğu yaramazlık yapan arkadaşlarının cezalandırılmasına yönelik bir uygulama olarak görmesi ve farkında olmadan onaylaması aslında kendiliğinden öğrenilmiş bir tanımlama değildir. (Akt. Şimşek, 2006: 31)

Günlük Kavramlar – Bilimsel Kavramlar: Kavramların oluşumunu doğal ve eğitsel çevre bağlamında ele alan Vygotsky (1994), iki tür kavramdan söz etmektedir: Günlük ve bilimsel kavramlar. Günlük kavramlar, çocukların okul dışındaki etkileşimi ile ortaya çıkan ve günlük yaşam bağlamında gelişen kavramlardır. Bilimsel kavramlar ise belirli bir bilim dalıyla ilgili olarak okulda öğrenilen kavramlardır. Bu kavramlar tanımlanır, sistematik yönden aşamalı bir yapıları vardır ve mantıksal bir düzenleme içinde sunulur (Akt. Şimşek, 2006: 31).

Üst Düzey Kavramlar – Temel Düzey Kavramlar – Alt Düzey Kavramlar: Bu sınıflama öntip (prototype) temelli yaklaşımla ortaya çıkan bir sınıflama biçimidir. Kavramların ulam içinde üç düzeyde bulunabileceği ileri sürülür. Temel düzey

kavramlar (basic level), (ör. sandalye) en kolay ve çabuk ayırt edilen kavramlardır. Üst düzey kavramlar (superordinate level) (ör. mobilya) ise daha az ortak özelliğin paylaşıldığı ve genel bilgi içeriği sunan birimlerden oluşmaktadır. Alt düzey kavramlar ise (subordinate level) (ör. mutfak sandalyesi) kendi aralarında yüksek benzerlik taşıırken temel düzeydeki kavramlarla da ortak özellikler paylaşırlar. (Löbner, 2002: 183-185).

2.2 Bilginin Depolanması ve Sunumu

İnsan beyninin bilgiyi depolama biçimlerine ilişkin çeşitli görüşler ve bu görüşlere dayalı adlandırmalar bulunmaktadır. En genel sunumuyla bunlar, “anlam ağı kurma”, “ilkeler oluşturma”, “şema geliştirme” ve bunların tümüyle ilişkili olarak “kavramlaştırma”dır.

Anlam ağı kurma, zihinde bilgiyi, farklı biçimde depolanmış bilgiler arasındaki ilişkiyi kuracak ve yeni bilgi girdilerinin yerini belirleyecek biçimde depolamadır. *İlkeler oluşturma*, zihinde bilgiyi, koşullara bağlayarak depolamadır. *Şema geliştirme*, zihinde bilgiyi, bağıntılı kavramlardan oluşan şemalar kurarak depolama sürecine işaret eder. *Kavramlaştırma ise* kavramın ayırt edici özellikleri ve(ya) kavramın örneklerinden hareketle bilginin depolanmasıdır (Subaşı-Uzun, 2007; Ülgen, 2004:89-93).

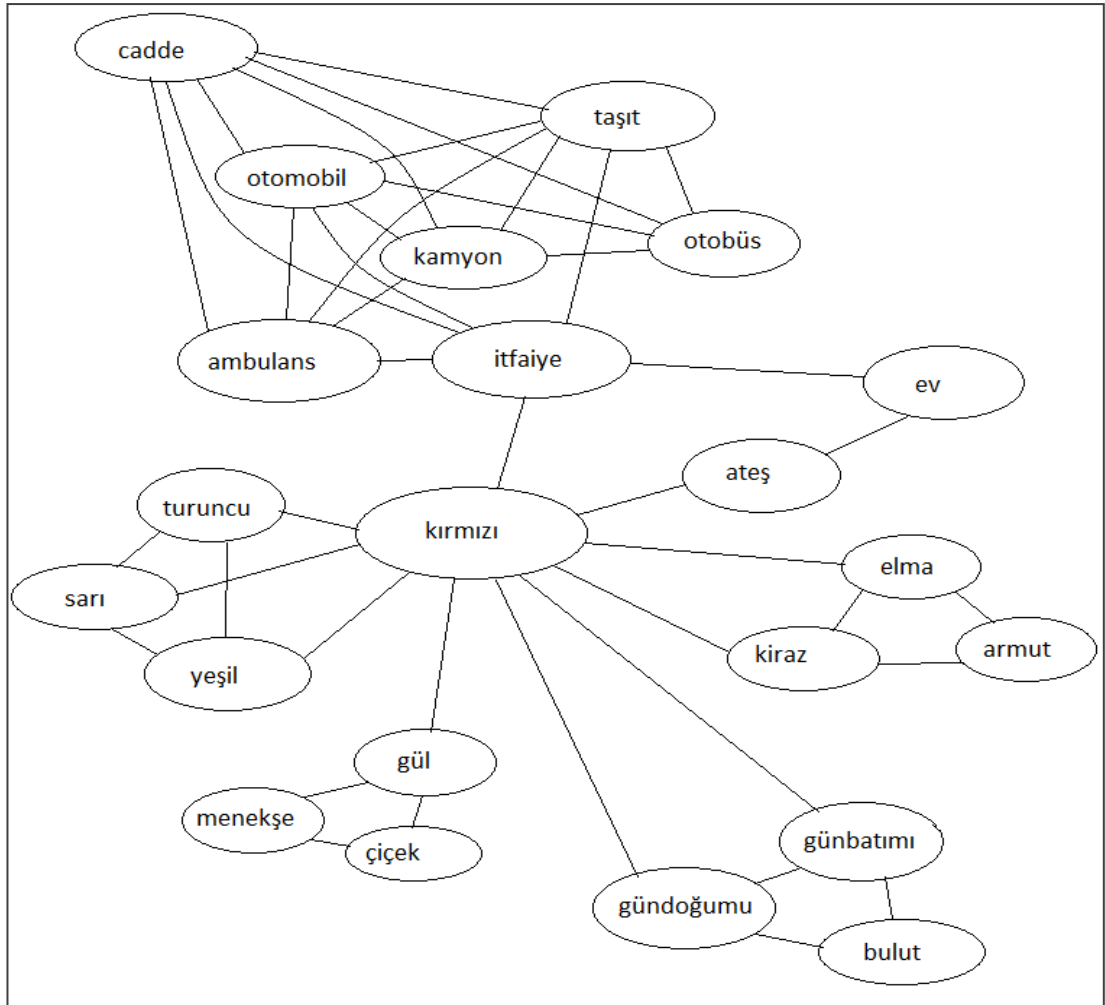
Kavramlaştırmanın anlam ağı kurarak, ilkeler oluşturarak, şemalaştırarak depolama biçimlerini de kapsadığı söylenebilir.

Anlam Ağı Kurma (Semantic Network): Bilgiyi yapılandırma ve temsil (represent) biçimlerinden birisi olan anlam ağı kurma, Collins ve Loftus (1975)'e göre bellekte kavramların bağlantılı noktaları olduğu görüşüne dayanmaktadır.

Bu noktalardan biri, etkinleştirildiğinde, geri çağırılma ve uyarılma tüm noktalara doğru yayılır; böylece öteki noktalardaki birimler de birlikte çağrılmış olur. Etkinleştirme sırasında çağrılan birimler, yeni bilgi için seçenek kaynağı oluşturur.

Collins and Loftus (1975)'e ait bir anlam ağı örneği aşağıdaki görülmektedir.

Çizim 2.2- Bir anlam ağı örneği (Collins and Loftus,1975; akt. Solso, Maclin and Maclin, 2009: 327)

Görüldüğü gibi anlam ağı oluşturma, kavramlaştırma süreci ile örtüşen bilişsel bir işleme biçimidir.

İlkeler Oluşturma: Birey algılarını sınıflandırabilmek için belli ilkeler/kurallar geliştirir. Bu ölçütlerin geliştirilmesi yine kavram geliştirme sürecini geleneksel olarak açıklayan kuramlarla örtüşmektedir. Çünkü bu kuramlar, kavramlaştırmanın bir dizi kural üzerinden yapıldığını ileri sürmektedirler. Ancak çağdaş yaklaşımlar, kavramın “en iyi örnek” ile temsil edildiği noktasından hareket etmektedir.

Şema Geliştirme: Şema kuramı, Rumelhart(1980)’a göre bilgi ile bilginin nasıl sunulduğu; bu sunumun bilginin kullanımını nasıl olanaklı kıldığını açıklamaya çalışır. Bu kuram, psikolojik çalışmalara dayanır. Şimdiki kullanımı ile “şema”, Bartlett’in *Remembering* (1932) adlı kitabında kullandığı terimdir. Burada şemalar, “varlıklar” (entities) ilişkin genel izlenimler olarak tanımlanmaktadır (Vurdién, 1994).

Şema kuramının çekirdeği, diğer depolama biçimlerinde olduğu gibi *kavramdır*. Böylece *şema*, bir kavram için birbiri ile bağlantılı özellikler bütünü olarak tanımlanabilir. Olaylar, eylemler, soyut fikirler, insanlar, hayvanlar ve nesnelerin türlerinin sunulabildiği zihinsel kavram öntipleridir.

Şemalar,

- temel bir depolama aracıdır;
- bir ağ yapısına sahiptir;
- bileşenleri arasındaki bağlantırlık (connectivity) derecesi, onun gücü ve erişilebilirliğini belirler;
- esnek yapılardır ve pek çok kanal yoluyla erişilebilir;

- soyuttur, özet bilgi ve öntipsel (prototipik) ulamları içerir.
- devingendir, değişir, gelişir ve etkileşime girer.
- okuduğunu anlama için bağlam ve sözvarlığı tabanıdır (Vurdien, 1994).

Örneğin kanarya bilgisi (information), sarı olması ve şarkı söyleyebilmesini içerir. Bu şema, kuş şemasının bir parçası (tüyleri olması, uçabilmesi ve gagasının olması) iken; kuş şeması da hayvan şemasının bir alt şemasıdır (derisi olan, hareket eden, yiyen, nefes alan ...).

Şemalar, belirli bir kavram olabilir (kanarya gibi) veya çok geniş kapsamlı bir üst kavram olabilir (hayvan gibi). Bir şema, diğer bir şemayı ya da şemaları içine alabilir ve her şema içinde onu anlamlı kılan bileşen bilgilerini taşır. Bu bileşenler, budaklarda (nodes) ya da zihinsel boşluklarda (slots) kendini gösterir.

Buna göre şemalar “zihinsel boşluk (slots)” olarak adlandırılan birimler arasındaki ilişkileri açıklayan düşünsel yapılardır denilebilir. Örneğin, “yüz” şeması zihinsel boşluk (slot) olarak “burun”u içerir. Ülke şeması, büyüklük, yönetim biçimleri, coğrafik özellikleri vb. içerir (Vurdien, 1994).

Şema devingen bir yapıdadır. Şema kuramında da, yeni anlamlandırma, ne bilindiğinin üzerine biçimlendirilmektedir. Mevcut şemalar, sürekli eklemlenme, düzenlenme içindedir ve yeni şema, bireyin bilgi bankasına yeni bilginin girişi ile oluşmaktadır. Bu yeni kavramlar için bazen yeni yapılandırmaya gidilmekte bazen de var olan şemalar yoluyla geliştirilmektedir.

Görüldüğü gibi şemalar, kavramsal yapıların bütün özelliklerini taşımaktadır. Zihnin çalışma sistemine göre, şemalar, kavramsal bilginin ilişkilendirildiği temel bir zihinsel yapı olarak öne çıkmaktadır.

Kavramlaştırma: Kavramlaştırma insanın karşılaştığı sonsuz uyaran ağı içinde tanıyarak, ayırt ederek, sınıflandırarak yaptığı bilişsel bir özetleme işlemidir. Hem bağımsız bir işlem olarak hem de diğer bilgi depolama biçimleri içinde zihnin temel işlevi olarak önem kazanmaktadır.

Kavramlaştırma süreci, 2.3 no.lu başlıkta (aşağıda) ayrıntılı bir biçimde tartışılacaktır.

2.3 Kavramlaştırma Süreci

İnsanların kavramları nasıl öğrendikleri ve kavramsal bilgiyi bellekte nasıl depoladıkları konularını açıklamak üzere Aristoteles'ten bu yana kavramlaştırma sürecine ilişkin çeşitli kuram ve yaklaşımlar ortaya atılmıştır. Bu kuramlardan kimileri kavramları, içinde buldukları ulamın özellikleri bakımından, kimileri merkezdeki örnekler yoluyla, kimileri doğuştan getirme ilkesiyle açıklamaktadır.

2.3.1 Klasik (Classical) Yaklaşım

İnsanların nasıl kavramlaştırma yaptığı, dolayısıyla kavramsal birimleri neye dayanarak sınıfladıklarıyla ilgili en eski yaklaşım, Platon ve Aristoteles'in

görüşlerini temel alan ve 20. yüzyıla kadar kabul edilmiş olan klasik kuramdır/yaklaşımıdır (Pesonen, 2002: 11). Günümüzde tartışılan tüm kavramlaştırma kuramlarının/yaklaşımlarının da klasik yaklaşıma tepki olarak ya da klasik yaklaşım temel alınarak ortaya atıldığı söylenebilir. Bu noktada klasik yaklaşım kavramlaştırma kuramlarının/yaklaşımlarının gönderim noktası olmaktadır.

Klasik yaklaşıma göre, kavramlaştırma, ortak özelliklere dayanan bir olgudur. Zihin, kavram oluşturabilmek için belirli mantıksal kuralları kullanır. Buna göre kavramların oluşturduğu bir ulamın tüm üyeleri, o ulam için “tanımlanan” özellikleri taşımak zorundadır. Bu tanımlama yeterlilik (sufficiency) ve gereklilik (necessity) koşullarına dayanır. Böylece her ulam, kendi üyelerini belirleyen gereklilik ve yeterlilik koşullarına sahiptir. Bu çerçevede klasik yaklaşım, “kurala dayalı temsil”i savunmaktadır.

Eğer bir kavram, tanımın içeriğinde yer almayan özellikler taşıyorsa, o ulamın üyesi olamaz. Bu da “ya hep ya da hiç” kuralını öne çıkarır. İnsanlar bir kavramın ilgili ulama uyup uymadığına tanımındaki koşullara bakarak karar verir. Bu durumda bir ulamın sınırları iyi tanımlanmış ve belirgin olmalıdır. Bu görüşe göre bir ulamının tüm üyeleri o ulam için tanımlanan özelliklerin bir ya da birden fazlasını taşımalıdır. Örneğin SANDALYE kavramı [+nesne], [+fiziksel], [+cansız], [+el yapımı], [+mobilya], [+taşınabilir], [+ayaklı], [+arkalıklı] gibi özelliklerle tanımlanabilir. “Sandalye” bu niteliklerden oluşmaktadır ve eğer bir “şey” bunlara sahipse o bir sandalyedir ve sadece bu özelliklere sahip şeyler sandalyedir. Tanımlamanın her bir birimi, kendisi içinde yeni bir tanımlamaya sahip olacaktır; örneğin NESNE kavramının [+ağırlığı ve hacmi olan], [+rengi olan], [+cansız] ve [+varlık]

özelliklerine sahip olması gibi. Fakat sonunda bir tanesi daha az tanımlamaya sahip basit bir kavram olacaktır (Pesonen, 2002:11-12).

Klasik yaklaşıma göre insanlar, kavramlaştırmayı deneyimleri ve gözlemleri yoluyla öğrenir. Kavram gereklilik ve yeterlilik özellikleri ile tanımlandığı için kavram öğrenme bu özellikleri bulma olarak görülmektedir.

İnsanlar deneyimleri yardımıyla hangi özelliklerin bir ulamı tanımladığını ve bu ilişkiyi oluşturduğunu öğrenmektedir. Basit kavramlar söz konusu olduğunda dili edinen kişi algılarına dayanarak bazı özelliklerin bir set içinde bir arada bulunduğunu fark edebilir. Klasik yaklaşım, kavramlar bileşik olduğunda ise, bütünü oluşturan kavramların ilk önce öğrenildiğini, en üstteki kavramların doğuştan ya da duyulardan elde edilenler olduğunu ileri sürmektedir (Altınkaynak-Coşkun, 2006: 34).

Kavramlar, gözlemlenen genel özellikler yoluyla öğrenilir ve bir kavram öğrenildiğinde yeni kavramın/üyenin onun içinde sınıflanması, ulamın tüm özelliklerini karşılamakla belirlenebilir. Eğer yeni üye bu özelliklere sahipse ulamın içinde; değilse dışında yer alır. Burada önemli bir diğer konu, kavramların çıkarımsal ilişkilerle bağlandırılmasıdır. Eğer [+mobilya], [+fiziksel], [+cansız] kavramları, SANDALYEnin parçasıysa sandalye olarak belirlenen bir nesnenin aynı zamanda bir mobilya parçası olması gerektiği de çıkarımlanmalıdır (Laurence ve Margolis, 1999: 12).

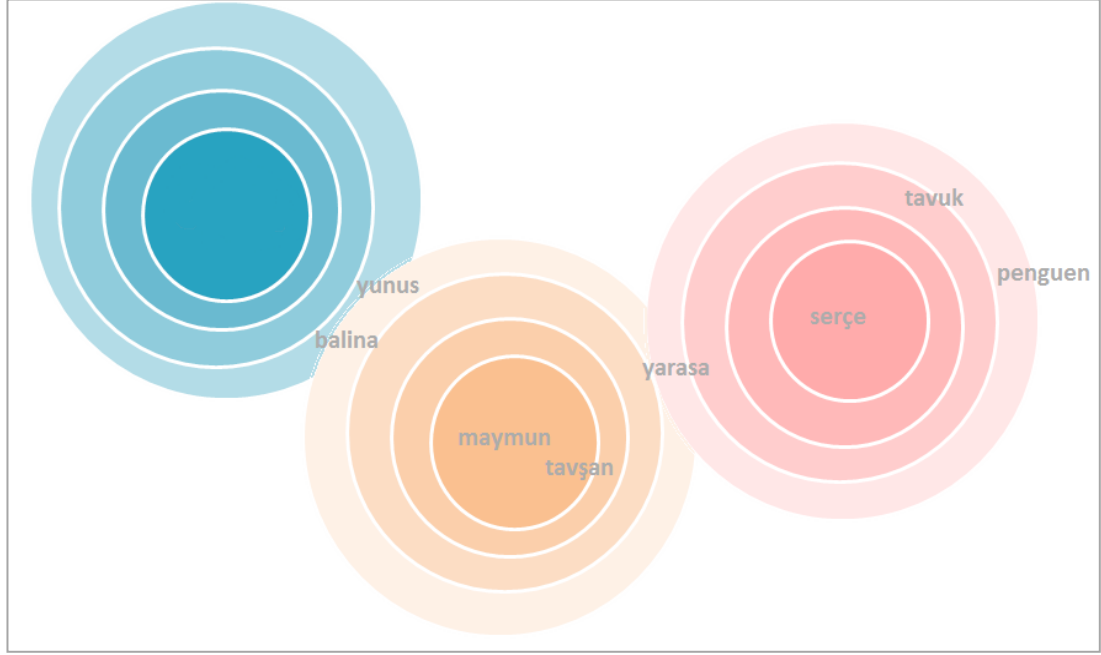
Klasik yaklaşımın en büyük sorunu tanımlamaların azlığı ve elde edilme zorluğudur. Her zaman tanımlamalara yönelik karşıt örnekler bulunabilmektedir. Klasik yaklaşım tanımlamaların gereklilik ve yeterlilik özellikleriyle yapılmasını şart koşarken kural dışı ya da belirsiz durumlara izin vermemekte, ulamdaki tüm üyeleri eşit kabul

etmektedir. Bu durumda, örneğin tekerlekli sandalye, salıncaklı sandalye, elektrikli sandalye gibi klasik tanımlamalara uymayan ancak her şeye rağmen sandalye olan örnekleri açıklamakta yetersiz kalmaktadır (Altınkaynak-Coşkun, 2006: 34).

Klasik yaklaşımın açıklamaları, “dilbilgisi”, “rakam” gibi insanın ürettiği ve doğal olmayan kavramlar için uyumlu görünmektedir. Çünkü bu tip kavramlar için kurallar seti oluşturmak mümkündür. Oysa insan zihni, kavram oluşturmaya doğal ortam içindeki gözlem ve duyuşsal algılamaları ile başlamaktadır.

Dış dünyadaki varlıklar, tanımlamalara tam olarak uymayabilir. Böylece kimi kavramlar için dış dünyadaki bulanıklık nedeniyle, zihinde oluşan varlıklar (mental entities) da sınırları iyi tanımlanmış ve belirginleştirilmiş bir ulama giremeyecektir. Örneğin balinanın bir “memeli” mi “balık” olarak mı yapılandırılacağı açıkça ve kesin bir şekilde yanıtlanamayacaktır. Böylece kavramların üyesi olduğu ulamların sınırları *bulanıklaşmaktadır* (fuzzy). Klasik yaklaşıma karşı çıkanların en büyük savunusu kaynaklarından birisi budur. Klasik yaklaşıma göre *bulanık sınırlarda* yer alan kavramlar sınıflandırılmamaktadır.

Çizim 2.3 – Bulanıklığın (fuzzy) şemalaştırılması

Çizim 2.2’de HAYVAN üst kavramı içinde MEMELİ, KUŞ ve BALIK ulamlarına yönelik bulanıklığı göstermektedir. Bu şemada SERÇE, KUŞ ulamında oldukça merkezi bir örnek iken, YARASA, TAVUK ve PENGUEN bulanık sınırlarda yer almaktadır.

Bu durum MEYVE ulamıyla da örneklenebilir. Örneğin ZEYTİN kavramının MEYVE ulamında olup olmadığının bir kurala bağlı olması, [+ağaçta yetişir], [+çekirdekli], [+kabuklu] özelliklerini öne çıkaracaktır. Ancak bunlar yeterli ve gerekli bir özellik olarak tanımlanamayacaktır. Bu özeliği taşımayan ama MEYVE örneği olan kavramlar da bulunmaktadır. ÇİLEK ve KARPUZ [+ağaçta yetişme] kuralını taşımayan MEYVE ulamına ait kavramlardır. Bu durumda MEYVE ulamının gerekli ve zorunlu koşullarını başka özellikler oluşturmaktadır.

Kime göre ZEYTİN meyvedir? Bu bulanıklığın yanı sıra ZEYTİN’in hangi ulamın üyesi olduğu kişiden kişiye, kültürden kültüre ya da bölgelere göre farklı

yorumlanabilmektedir. Üstelik ZEYTİN kavramının MEYVE ulamının üyesi olduğu bilim adamlarınca ileri sürüldüğünde çoğu insan tereddüt edecektir. Çünkü zeytin “iyi” bir meyve örneği değildir.

Burada ortaya çıkan “iyi” örnek nitelmesi, kavramlaştırma yaklaşımları çerçevesinde başka bir kapıyı aralamaktadır: “İyi” örnek varsa, “daha az” ya da “daha çok” iyi olan örneklerin de olacağı çıkarımlanabilmektedir. Dolayısıyla MEYVE kavramı/ulamı için ELMA ve ZEYTİN aynı derecede “iyi” üyeler olamayacakları için ulam içinde aynı konumlanmaya da sahip olamayacaklardır. Çünkü ELMA, ZEYTİNden daha iyi bir üye olarak görülmektedir.

Bu durum ulam içinde bir “derecelenme”nin olduğuna işaret etmektedir. Bu derecelenme de klasik yaklaşımın “ya hep ya hiç” kuralı karşısında oldukça güçlü yeni bir bakış açısını ortaya çıkarmaktadır.

Bu açıklamalardan da anlaşılacağı gibi *klasik yaklaşıma* göre kavramlar, duysal veriye indirgenmiş basit bileşenlerden oluşur. Ve kavram, gerekli özellik, işlev ve koşulların listelenmesinden başka bir şey olamamaktadır (Palmer, 2002: 598).

2.3.2 Öntip-Temelli (Prototype-based) Yaklaşımlar

İnsan zihni çevresinde gördüğü pek çok uyararı kodlar ve öntip denilen tek bir zihinsel biçim üretir. Oluşturulan bu örüntünün diğer üyelere benzediği varsayılır. Bütün bu nedenler, öntip oluşturmanın insan zihninin bir ürünü olduğunu

düşündürmektedir. Öntip oluşturma, özetleme ya da ortalama alma işlemi gibi düşünülebilir (Pinker ve Prince, 1999: 8).

Öntip (prototype), genel bir tanımlamayla belirli bir ulamın en iyi örneğidir. Öntip, ulama ait belirli özellikleri bir araya getiren ve diğerlerini dışarıda bırakan bir soyutlamadır. İnsanlar bir uyarının belirli bir ulamın üyesi olup olmadığına karar vermek için o ulamın özelliklerinden yararlanmaktadır. Örneğin, [+tüylü olma] ve [+yumurtlama], *kuş* ulamında [+uçabilme] özelliğinden daha belirleyici özellikler olabilir; çünkü tüm kuşlar tüylüdür ve yumurtlar; ancak uçamayabilir. Bu durumda öntip yaklaşımında üyelerin, en iyi üyeye göre bir derecelenmeye sahip olmasının yanı sıra en iyi örneğe göre belirlenmiş özellikler arasında da bir derecelenme olduğu görülmektedir (Löbner, 2002: 180–181).

Rosch, öntip yaklaşımı çerçevesinde ilk olarak renklerle ilgili bir çalışma yapmıştır. Yaptığı araştırmada RENK ulamını odak renklerle tanımlamış ve katılımcılardan ikili özelliklere sahip renk parçalarını sınıflamalarını istemiştir. Rosch, katılımcıların bu ara renkleri odak renge yakınlıkları ile tanımladıkları, örneğin “turuncumsu kırmızı” gibi odak rengi temel alarak adlandırdıkları sonucuna ulaşmıştır. Bu çalışmayla Rosch, ‘bazı kırmızılardan diğerlerine göre daha kırmızı’ olduğunu ortaya koymuştur (Löbner, 2002: 175).

Öntip yaklaşımına göre bu durum, bir kavramsal ulamda “daha iyi” üyeler bulunduğu bir göstergesidir. Odak renkleri farklı anadillerine sahip insanların üzerinde anlaştıkları 11 temel renk ulamının en iyi örneklerini göstermektedir. Her dilin kendine özgü renk sözcükleri olsa da insanlara farklı dillerde bir rengi en iyi temsil eden öge ya da en iyi örnek sorulduğunda aynı cevabı vermişlerdir. Bu durum

da algısal ulamların kendi içinde bir düzen içinde bulunduğu ve bunun tüm diller için evrensel olduğunu göstermektedir (Seferoğlu, 1999: 80).

Rosch, 1972 yılında öntipler üzerine iki araştırma daha yapmıştır. Bunlardan ilkinde 113 deneğe MOBİLYA, MEYVE, SEBZE, KUŞ, TAŞIT, HASTALIK, SUÇ, GİYSİ gibi ulamların ve bu ulamlara ilişkin örneklerin bulunduğu bir sormaca uygulamıştır. Bu uygulamada katılımcılardan listelerde bulunan örnekleri ulamı temsil etme açısından en iyi örnekten (1.0 puan) en kötü örneğe (7.0 puan) doğru uzanan bir ölçekle değerlendirmelerini istemiştir. Deneyin sonucunda tutarlı sonuçlara ulaşılmıştır. Katılımcılar, Amerika'ya özgü bir tür olan kızılgerdan kuşunu KUŞ, havucu SEBZE, sandalyeyi MOBİLYA ulamı için en iyi örnek olarak değerlendirmiştir. Kuş ulamında serçe, kanarya, tavuk, kumru ve tarla kuşu daha yüksek; papağan, sülün, albatros, token ve baykuş daha düşük; yarasa ise en düşük puanı almıştır. Buna benzer sonuçlar diğer ulamlarda da görülmüştür. Tablo 2.1 ulam üyelerinin iyi örnek olma derecelerini göstermekte, 1.0 derecesi en tipik örneği yansıtmaktadır (Pesonen, 2002:19).

Tablo 2.1-Rosch (1973)'te elde edilen en iyi/tipik üye dereceleri (Pesonen, 2002: 19)

MEYVE		SEBZE		KUŞ	
elma	1.3	havuç	1.1	kızılgerdan	1.1
erik	2.3	kuşkonmaz	1.3	kartal	1.2
ananas	2.3	kereviz	1.7	çalıkuşu	1.4
çilek	2.3	soğan	2.7	devekuşu	3.3
incir	4.7	maydanoz	3.8	tavuk	3.8
zeytin	6.2	salatalık turşusu	4.4	yarasa	5.8
TAŞIT		HASTALIK		SUÇ	
araba	1.0	kanser	1.2	cinayet	1.0
scooter	2.5	sıtma	1.4	hırsızlık	1.3
bot	2.7	kas distrofisi	1.9	fiziksel şiddet-darp	1.4
tricycle	3.5	kızamık	2.8	şantaj	1.7
kayak	5.7	romatizma	3.5	dolandırıcılık	1.8
at	5.9	nezle-soğuk algınl.	4.7	serserilik	5.3

Bu sonuçlarla öntip-temelli yaklaşımların sözvarlığının insan zihninde nasıl saklandığına ilişkin araştırmalara ışık tutabilecek nitelikte bilgiler sunduğu görülmektedir.

Bu yaklaşımda vurgulanan, anlamsal ve algısal ulamlarda bütün öğelerin ulamları eşit derecede temsil etmediği, bir ulam içerisinde o ulamı en iyi temsil eden odak öğeler etrafında derece derece temsil yeteneği azalan diğer öğelerin bulunduğudır (Seferoğlu, 1999: 87). Bu derecelenme, ulamı en iyi temsil eden üyenin merkez kabul edilmesi ve diğer ulam üyelerinin merkezdeki öntipe benzerliklerine göre onun çevresinde yerleştirilmesiyle oluşmaktadır. Böylece öntip, bir ulamın gönderim noktası (reference point) olma özelliği kazanmaktadır. Öntipin en iyi örnek ve aynı zamanda ulamın gönderim noktası olması birbirini karşılıklı olarak gerektirmektedir (Löbner, 2002: 179). Böylece ulam üyeliği gereklilik ya da yeterlilik koşullarıyla değil, öntipe benzerlik ile belirlenmektedir.

Öntipin merkeze alınıyor olması diğer üyelerin sınırlara yaklaşmasını gerektirmekte ve sınırda bulunan üyelerin en az tipik olmaları kavramların bulanık sınırları (fuzzy boundaries) olduğu; diğer bir deyişle kesin sınırları bulunmadığı düşüncesini öne çıkarmaktadır. Ulamların sahip olduğu, merkezdeki üyeyi tipik olarak belirleyen dereceli yapı, diğer üyelerin ulamın sınırlarına giderek yaklaşan bir konumda buldukları anlamına gelmektedir. Dolayısıyla, sınıra en yakın olan üyeler en az tipik ve ulamı en az temsil eden üyeler olmaktadır. Bu da, insanların bazı kavramların belirli bir ulama ait olup olmadığını belirlemeye çalıştıklarında kararsız kalmalarına neden olmaktadır. Örneğin ‘yarasa’nın KUŞ olarak mı tanımlanması gerektiği ulamın bulanık sınırlarıyla ilgilidir.

Rosch (1973), ‘en iyi örnek’ çalışmalarını destekler nitelikteki diğer araştırmasında öğrencilere ‘‘penguen bir kuştur’’ ve ‘‘armut bir meyvedir’’ biçimindeki yargılara ne kadar sürede ‘‘evet’’ cevabı verdiklerini ölçmüş ve iyi örneklerin daha kısa sürede cevaplandığı bulgusunu elde etmiştir. Rosch, böylece bir ulamda yer alan her üyenin o ulamı aynı ölçüde temsil etmediğini göstermiştir (Altınkaynak-Coskun; 2006: 46).

Rosch’un bu çalışması da insanların şeyleri sınıflarken en tipik örneklerin niteliği üzerinde ortak bir görüşe sahip olduğuna işaret etmektedir.

Rosch’un araştırmaları, kavramlaştırma alanyazınında bir devrim yaratmıştır.

Buna göre ulamlaştırmanın nedensiz olmadığı ve merkezdeki örneklerden çevresel örneklere uzanan bilişsel bir olgu olduğu; bir ulamın merkezdeki örneklerinin öntipler olduğu, yani konuşucular için daha baskın olan şeyleri kavramlaştıran sözcükler olduğu ortaya konmuştur (Zeyrek, 1998: 210).

Öntip-temelli yaklaşımların en temel özelliği, öntipi özet bir temsil olarak görmesidir; buna göre ulamın her bir üyesi için ayrı ayrı temsiller değil, ulamın tüm üyelerini kapsayan tek bir temsil oluşturulmaktadır (Murphy, 2004: 41).

Öntip yaklaşımı da klasik yaklaşıma benzer olarak bir kavramı, ulamının özellik listeleriyle tanımlamaktadır. Ancak bu özellikler, öntipten soyutlanmaktadır. Buna göre kavramlar sahip oldukları ortak özelliklerle sınıflanmakta ancak -klasik görüşten farklı olarak- kavramların tümü eşit konumda yer almamaktadır. Örneğin, bazı tür kuşlar diğer kuşlardan daha kuş, bazı meyveler diğerlerine göre daha meyve olarak görölmektedir (Aitchison, 1987: 53; aktaran Altınkaynak-Coskun; 2006: 43)

Bu durum aşağıda örneklenmektedir:

“Sen ne biçim bir kuşsun, uğamıyorsan?” dedi leylek, rdeğe.

“Sen ne biçim bir kuşsun, yzemiyorsan?” dedi ördek ve daldı.

ntip-temelli yaklaşımlar için önemli bir kavram olan *aile benzerliği* (family resemblance) bir ulamda bulunan üyelerin diğer üyelerle benzerliğini ifade etmektedir. Bu kavram ilk olarak 1953 yılında Wittgenstein’in OYUN kavramıyla ortaya konmuştur. Oyunlar birbirine benzemekte; ancak belirli bir özellik tüm oyunları temsil etmemektedir. Oyunların tipik özellikleri diğer oyunlarla güçlü bir benzerlik taşımaktadır (Wittgenstein, 2007: 54-65). Wittgenstein’in sadece bu sorgulaması ağdaş kavram kuramlarının temelini oluşturmaya yetmiştir. “Aile benzerliği” bu çalışmalarda en temel terimlerden biridir.

Labov (1973), aile benzerliği yaklaşımı çerçevesinde hangi kavramın hangi ulama dahil edileceğiyle ilgili bir araştırmasında katılımcılara sunduğu benzer şekilleri vazo, kase ve kupa olarak sınıflamalarını istemiştir (Löbner, 2002: 176-177).

Çizim 2.4 - Vazo, kse ve kupa sınıflaması

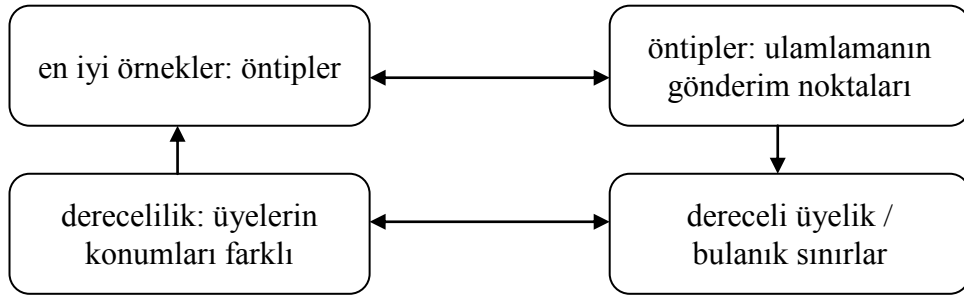
Sınıflamada vazoya benzeyen uzun, ince ve kulplu imgede belirsizlik yaşanmış ve yanıtlar değişiklik göstermiştir. Daha sonra, katılımcılardan bu imgelerin kahve ya da

çiçekle dolu olduğunu düşünmeleri istenmiştir. Bu durumda içine kahve konulabilecek şekiller kupa, çiçek konulabilecek şekiller vazo, diğerleri ise kase olarak belirlenmiştir. Bu çalışmaya göre sınırların belirsizliğini; yani bulanık anlamı, gereklilik ve yeterlilik koşulları içinde açıklamanın zor olduğu ve her bir şeklin kupa, kâse ve vazoyla karşılaştırılarak belirlendiği görüşüne varılmıştır (Löbner; 2002: 176-177).

Lakoff (1987) ise RENK kavramına özgü bir belirleme yapmıştır. Sadece iki renk sözcüğü kullanan Endonezya'daki Dani dili konuşucularının odak renkleri diğerlerinden kolay öğrendiğini belirtmiştir. Buna göre ilk sözlükselleşen renkler siyah ve beyazdır. Bunların ardında kırmızı gelir (Lakoff 1987: 25).

Yukarıdaki tartışmada sunulan değerlendirmeler göz önünde bulundurulduğunda öntip yaklaşımının temel dayanakları şöyle gösterilebilir.

Çizim 2.5- Öntip yaklaşımının temel dayanakları (Löbner, 2002: 179)

Bu çizim şöyle sözelleştirilebilir:

- En iyi örnekler vardır (öntipler).
- Öntipler ulam içinde gönderim noktalarıdır.
- Öntipin özelliklerini taşıma oranı, dereceli üyeliği ve bulanık sınırları doğurmaktadır.
- Bu derecelilik üyelerin ulam içindeki konumlarını belirlemektedir.

— Bu konumlama, öntipi merkezde konumlamaktadır.

Görüldüğü gibi ulam içi derecelilik ve konumlanma, döngüsel bir ilke yaratmaktadır.

Sonuç olarak öntip yaklaşımının klasik yaklaşımdan ayrıldığı yönler şöyledir:

- Üyelik için gereklilik ve yeterlilik koşullarının olmaması
- Üyeliğin bir derecelilik içermesi
- Ulamın en iyi üye ya da “öntip” yoluyla özetlenebilmesi
- Kimi “kavramlar” için açık olmayan durumların olabilmesi (bulanık sınırlar)
- Kavramların sıklıkla *aile benzerliği* yapısını göstermesi

Özetle klasik yaklaşım ile öntip-temelli yaklaşımların arasındaki temel ayrım, sınıflama kurallarından mı örneğe gidildiği yoksa örnekler yoluyla mı kuralların oluştuğu sorusuna verilen yanıtla belirginleşmektedir. Bu yaklaşımlar arasında zihinsel işlemlerin yönüne ilişkin önemli bir farklılık görülmektedir:

Klasik yaklaşım

Yeterlilik ve gereklilik koşullarına göre oluşturulmuş kurallar → üyeler

Öntip temelli yaklaşımlar

İlkörnek → Ulam özellikleri → diğer üyelerin konumlandırılması

Klasik yaklaşımda kurallar örneklerin üye olup olmayacağını belirlerken; öntip-temelli yaklaşımlarda en iyi örneğe göre belirlenen özellikler diğer üyeleri konumlandırmaktadır.

2.3.2.1 Öntip-temelli yaklaşımlarda kavramlaştırma düzeyleri

Öntip yaklaşımı çerçevesinde bir ulamda öntipin merkez alınarak gönderim noktası olarak belirlenmesi, diğer üyelerin *aile benzerliği* ilişkileri ve öntiple paylaştıkları ortak özellikler ile dereceli üyelik koşullarının belirlenmesi, o ulamın içyapısı ile ilgilidir ve yatay düzeyde ele alınmaktadır. Kavramların birbirleri ile ilişkilerini ve sınıflamanın iç düzenini yansıtan düzey ise dikey düzey olarak düşünülmektedir. Kavramların dikey ilişkileri *üst*, *temel* ve *alt* soyutlama düzeylerini içermektedir (Altınkaynak-Coşkun, 2006: 51).

Temel düzey (basic level) kavramlar en kolay ve çabuk ayırt edilen kavramlardır. *Üst düzey* (superordinate level) kavramlar ise daha az ortak özellik gösteren, genel bilgi içeriği sunan birimlerdir. *Alt düzey* (subordinate level) kavramlar ise kendi aralarında yüksek benzerlik taşıırken, temel düzeyle de ortak özellikler paylaşır (Zeyrek, 1998: 210). Bu dikey sınıflama şöyle örneklenebilir: EŞYA/MOBİLYA üst düzeyi; SANDALYE temel düzeyi, MUTFAK SANDALYESİ ise alt düzeyi temsil etmektedir (Rosch, 1978: 32).

Öntip yaklaşımında temel kavram olarak belirlenen KÖPEK ve alt düzey kavram olarak belirlenen TAZI, somut varlıklara gönderim yapmaktadır; bir şekilde algılanabilen bu varlıklar bir imge ile temsil edilebilmektedir. Ancak HAYVAN gibi üst düzey kavramlar, çok farklı biçimlerde olabilen (kelebek ve aslan gibi) ve zihinsel olarak ortak bir imgeyle temsil edilemeyen varlık setlerine gönderim yapmaktadır. Buna göre işlevsel ve soyut bilgi veren üst düzey kavramlar ve algısal bilgi veren temel ve alt düzey kavramlar arasında belirgin bir ayrım bulunmaktadır (Borghi, Caramelli ve Setti, 2005: 141). Bu bakış açısına koşut olarak da temel

düzeğin, çocukların ilk adlandırdıkları ve anladıkları, dilin sözcük dağarcığına giren ve nesnelere kùltürle belirlenen işlevlerinin gözlenebildiği düzey olduğu görölmektedir (Zeyrek, 1998: 210).

2.3.2.1.1 Üst düzey kavramlar

Kavramlar arasındaki dikey boyuttaki dizisel ilişkilerin en üst düzeyinde üst kavramlar (EŞYA, SUÇ vb.) yer almaktadır. Üst düzey kavramlar, kendi aralarında görece daha az ortak özellik paylaşan ve düşük benzerlik taşıyan kavramların bulunduğu soyutlama düzeyidir. Üst düzey kavramlar kendi içlerinde düşük benzerlik sergilediği için temel düzey kavramlardan daha az iyi üyelerdir. Rosch tarafından yapılan deneylerde deneklerden üst düzey bir kavram içindeki temel düzey birimlerin özelliklerinin listelenmesini istenmiş; çok az sayıda özellik üst düzey kavramları tanımlayacak ölçüde oluşturulabilmiştir (Rosch, 1978). Dolayısıyla, üst düzey kavramlar, temel düzey kavramlardan daha az ayırıcı özelliğe sahiptir.

Croft ve Cruse (2004: 84-86), deneyde kullanılan bu yöntemin üst düzey kavramlar hakkında bilgi edinmek için uygun olmadığını belirtmektedirler. Bir kavramın en göze çarpan özellikleri onu varsayımsal karşıtlık setinin diğer üyelerinden ayıranlardır. Örneğin deneklere bir atın özelliklerini listelemeleri söylendiğinde ‘kemikli’, ‘nefes alıyor’ gibi özellikler üretmezler; çünkü bunlar karşıtlık setinin diğer üyeleriyle paylaşılan özelliklerdir. Bu yüzden ‘sürülebilir’, ‘yeleli’, ‘uzun kuyruklu’, ‘kişner’ gibi özellikler düşünülür. Bu nedenle üst düzey kavramları ayırt

etmenin yolu bir atın en önemli özelliklerini belirlemektir. Örneğin, “hayvan” ulamının önemli özelliklerini bulmak için “balık”, “bitki”, “böcek” gibi karşıtlık setleri oluşturmaktır.

Aynısı, “mobilya” için de geçerlidir. “Sandalye”, “masa” yerine mobilyaları “perde”, “halı”, “cihaz”, “şömine” ve “pencere” gibi diğer birimlerden ayıran özelliklerin neler olduğuna bakılmalıdır. Mobilyayı bu şekilde düşünmek, mobilya birimlerinin bir öntip olarak sert (halı dışında), değişken (şömine dışında) vb. olduğunu akla getirir. Ancak üst düzey kavramların tipik özelliklerinin az olduğu gerçektir ve sonuçta aile benzerliği ilişkileri daha az belirgindir (Croft ve Cruse, 2004: 84-86).

Üst düzey kavramlar biçimbilimsel olarak incelendiğinde çok heceli veya bütüncül kavramlardan oluştuğu görülmüştür. Dilbilimsel açıdan temel düzeyde çoğu kez sayılabilir adlar bulunurken, üst düzeyde sayılamayan adlar yer almaktadır. Örneğin MOBİLYA (masalar ve sandalyeler), BİLGİSAYAR/DONANIM (sabit diskler ve modemler) üst düzey kavramlardır. Daha az görülen tersi durum da söz konusudur: Üst düzey sayılabilir adken temel düzey sayılamayan bir addır: METALLER (demir ve bakır), İÇECEKLER (bira ve şarap), BAHARATLAR (biber ve kişniş). Bu açıdan temel düzey ve alt düzey kavramlar arasında bir ayırım yoktur (Croft ve Cruse, 2004: 84-85). Bunların söz konusu kavrama göre konumlanışı farklıdır.

Üst düzey ulamların en önemli özelliklerinden biri dil ediniminde sonraki aşamalarda işlemlenebiliyor olmasıdır (Mervis ve Crisafi, 1982; *akt.* Çengelci, 1996: 66).

2.3.2.1.2 Temel düzey kavramlar

Öntip yaklaşımında ulamların dizisel derecelenmesinde en önemli düzey, hiyerarşinin ortasındaki düzeydir. Bu orta düzey “temel” (basic) olarak adlandırılmakta ve ilk öğrenilen, alt düzeyde özelleşebilen ve üst düzeyde genelleşebilen düzeydir (Lakoff, 1987: 46). Temel düzey, yaşanılan çevre hakkında en fazla bilgi veren en bilgilendirici ve özellikleri kolay algılanan, yüksek ayırt edicilik içeren düzeydir.

Öntip yaklaşımına göre kavramlar üst ya da alt düzeyden öncesinde temel düzey ulamlar içinde algılanmakta, bu nedenle çocukların kullanmayı ilk öğrendikleri sözcükler de temel düzeyde yer almaktadır. Üç yaşındaki çocukların kullandığı sözcüklerin tamamına yakını temel düzeye aittir. Temel düzey nesnelere insanların çocuklarla etkileşim kurma ve zihinsel imgeler oluşturma yoludur. Üst düzey nesnelere ile etkileşim kurulamamakta çünkü onların gösterimi soyutlama işlemi gerektirmektedir. Örneğin bir SANDALYE ya da KÖPEĞİN imge gösterimi oluşturulabilir; ancak bir mobilya ya da hayvanın imgesi oluşturulamaz. Temel düzey kavramların üyeleri üst ya da alt düzeylerden daha hızlı sınıflanmakta ve dış dünyadaki nesnelere ilk tanımlandığı düzey olmaktadır. Örneğin bir fotoğrafta görülen kangalın “köpek” olarak sınıflanması “hayvan” ya da “kangal” olarak sınıflanmasından önce gerçekleşmektedir (Pesonen, 2002: 21). Löbner (2002: 185) de temel düzeyin bilişsel sistemde öncelikli olduğunu; çünkü üst ve alt düzeylerden daha hızlı işlediğini ileri sürer.

Temel düzeyde yer alan kavramların içinde genel bilgiler organize edilmekte ve ulam üyeleri şekil benzerliği göstermektedir. Örneğin KUŞ kavramı tüy ve gagaya sahip

olmayla, PİYANO kavramı beyaz ve siyah tuşlardan oluşan bir klavyeye sahip olmayla ayırt edilir. Ancak HAYVAN ve ENSTRÜMAN üst düzey kavramları için parçalar gerekli değildir (Löbner, 2002: 183). Ayrıca temel kavramlar istendiği ölçüde bilgi vericidir ve gerektiğinden fazla bilgi içermez; dolayısıyla iletişimin temel kurallarına uyar (Löbner, 2002: 185).

Temel düzey kavramların içyapısındaki algısal benzerlik ulam üyeleriyle ilgili benzer motor hareketler kullanılmasına neden olmaktadır. Dolayısıyla bu düzey benzer bilişsel imgelerle davranışsal etkileşimin karakteristik parçalarının da yer aldığı en kapsayıcı düzeydir (Croft ve Cruse, 2004: 83). Örneğin bir köpeğe nasıl davranılabileceği sorulduğunda pek çok insan “okşanır, gezdirilir” gibi cevaplar verecektir. Ancak bir hayvana nasıl davranılabileceği sorulduğunda insanlar ne çeşit bir hayvandan söz edildiğini bilmek isteyeceklerdir. Aynıısı “mobilya” üst düzeyinin altında yer alan “sandalye” gibi temel düzey kavramlar için de geçerlidir.

Temel düzey kavramlar günlük iletişimde tarafsız gönderimler olarak kullanılmaktadır. Bir varlığa gönderimde bulunmak üzere farklı olası kavramlar kullanılabilir ve belirli bir köpek anlık bir durumda “kangal”, “köpek” ya da “hayvan” olarak gösterilebilir ancak belirli bir iletişimsel gereksinim yoksa gönderim için temel düzey terimi kullanılacaktır. Örneğin biri “dışarıdan bir ses geliyor.” dediğinde, karşıdaki kişi “kangal mı?” ya da “hayvan mı?” yerine “köpek mi?” karşılığını verecektir (Croft ve Cruse, 2004: 83)

2.3.2.1.3 Alt düzey kavramlar

Bir ulam sırasıyla alt sınıflara ayrılabilen sonsuz sayıda alt kavrama sahip olabilmekte, üstten başlayıp bir ağaç gibi genişleyerek sınıfların dizisel ilişkilerini ortaya çıkarmaktadır.

Alt düzey kavramlar temel düzey kavramlardan daha az iyidirler çünkü üyeleri karşılıklı yüksek benzerliğe sahiptir ve yakın kavramların üyelerinden farklılıkları düşüktür. Ayrıca, alt düzey kavramlar genellikle çok hecelidir ya da niteleyici almaktadır: çay kaşığı ve salıncaklı sandalye gibi (Croft ve Cruse, 2004: 85-86).

Löbner de alt düzey kavramların temel düzeydekilerin aksine karmaşık ve bileşik yapıda olduğunu ve bazen diğer dillerden ödünçlendiklerini belirtmiştir: “yarış bisikleti”, “zeytin yeşili”, “caz trompeti” gibi (Löbner, 2002: 186).

2.3.2.2 Öntip yaklaşımının kısıtlılıkları

Öntip yaklaşımına ilişkin öne çıkan kısıtlılıklar iki açıdan ele alınabilir:

Bunlardan ilki, bir anlamsal ulamın, öntipinin hangi ayırt edici özellikleri içerdiğinin çözümlenmesinin ve bu özelliklerin önem sırasına konmasının oldukça zor olmasıdır. Sözcüklerin aklımızda öntipler etrafında dolaşan kümeler halinde bulunduğunun kabul edilmesi ilk aşamadır. Bundan sonraki aşamada nedensellik ilişkileri kurmak oldukça zordur.

Rosch'un yaklaşımına yöneltilen diğer bir eleştiri de kültürel ve çevresel özelliklere göre sözcüklerin kullanım sıklığı ile öntiplerin seçiminde koşutluk görülmesi ve

“öntip”in merkezi olmaktan çok sıklığa bağlı olarak seçildiği düşüncesini doğurmasına yöneliktir (Seferoğlu, 1999: 82)

2.3.3 İkil (Dual) Yaklaşımlar

İkil (dual) yaklaşımlar, klasik ve öntip-temelli yaklaşımları birlikte ele almayı amaçlar.

Klasik yaklaşımın “tipik üyeliği” açıklama konusundaki kısıtlılığını, öntip-temelli yaklaşımlar açıklayabilmektedir. Öntipin kısıtlı olduğu konularda da klasik yaklaşım elverişli olmaktadır.

Bu nedenle ulamlamayı hem tanımlama hem de tipiklik içinde ele alan bir yaklaşıma gerek duyulmaktadır. Bu görüşe göre her ulam, hem bir öntipe hem de bir çekirdeğe sahiptir. Çekirdek tanımlama özelliklerini temsil etmektedir. Örneğin HIRSIZ kavramı, tanımsal olarak “izin almaksızın kendisine ait olmayanı alan kişi”dir. Bu kavram, öntipsel olarak da hırsız olma olasılığı daha olası belli kişileri işaret eder (Sternberg, 2002, 308).

Bu görüşte öntipler sınıflamanın hızlı ve yetersiz veriyle yapılması gerektiğinde geçerli olmaktadır. Klasik yaklaşım ise kısıtlama olmadığında ve daha dikkatli yapılacak bir sınıflama gerektiğinde geçerli olmaktadır (Pesonen, 2002: 29).

Pinker ve Prince (1999: 32-39), değişik bir yaklaşım önerirler. Buna göre her iki ulam psikolojik olarak var olabilir. Kavramın iki türü zihinde yan yana olabilir ve farklı amaçlarla bulunabilir: Aile benzerliği sistemi, dünyadaki özelliklerin ilişkisel

olarak kümelenecek kaydedilmesiyle ilgili; klasik yaklaşım ise gözlenebilir özelliklerde saklı özlerin (essence) ve idealize edilmiş bilimsel kuralların bulunmasıyla istatistiksel ilişkiler göz ardı edildiğinde işler.

Aile benzerliği sistemi, iyi tanımlanmış sınıflara değil, sınıflara girmeye eğilimli bir değerlendirme olan bir dünyayı ulamlamaya uyarlanabilir. Değişimler ve diğer doğal etkiler, biyolojik popülasyonlardaki değişimlere/çeşitliliklere neden olur; ancak benzer işlemler dildeki evrimi de biçimlendirir. Diller diğer dillerden etkilenir ve dil sisteminde aykırılıklar ve tuhaflıklar olmasına neden olur. Böylece *bulanık* (fuzzy) kavramlar, klasik ulamlamanın kullanılmasıyla ele alınamaz. Doğa bu türden ulamlarla doludur.

Diğer yandan bulanıklık ve gerçek dünya göz ardı edildiğinde sabit katı klasik ulamlama görülebilir. Bu ulamlama biçimi bilim dünyasına özgüdür; çünkü bilim idealleştirme (mükemmelleştirme) hakkındaki her şeydir. Fizik ve geometri kuralları, idealizasyonlardır. Örneğin geometrik şekiller. Klasik ulamlar olmadan bilim olanaklı olamaz. Ayrıca insan-yapımı ulamlar çoktur, örneğin yasalar, fizik kuralları; bunlar ‘gerçek’te net değildir ama böyle olması için zorlanır. Örneğin “yetişkin” ve “bölge” kavramları tanımlanabilir. Bir yetişkin ve bir çocuk arasındaki fark, iki bölge arasındaki sınır gibi derecelendirilebilir. Böyle farklı kullanımlarda, iki tür kavramsal sistemin de elverişli (yararlı) olduğu görülüyor.

Klasik ulamlar biçimsel kurallarla tanımlanır ve idealize edilmiş kural-güdümlü sistem içinde çıkarımlar yapmaya olanak sağlar. Aile benzerliği ulamlama sistemi ise depolanmış benzer örnek setlerinin özellikleri arasındaki ilişkiyi tanımlanır ve

gözlenebilir ürünlere/sonuçlarına ilişkin çıkarımlar yapmayı sağlar (Pinker ve Prince, 1999: 47).

Aşağıdaki imgesel olarak dört dünya tasarımı, her iki ulamlama sistemine de gereksinim olduğunu açıklıyor. Bu dünyalar, sadece üç özelliği olan (A,B,C özelliği) bir nesne havuzu içerir.

İlk dünya (1), klasik ve kural güdümlü bir dünyayı simgeler (Pinker ve Prince, 1999: 39-41):

(1)	ABC	Bu düzenli dünyada klasik yaklaşım fazlaca kullanışlı
	ABC	görünmektedir. Bir gözlemci, X ve Y adında iki grup
	ABC	oluşturabilir ve hangi grubun, hangi nesnelere sahip olduğuna
	ABC	dair “kesin belirlilikleri” ortaya koyabilir. Ayrıca ilk özelliği
	DEF	bulup söyleyebilir. A özelliği → BC’yi ve D özelliği → EF’yi
	DEF	getirir. Bu gibi içselleştirilmiş kurallar, hayatı çok
	DEF	kolaylaştırır. Çünkü tek bir özellik bulunduğu zaman kalanlar da
	DEF	çıkarılabilir.

Böyle bir dünya sabit ve yalıtılmış bir çevrede değerlendirilebilir. Popülasyonun barış içinde ve uzun yaşadığı bir yerde. Benzer bir süreç, dil söz konusu olduğunda da gerçekleşir: Diğer dillerden etki olmaksızın ve dil konuşucuları aşırı genellenmiş, dilin kural dışılıklarının olmadığı bir sistem.

İkinci dünya (2), aykırı süreçlerle değerlendirilmiş bir örnek. Değişimler ve etkiler, aile benzerliği içindeki önceki düzenli ulamları bozmuştur.

- (2) ABC Bu dünyada artık kurallar uygulanmıyor. Henüz bir orman bile
ABR değil; ancak gözlemci aile benzerliği kategorilerini
PBC oluşturabilir ve en az olasılıkla nesnelere sınıflayabilir. İlk
AQC kategoride A, ikinci kategoride D hala baskın. A'ya sahip bir
DEF nesne, ilk kategoriye aittir ve kişi, B'ye sahip olan nesneye
DER göre 0.75^3 olasılıkla tahmin edebilir. Olasılık ilk dünyada
PEF olduğu gibi 1.0 değildir, ama kategori oluşturma sorununa için
DQF hala yeterli kullanılabilirliğe sahiptir.

Üçüncü (3) dünya *seçkisiz* (random) ve aykırı süreçlerin hasara yol açtığı bir dünyadır:

- (3) ABC Bu dünyada oluşturulan kategoriler, kullanışlı değil. B, C, E
ABF veya F'nin olma olasılığı her zaman 0.5. Ulamlamadan hiçbir
AEC şey edilemediği halde ilk özelliklerle A veya D olarak iki grup
AEF içinde sınıflama mümkün.
DBC
DBF
DEC
DEF

Pinker ve Prince (1999), kaotik bir dünya daha listelemektedir:

- (4) ABC Bu dünya ulamlanamamakta (kategorize olamamakta); tüm
ABF üyeler sadece ezberlenebilir.
AEC
AEF
DBC
DBF
DEC
DEF

Her şey düşünülðünde rastlantısal dünyadan aile benzerliği dünyasına bir sürekli dizi vardır ve sonunda kurallı bir dünya gerekir Süreçler, tamamen ayrılabilir, hoş bir şekilde aile benzerliği içinde evrimleşmiş kural-güdümlü bir dünya. Ve sonuçta aile benzerliği kaotik rastlantısal karmaşayı bitirebilir. Diğer yandan çakışan süreçler, rastlantısal dünyadan aile benzerliğine yaklaşabilir ve sonunda yeniden, ideal bir kural-güdümlü klasik dünya içinde düzenli bir dünya olabilir.

Böylece klasik ve öntipsel ulamların her ikisi ile donatılmış bir akıl, beraberinde ezberli öğrenme mekanizması, dünyanın en iyisi olabilir.

2.3.3.1 İkili yaklaşımların kısıtlılıkları

İkili yaklaşımlar, her iki dünyanın en iyisini almayı dener, ne yazık ki aynı zamanda her iki dünyanın sorunlarını da sürükler. Uygulamada tanımların olmaması hala bulunan önemli bir sorundur. Bazıları bulunsa da doğru bir tanımlı bilmek yeterli olmaz. Bilinenlerin hepsi yarın tamamen farklı olabilir. Klasik yaklaşımın üstüne öntip yaklaşımı koymak bu kökten sorunları ortadan kaldırmaz (Laurence ve Margolis, 1999: 34).

2.3.4 Yeni-Klasik (Neoclassical) Yaklaşım

2.3.4.1 Tanımlara dönüş

Yeni-klasik yaklaşım, klasik yaklaşımın güncelleştirilmesidir. Yeni-klasik yaklaşım, “kavramlar tamamen tanımlardır” yerine kavramların tanımları kısmen kodladığını varsayar. Kısmi tanımlar, kavramların ne olduğunu açıklamaya çalışmaz, gereken şey başkadır; ancak bununla beraber yeni-klasikçiler kavramların bir tür tanıma sahip olduğunu varsayarlar ve bu klasik yaklaşıma doğru uzanır. Örneğin KAPLAN kavramı, en azından ŞEY kavramını içerir ve KIRMIZI kavramı en azından RENK kavramını oluşturucu olarak içermek zorundadır. Bu “gerekli koşulların” kavramları açıklamak için yeterli olmadığının kanıtıdır. Kaplanı yarasadan ayırmak için ŞEY’den daha fazlasına ihtiyaç vardır ve aynı şekilde KIRMIZIyı YEŞİlden ayırmak için RENK yeterli değildir. Yeni-klasik yaklaşıma göre kavramlar, “kısmi gerekli koşulların kodlandığı temsiller/sunumlar tarafından yapılandırılır (Laurence ve Margolis, 1999: 34).

Kısmi tanımlar varsayımını güdüleyen belki de dilsel ifadelerdeki benzerliklerdir. Aşağıdaki dört ifade tamamen farklı olmasına rağmen aynı zamanda çok anlamlıdır. Bunlarda son derece benzerlik vardır (Jackendoff, 1989: 84):

- i. Harry kept the bird in the cage. (kuşu tutmak)
- ii. Susan kept the money. (para tutmak)
- iii. Sam kept the crowd happy. (kalabalığı mutlu tutmak)
- iiii. Let's keep the trip on Saturday. (gezinti yapmak)

Jackendoff’a göre bu KEEP tümcelerinin ardında tek bir kural var - farklı anlamları birleştiren bir kural: “KEEP tümceleri bir zaman periyodunun üstünde (bir zaman

periyodu gözetmeksizin) süren bir durumun oluşmasını/nedenini gösterir (Jackendoff, 1989: 84).” Yani kural kısmi bir tanımdır. Ancak anlamlar, gereklilik koşulu olarak en az düzeyde kısmi tanımları kodlamalıdır (Laurence ve Margolis, 1999: 53).

2.3.4.2 Yeni-klasik yaklaşımın kısıtlılıkları

Kısmi tanımları varsayan yaklaşıma karşı açık bir eleştiri, kavramların nasıl bireyselleştirildiğini açıklamadıkça bitmiş bir kuram/yaklaşım olmadığıdır. Kısmi tanımlar yetersiz kalmaktadır. KEEP tümceleri söz edilen kısmi tanımları içerse de tümceler arasındaki farklı anlamları tam olarak açıklayamaz. Çünkü kısmi tanım tam bir tanıma dönüşmemektedir. Sorun bu tam tanıma dönüşürse, bu son derece “klasik” (bilinen) bir tanım olacaktır. Dahası yeni-klasik yaklaşım, klasik yaklaşıma bir seçenek sunmazsa, yeni hiçbir şey sunmamış olur. Bu nedenle işleyen bir yaklaşım oluşturmak için kısmi tanımların, bir kavramın/tümcenin kimliğini tam açıklamalara dönüştürmesi, ama bunu klasik yaklaşımdan farklı bir rotayla yapması gerekir. Bu yaklaşımda bu rotanın ne olduğu yanıtız kalmıştır (Laurence ve Margolis, 1999: 54).

İkinci eleştiri, kısmi tanımlara daha dikkatli yoğunlaştığında ortaya çıkan sorunlardır. Kısmi tanım “ZAMAN ÜSTÜNDE SÜREN BİR DURUMA NEDEN OLMAK” en azından NEDEN OLMAK, DURUM, ZAMAN ve SÜRMEK kavramlarını içerir. Bu kavramlara KEEP’in her anlamlandırılmasında başvurulur, böyle olursa bunlar tek başına anlamlıdır. Peki NEDEN OLMA ya da diğerleri nasıl açıklanabilir? Eğer bunlar kısmi tanımları kodluyorsa, aynı soru bunların tanımları

için de çıkabilir ve yeniden onların tanımında da. Bir noktada durmak için artık kısmi tanımları kodlamayan kısmi tanımlarda gömülü kavramlara ulaşmak zorunludur. Bu kavramlar yeni-klasik değil; bunları açıklamak için yeni bir öyküye gereksinim var. Ancak bu öykü şimdiden/halihazırda olan NEDEN OLMAYA uygulanamıyor mu? Böyleyse aynı öykü KEEP'e ve basitçe unutulmuş kısmi tanımlara niçin uygulanamıyor (Fodor, 1998: 52).

2.3.5 Kuram-Temelli (Theory-based) Yaklaşım

Klasik yaklaşım ile öntip-temelli yaklaşımlar, kavramları 'özellikleri' kullanarak açıklamaya çalışır. Kuram-temelli yaklaşım ise kökten farklı terimlerle kavramları anlamaya çalışır. Buna göre kavramlar, özellikler listesiyle tanımlanamaz; ancak dünya hakkındaki açıklamalar ve kişilerin bireysel kuramlarında oynadıkları rolle tanımlanabilir. Kavramların yapısı, bazı zihin kuramları tarafından belirlenen diğer kavramlarla ilişkilendirilir. Dolayısıyla kuram-temelli yaklaşım, kavramın kimliğinin kavramlar arasındaki ilişkilere dayandığını ileri sürer.

Carey (1991: 258), bunu şöyle açıklar: "Kavramlar inançlardan oluşur. Bu, önermeler, kavramların yapısıyla temsil edilir. Kuramlar *karmaşık* (complex) zihin yapılarıdır ki bu yapı zihinsel olarak kavramları açıklayan ilkeler ve olgu alanlarının bir temsilinden oluşur."

Kuram-temelli yaklaşımın önceki yaklaşımlardan önemli bir farkı kavramların kimliği artık *içerme modeliyle* (containment model) açıklanamamasıdır (*içerme modeli*:

Yapısal olarak kavramlar diğer kavramları içerir). Bunun yerine kavramların kimliği, *çıkarımsal modelle* (inferential model) açıklanır (*çıkarımsal model: Yapı diğer kavramlarla ilişki yoluyla belirlenir*). Kuramlar değiştiğinde kuramlarda gömülü (embedded) olan kavramların kimlikleri de değişir. Kuram-temelli yaklaşıma göre kuramlar, gelişmiş bilimsel kuramlar olmak zorunda değildir. Kuram ile kastedilen kabaca, yetişkinler ve çocuklar tarafından kullanılan her tür kuram ya da açıklama türüdür.

Murphy ve Medin (1985: 290) bu durumu şöyle açıklar: Kavramların kuramlar yoluyla organize edildiğini tartıştığımız zaman, zihinsel açıklamaların herhangi birini anlamak için tam organize bilimsel bir açıklamadan daha çok, kişisel bir kuram kullanırız. Örneğin nedensel bilgi, kesin olarak bir olgunun kuramını içerir; sahneler kural bileşenleri arasındaki *gereklilik* (entailment) ilişkilerinin örtük bir kuramını içerebilir. Bilimsel bilgi de kesinlikle kuramları içerir. Bunları kuram olarak adlandırma durumu, abartılı gibi görünse de bu terim, kavramlar arasındaki ilişkilerin karmaşık bir setini işaret etmektedir; bu da genellikle nedensel bir temeldir.

Kuram-temelli yaklaşımın kimi savunucuları, “insanlar kökten farklı kuramlarla aynı kavramları paylaşamazlar” ve “bir kuramın kavramlarını bir başkasıyla tanımlamak olanaksızdır” iddiasında oldukça görelî bakış açısına gidebilmektedir. Çünkü iki farklı kavramsal sistemin kıyaslanamaz ve onların kişisel dillerinin dönüştürülemez olduğu iddia edilmektedir (Carey, 1991). Carey, 17. yüzyıl sıcaklık kuramı fizikçilerinden örnekler aktarır: Bu fizikçiler ISI ve SICAKLIK kavramlarını birleştirirler. Ama bugünün bilim adamları için bu iki kavram tamamen farklı fiziksel türlerdir; ısı *yaygın* (extensive) bir nicelikken, sıcaklık *yoğun* (intensive) bir niceliktir

(Carey, 1991: 463). Carey'e göre kavramlardaki bu farklılıklar, söz edilen kuramla açıklanmak zorundadır.

Carey'in (1991:484) diğer örneği ağırlık kavramları ve nesnelerin yoğunluğu hakkında çocuklar ve yetişkinlerdeki kıyaslanamaz farklılıklarıdır. Yetişkin zihni için çocuğun bir köpük parçasının hafifliğini nasıl algıladığını anlamak olanaksızdır ya da bir nesnenin ağırlığının kenarı açıldığında değiştiğini.

“Çocuk dili, yetişkinler için bir sözlükçe olmadan çevrilemez. Kimse çocukların inançlarını, yetişkinlerin kavramlarıyla ifade edemez- çocuk havanın bir materyal olmadığına inanır; ancak söz edilen hava, çocuğun inancındaki hava, bizim inancımızdaki “hava” değildir; “materyal” de bizim materyalimiz değildir (Carey, 1991: 484).”

Kuram-temelli yaklaşım, klasik ya da öntip olarak adlandırılan özellik temelli yaklaşımlardaki sorunları açıklamada bir üstünlüğe sahiptir. Bu yaklaşımlar kavramın kimliğini açıklamada *özelliklere* (features) dayanır. Ancak niçin belli özelliklerin seçildiğini ve bunların neden diğerlerinden daha önemli olduğunu söyleyemez. Bu yaklaşımlarda kavramlar diğerleri ile benzerliklerine göre birlikte gruplandırılır, ama *benzerlik* (similarity) kendi içinde tanımsız bırakılır. Bir oyuncak kaplan, gerçek bir kaplanla çok benzerdir, bu muhtemelen gerçek bir kaplanın sahip olduğu dört bacak, şeritler, kuyruk, dişler gibi özelliklerin çoğuna sahiptir. Bu bakımdan oyuncak kaplan bir kaplana benzemektedir; ama oyuncak kaplan bir kaplan değildir. Tamamen tarafından seçilen özelliklerle kişi bir nesneyi diğerine benzetir. Eğer özellikleri “her ikisi de 10.000 kg.dan az bir ağırlıktadır”; “her ikisi de 100.000.000 yıl önce oluşmamış”; “her ikisi de uzamda yer kaplar”; “her ikisi de iyi

duyamaz” gibi belirlersek “erik” ve “çim biçme makinesi” çok benzerdir (Laurence ve Margolis, 1999: 51). Öyle görülüyor ki benzerlik görüşü, kısıtlanmayı ve bir yaklaşım tarafından sonuçlandırılmayı gerektirmektedir (Murphy ve Medin, 1985: 291).

Özelliklerin önemli olarak seçilmesi, derinlemesine bir kuram ile açıklanabilir. Bir kuş kanatlara sahiptir ve hafiftir, çünkü uçabilen bir hayvandır; kuşlar ağaçlara yuva yapar; çünkü yuvasını yırtıcı hayvanlardan korumaktadır. Kuşlar hakkındaki bilgiler, özellikleri ilgili kavramla ilişkilendirmede yardımcı olur (Murphy ve Medin 1985, 300). Benzer biçimde şu davranış türlerinin tümü sarhoş olmakla ilgilidir: Kıyafetlerle yüzme havuzuna atlamak, masada dans etmek ve caddede nara atmak. Tüm bu özelliklerin bu kavramın yapısının bir parçası olduğunu söylemek çok zordur. Bunun yerine ‘sarhoş insanların gülünç şeylerin tümünü yapmaya eğilimli olduğu’nu bilmek bu özelliklere açıklama getirebilir (Murphy ve Medin, 1985: 295).

2.3.5.1 Psikolojik özcülük ilkesi (psychological essentialism)

Gelman ve Wellman’a (1991) göre bir ulamın gözlenebilir özellikler yığını olmadığına; ancak bazı saklı “öz”lerin (veya özelliklerin) ya da uygun bir içsel yapının olduğuna ilişkin işaretler artmaktadır. Bu ilke, “psikolojik özcülük” olarak adlandırılmaktadır ve çocukların özcü düşündükleri görüşüne dayanmaktadır. Örneğin bir domuzun, domuz kumbaraya mı yoksa bir ineğe mi benzediği sorulduğunda çocuklar kumbarayı seçer; ancak hangisinin içlerindeki aynı türe sahip

olduğu sorulduğunda ineği seçerler; çocuklar mantıken kumbarayı seçer, peki niçin birbirine benzeyen iki nesne aynı “iç yüzey”e sahip görünmez?

Gelman ve Wellman’a (1991) göre çocuklar, iç tarafta ne olduğunu da düşünür. Bir köpek dış yüzeyinden soyulsa da -kürkü, kuyruğu vb gibi- hala bir köpektir. Fakat içi karıştırılırsa, örneğin kanı ve kemikleri değişse artık köpek değildir. Ayrıca çocuklar özün, nesnenin nasıl gücül olarak görüldüğü ve gelecekte nasıl davranacağını belirlemekte olduğunu düşünmeye de eğilimlidirler. Maymunlar arasında büyüyen bir tavşan bir yetişkin olarak hala dikkatli olacaktır ve havuç yiyecektir, muz değil.

Öyle görülüyor ki bu yaklaşımda nesnenin kimliğini kimi psikolojik öz çeşitleri belirliyor, özellikler listesi değil. Nesnelere görünüşlerindeki köklü değişiklikleri eleyip geçiyor, ama hala kendi kimliğiyle kalıyor. Bir elma içinde gelişen çekirdek ya da bir kelebek içinde evrim geçiren tırtıl gibi. Kuram-temelli yaklaşım, insanların niçin özcü olduklarına ilişkin bir açıklama sunmaktadır; bu kuram “öz”dür ve belli özelliklerin, özel bir anda özel bir kavram için neden karakteristik olarak düşünüldüğünü ve bu özelliklerin diğerleri ile nasıl ilişkilendiğini açıklar.

2.3.5.2 Kuram-temelli yaklaşımın kısıtlılıkları

Kuram-temelli yaklaşım, göreliliği ve “öz”le ilgili savunularıyla daha önce karşılaşılan sorunlardan kurtulmayı sağlıyor gibi görünmektedir.

Kuramlar, hastalık kuramları gibi zamanla hepten değişmektedir. Bir kavram için tanımlar ya da öntipler yanlış olabilir; ama sonuçta bir kuramdır. Bir kişi, insanın

varlığını evrim kuramına, ilahi yaratıma ya da başka bir görüşe göre açıklayabilir. Ancak tüm bu kuramlar “aynı” olgudan/durumdan/varlıktan söz ediyorsa, onun için o kuram bağıntısız görülebilir (Laurence ve Margolis, 1999: 47).

Aslında çoğu durumda kavramların ardındaki kuramlara ilişkin en ufak bir ipucuna sahip olunamamaktadır. Çoğu insan su, yer çekimi ya da enflasyon hakkında konuşmak için kimya, fizik ya da ekonominin son gelişmelerini yansıtan kuramlarla ilgili yeterli bilgiye sahip değildir. Buna gerek de duymazlar.

“Öntip-temelli yaklaşım ile kuram-temelli yaklaşım arasındaki fark, kuram-temelli yaklaşımın bazı ilişkilerin (korelasyonları) açıklamasını bilmeyi gerektirmesi olarak görülüyor. Ancak bu durumda kuram-temelli yaklaşım oldukça yüksek düzeyde kavramlaştırma koşulları kurmaktadır. Örneğin oda sıcaklığında sıvı olma ve saydamlık, suyun özellikleri ile ilişkilidir; fakat bunların neden ilişkili olduklarıyla ilgili bir bilginiz yoktur. Özellikle “su olmak, H₂O olmaktır” ifadesini öğrenmek, “niçin oda sıcaklığında sıvı olmanın ve saydam olmanın H₂O’nun özellikleri ile ilişkili olduğunu anlamaya yardımcı olmamaktadır (Fodor, 1998: 118).”

Kuram-temelli yaklaşım, psikolojik özcülük ilkesine dayanır, fakat psikolojik özcülük kendi kendisine “öz”ün bir kuram olmak zorunda olmasını gerektirmez. Tüm bunlar nesnelere davranışlarını açıklamak ve ulamlamak gerektiğinde insanların bildiği ve güvendiği bazı öz çeşitlerinin varlığını gerektirir. Böylece bu öz aynı şekilde iyi olabilir.

Öz görüşü, nesnelere [ne olduklarından oluşan] bileşimsel bir doğaya sahip olduğu hipotezidir. Bu durumda temeli oluşturan doğa, daha açık olan dışsal özellikleri ayırır ama daha açık dışsal özelliklerden sorumlu değildir. Çizgilere sahip olma kaplan

olma için bir “öz” değildir, fakat bu, bir kaplan özüne sahip olmanın doğrudan bir sonucu olabilir. “Öz”leri varsaymak, özlerin ne olduğunu anlamayı sağlamaz; özler tipik olarak saklı ve bilinmezdir (Gelman ve Wellman, 1991: 242).

Kuram-temelli yaklaşım, bir kavramın özünün bir kuram olduğu ve başka herhangi bir şey olmadığı iddiasını boşluksuz sunmaktadır. Kuram-temelli yaklaşımın savunucularının temel sorunu, kuramın ne olduğunu tam olarak oluşturamamalarıdır. Murphy ve Medin (1985), “kuramların kavramlardan oluştuğu konusunda [büyük ölçüde] hemfikir olduklarını ve bunun kavramlara ilişkin kuramlarda işlediği”ni ileri sürerler. Ancak “büyük ölçüde” ifadesi ne anlama geliyor ve niçin köşeli ayraç içinde sunulmaktadır? Eğer kuramlar, kavramlardan başka bir şey değilse sonunda kuram-temelli yaklaşımın diğer kuramlardan nasıl ayrıldığını görmek zor olmaktadır. Diğer taraftan “kuramlar, kavramlardan başka şeylerse, kavramlar gerçekte nedir”e yanıt bulunamamaktadır. İlk başta akla uygun görünmesine karşın kuram-temelli yaklaşımın “kuram”ın nasıl anlamlandırıldığına ilişkin tam bir açıklama sunmasına gereksinim vardır (Fodor, 1998: 117).

2.3.6 Atomistik (Atomistic) Yaklaşım

Atomistik yaklaşımı güdüleyen, kavramlara ilişkin *betimsel* (descriptive) ve *yapısal* (structural) yaklaşımların pek çok kısıtlılığı da birlikte sunmasıdır. Buna göre kavramlar, ne *tanımlardır* (definitions), ne öntiplerdir, ne de kuramlardır. Öntipsel etkilerin olduğu; belki bazı “tanım”ların da olması gerektiği; ayrıca özel durumlar ve kültürel bilginin her türünün de kavramlara eklemelendiği kabul edilebilir. Kimileri

için PARA kavramı, “dünyayı dolaşmayı sağlaması” bilgisini, kimileri içinse “tüm kötülüklerin başı olması” bilgisini içerir. Para, başarının ve gücün simgesi olabilir. Biri, paranın niçin dünyanın etrafını dolaştırabildiğinin ya da dolaştıramadığının kuramını bulabilir. Betimleyici (descriptive) tüm bilgi türleri kavramlarla birleştirilir. Yani, tüm bu bilgiler yan yana/soydaştır (collateral) – kavramın kimliğini (identity) oluşturucuları değildir. Atomistik yaklaşım kavramların tamamen yapılanmamış olduğunu (unstructured) savunur. Kavramlar, özellikle çoğu sözcüksel kavram, ilkel ve doğuştandır (Laurence ve Margolis, 1999: 64).

Bu görüşte kavramların atomistik oluşu, sadece sözcüksel kavramlar için geçerlidir. Öbeksel (phrasal) kavramlar, kavramın hangi bileşenleri içerdiğini gösteren yapıya sahiptir; yani KARA KEDİ kavramı, KARA ve KEDİ kavramlarından oluşan bir yapıya sahiptir. Burada önemli sav, sözcüksel kavramların hiçbir yapıyı içermedikleri ve *ilkel* (primitive) olduklarıdır.

Sonuçta atomistik yaklaşım, klasik yaklaşıma çok yakın görünmektedir. Tek fark klasik yaklaşıma göre kavramın ilkel düzeyi çok küçük ve basit varsayılırken, atomistik yaklaşım bu düzeyi yükseltir. Atomistik görüşe göre ilkel düzey çok fazla kavramı kapsar ve ilkel düzey, basit (simple) değildir.

Atomistik yaklaşıma göre kavram bir yapı değilse, kavramın kimliği (identity) nasıl betimleniyor? Başka bir deyişle yapı önemli değilse, atomistik kavramlar, örneğin KEDİ ve KÖPEK, nasıl ayrılıyor? Yanıt, bu kavramların yalnızca gönderge belirlemede işlediğidir. Kavramların dünyadaki şeyler tarafından etkinleştirildiği söylenir. KAPI TOKMAĞI, kapı tokmağıyla tetiklenir ve KEDİ, kedi kavramı ile. Önemli olan tek şey, kavramın, gerçek zihin-dünya ilişkisi olduğudur. Bu ilişki

nedenseldir: KEDİ, kedileri ifade eder, eğer karbüratörle değil de kedi ile etkinleştirilseyse. İşte bu kavramların kimliğini neyin belirlediğini gösterir –bu yapı değildir, ama dünyadaki şeylerle doğru bir ilişkidir (Laurence ve Margolis, 1999: 60).

2.3.6.1 Kökten doğuştancılık (Radical nativism)

Atomistik görüşe göre ilkel kavramlar aynı zamanda doğuştandır. Bu yüzden doğuştan gelen kavramları bilmek için, ilkel temel, hangi sözcüksel kavramların ilkel olmadığını; yani tanımları olanları kontrol etmek gerekir. Tanımları olan kavramlar doğuştan bilinmez; çünkü bunlar ilkel temelden oluşturulur. Ancak sözcüksel kavramlar için hemen hemen hiç tanım olmadığı için, sözcüksel kavramlar doğuştan bilinir. Bunun için atomistik yaklaşım, kökten doğuştancılığa gider (Fodor, 1998: 124).

İlkel kavramların, doğuştan geldiği sonucu, kavramların nasıl öğrenildiği sonucunu çıkarır. Yalnızca kavramların öğrenilmesini açıklayan bir öğrenme yöntemi tümevarımsaldır (Fodor, 1998: 123). Bu yüzden bazı düzeylerde öğrenci tümevarımla öğrenmediği kavramlara zaten sahip olmak zorundadır. Bu nedenle tümevarımsal öğrenme, belirtilen hipotezler için doğuştan bir dili önvarsayar – (gerçekleştirilen ve değerlendirilen temsiller ve hipotezlerin olduğu) düşüncenin bu dili, anlamsal olarak en az şimdiye dek öğrenebildiğimiz herhangi doğal bir dil kadar güçlü olmak zorundadır.

Bu belli bir datayı açıklamak için hipotez oluşturma ve bunlar arasından en iyi hipotezi seçme s¼recidir. Bir kavramı ¼ğrenmek -örneğin BACHELOR-. ¼ğrenici doğru özellikleri/kavramları bulmaya gerek duyar. Birkaç denemeden sonra ¼ğrenici en iyi hipotezi seçecektir, bu durumda BACHELOR kavramı, EVLENMEMİŐ ERKEKle eŐleşir. Bu yüzden tümevarımsal ¼ğrenme, ¼ğrenme için aşağıdaki araçları önvarsayar:

1. Deneysel veriyi sunan bir biçim.
2. Tahmini gelecek veri için hipotez kaynağı.
3. (Sunulan veri grubunu sunulan hipotezlerde yerine koyma konusunda) doğrulama düzeyini belirleyen bir ölçüt.

Mademki ¼ğrenici, MALE ve UNMARRIED kavramlarından BACHELOR kavramını ¼ğreniyor; peki bu kavramlar nasıl ¼ğreniliyor? Aynı yolla. Ancak bu işlem sonsuza kadar devam etmiyor. Bu yüzden bazı düzeylerde ¼ğrenici tümevarımla ¼ğrenmedięi kavramlara zaten sahip olmak zorunda, ama tümevarımsal ¼ğrenme kavram ¼ğrenmenin bilinen tek yolu olarak bilindiği için bu kavramların hepsi ¼ğrenilmiyor. Bu nedenle tümevarımsal ¼ğrenme, belirtilen hipotezler için doğuştan bir dili önvarsayar – (gerçekleştirilen ve değerlendirilen temsiller ve hipotezlerin olduğu) d¼Őüncenin bu dili, anlamsal olarak en az Şimdiye dek ¼ğrenebildięimiz herhangi doğal bir dil kadar güçlü olmak zorundadır.

2.3.6.2 Atomistik yaklaşımın kısıtlılıkları

Bu kuramın istenmeyen ve akla uygun olmayan bir sonucu doğuştan kavramların çok fazla olmasına dair yorumudur. Bir kavram bir tanıma sahip değilse, ilkel olmak zorunda, böylece doğuştan olmak zorundadır. Sözcüksel kavramlar için tanım aramak başarısızlıkla sonuçlanmış ve “kimi sözcüksel kavramlar diğerlerinden daha karmaşık/bileşik (complex) olabilir” görüşü için herhangi bir deneysel kanıt bulmaya çalışan diğer girişimler de başarısız olmuştur (Fodor, 1975: 124-156).

Durum bu ise kaçınılmaz ve çarpıcı sonuç, çoğu sözcüksel kavramın doğuştan geldiğidir. Bunun anlamı genetik olarak KAPI TOKMAĞI, MAFYA, WALKMAN gibi kavramlarla donatıldığımızdır. İnsanlar, sözcüksel kavramlar dahil, çoğu kavramın öğrenildiğine ilişkin bir sezgiye sahiptir. Bazı kavramlar ilkel olduğundan, bunlar öğrenilemez (tümevarımsal öğrenmeyi varsayınca); yani ilkel kavramlar doğuştan bilinmektedir. Karmaşık (bileşik) kavramlar ise öğrenilir, sözcüksel kavramların karmaşık (bileşik) olduğuyla ilgili bir kanıt olmadığı için bunlar ilkel olmalıdır ve bu nedenle doğuştandır. Tüm bunlar çerçevesinde kökten doğuştancılık iddiasının içgüdüsel duygulara dayandığı ortaya çıkmaktadır. İçgüdüler ise yanlış olabilir (Pesonen, 2002: 42).

“Ahlak tanımlanamayacağı için doğuştan olmak zorundadır. Çoğumuz tüm kavramların doğuştan olması durumunun olamayacağını varsaymaya eğilimliyiz; bu yüzden çoğumuz çok sayıda -gerçekte çok- kavramın tanımlanabilir olması gerektiği düşüncesine sahibiz” (Fodor, 1980: 282).

Başka sorunlar da vardır. Kavramların yalnızca gönderimleriyle özgünleştiriliyor olması önemli bir sorundur. Örneğin “Muhammet Ali” ve “Cassius Clay” aynı

gönderime sahiptir; ama kesinlikle aynı anlamda değildir. Biri, Muhammet Ali'nin tüm zamanların en iyi boksörü olduğunu düşünebilir; fakat o, Cassius Clay'in en iyi boksör olduğuna inanmayabilir. Aynı sorun, boş kavramlara uyarlanabilir. Örneğin JEDI ya da SANTA CLAUS, her ikisinin de göndergesi yoktur. Eğer gönderge anlam ise, boş kavramlar, nasıl anlamlandırılabilir? Bu sorundan çıkış yolu kavramlar için betimlemeleri (descriptions)/niyetleri (intentions) varsaymaktır. Tek çözüm bu ise atomistik yaklaşım sorunludur (Laurence ve Margolis, 1999: 69).

Diğer sorun, *yanlış gönderge* (misrepresentation) sorunudur. Kimi zaman “şey”leri algılayışımızın hatalı olması doğaldır. Karanlık ve yağmurlu bir gecede, tarladaki bir ineğin yanlışlıkla bir at olduğunu sanabiliriz. Bu durumda inek, at kavramı olacaktır. Ama normal durumlarda at, at olacaktır. Eğer inekler ve atlar (ve olası diğer çoğu şey), AT olabiliyorsa, bu kavramlar arasında fark kalmaz ve nedensel bir ilişkiyle diğer çoğu şey at olarak sürer gider. Ama AT, İNEK'le aynı kavram değildir, AT yalnızca at ile, İNEK yalnızca inekle tetiklenecektir (Laurence ve Margolis, 1999: 60).

2.4 Özet ve Değerlendirme

Klasik yaklaşımı, doğal bir bileşimsellik (compositionality) açıklamasına sahip olsa da, ulamlama konusunda sorunlu görülmektedir. Öntip yaklaşımı ise ulamlamada iyiye “bileşimsellik” konusunda sorunları bulunmaktadır. Ayrıca önemli özelliklerin nasıl belirlendiği açık değildir. Kuram-temelli yaklaşım ise oldukça görelî ve kavram oluşturma ve öğrenmede kişisel deneyime çok fazla yer

vermektedir. İkili yaklaşımlar, iki yaklaşımı birleştirmekte ancak, birleştirdikleri yaklaşımların sorunlarını da beraberinde getirmektedir. Yeni-klasikçiler, klasik kuramdan tam olarak ayrılamamış ve yeni bir şey sunamamışlardır. Atomistik görüş ise doğuştan getirilenler üzerine bir yaklaşıma dayanır ve “yapısız olma ve doğuştancılık” kavramları ile içgüdülere fazla güvenmektedir.

Görüldüğü gibi kavramlaştırma ile ilgili kuram ve yaklaşımların hem tutarlı yanları hem de sorunlu yanları bulunmaktadır. Ancak tümünün genel kabulleri olduğu söylenebilir. Bunlara göre;

- ✓ Kavramlar zihinsel temsillerdir.
- ✓ Kavramlar arası ilişkiler içerme ya da çıkarım yoluyla kurulmaktadır.
- ✓ Her kavram için en iyi örnek olmasa da “öntip”ler vardır ve bu dereceli üyelik ve bulanık sınırları beraberinde getirmektedir.
- ✓ Tanımlar, ulamlama sürecinde ‘bir yerlerde’ yer almaktadır. Tanımların yok sayılması olanaklı görünmemektedir.
- ✓ Kavramlara, özel durumlar ve kültürel bilginin her türü eklenmektedir.

III – YÖNTEM

Bu bölümde araştırma deseni, araştırma grubu, verilerin toplanması, veritabanının oluşturulması ve verilerin çözümlenmesine ilişkin bilgiler yer almaktadır.

3.1 Araştırma Deseni

Kavramlaştırma özelliklerinin sınıf düzeyi (yaş) ve cinsiyete göre farklılıklar göstereceği önvaryasyonuna dayanılarak kurgulanan bu araştırma, ilköğretim 4. ve 7. sınıf öğrencilerinin kavramlaştırma özellikleri üzerine betimsel bulgular ortaya koymayı amaçlamaktadır. Tez bu çerçevede, bir durumu kendi koşulları içinde var olduğu biçimiyle betimlemeyi amaçladığından *tarama* türünde bir araştırmadır. Bir araştırma deseni olarak *tarama*, geçmişte ya da halen var olan bir durumu, var olduğu biçimiyle betimlemeyi amaçlar. Olgu, olay, durum kendi koşulları içinde tanımlanır (Karasar, 2003: 77).

Bu araştırma, hem sayısal sonuçlar hem de nitel değerlendirmeler içerdiğinden, iki yönlü bir nitelik taşımaktadır:

Araştırmada, kavramlaştırma özelliklerinin betimlenmesine veri sağlayacak sormacalar hazırlanmış; bu sormacalardan elde edilen nicel bulgular, “sıklık”, “yüzde”, “ortalama” ve “fark” türünden sayısalarla ele alınmıştır. Veri toplama ve çözümlenme sırasında gözlemlenen nitel bulgular da, sıklık ve dağılıma dayalı betimsel olarak değerlendirilmiştir.

Bu çerçevede araştırma nicel (quantitative) ve nitel (qualitative) araştırma yöntemleri birlikte/iç içe kullanılarak yürütülmüştür. Kullanılan yöntemler/teknikler şu şekilde özetlenebilir:

- Araştırmada veri toplama aşamasında nicel araştırma yöntemlerinden “sormaca” kullanılmış ve “ne kadar”, “ne kadar sık”, “ne kadar yaygın” sorularına yanıt aranmıştır. Amaç elde edilen bulguları sayısal değerlerle ifade etmek ve ölçebilmektir. Bu amaçla veriler üzerinde “sıklık çözümü” (frekans analizi) yapılmış ve bulgular, sıklık, yüzde, ortalama, fark türünden sayısal olarak sunulmuştur.
- Araştırmada, kavramlar için “özellik” saptaması ve kullanımsal verilerin çözümlenmesi aşamasında nitel araştırma yöntemlerinden “içerik çözümü” kullanılmıştır. Microsoft Excel programında oluşturulan veritabanı, belirlenen ulamlar çerçevesinde taranmış, bu ulamlara göre sınıflandırılarak incelenmiştir. Belirlenen ulamlara ilişkin sayısal sonuçlar, yüzde ve sıklık türünden ifade edilmiştir.
- Verilerin taranması sırasında gözlenen, ancak sistematik olmayan bulgular ise, betimsel veri çözümüyle çözümlenmiştir.

3.2 Araştırma Grubu

Teze veri sağlanan araştırma grubunu, dört farklı ilde bulunan Milli Eğitim Bakanlığına bağlı, ikisi özel, üçü devlet okulu olmak üzere beş ayrı ilköğretim

okulunun 4. ve 7. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Söz konusu okullardaki 4. ve 7. sınıf öğrencileri, sınıf düzeyi ve cinsiyet bakımından sayısal olarak dengelenerek seçim yansızlaştırılmıştır (random). Aşağıdaki tabloda araştırma grubuyla ilgili ayrıntılı bilgiler sunulmaktadır:

Tablo 3.1 - Araştırma grubuna ilişkin bilgiler

<i>İl</i>	<i>Okul</i>	<i>Toplam</i>	<i>4. sınıf</i>		<i>7. sınıf</i>		
			<i>kız</i>	<i>erkek</i>	<i>kız</i>	<i>erkek</i>	
1	Ankara	Özel İlköğretim Okulu I	78	11	19	23	25
2	Ankara	MEB İlköğretim Okulu I	20	10	10	-	-
3	İstanbul	Özel İlköğretim Okulu II	50	25	25	-	-
4	Kütahya	MEB İlköğretim Okulu II	31	-	-	17	14
5	Gaziantep	MEB İlköğretim Okulu III	27	-	-	20	7
<i>Cinsiyet toplam</i>				46	54	60	46
<i>Sınıf düzeyi toplam</i>				100		106	
<i>Genel Toplam</i>			206				

Tabloda görüldüğü gibi, araştırma grubunu 100'ü 4. sınıf, 106'sı 7. sınıf; 106'sı kız, 100'ü erkek olmak üzere 206 öğrenci oluşturmaktadır.

3.3 Verilerin Toplanması

Bu tezde öğrencilerin kavramlaştırma özelliklerinin belirlenebilmesi için belirli özellikleri temsil ettiği düşünülen yedi kavram seçilmiş; bu kavramlara özgü “ilkörnek”leri, “özellik”leri ve “sözel kullanım”ları betimlemek üzere üç farklı sormaca oluşturulmuştur. Bu alt bölümde sormacaların oluşturulması ve verilerin toplanmasına ilişkin ayrıntılı bilgiler sunulacaktır.

3.3.1 Araştırmada kullanılan kavramların seçilmesi

Sormacalarda kullanılacak ve kavramlaştırılma özelliklerine ilişkin çıkarımlar yapılacak kavramların seçilmesi birkaç aşamada tamamlanmıştır:

✓ Kavramların seçilme sürecinde iki dilbilim, iki eğitimbilim uzmanından görüş alınmıştır. “Yazılı Türkçenin Kelime Sıklığı Sözlüğü”nden¹ taranarak “sık kullanılma” ölçütüne göre belirlenen ve uzmanlara sunulan 20 kavram hem bilişsel/akademik gelişim; hem de araştırmanın kuramsal arka planına uygunluk bakımından değerlendirilmiştir. Eğitimbilim uzmanları tarafından 12 kavram; dilbilim uzmanları tarafından ise 15 kavram seçilmiştir. Bu iki listede ortak olan 11 kavramdan yedisi araştırma için kullanılmıştır. Bu kavramlar, aşağıdaki listede sunulmaktadır:

Liste 3.1 – Araştırma için seçilen kavramlar

RENK	SUÇ	DUYGU	OYUN
KOKU	YOL	ENERJİ	

✓ Araştırma için seçilen kavramlardan bir kısmı, daha önce yapılmış çalışmalarda kullanılan kavramlarla ortaktır. SUÇ kavramı, öntip belirleme çalışmaları olan Rosch (1973)’te, Gökmen (2010)’da ve Önal (2011)’de kullanılmıştır. DUYGU kavramı ise Önal (2011)’de öntip yaklaşımı çerçevesinde ele alınan kavramlardandır. Bulgular ve Tartışma bölümünde ortak olan bu üç kavrama ilişkin “ilkörnek/öntip” sonuçları, önceki çalışmalarla karşılaştırmalı olarak sunulacaktır.

✓ Türkçenin sözcük sıklığı sözlüğünden taranarak seçilen kavramların, *algısalılık*, *soyutluk/somutluk*, *çokanlamlılık*, *güncel olma*, *bilişsel/duyuşsal özellikleri*

¹ Göz, İ. (2003) Yazılı Türkçenin Kelime Sıklığı Sözlüğü, Ankara: TDK

karşılama, toplumsal/bireysel olma, olumlu/olumsuz değerler taşıma vb. niteliklerden bir veya birkaçını temsil etmesine de dikkat edilmiştir. Böylece farklı özellikleri temsil eden kavramların seçilmesi ve bu farklılıkların kavramlaştırma sürecindeki görünümleri araştırmaya çok boyutluluk katmıştır.

Seçilen kavramların taşıdığı özellikler şöyle özetlenebilir:

- RENK ve KOKU kavramları, algısal olup iki farklı duyuyu temsil etmektedir.
- DUYGU kavramı, hem “soyut” olması hem de “bireyselliği” temsil etmesi bakımından seçilmiştir.
- SUÇ kavramı, “toplumsal ve kişisel yargılar”a dayandığı için öne çıkmaktadır.
- OYUN kavramı, araştırma grubunun bilişsel ve duyuşsal gelişim özelliklerine uygun olduğu dikkate alınarak seçilmiştir.
- YOL kavramı sıklık sözlüğünde en sık kullanılan sözcüklerden biri olarak dikkat çekmektedir. Bu çalışmada da dil düzleminde “çokanlamlı” bir görünüm sergilediği için önem taşımaktadır.
- ENERJİ kavramı, yine YOL kavramı gibi “çokanlamlı” bir görünüm sergilediği için önem taşımaktadır. Ayrıca farklı içeriklendirilme biçimleriyle, görsel ve yazılı medya düzlemlerinde öne çıkan kavramlardandır.

Kavram tarama sürecinde, kavramlaştırma düzeyleri de (üst kavram/temel kavram/alt kavram) dikkate alınmıştır. Belirlenen kavramların özellikle temel düzey ve üst düzey kavram olmalarına özen gösterilmiştir. Çünkü alt düzey kavramlar daha çok “tür”leri temsil ettikleri için ilgili ulamların örnekleriyle örtüşmektedir. Bu nedenle

öğrencilerin özellikle ilkörnek/öntip sormacasında alt kavramları/örnekleri kullanabilmelerine olanak sağlamak amacıyla “temel düzey” ve “üst düzey” kavramlar seçilmiştir. Örneğin “DUYGU” kavramının seçilmesi, “ÖFKE” alt kavramının seçilmemesi gibi.

3.3.2 Veri toplama araçlarının geliştirilmesi

Bu araştırmada katılımcı öğrencilerin kavramlaştırma özelliklerini betimlemek üzere temsili seçilen yedi kavram için bir yandan “ilkörnek/öntip” belirlemeye, diğer yandan “kavramsal özellikler”i belirlemeye, bir yandan da ilgili kavramların tümce düzeyinde “kullanım”larını incelemeye olanak sağlayacak “açık uçlu-kısa yanıtli” 3 (üç) sormaca geliştirilmiştir.

“Açık uçlu” sormacalar, kaynak/katılımcı kişilere bir sınırlama getirmeden yanıtlama olanağı sağlar. Ayrıca açık uçlu sormacalar, kapalı uçlu olanlara göre katılımcıyı daha çok güdülemektedir. Ancak açık uçlu soruların yanıtlarının kodlanması (veritabanına işlenmesi) zordur (Balcı, 2004: 142).

Bu araştırmada “açık uçlu sormaca”lar araştırmanın yapısı gereği (dil girdisine dayalı veritabanı oluşturulması) tercih edilmiştir. Bunun yanı sıra yanıtlama sürecine sınırlama getirmeyen yönüyle özellikle yeğlenmiştir. Açık uçlu sormacaların üstünlük sunan bu yönlerinin dışında Balcı (2004)’te de belirtildiği gibi “veritabanına işlenme” gibi önemli bir zorluğu bulunmaktadır. Bu zorluk ise “açık uçlu sormaca”nın “kısa yanıtli” olması sağlanarak azaltılmıştır.

Yararları ve zorlukları dengelenerek hazırlanan ve *açık uçlu/kısa yanıtli* sorulardan oluşan sormacaların özellikleri şöyledir:

1) İlkörnek/öntip belirleme sormacası/tarama formu: Bu sormaca, araştırma kapsamındaki yedi kavramın, ilkörneklerinin/öntiplerinin belirlenebilmesi amacıyla oluşturulmuştur. Söz konusu kavramlarla ilgili öğrencilerin akıllarına gelen ilk beş örneğin yazılmasını içermektedir. Aşağıda “ilkörnek/öntip” belirleme sormacasından örnek maddeler görülmektedir.

İlkörnek/öntip belirleme sormacasından örnek maddeler

renk	suç
1-	1-
2-	2-
3-	3-
4-	4-
5-	5-

2) Özellik belirleme sormacası/tarama formu: Bu sormaca, araştırmanın katılımcılarının görüşlerine göre, seçilen yedi kavramın öne çıkan özniteliklerinin neler olduğunun belirlenmesi amacıyla oluşturulmuştur. Sormacada katılımcı öğrencilerin söz konusu kavramların özelliklerini söylemelerini/yazmalarını güdüleyecek sorular sorulmuştur. Aşağıda “özellik belirleme” sormacasından örnek maddeler görülmektedir:

Özellik belirleme sormacasından örnek madde

Bir durumun ya da bir eylemin “suç” olarak kabul edilebilmesi neye/nelere bağlıdır?

.....

.....

3) **Kullanımsal görünümleri sormacası/tarama formu:** Bu sormaca kavramların “kullanımsal” düzlemdeki görünümlerini betimlemek amacıyla oluşturulmuştur. Katılımcı öğrencilerin söz konusu kavramları bir tümce içinde kullanmalarını gerektiren bir sormacadır.

Kullanımsal görünümleri belirleme sormacasından örnek bir madde

“duygu” sözcüğünü bir tümce içinde kullanınız:

.....

.....

3.3.3 Sormacalarda/tarama formlarında kullanılan maddelerin/soruların oluşturulması

Bu araştırmada kullanılan tarama formlarından, “ilkörnek/öntip” belirleme sormacasında araştırma kapsamındaki yedi kavramın örneklerinin yazılması; “kullanımsal görünümleri” belirleme sormacasında ise araştırma kapsamındaki yedi kavramın tümce içinde kullanılması istenmektedir. Bu formlarda katılımcı öğrencilere soru sorulmadığı için “madde seçimi” de yapılmamıştır. Fakat “özellik” belirleme sormacasında, seçilen yedi kavramın özniteliklerinin neler olduğuna ilişkin bir tarama yapılması amaçlandığından, öğrencilerin söz konusu kavramların özelliklerini söylemelerini/yazmalarını güdüleyecek sorular sorulmuştur.

“Özellik” belirleme sormacasında her bir kavram için birkaç soru hazırlanmıştır. Sorular bir dilbilim uzmanıyla birlikte incelenmiş, sorunlu/eksik yönler giderilmiştir. Bu çalışma sonrasında “özellik belirleme sormacası”, her bir kavram için bir soru

olmak üzere toplamda yedi açık uçlu/kısa yanıtli sorudan oluşacak biçimde düzenlenmiştir.

Düzenlenen sormaca, araştırma grubu dışındaki 14 öğrenciden oluşan bir gruba uygulanmıştır. Uygulama sonrasında, bulanık yanıtlar ve yanlış anlaşılmaya açık sorular yeniden gözden geçirilmiştir. Böylece soruların bulanıklığı en aza indirilmiştir.

Araştırmada kullanılan sormacalar/tarama formları ekte sunulmuştur (bkz. EK 1-2-3)

3.3.4 Sormacaların uygulanması

Sormacalar, her bir sormaca için yaklaşık 10’ar dakika olmak üzere toplamda 30-35 dakikada tamamlanmıştır. Her bir sormacada yedi kavram bulunmaktadır ve her kavram için kısa yanıtli yazma süreci gerektiğinden, öğrenciler sormacaları, süre sıkıntısı yaşamadan doldurmuşlardır. Ayrıca sormacaların anlık ve çağrışımsal olarak yanıtlanması gerektiğinden sürenin çok uzun tutulmamasına dikkat edilmiştir. Bu nedenle her bir sormacanın yedi kavram için ortalama 1-2 dakika olmak üzere en fazla 10 dakika içinde tamamlanması sağlanmıştır.

Sormacaların uygulanmasından hemen önce öğrencilere “silgi” kullanmadan, ilk akıllarına geleni yazmaları gerektiği iletilmiştir. Ayrıca şu yönerge, sormacalara eklenmiştir:

“Lütfen yazdıklarını silme, değişiklik yapma! Yazdığını değiştirmen gerekiyorsa üstünü çizip yeniden yazabilirsin!”

Bu yazma yönergesiyle, özellikle “ilkörnek” sormacasında, öğrencinin zihninden geçen ilkörneklere/ilk çağrışımlara ulaşılmasına olanak sağlanmıştır.

3.4 Veritabanının Oluşturulması

Beş ayrı ilköğretim okulundaki 206 öğrenciden üç farklı sormaca yoluyla toplanan yazılı verilerle **28.183 sözcüklük** bir veritabanı oluşturulmuştur. Veritabanına ilişkin ayrıntılı sözcük sayısı Tablo 3.2’de sunulmaktadır:

Tablo 3.2 – Araştırmanın veritabanına ilişkin sayısal bilgiler

<i>Sormaca türü / veritabanı</i>	<i>Sözcük sayısı</i>
“Örnek” veritabanı	8.393 sözcük
“Özellik” veritabanı	8.693 sözcük
“Kullanım” veritabanı	11.097 sözcük
TOPLAM	28.183 sözcük

Veriler, Microsoft Excel programına şu işlemler gerçekleştirilerek işlenmiştir:

“Örnek” veritabanında her bir katılımcı öğrencinin yazdığı örnekler, yaş, cinsiyet, isim, sınıf düzeyi, şube bilgisi, okul gibi özlük bilgileriyle birlikte girilmiştir. Daha sonra hesaplamada kullanılacak değişkenler dışındaki bilgiler arşivlenmiş; böylece aşağıdaki örnekte görülen özet veritabanına ulaşılmıştır:

Örnek veri işleme 3.1- RENK kavramı “örnek” veritabanı

	<i>okul</i>	<i>cinsiyet</i>	<i>sınıf</i>	<i>1. örnek</i>	<i>2. örnek</i>	<i>3. örnek</i>	<i>4. örnek</i>	<i>5. örnek</i>
1	Özel İÖÖ I	e	4	mor	rengarenk	kırmızı	mavi	renksiz
2	Özel İÖÖ I	e	4	kırmızı	beyaz	mor	lacivert	sarı
3	Özel İÖÖ I	e	4	mavi	kırmızı	sarı	yeşil	mor

206 öğrencinin her bir kavram için yazdığı bu “örnek”ler, *Örnek veri işleme 3.1*’de gösterildiği gibi işlenmiş ve bir “örnek” veritabanı oluşturulmuştur.

Örnek veri işleme 3.2- SUÇ kavramı “özellik” veritabanı

	<i>okul</i>	<i>cinsiyet</i>	<i>sınıf</i>	<i>öğrenci tarafından yazılan “özellik”</i>
1	Özel İÖÖ I	e	4	yüz kızartıcı şey yapmak
2	Özel İÖÖ I	e	4	hırsızlık yapmak
3	Özel İÖÖ I	e	4	birini öldürmek

206 öğrencinin her bir kavram için yazdığı bu “özellik ifadeleri”, yukarıda sunulan *Örnek veri işleme 3.2*'de gösterildiği gibi işlenmiş ve bir “özellik” veritabanı oluşturulmuştur.

Örnek veri işleme 3.3 - ENERJİ kavramı “kullanım” veritabanı

	<i>okul</i>	<i>cinsiyet</i>	<i>sınıf</i>	<i>öğrenci tarafından yazılan “tümce”</i>
1	Özel İÖÖ I	e	4	bana bir enerji geldi
2	Özel İÖÖ I	e	4	teknolojik ürünler enerji ile çalışır
3	Özel İÖÖ I	e	4	pil bir enerji kaynağıdır

Katılımcı öğrenciler tarafından her bir kavram için yazılan “tümceler”, *Örnek veri işleme 3.3*'te gösterildiği gibi işlenmiş ve “tümce/kullanım” veritabanı oluşturulmuştur.

3.5 Verilerin Çözümlemesi

Bu tezde veriler, farklı çözümleme araçları kullanılarak çözümlenmiştir. İlk olarak katılımcıların yazdığı biçimde, olduğu gibi işlenen doğal dil verileri, taranarak bazı işlemlerden geçirilmiştir. Daha sonra verinin yapısına uygun çözümleme yöntemiyle çözümlenmiştir. Bu bölümde veri çözümlemesinin hangi aşamalarda gerçekleştirildiği, veritabanında yapılan düzenlemelerle birlikte ayrıntılı olarak sunulacaktır:

3.5.1 İlkörnek/öntip verilerinin çözümlenmesi

3.5.1.1 İlkörnek/öntip veritabanının düzenlenmesi

“Örnek” veritabanında yapılan düzenlenmeler 3 başlık altında ele alınabilir:

1) İlk olarak aynı örneği karşılayan fakat farklı dilsel biçimlerde yazılan örnekler

“tektip”leştirilmiştir. Örneğin,

- ✓ çöp atmak-yere çöp atmak -yerlere çöp atmak;
- ✓ yalan - yalan söylemek;
- ✓ mutluluk – mutlu - mutlu olmak;
- ✓ ebelemece - ebelemeç;
- ✓ oda kokusu - oda parfümü;
- ✓ resim çizmek - resim yapmak gibi çok sayıda örnek tektipleştirilmiştir.

2) Aynı ilkörneği/öntipi işaret eden örnekler birleştirilmiştir. Örneğin aşağıdaki tabloda 102 ve 110 numaralı öğrencilerin SUÇ kavramına ilişkin ilkörneklerinin “hırsızlık” olduğu, ancak bunları farklı sözcüksel görünümde sundukları görülmektedir:

Örnek kullanım 3.1- Aynı ilkörneğe/öntipe işaret eden örnekler

	<i>okul</i>	<i>cinsiyet</i>	<i>sınıf</i>	<i>1. örnek</i>	<i>2. örnek</i>	<i>3. örnek</i>	<i>4. örnek</i>	<i>5. örnek</i>
102	Özel İÖO I	k	7	hırsızlık	araba çalmak	banka soymak	adam öldürmek	kavga etmek
110	Özel İÖO I	e	7	hırsızlık	soygun	araba çalmak	-	-

Yukarıdaki tabloda görülüşü gibi ilk üç örnek, aynı ilkörneğe/öntipe işaret etmektedir. Bunun için böyle katılımcıların örnek sıralamaları, aşağıda örneklendiği gibi yeniden düzenlenmiştir.

Örnek düzenleme 3.2/a- Aynı ilkörneğe/öntipe işaret eden örnekler (düzenleme)

	<i>okul</i>	<i>cinsiyet</i>	<i>sınıf</i>	<i>1. örnek</i>	<i>2. örnek</i>	<i>3. örnek</i>	<i>4. örnek</i>	<i>5. örnek</i>
102	Özel İÖO I	k	7	hırsızlık	araba çalmak	banka soymak	adam öldürmek	kavga etmek
110	Özel İÖO I	e	7	hırsızlık	soygun	araba çalmak		

Örnek düzenleme 3.2/b- Aynı ilkörneğe/öntipe işaret eden örnekler (son biçim)

	<i>okul</i>	<i>cinsiyet</i>	<i>sınıf</i>	<i>1. örnek</i>	<i>2. örnek</i>	<i>3. örnek</i>	<i>4. örnek</i>	<i>5. örnek</i>
102	Özel İÖO I	k	7	hırsızlık	adam öldürmek	kavga etmek	-	-
110	Özel İÖO I	e	7	hırsızlık	-	-	-	-

Örnek kullanım 3.1 ile örnek kullanım 3.2/a-b’de görüldüğü gibi, her iki öğrencinin de SUÇ kavramı için ilkörneği/öntipi “hırsızlık”tır. Ancak her ikisi de 1. tercihlerini yazdıktan sonra öntipin “açı”sında kalarak, aynı öntiple ilişkili örnekleri yazmaya devam etmişlerdir. Bu durum şöyle şemalaştırılabilir:

Çizim 3.1 – İlkörnek/öntip açısı

<i>1. örnek</i>		<i>2. örnek</i>	<i>3. örnek</i>
hırsızlık	→	adam öldürmek	kavga etmek
	→	araba çalmak	→ banka soymak

Çizim 3.1’de gösterildiği gibi, aynı ilkörneğin/öntipin etkisi/açısı altında yazılan örnekler, tek bir adlandırma altında toplanmıştır. Benzer bir biçimde,

- ✓ adam öldürmek < birini katletmek < cinayet işlemek;
- ✓ yalan söylemek < kandırmak < aldatmak gibi çok sayıda örnek de işaret

ettikleri ilkörnekle/öntiple birleştirilmiştir.

3) İlkörnek/öntip veritabanında son olarak, katılımcıların farklı adlandırmalarla ifade ettikleri örnekler “adlandırma” bakımından tektipleştirilmiştir. Örneğin;

- ✓ küfretmek: kötü söz;
- ✓ iftira atmak: boş yere suçlamak;
- ✓ sihirbazlık: hokkabazlık: illüzyonistlik;
- ✓ müzik aleti çalmak: enstrüman çalmak;
- ✓ şerit: beyaz çizgi;
- ✓ adam öldürmek: cinayet gibi farklı adlandırmalar/eşanlamlar aynılaştırılmıştır.

3.5.1.2 İlkörnek/öntip verilerinin çözümlenmesi

✓ İlkörnek/öntip veritabanında yukarıda yapılan düzenlemelerden sonra, veriler önce genel olarak, daha sonra sınıf düzeyi ve cinsiyet değişkenlerine bağlı olarak “sıklık” ve “yüzde” değerleriyle hesaplanmıştır. Bu çerçevede tüm kavramlar için verilen örneklerin sıklık değeri belirlenmiştir.

✓ İlkörnek/öntip veritabanında yapılan diğer bir çözümlenme de, verilen örneklerin “ortalama olarak kaçınıcı sırada” yazıldığına belirlenmesine ilişkindir. İlkörnek/öntip belirleme çalışmalarında söz konusu örneğin “yazılma sıklığı”nın yanı sıra söz konusu örneğin “ortalama olarak kaçınıcı sırada” (sıra medyanı) yazıldığı da belirleyici olmaktadır. Çünkü ilgili örneğin zihinden kaçınıcı sırada çağrıldığı ilkörnek/öntip belirleme çalışmaları için önemli bir destek sunmaktadır.

Alanyazındaki öntip çalışmalarında da “sıra medyanı verisi”nin, eşit öğelerin hangisinin daha tipik üye olduğuna karar verilmesinde önemli bir işleve sahip olduğu belirtilmektedir (Löbner, 2002; Önal, 2011: 55).

Bu araştırmada bir kavram için yazılan örnekler, 1-5 arasında bir tercihle yazılmıştır. Örneğin aşağıdaki DUYGU kavramı için yazılan örneklerden “mutluluk” ele alındığında; DUYGU kavramı için “mutluluk” örneğinin ilkörnekle/öntip olarak değerlendirilebilmesi, tüm araştırma grubu içinde genellikle 1. sırada yer almasıyla olabilecektir.

1. örnek	2. örnek	3. örnek	4. örnek	5. örnek
mutluluk	üzüntü	kıskançlık	kızgınlık	sevinç

Bu sıralamada olduğu gibi, yöntemsel olarak ilkörneğin/öntipin sıralama ortalamasının (sıra meydanının) **1.00** olması gerekmektedir. Böylece yazılan örnekler içinde 1.00 ortalamaya en yakın örnek, ilkörnekle/öntip olarak değerlendirmeye aday olacaktır. Bu yaklaşımla bu tezde de öğrenciler tarafından yazılan örneklerin kaçınıcı sırada yer aldığı sıra ortalamasıyla (sıra medyanıyla) hesaplanmış; araştırma grubu kapsamında ilkörnekle/öntip olmaya aday örnekler/ulam üyeleri belirlenmiştir.

✓ İlkörnekle/öntip veri çözümlemesinde son olarak, veritabanında gözlenen ancak sistematik olmayan sonuçlar, ilgili kavramın bulguları arasında sunulmuştur.

3.5.2 Özellik belirleme verilerinin çözümlemesi

Araştırma kapsamındaki kavramların öne çıkan özelliklerini (özniteliklerini) içeren veriler, “içerik çözümlemesi” türlerinden “kategorisel çözümleme”yle çözümlenmiştir. Kategorisel çözümleme, araştırma nesnesinin önce birimlere bölünmesi, ardından bu birimlerin önceden saptanmış ölçütlere göre kategoriler

halinde gruplandırılmasıdır. Gruplandırma sonucunda ortaya çıkan kategoriler sıklık (frekans) ya da yüzde cinsinden ifade edilebilir (Tavşancıl ve Aslan: 2001: 90).

Bu tezde “özellik” verilerinin çözümlenmesi sırasında aşağıdaki işlemler gerçekleştirilmiştir:

1) İçerik çözümlenmesinde ilk aşama çözümlenme birimlerinin oluşturulabilmesi için, ulamların (kategorilerin) belirlenmesidir. Bunun için ilk aşamada 206 öğrenci tarafından her bir kavram için yazılan özelliklerden oluşan listelerden benzer/aynı içerik taşıyanlar sınıflandırılmış; bu sınıflandırmayla özellik listelerinde taranacak ulamlar (kategoriler) belirlenmiştir. Aşağıda farklı ulamların gösterildiği örnek bir sınıflama sunulmaktadır:

Örnek veri ulamlama 3.1 – Özellik veritabanının çözümlenme için sınıflandırılması

<i>okul</i>	<i>cinsiyet</i>	<i>sınıf</i>	<i>öğrenci tarafından yazılan “özellik” ifadeleri</i>	<i>çözümlenme ulamı (kategori)</i>
11 Özel İÖO I	e	4	sürekli yapmak gerekir	<i>her zaman/sürekli yapma</i>
68 Özel İÖO II	k	4	onu hep yaparak, yaşayarak	<i>her zaman/sürekli yapma</i>
33 Özel İÖO II	e	4	yapmadan duramaması	<i>kendini kontrol edememe</i>
140 Özel İÖO I	k	7	kendini kontrol edemeden bir şey yapmak	<i>kendini kontrol edememe</i>
27 Özel İÖO I	e	4	basketbol ve futbol oynamak	<i>örnekleme-olumlu</i>
55 Özel İÖO II	e	4	alkol, sigara, uyuşturucu	<i>örnekleme-olumsuz</i>
14 Özel İÖO I	e	4	kötü bir şey	<i>duyuşsal tutum-olumsuz</i>
182 MEB İÖO III	k	7	alışkanlığı olmak kötü; olmamak iyi	<i>duyuşsal tutum-olumsuz</i>

Örnek veri ulamlama 3.1’de de görüldüğü gibi, bu çalışmada doğal dil verisi/öğrencilerin “özellik” ifadeleri, sınıflandırılarak çözümlenme ulamları (kategorileri) belirlenmiştir.

2) Belirlenen ulamların *geçerlik* ve *güvenirliği* içinse araştırmacı dışındaki bir uzmanın aynı özellikleri sınıflandırmasıyla, iki sınıflandırma arasındaki tutarlılığa bakılmıştır. Bunun için;

$$\text{güvenirlik} = \text{uzlaşma sayısı} / \text{uzlaşma} + \text{uzlaşmama sayısı}$$

eşitliğinden yararlanılmıştır (Tavşancıl ve Aslan, 2001: 81). Yapılan hesaplama sonucunda elde edilen güvenilirlik katsayıları aşağıdaki tabloda sunulmuştur:

Tablo 3.3 – Özellik veritabanı çözümlene ulamlarının güvenilirliği

<i>Kavram</i>	<i>Toplam özellik ifadesi</i>	<i>Uzlaşma hesaplanan ifade sayısı</i>	<i>Uzlaşma sayısı</i>	<i>Uzlaşmama sayısı</i>	<i>Güvenirlik katsayısı</i>
RENK	206	50	46	4	.92
SUÇ	204	50	49	1	.98
DUYGU	206	50	48	2	.96
OYUN	198	50	49	1	.98
KOKU	184	50	45	5	.90
YOL	206	50	47	3	.94
ENERJİ	206	50	44	6	.88

Tavşancıl ve Aslan (2001)'e göre eşitlik sonucunda elde edilen “güvenirlik katsayısı”nın .70’in üstünde olması beklenir. Tablo 3.3’te yer alan güvenilirlik katsayıları .90’nın üstünde olduğu için, ulamlamanın güvenilir olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

Araştırma kapsamındaki yedi kavrama ilişkin “özellik” ifadeleri sınıflandırıldığında ortaya çıkan görünüm ise şöyledir:

- kavrama ilişkin “öznitelikler”
- özellik yerine “örnek” sunma
- özellik yerine “duyuşsal tutum” sunma

Bu durum, katılımcı öğrencilerin kendilerine sorulan kavramlarla ilgili yazdıkları “özellik”lerde üç temel eğilim olduğunu göstermektedir.

3) Son aşamada belirlenen ulamlar; önce “genel” olarak, daha sonra “sınıf düzeyi” ve “cinsiyet” değişkenleri bakımından “sıklık” ve “yüzde” cinsinden sayısallaştırılmıştır.

3.5.3 Kullanım düzlemindeki verilerin çözümlenmesi

Araştırma kapsamındaki kavramların öğrenciler tarafından “tümce içinde kullanılması”yla oluşturulan “kullanımsal görünüm verileri” sıklık çözümlenmesi (frekans analizi) ve “içerik çözümlenmesi” türlerinden “kategorisel çözümlenme”yle çözümlenmiştir. Bu çerçevede aşağıdaki işlemler gerçekleştirilmiştir:

1) İlk aşamada 206 öğrenci tarafından her bir kavram için yazılan tümcelerde ilgili kavramın “sözcüksel görünüm”i (kavramın kullanıldığı anlam açısından seçilen sözcükler/ilişkili kavramlar ya da “ad/eylem”, “ad/biçimbirim”, “eylem/biçimbirim” vb. birleşimler) aşağıda örneklendiği gibi belirlenmiştir:

Örnek veri ulamlama 3.2– Kullanım veritabanının sınıflandırılması (KOKU örneği)

okul	cinsiyet	sınıf	öğrenci tarafından yazılan tümceler	KOKU kavramının sözcüksel görünümleri
4 Özel İÖÖ I	e	4	dolabın içinde güzel bir koku geldi	koku gelmek
7 Özel İÖÖ I	k	4	köpeklerin koku duyusu harika	koku duyusu
8 Özel İÖÖ I	k	4	bu çiçeğin kokusu çok güzel	... kokusu
9 Özel İÖÖ I	e	4	bu koku çok güzel	koku
10 Özel İÖÖ I	e	4	çiçeği kokladım	koklamak
11 Özel İÖÖ I	e	4	koku organımız burundur	koku organı
73 Özel İÖÖ II	k	4	burnum çok güzel koku alıyor	koku almak

Örnek veri ulamlama 3.2’de görüldüğü gibi veritabanında KOKU kavramının;

— *koku*;

— ... *kokusu*;

— *koklamak*;

— *koku almak*

— *koku gelmek*;

— *koku duyusu*;

— *koku organı* gibi sözcüksel görünümleri bulunmaktadır. Bu görünümlerin

veritabanında hangi sıklıkta görüldüğü hesaplanmıştır.

Veritabanındaki her bir kavramın “sözcüksel görünümler”i, yukarıda örneklendiği gibi sıklık dağılımı bakımından çözümlenmiştir.

2) İkinci aşamada 206 öğrenci tarafından her bir kavram için yazılan tümceler içerik çözümlemesiyle (kategorisel çözümleme) çözümlenmiştir. Veritabanındaki öğrenci tümceleri, kavramın kullanımı sırasında ortaya çıkan “bilişsel ilişkilendirme” biçimleri bakımından sınıflandırılmış; böylece çözümleme ulamları (kategoriler) belirlenmiştir. Aşağıda farklı ulamların gösterildiği örnek bir sınıflama sunulmaktadır:

Örnek veri ulamlama 3.3 – Kullanım veritabanının sınıflandırılması

	<i>okul</i>	<i>cinsiyet</i>	<i>sınıf</i>	<i>öğrenci tarafından yazılan tümceler</i>	<i>bilişsel ilişkilendirmeler</i>
6	Özel İÖO I	k	4	<i>o koku hala burnumda tütüyor</i>	<i>eşdizim</i>
56	Özel İÖO II	e	4	<i>bir koku duydum</i>	<i>eylemleştirme</i>
72	Özel İÖO II	e	4	<i>güzel koku severim</i>	<i>duyuşsal tutum</i>
118	Özel İÖO I	e	7	<i>“Koku” filmi çok güzeldi</i>	<i>ilişkilendirme</i>
147	Özel İÖO I	k	7	<i>bence insanları tanımamızda kokular önemli bir yer tutuyor</i>	<i>özbeğeni</i>
193	MEB İÖO III	k	7	<i>mutfaktan yemek kokusu geliyordu</i>	<i>örnekleme</i>

Örnek veri ulamlama 3.3'te KOKU kavramının kullanımı sırasında veritabanında görülen “bilişsel ilişkilendirme” biçimleri sınıflandırılmış ve çözümleme birimlerinin oluşma süreci örneklenmiştir. Bu çalışmada veritabanındaki her bir kavram, kullanım sırasında ortaya çıkan “bilişsel ilişkilendirme” biçimlerinin dağılımı bakımından benzer biçimde çözümlenmiştir.

3) Öğrenci tümcelerinden oluşan ve kullanım sırasında ortaya çıkan “bilişsel ilişkilendirme” biçimlerinin sınıflandırılmasında da, özellik ifadelerinde olduğu gibi, araştırmacı dışındaki bir uzmanın yardımı alınmış ve iki sınıflandırma arasındaki tutarlılığa bakılmıştır.

Yapılan hesaplama sonucunda elde edilen güvenilirlik katsayıları aşağıdaki tabloda sunulmuştur:

Tablo 3.4 – Tümce veritabanı çözümleme ulamlarının güvenilirliği

<i>Kavram</i>	<i>Toplam tümce</i>	<i>Uzlaşma hesaplanan tümce sayısı</i>	<i>Uzlaşma sayısı</i>	<i>Uzlaşmama sayısı</i>	<i>Güvenirlik katsayısı</i>
RENK	204	50	43	7	.86
SUÇ	206	50	42	8	.84
DUYGU	206	50	45	5	.90
OYUN	206	50	46	4	.92
KOKU	206	50	48	2	.96
YOL	201	50	41	9	.82
ENERJİ	204	50	42	8	.84

Tablo 3.4'te yer alan güvenilirlik katsayılarının .80'nin üstünde olması, ulamlamanın güvenilir olduğu sonucunu göstermektedir.

Araştırma kapsamındaki yedi kavramın “tümce içinde kullanımı”yla ortaya çıkan “bilişsel ilişkilendirme biçimlerine dayalı görünüm” sınıflandırıldığında ortaya çıkan ulamlar ise şöyledir:

- a) örnekleme dayalı kullanım
- b) eylemleştirmeye dayalı kullanım
- c) duyuşsal tutum içeren kullanım
- d) eşdizim-birlikte görülmeye dayalı kullanım
- e) özbeğeni içeren kullanım
- f) neden-etki ilişkisine dayalı kullanım
- g) ilişkilendirmeye dayalı kullanım
- h) sahneleştirmeye dayalı kullanım

Yukarıda listelenen “bilişsel ilişkilendirme” biçimleri, araştırma grubundaki öğrencilerin kavramları tümce içinde kullanırken çeşitli eğilimleri olduğunu göstermektedir.

4) Kullanımsal veritabanı son olarak kavramların hangi anlam düzeyinde kullanıldığını belirlemek üzere çözümlenmiştir. Bu çerçevede “kavramların *düzanlamsal (denotative)* ya da *çağrışımsal anlam (associative)* düzeyinde mi kullanıldığı; çokanlamlı sözcüksel yapı içeren kavramların hangi anlamının öne çıktığı; *ilkörnek/öntip* sormacasında verilen örneklerle, ilgili kavramların tümce içinde kullanımının belirginleştirdiği anlam düzeyi arasında ilişki olup olmadığı gibi sorulara, veritabanı taranarak betimsel çözümleme ile yanıt aranmış; çalışmada bu açıdan elde edilen bulgular, diğer bulgularla ilişkili olarak sunulmuştur.

3.6 Çözümleme Sözlükçesi

Bu başlık altında, çözümleme sürecinde öne çıkan/kullanılan terimlerin ve kavramların nasıl içeriklendirildiği; bu terim ve kavramların bu tez kapsamında nasıl bir içeriği temsil ettiği açıklanacaktır.

1) *İlkörnek/öntip (prototype)*: Belirli bir ulamın (kategorinin) en tipik/en iyi örneğidir. Ulama ait özellikleri bir araya getiren soyutlama işleminin merkezindedir.

2) *Özellik/öznelik (features/attributes)*: Alanyazında farklı iki “özellik”ten söz edilmektedir: İlki belirli bir kavramın/ulamın örneklerinde bulunan değişmez/zorunlu özelliklerdir. Diğeri ise bir kavramın/ulamın kimi örneklerinin sahip olduğu, kimi örneklerininse sahip olmadığı değişken özelliklerdir (Şimşek, 2006: 28). İkinci gruptaki özellikler, ulama üyelik konusunda “tipik üyelik” derecelenmesini ortaya çıkarmaktadır.

3) A) *Sözcüksel görünüm*: Zihinde soyut bir yapılanmaya sahip olan kavramın dil düzleminde karşılandığı sözcüklerin/sözcüksel birleşimlerin varlıksal (adsal) veya olaysal (eylemsel) görünümüdür.

B) *Bilişsel ilişkilendirme*: Kavramın içinde kullanıldığı tümcenin hangi bilişsel sürece/ilişkilendirmeye dayanılarak oluşturulduğunu ifade eder.

a) *Örnekleme dayalı kullanım*: Kavramın bir örneğe dayandırılarak kullanılmasıdır.

b) *Eylemleştirmeye dayalı kullanım*: Kavramın nasıl içeriklendirildiğine ilişkin bir ipucu sunulmadan bu kavrama gönderim yapan sözcüğün “eylemleştirilerek” kullanılmasıdır.

c) *Duyuşsal tutum içeren kullanım*: Kavramın “değer biçme” çerçevesinde kullanılması; bu değer biçme sırasında da olumlu ya da olumsuz bir duyuşsal tutum geliştirilmesidir.

d) *Eşdizim-birlikte görülmeye dayalı kullanım*: Kavramın sık sık birlikte görüldüğü diğer kavramlarla/sözcüklerle birlikte kullanılmasıdır.

e) *Özbeğeni içeren kullanım*: Kavramın *değer biçme* çerçevesinde kullanılması; bu değer biçme sırasında geliştirilen tutumun “değerlendirme” ve “yorum” içermesidir.

f) *Neden-etki ilişkisine dayalı kullanım*: Kavramın kullanımı sırasında oluşturulan önermelerin, kavrama özgü olarak *neden-etki* (cause-effect) ilişkisi içermesidir.

g) *İlişkilendirmeye dayalı kullanım*: Söz konusu kavramın yerine sözcüksel yapısı aynı, ancak içeriği özelleşmiş başka bir kavramın kullanılmasıdır.

h) *Sahneleştirmeye dayalı kullanım*: Söz konusu kavramın, üyesi olduğu bir *sahnenin* (script) diğer üyelerine odaklı kullanılmasıdır.

C) *Anlam Düzeyi*:

a) *Düzanlamsal (denotative) düzlem*: Kavramın düzanlamsal içeriği, *gönderge* (reference) ile örtüşen içeriği, temel anlamı (Leech, 1974: 10-26)

b) *Çağrışımsal (associative) anlam düzlemi*: Kavramın düzanlamı dışında bir anlamda kullanılması [*yan anlam* (connotative), *stilistik anlam* (stylistic meaning), *duyuşsal anlam* (affective meaning), *yansıtılmış anlam* (reflected meaning), *eşdizimsel anlam* (collocative meaning)] (Leech, 1974: 10-26).

VI – BULGULAR VE TARTIŞMA

İlköğretim 4. ve 7. sınıf öğrencilerinin kavramlaştırma özelliklerini betimlemeyi ve nicel ve nitel sonuçlara bağlı değerlendirmeler yapmayı amaçlayan bu çalışmanın bulgularına, aşağıda sunulan “akış” içinde yer verilecektir:

A) Genel Gözlemler: Tarama yapılan yedi kavramın “ilkörnek (öntip)”, “özellik” ve “kullanım” boyutlarındaki genel görünüşleri

B) Ayrıntılı Bulgular: Araştırma kapsamındaki her bir kavramın ayrı ayrı “ilkörnek (öntip)”, öne çıkan “özellikler/öznelikler” ve “kullanım” boyutlarındaki görünüşleri.

Ayrıntılı bulguların sunum akışı şöyledir:

1) İlkörnek bulguları:

- a) İlkörnek (öntip) sormaca sonuçlarının en sık görülen “örnek”ler bakımından incelenmesi
- b) İlkörnek (öntip) sormaca sonuçlarının “sınıf düzeyi” ve “cinsiyet” bağlamında incelenmesi
- c) En sık görülen ilk 5 (beş) örneğin en sık yazıldıkları sırayı belirlemek için “sıra ortalaması”nın incelenmesi
- d) Sıra ortalamasına göre ilkörnek/öntip olmaya aday kavramların daha önce yapılmış çalışmalarla karşılaştırılması [Rosch (1973)’te ve Gökmen (2010)’da SUÇ; Önal (2011)’de ise SUÇ ve DUYGU kavramları]

2) Özellik bulguları:

- a) Özellik belirleme sormaca sonuçlarına göre en sık görülen “özellik”lerin dağılımının incelenmesi

b) Özellik belirleme sormaca sonuçlarının “sınıf düzeyi” ve “cinsiyet” bağlamında incelenmesi

3) *Kullanımsal bulgular:* Araştırma grubundaki her katılımcının ilgili kavramları ‘tümce içinde kullanması’ yoluyla oluşturulan ve böylece kavramların kullanımsal düzlemdeki görünümüne ilişkin çıkarımlar yapmaya olanak sağlayan bu düzlem, iki alt başlıkta ele alınacaktır:

a) İlgili kavramın kullanımı sırasında sergilenen sözcüksel görünümlerin (zihinde soyut bir yapılanmaya sahip olan kavramın dil düzleminde karşılandığı sözcükler/sözcüksel birleşimler) incelenmesi

b) Kavramın içinde kullanıldığı tümcenin hangi bilişsel sürece/ilişkilendirmeye dayanılarak oluşturulduğuna ilişkin bulguların incelenmesi

YAZIM NOTLARI:

1) Bu araştırmaya konu olan kavramlar, metin içinde BÜYÜK HARF ile yazılmıştır. Bu yazım tercihi, metinleştirmede kullanılan sözcüklerle konu edilen kavramların karışmaması için alanyazında kullanılan bir yöntemdir. Bu tezde de bu yaklaşım benimsenmiştir.

2) Araştırmada araç olarak kullanılan “ilkörnek”, “özellik”, “kullanım”, “sözcüksel görünüm” ve “bilişsel ilişkilendirme” terimleri metin içinde karışıklığa engel olmak adına tırnak (“”) içinde yazılacaktır.

3) Bir birimin sıklık değeri metin içinde “n” simgesiyle verilecektir. Örneğin “(n:31)”.

4.1 Kavramlaştırma Sürecine İlişkin Genel Gözlemler

Bu başlık altında sormacalarda (tarama formlarında) yer alan yedi kavrama ilişkin “ilkörnek” ve “özellik” belirleme sonuçları ile “dilsel kullanım” düzlemindeki görünümler yer almaktadır.

4.1.1 Veritabanında yer alan kavramların ilkörnek/öntip belirleme sonuçları

“İlkörnek” belirleme testlerinden elde edilen ve her bir kavramın en sık görülen ilk beş örneğinin yer aldığı özet tablo aşağıda sunulmaktadır:

Tablo 4.1 – Araştırmada yer alan her bir kavramın en sık görülen ilk beş örneği

	RENK	SUÇ	DUYGU	OYUN	KOKU	YOL	ENERJİ
<i>1. örnek</i>	mavi	hırsızlık	üzüntü	saklambaç	parfüm kokusu	taşıt (araba)	elektrik
<i>2. örnek</i>	kırmızı	öldürmek	mutluluk	futbol	çiçek kokusu	karayolu	güneş
<i>3. örnek</i>	sarı	yalan	sevinç	basketbol	gül	havayolu	ışık
<i>4. örnek</i>	yeşil	hapishane	korku	bilgisayar oyunları	yemek kokusu	denizyolu	ses
<i>5. örnek</i>	mor	ceza	şaşkınlık	voleybol	kolonya	kaldırım	spor

Tablo 4.1’, veritabanı içinde RENK kavramının en sık görülen örneğinin *mavi*; SUÇ kavramının en sık görülen örneğinin *hırsızlık*; DUYGU kavramının en sık görülen örneğinin *üzüntü*; OYUN kavramının en sık görülen örneğinin *saklambaç*; KOKU kavramının en sık görülen örneğinin *parfüm kokusu*; YOL kavramının en sık görülen örneğinin *taşıt (araba)* ve son olarak ENERJİ kavramının en sık görülen örneğinin *elektrik* olduğunu göstermektedir.

Tablo 4.1’de yer alan örnekler, veritabanında “en sık görülme” özelliğine göre derecelendirilmiştir. Ancak “ilkörnek” belirlemede “en sık görülme” özelliğinin yanı sıra “ilk sırada yer alma” ölçütü de önemli bir belirleyicidir. Buna ilişkin ayrıntılı sonuçlar her bir kavrama ilişkin alt başlıklarda ele alınacaktır.

4.1.2 Veritabanında yer alan kavramların “özellik” belirleme sonuçları

“Özellik” belirleme sormacalarından elde edilen verilerin yapısı gereği sonuçlar üç temel sınıflamada ele alınmıştır. Araştırma kapsamındaki yedi kavrama ilişkin “özellik” ifadeleri sınıflandırıldığında ortaya çıkan görünüm şöyledir:

- a) kavrama ilişkin “öznitelikler”
- b) özellik yerine “örnek” sunma (katılımcı tarafından bir özellik belirtilmemiş; örnek verilmiştir)
- c) özellik yerine “duyuşsal tutum” sunma (katılımcı bir özellik belirtmemiş; *iyi, kötü, güzel* gibi duyuşsal tutum içeren ifadelere yer vermiştir.)

Bu çerçevede “kavrama özgü özellik belirleme” sormacalarından elde edilen ve en sık görülen ilk beş özelliğin yer aldığı özet tablo aşağıda sunulmaktadır:

Tablo 4.2 – Veritabanında yer alan kavramların öne çıkan ilk beş özelliği

	RENK	SUÇ	DUYGU	OYUN	KOKU	YOL	ENERJİ
1. özellik	<i>duyuşsal tutum</i>	<i>örnekleme</i>	<i>örnekleme</i>	eğlenmek / eğlence	<i>duyuşsal tutum</i>	trafik unsurları	hareket / hareketli olma
2. özellik	<i>örnekleme</i>	kötü / yanlış bir şey yapmak	<i>duyuşsal tutum</i>	kural(lar)	algılama	trafik unsurlarının üzerinden geçmesi	hareket et(tir)me / çalış(tır)ma
3. özellik	görülebilme/ görünüş / görünüm	birine / bir şeye zarar vermek	his	<i>duyuşsal tutum</i>	<i>örnekleme</i>	bir yere götüren / ulaştırma	<i>örnekleme</i>
4. özellik	renkli	kurallara uymamak	düşünce	kişi(ler)	hava/gaz	<i>örnekleme</i>	güç
5. özellik	belirleyen / tanımlayan/ ifade eden / belirten	ceza	ifade etme	oyun	maddelerden yayılma	uzun	iş yapabilme

Tablo 4.2’de görüldüğü gibi, her kavramın öne çıkan özellikleri arasında, mutlaka “örnekleme” ve “duyuşsal tutum”un her ikisi ya da en az biri yer almaktadır. Dahası “örnekleme” ve “duyuşsal tutum” belirtme, yedi kavramın beşinde ilk ya da ikinci özellik olarak sunulmaktadır. Dolayısıyla veritabanında yer alan kavramların kavramlaştırılmasında, “örnekleme”nin ve “duyuşsal tutum”un kavramın özniteliklerinden daha çok öne çıktığı görülmektedir.

Tablo 4.2’de sunulan sonuçlara göre;

RENK kavramının öne çıkan özelliğinin “duyuşsal tutum” ile “örnekleme”;

SUÇ kavramının öne çıkan özelliğinin “örnekleme” ile *kötü/yanlış bir şey yapmak*;

DUYGU kavramının öne çıkan özelliğinin “örnekleme” ile “duyuşsal tutum”;

OYUN kavramının öne çıkan özelliğinin *eğlenmek/eğlence* ile *kural(lar)*;

KOKU kavramının öne çıkan özelliğinin “duyuşsal tutum” ile *algılama*;

YOL kavramının öne çıkan özelliğinin *trafik unsurları* ile *trafik unsurlarının üzerinden gitmesi/geçmesi*;

ENERJİ kavramının öne çıkan özelliğinin *hareket/hareketli olma* ile *hareket et(tir)me/çalış(tır)ma* olduğu görülmektedir.

4.1.3 Veritabanında yer alan kavramların kullanımsal görünüşleri

Bu araştırma için belirlenen kavramların “kullanımsal” görünüşlerine yönelik veriler, aşağıdaki çerçeve içinde iki boyutta ele alınmıştır:

1) İlgili kavramın kullanımı sırasında sergilenen “sözcüksel görünüşler” (zihinde soyut bir yapılanmaya sahip olan kavramın dil düzleminde karşılandığı sözcükler/sözcüksel birleşimler): Örneğin SUÇ kavramının en fazla *suç işlemek* birleşimiyle görünmesi.

2) İlgili kavramın içinde kullanıldığı tümcenin hangi “bilişsel süreç/ilişkilendirmeye” dayanılarak oluşturulduğu: Örneğin YOL kavramının en çok “sahneleştirme”ye dayalı kullanılması.

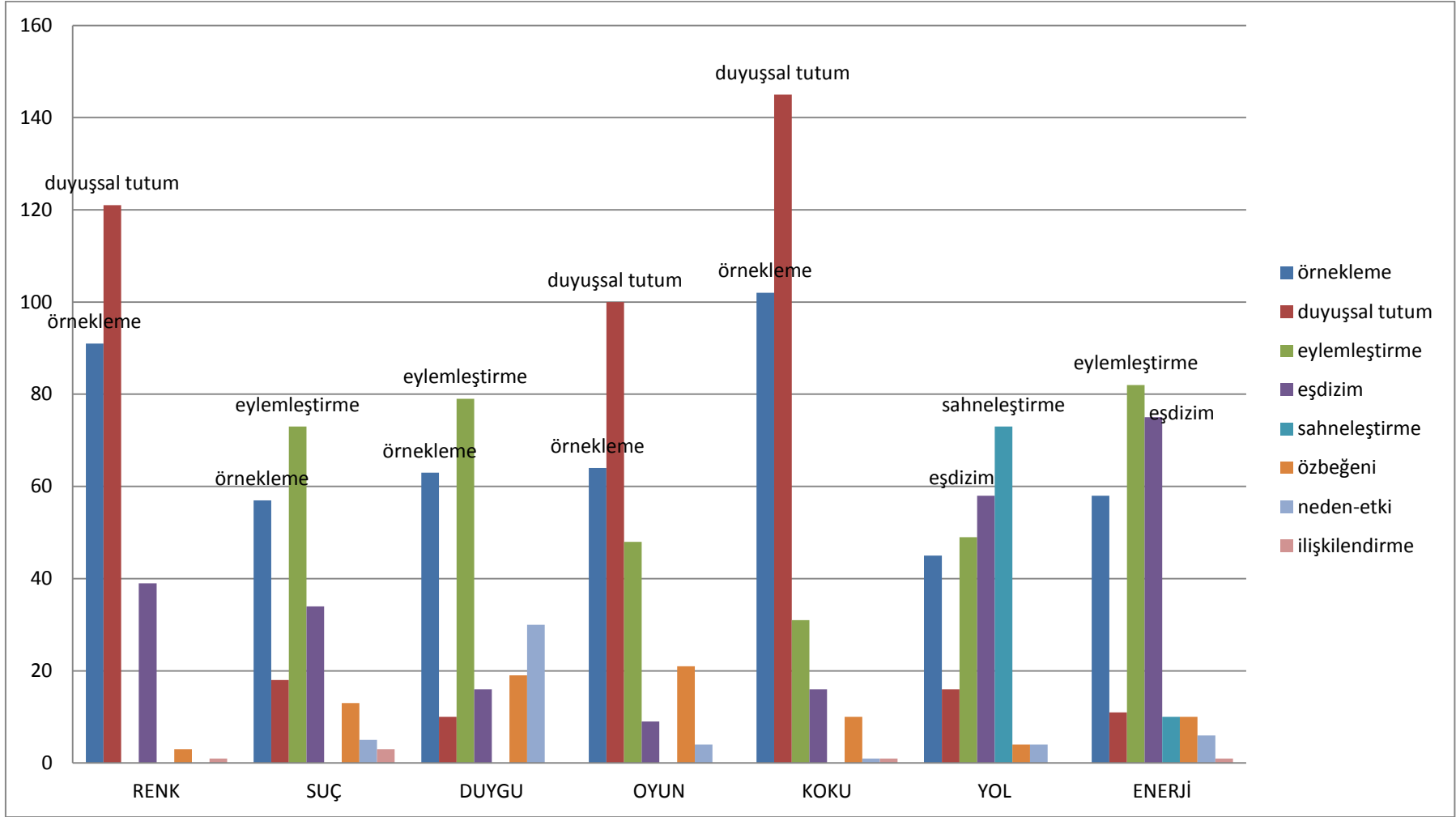
Kullanımsal veritabanının özetlenmesi bağlamında, *bilişsel ilişkilendirme* biçimlerine dayalı kullanımsal görünümlerin özeti, aşağıdaki tabloda sunulmaktadır. Yine kullanım veritabanı kapsamında olan “sözcüksel görünümler”in özetlenmesi olanaklı olmadığından, bunlar metnin akışı içinde her kavramla ilgili alt başlıklarda ele alınacaktır.

Tablo 4.3 – Veritabanında yer alan kavramların “bilişsel ilişkilendirme” biçimlerine dayalı kullanımsal görünüşleri

	<i>RENK</i>	<i>SUÇ</i>	<i>DUYGU</i>	<i>OYUN</i>	<i>KOKU</i>	<i>YOL</i>	<i>ENERJİ</i>	<i>TOPLAM</i>
örnekleme dayalı kullanım	91	57	63	64	102	45	58	480
duyuşsal tutum içeren kullanım	121	18	10	100	145	16	11	421
eylemleştirmeye dayalı kullanım	0	73	79	48	31	49	82	362
eşdizim-birlikte görülmeye dayalı kullanım	39	34	16	9	16	58	75	247
sahneleştirmeye dayalı kullanım	0	0	0	0	0	73	10	83
özbeğeni içeren kullanım	3	13	19	21	10	4	10	80
neden-etki ilişkisine dayalı kullanım	0	5	30	4	1	4	6	50
ilişkilendirmeye dayalı kullanım	1	3	0	0	1	0	1	6

Tablo 4.3, veritabanındaki kavramların en çok hangi “bilişsel ilişkilendirme” biçimlerine dayalı sunulduğunu göstermektedir. Buna göre, RENK, KOKU ve OYUN kavramlarının en sık “duyuşsal tutum” içermeye dayalı; SUÇ, DUYGU ve ENERJİ kavramlarının en sık “eylemleştirmeye” dayalı; YOL kavramının ise en sık “sahneleştirmeye” dayalı kullanıldığı görülmektedir (bkz. Grafik 4.1).

Grafik 4.1 - Veritabanındaki kavramların “bilişsel ilişkilendirme” biçimlerine dayalı kullanımsal görünüşleri

Bu sonuçlar “ilkörnek” ve “özellik” belirleme verilerinin sonuçlarıyla da örtüşmektedir:

RENK ve KOKU kavramlarının öne çıkan ve en sık görülen “özellik”; *duyuşsal tutumdur*. Bu kavramların kullanımsal düzlemde de “duyuşsal tutum içermeye dayalı kullanım”la görülmesi, RENK ve KOKU gibi algısal kavramların, kavramlaştırılmasında “duyuşsal tutum”un oldukça ön planda olduğunu göstermektedir (bkz. s.117-118; s.194-195).

SUÇ, DUYGU ve ENERJİ kavramlarında ise öne çıkan bilişsel kullanım düzeyi, “eylemleştirmeye” dayalı kullanımdır. Veritabanında bu kavramların “sözcüksel görünümleri”nin de “eylemleştirmeye” dayalı kullanımı destekleyen sonuçlar olduğu görülmektedir. Örneğin SUÇ kavramında *suç işlemek*; DUYGU kavramında *duygulanmak, duygulu olmak, duygu yaşamak, duyguları ifade etmek*; ENERJİ kavramında ise *enerjik olmak ve enerjili olmak* gibi eylemleştirmeye dayalı kullanımların sıklık düzeylerinin diğer kullanımlara göre oldukça yüksek olduğu gözlenmektedir (bkz. s.143; s.161-162; s.247).

Seçilen yedi kavramdan yalnızca YOL kavramına özgü kullanım ise “sahneleştirme”ye dayalı kullanımdır. YOL kavramının “ilkörnek” belirleme sonuçlarında da YOL kavramına/ulamına ait bir “örneğin” değil, YOL kavramının/ulamının içinde olduğu bir sahneye ait başka bir sahne üyesinin en sık görülen “örnek” olması (*taşıt/araba*), bu durumu güçlendirmektedir. Dolayısıyla YOL kavramı, bir sahneyle birlikte kullanılmakta ve bulunduğu sahne üyelerini içeren görünümler sergilemektedir.

Bu sonuç, YOL kavramının kavramlaştırmasında “sahneleştirme”nin oldukça etkili olduğunu göstermektedir.

Sonuç olarak yukarıda genel hatlarıyla ele alınan bulgular, kavramlaştırma sürecinde “duyuşsal tutum” geliştirmenin ve “örnekleme”ye dayalı temsilin önemli bir yeri olduğunu göstermektedir.

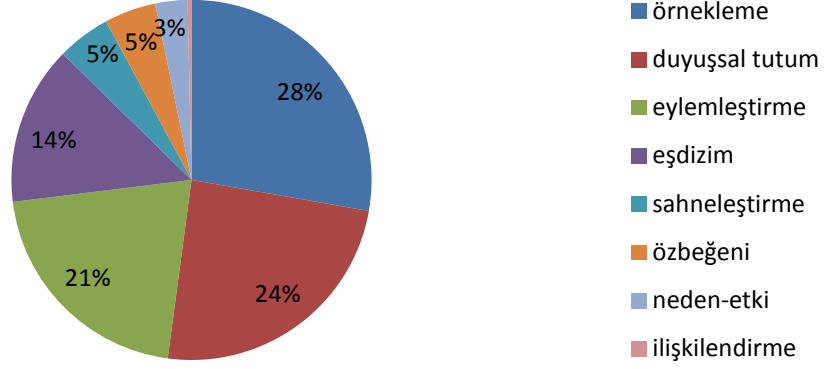
4.1.3.1 “Bilişsel ilişkilendirme” biçimlerine dayalı kullanımların sınıf düzeyi ve cinsiyet bağlamındaki görünüşleri

Aşağıda yer alan Tablo 4.4, Grafik 4.2, Grafik 4.3 ve Grafik 4.4, kavramların bilişsel ilişkilendirmeye dayalı kullanım düzlemlerinin önce genel özellikler, daha sonra “sınıf düzeyi” ve “cinsiyet” bakımından dağılımını göstermektedir:

Tablo 4.4 – “Bilişsel ilişkilendirmeler”e dayalı kullanım biçimleri

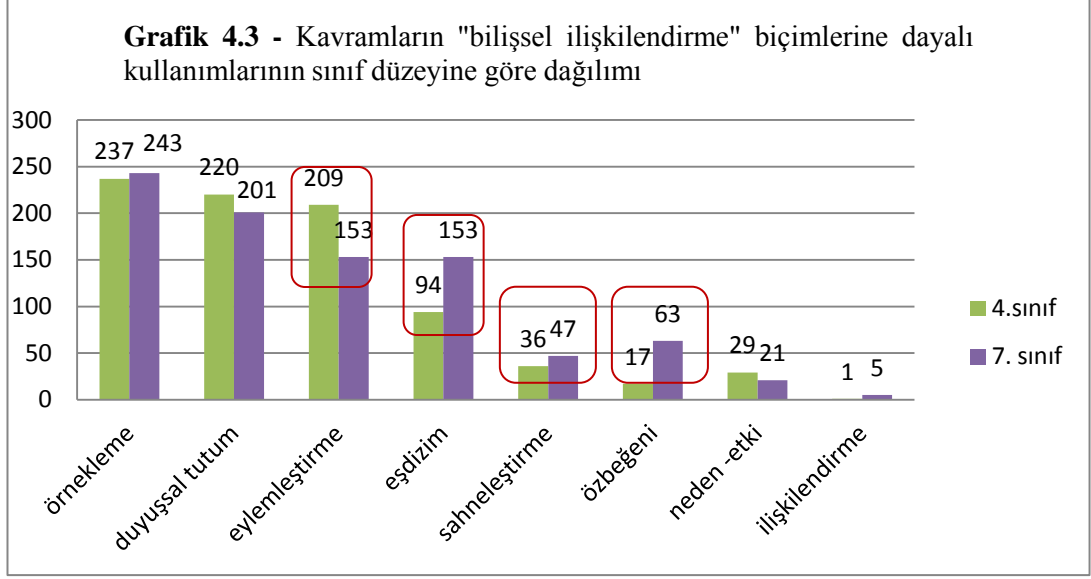
<i>bilişsel ilişkilendirme türü</i>	<i>toplam</i>	<i>4. sınıf</i>	<i>7. sınıf</i>	<i>fark</i>	<i>kız</i>	<i>erkek</i>	<i>fark</i>
örnekleme	480	237	243	6	247	233	14
duyuşsal tutum	421	220	201	19	232	189	43
eylemleştirme	362	209	153	56	170	192	22
eşdizim	247	94	153	59	134	113	21
özbeğeni	83	36	47	11	52	31	21
neden-etki	80	17	63	46	59	21	38
sahneleştirme	50	29	21	8	25	25	0
ilişkilendirme	6	1	5	4	3	3	0

Grafik 4.2- Araştırma kapsamındaki kavramların kullanımında ortaya çıkan “bilişsel ilişkilendirme” biçimlerinin dağılımı

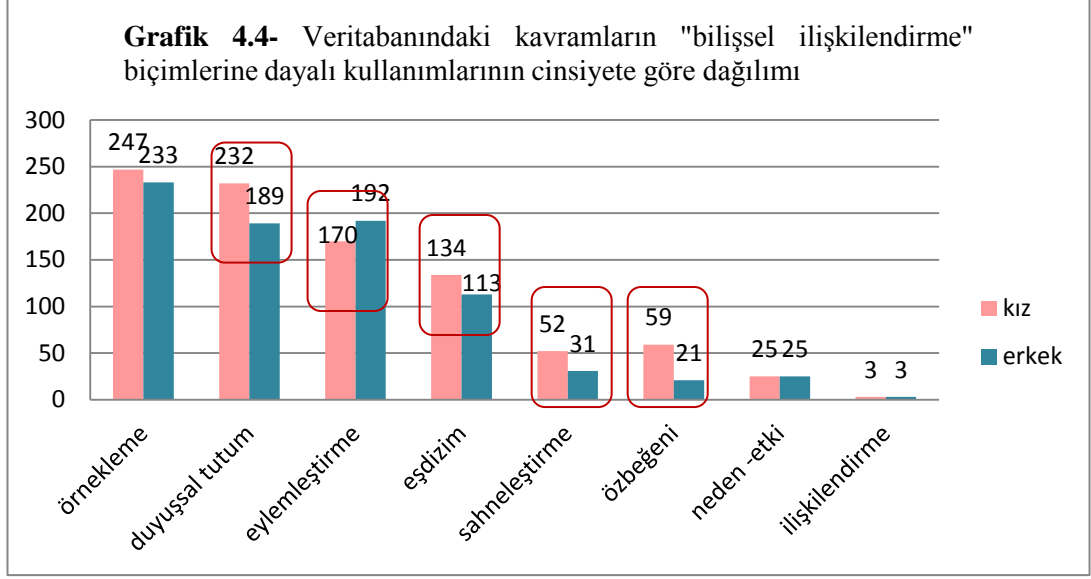
Tablo 4.4’e ve Grafik 4.2’ye bakıldığında, kavramların tümce içinde kullanımları sırasında “örneklem”ye dayalı kullanım”ın, “duyuşsal tutum içeren kullanım”ın ve “eylemleştirmeye dayalı kullanım”ın toplam kullanım biçimlerinin %73’ünü kapladığı görülmektedir. Veritabanında gözlenen diğer kullanım biçimlerinin tümü ise % 27 oranındadır. Bu sonuçlara göre, en sık görülen kullanımın “örneklemeye dayalı kullanım” olması, kavram öğrenme sürecinde öntip yaklaşımının savlarının öne çıkarmaktadır.

Tablo 4.4’e bakıldığında, “bilişsel ilişkilendirme” biçimlerine dayalı kullanım düzlemlerinin *sınıf düzeyine* ve *cinsiyete* göre farklılıklar sergilediği anlaşılmaktadır. Bu durum, grafiklerde daha açık görülecektir. Grafik 4.3’te “bilişsel ilişkilendirme” biçimlerine dayalı kullanım düzlemlerinin *sınıf düzeyine* göre nasıl bir dağılım sergilediği görülmektedir:

Grafik 4.3, araştırma kapsamındaki kavramların “eylemleştirmeye dayalı kullanım”, “eşdizim-birlikte görülmeye dayalı kullanım” ve “özbeğeni içeren kullanım” düzlemlerinde “sınıf düzeyi” bakımından öne çıkan farklılıklar olduğunu göstermektedir. “Eylemleştirmeye dayalı kullanım”ın, 4. sınıf düzeyinde daha sık görülmesi (fark:56); “eşdizim-birlikte görülmeye dayalı kullanım” ile “özbeğeni içeren kullanım”ın ise 7. sınıf düzeyinde daha sık görülmesi (eşdizim fark: 59/özbeğeni fark: 46), “bilişsel ilişkilendirme” biçimlerine dayalı kullanım düzlemlerinde, yaşın önemli bir değişken olduğuna işaret etmektedir. Dolayısıyla yukarıdaki grafikte yer alan sonuçlar, kavramsal içeriğin dilsel sunumu sırasında, “eşdizimsel” ve “özbeğeni” içeren kullanımların bilişsel gelişim sürecine koşut olarak geliştiğine ilişkin ipuçları sunmaktadır.

“Bilişsel ilişkilendirme” biçimlerine dayalı kullanım düzlemlerinin, *cinsiyete* göre nasıl bir dağılım sergilediği ise Grafik 4.4’te sunulmaktadır:

Grafik 4.4, araştırma kapsamındaki kavramların “duyuşsal tutum içeren kullanım”, “eylemleştirmeye dayalı kullanım”, “eşdizim-birlikte görülmeye dayalı kullanım”, “özbeğeni içeren kullanım” ve “sahneleştirmeye dayalı kullanım” düzlemlerinde cinsiyetle öne çıkan farklılıklar olduğunu göstermektedir. “Eylemleştirmeye dayalı kullanım”ın, erkek öğrencilerde daha sık görülmesi (fark:22); “duyuşsal tutum içeren kullanım”, “eşdizim-birlikte görülmeye dayalı kullanım” ile “özbeğeni içeren kullanım”ın ise kız öğrencilerde daha sık görülmesi (duyuşsal tutum fark:43; eşdizim fark:21; özbeğeni fark:38; sahneleştirmeye fark:21), bilişsel ilişkilendirmeye dayalı kullanım düzlemlerinde, cinsiyetin önemli bir değişken olduğuna işaret etmektedir.

Bu bulgular kavramların içeriklendirilme sürecinde, kız öğrencilerin “duyuşsal etki”ler altında erkek öğrencilere göre daha fazla kaldığını; ayrıca eşdizimsel öğelere kız öğrencilerin daha fazla yer verdiğini; yine kız öğrencilerin bir tür tutum geliştirme olan “özbeğeni”yi öne çıkarmakta olduğunu göstermektedir. Erkek öğrencilerin ise yalnızca “eylemleştirmeye”yi kız öğrencilerden daha fazla kullandıkları görülmektedir. Son olarak Grafik 4.4, kavramsal içeriğin dilsel

sunumunda “sahneleştirme”yi kız öğrencilerin erkek öğrencilerden daha fazla kullandığını da göstermektedir.

Yukarıda yer alan sonuçlar, araştırma için seçilen yedi kavramın kavramlaştırılma özelliklerine ilişkin “genel” görünümüdür. Tablo 4.4’te ve Grafik 4.2’de de görüldüğü gibi, “kavramlaştırma”, kullanımsal boyutta, büyük oranda “örnekleme”ye, ve “duyuşsal tutum”a dayalı özellikler taşımaktadır. Bununla ilişkili olarak öğrencilerin kavramları kullanırken dilsel çeşitliliğe oldukça az yer verdikleri söylenebilir.

Bu durum, kimi kavramlarda “sınıf düzeyi”ne ve “cinsiyet”e göre farklılık göstermektedir. Hem bu farklılıkları hem de araştırma kapsamındaki kavramların ayrıntılı sonuçlarını ele almak adına, aşağıda ayrıntılı bir betimlemeye yer verilecektir:

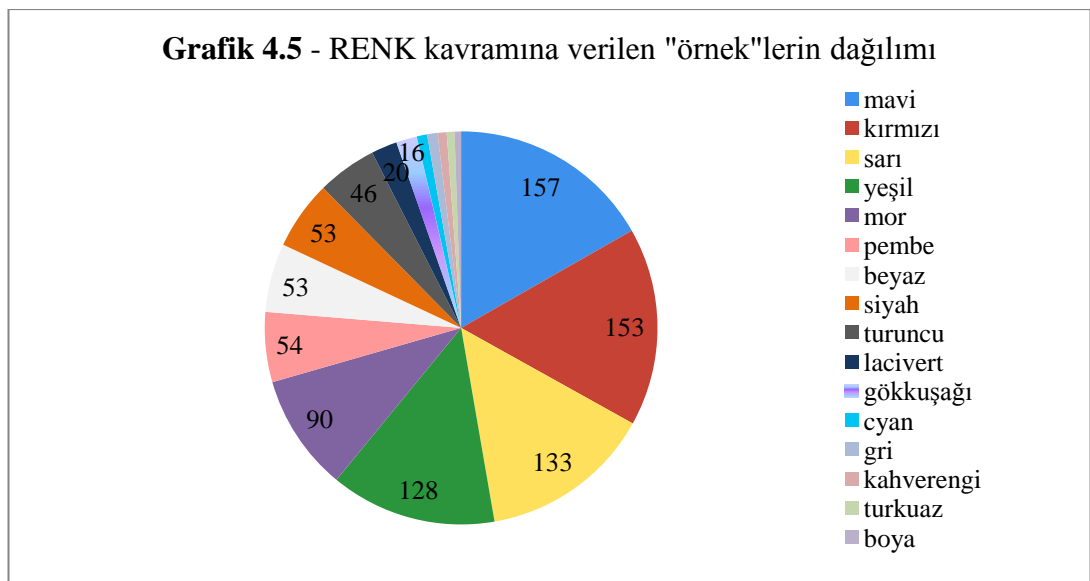
4.2 RENK

4.2.1 RENK kavramının ilkörnek (öntip/prototype) belirleme sonuçları

Araştırma grubunda yer alan öğrencilerden ilk düşündükleri beş RENK örneğini sırasıyla yazmaları istendiğinde, sıklık dağılımına göre aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır. Öğrenciler örnek çeşidi olarak toplam 77 ilişkili kavram yazmışlardır (bkz. EK 5). Aşağıdaki tabloda en az 10 kez görülen birimlere yer verilmiştir:

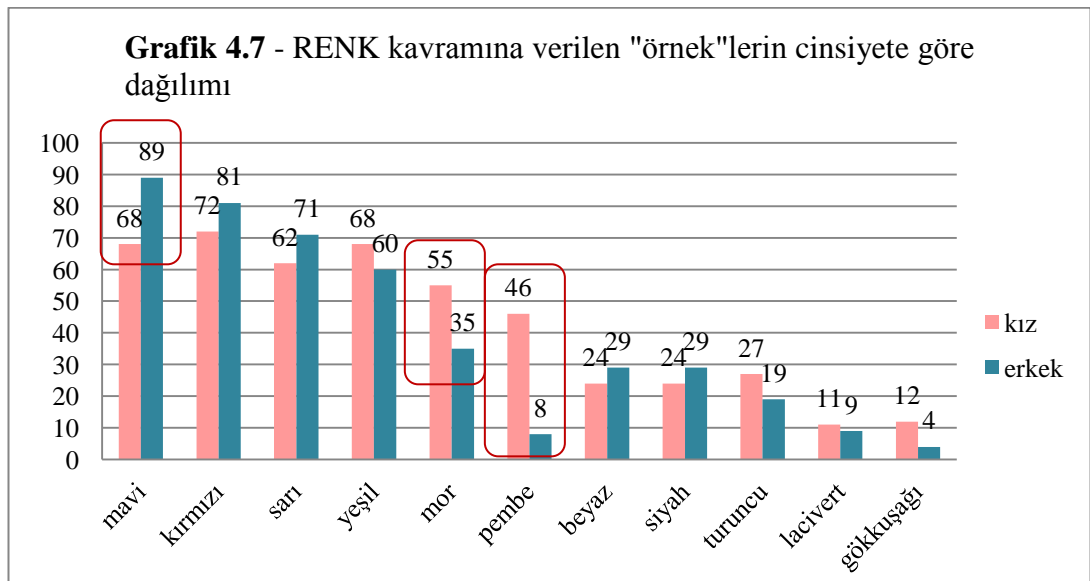
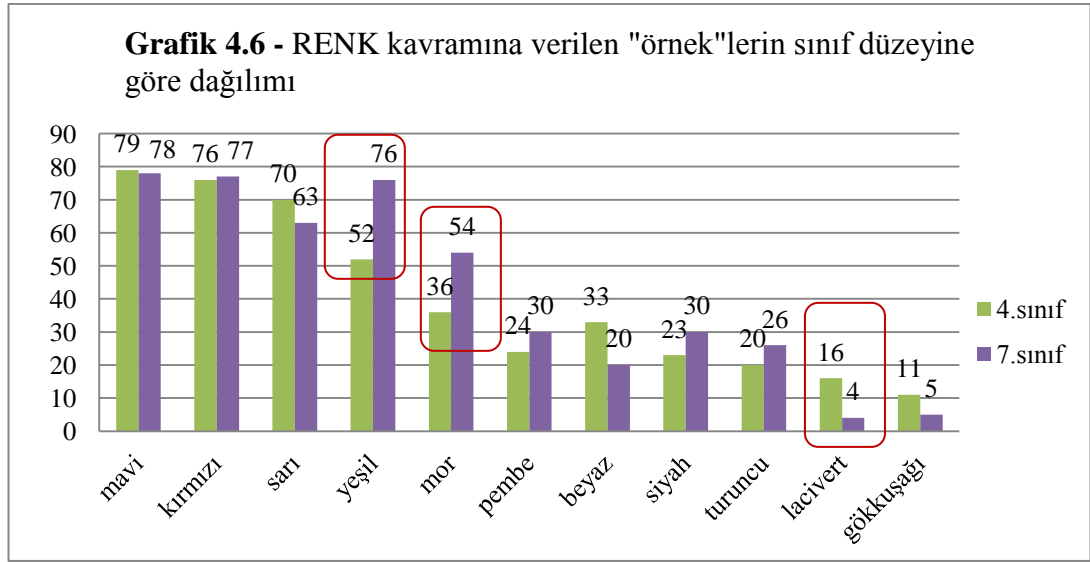
Tablo 4.5 – RENK kavramına verilen “örnek”lerin dağılımı

<i>örnekler</i>	<i>toplam</i>	<i>4. sınıf</i>	<i>7. sınıf</i>	<i>fark</i>	<i>kız</i>	<i>erkek</i>	<i>fark</i>
mavi	157	79	78	1	68	89	21
kırmızı	153	76	77	1	72	81	9
sarı	133	70	63	7	62	71	9
yeşil	128	52	76	24	68	60	8
mor	90	36	54	18	55	35	20
pembe	54	24	30	6	46	8	38
beyaz	53	33	20	13	24	29	5
siyah	53	23	30	7	24	29	5
turuncu	46	20	26	6	27	19	8
lacivert	20	16	4	12	11	9	2
gökkuşaağı	16	11	5	6	12	4	8

Tablo 4.5 ve Grafik 4.5'e bakıldığında, RENK kavramına en sık verilen örneklerin *mavi*, *kırmızı*, *sarı*, *yeşil* ve *mor* olduğu; bunların yanı sıra verilen örnekler arasında, bir RENK örneği sayılmayacak; ancak sık sık RENK kavramıyla birlikte görülen *gökkuşağı*, *rengarenk*, *boya* gibi ilişkilendirilmiş kavramların da yer aldığı görülmektedir.

RENK kavramına verilen örneklerin sınıf düzeyi ve cinsiyet bakımından gösterdiği dağılım ise Grafik 4.6'da ve Grafik 4.7'de sunulmaktadır:

Grafik 4.6'ya ve Grafik 4.7'ye bakıldığında *yeşil* ve *mor* örneklerinin 7. sınıflarda 4. sınıflara oranla daha sık verildiği; cinsiyete göre ise *mavi*, *pembe* ve *mor* örneklerinde farklılıklar olduğu görülmektedir. Erkek öğrenciler, *mavi* örneğine kız öğrencilerden daha sık yer vermişken; kız öğrenciler, *pembe* ve *mor* örneklerine erkek öğrencilere oranla daha sık yer vermişlerdir. Özellikle *pembe* örneğinde ortaya çıkan fark oldukça yüksektir (*kız:46; erkek:8*). Bu sonuç, renklere yüklenen toplumsal değerlere koşut görünmektedir.

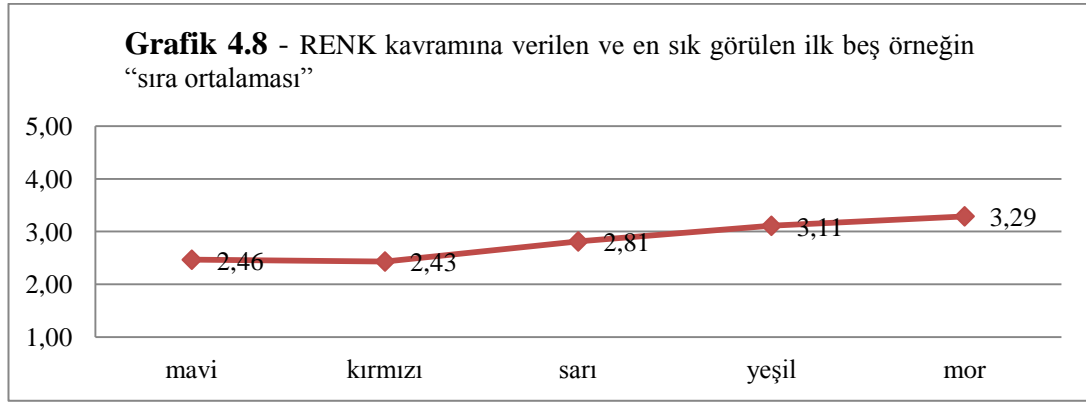
Grafik 4.7'de öne çıkan sonuçlardan biri de RENK kavramına ilişkin bir örnek olmayan; ancak bu kavramla ilişkilendirilmiş *gökkuşuğu* kavramının, 4. sınıflarda ve kız öğrencilerde, 7. sınıflara ve erkek öğrencilere oranla daha sık görülmesidir.

4.2.1.1 RENK kavramının “ilkörnek” sıra ortalaması

Bir kavrama verilen örneklerin sıklık oranı, o örneğin “ilkörnek” olma durumunu tek başına desteklememektedir. Başka bir deyişle toplamda, tüm örnekler içinde yazılma sıklığının yanı sıra, en çok kaçınıcı sırada yazıldığını gösteren ‘sıra ortalaması’ da önemli bir belirleyici olmaktadır. RENK kavramında da yukarıda yer alan sonuçlar “ilkörneği” belirlemek için tek başına yeterli olmamaktadır. Bu gereklilikle en sık görülen 5 RENK örneğinin “sıra ortalaması” Tablo 4.6'da ve Grafik 4.8'de sunulmaktadır:

Tablo 4.6 – RENK kavramına verilen ve en sık görülen ilk beş örneğin “sıra ortalaması”

örnekler	toplam	1. sırada	2. sırada	3. sırada	4. sırada	5. sırada	ort.sıra
mavi	99	54	32	32	22	17	2,46
kırmızı	92	53	34	29	21	16	2,43
sarı	82	26	33	30	28	16	2,81
yeşil	79	8	38	31	34	17	3,11
mor	55	17	9	19	21	24	3,29

Tablo 4.6’ya ve Grafik 4.8’e bakıldığında, en sık görülen *mavi* örneğinin ortalama olarak 2.46’ncı sırada; *kırmızı* örneğinin ise ortalama 2,43’üncü sırada yer aldığı anlaşılmaktadır. Bir kavramın ilkörneğinin “sıra ortalaması”nın 1.00 olması gerektiği düşünüldüğünde, her iki örneğin de sıklıkla 2,4’üncü sırada yer aldığı görülmektedir. Dolayısıyla RENK kavramında her iki örneğin de güçlü bir “ilkörnek” adayı olmadığı; ancak tüm örnekler arasında “ilkörnek” olmaya aday olduğu söylenebilir.

4.2.1.2 RENK kavramı “örnek” veritabanına ilişkin diğer gözlemler

4. ve 7. sınıf öğrencilerine ilk akıllarına gelen 5 örnek sorulduğunda, örneklerin yanı sıra sık sık RENK kavramıyla birlikte görülen “*gökkuşağı*”, “*rengarenk*”, “*boya*”, “*resim*” gibi ilişkilendirilmiş sözcüklerin de dikkat çekici bir oranda olduğu

görülmektedir. Veritabanına bakıldığında, bu oranın kız öğrencilerde erkek öğrencilere göre daha yüksek olduğu da dikkat çekmektedir.

Tablo 4.7 – RENK kavramı “örnek” veritabanındaki *ilişkilendirilmiş* kavramların “örnek” sayısına oranı

	<i>sıklık</i>	<i>yüzde</i>	<i>4. sınıf</i>	<i>7. sınıf</i>	<i>kız</i>	<i>erkek</i>
RENK örneği olan kavramlar	926	% 90,7	448	478	473	453
ilişkilendirilmiş kavramlar	95	% 9,3	44	51	57	38

Aşağıdaki listede, öğrenciler tarafından RENK kavramıyla ilişkilendirilerek “örnek” biçiminde verilen, dolayısıyla çoğu zaman “doğrudan ve(ya) dolaylı olarak bir *örneğe* erişmeye izin vermeyen” kavramlar görülmektedir:

Liste 4.1- RENK kavramı “örnek” veritabanındaki “ilişkilendirilmiş” kavramlar

ağaç	çimen	Fenerbahçe	insanlar	sevinç
ay	dağ	fırça	kalem	silgi
bayrak	deniz	Filli boya	kıyafet	şekerden evler
Beşiktaş	desen	gelinlik	kontrast	ten
boya	doğa	giysilerimiz	kumral	toprak
böcekler	duygu	gökkuşağı	meyve	yaz
bulut	dünya	gökyüzü	rengarenk	yeşillik
canlılık	eşyalar	güneş	renk	
cıvıl cıvıl	evren	güzellik	renkli	
çevre	Favori	hava	renksiz	
çiçekler	fen	hayat	resim	

Diğer bir betimsel gözlem ise öğrenciler tarafından “1. tercih”ten “5. tercih”e, RENK kavramına verilen örneklerin sıralanması sırasında oluşan *eşdizim-birlikte görülmeye* dayalı görünlere yönelik olarak ortaya çıkmaktadır. Veritabanında “beyaz” örneğinin genellikle “kırmızı” ve “siyah” örneklerinden sonra yer aldığı; “lacivert” örneğinin “sarı” örneğinden sonra yer aldığı; “sarı” ve “kırmızı” örneklerinin arka arkaya yazıldığı gözlenmiştir. Bu çerçevede RENK kavramının örnek sıralamasında <<kırmızı-beyaz>>, <<siyah-beyaz>>, <<sarı-lacivert>>, <<sarı-kırmızı>> gibi

eşdizimler yer almaktadır. Bu duruma ilişkin birkaç örnek kullanım aşağıda sunulmuştur:

RENK kavramına verilen “örnek” sıralamasında görülen eşdizim örnekleri:

öğr.	okul	cinsiyet	sınıf	1. tercih	2. tercih	3. tercih	4. tercih	5. tercih
145	Özel İÖO I	e	7	mavi	siyah	sarı	kırmızı	beyaz

öğr.	Okul	cinsiyet	sınıf	1. tercih	2. tercih	3. tercih	4. tercih	5. tercih
30	Özel İÖO I	e	4	kırmızı	siyah	beyaz	yeşil	mavi

öğr.	okul	cinsiyet	sınıf	1. tercih	2. tercih	3. tercih	4. tercih	5. tercih
82	MEB İÖO I	e	4	mavi	sarı	lacivert	yeşil	gri

öğr.	okul	cinsiyet	sınıf	1. tercih	2. tercih	3. tercih	4. tercih	5. tercih
160	MEB İÖO II	e	7	sarı	kırmızı	yeşil	mavi	turuncu

4.2.2 RENK kavramı “özellik” belirleme sonuçları

Araştırma grubuna, ‘uygun bir bağlam içinde’ RENK kavramıyla ilgili akıllarına gelen ilk “özelliğin” ne olduğu sorulduğunda, aşağıdaki tabloda yer alan sonuçlara ulaşılmıştır. Bu sonuçlar çerçevesinde öne çıkan “özellik”ler, sıklık dağılımına göre Tablo 4.8’de sıralanmıştır [Veritabanında öğrenciler tarafından “özellik” olarak yazılan 59 çeşit ilişkili kavram bulunmaktadır (bkz EK 6). Ancak aşağıdaki tabloda veritabanında en az 3 kez görülen “özellik”lere yer verilmiştir.].

Tablo 4.8 – RENK kavramıyla ilgili öne çıkan “özellik”ler

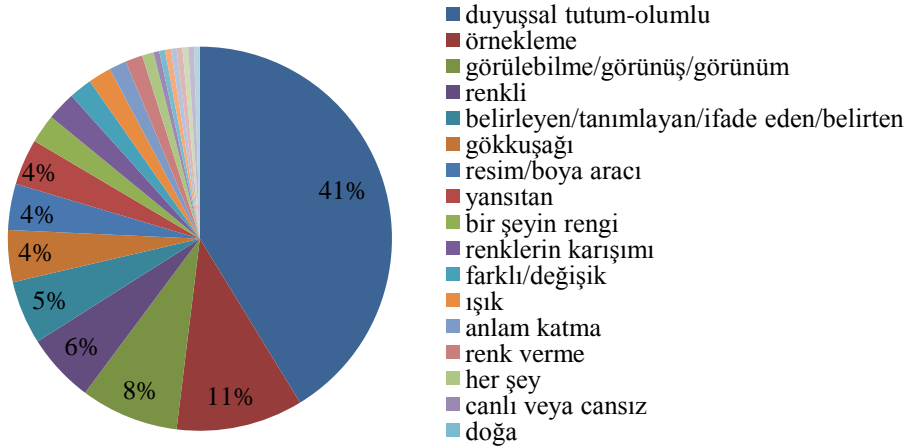
özellikler	toplam	4. sınıf	7. sınıf	fark	kız	erkek	fark
duyuşsal tutum - olumlu	85	41	44	3	44	41	3
örnekleme	22	12	10	2	9	13	4
görülebilmek/görünüş/ görünüm	17	9	8	1	10	7	3
renkli	12	7	5	2	3	9	6

belirleyen/tanımlayan/ ifade eden/belirten	11	3	8	5	5	6	1
gökkuşağı	9	6	3	3	8	1	7
resim/boya aracı	8	7	1	6	3	5	2
yansıtan	8	0	8	8	7	1	6
bir şeyin rengi	5	2	3	1	3	2	1
renklerin karışımı	5	2	3	1	2	3	1
farklı/değişik	4	2	2	0	3	1	2
ışık	4	1	3	2	3	1	2
anlam katma	3	0	3	3	1	2	1
renk verme	3	3	0	3	0	3	3

Tablo 4.8'e bakıldığında RENK kavramının öne çıkan özellikleri, “*duyuşsal tutum*”, “*örnekleme*” ve “*görülebilme/görünüş/görünümle ilgili olma*” biçiminde sıralanmaktadır. Tablodaki ilk iki özelliğin kavrama özgü bir özellik olmayan; ancak kavramlaştırma sürecine ilişkin ipucu içeren “*duyuşsal tutum*” ve “*örnekleme*” olması, öğrencilerin RENK kavramının özelliklerini “*duyuşsal tutum*”un ve “*örnekleme*”nin etkisi altında olduklarını göstermektedir. Bu nedenle kavrama ilişkin özelliğin sunum biçimi, çoğu öğrencide o kavramla ilgili özelliklere ulaşılmasını engellemektedir. Bu durum, RENK kavramının özelliklerinin sorgulanması sırasında genel olarak “*kavramlaştırma sürecinin niteliği*”ne ilişkin de ipuçları sunmaktadır. Bu iki kavramlaştırma niteliğinin (*örnekleme* ve *duyuşsal tutum*) RENK kavramına özgü kritik özelliklere oranı % 52'dir (bkz. Grafik 4.9). Bu sonuç, öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun RENK kavramıyla ilgili bir özelliği yazmaları istendiğinde ya “*örnek*” verdiklerini ya da *iyi, güzel, mutluluk veren* gibi duyuşsal değerlere yer verdiklerini göstermektedir.

Tablo 4.8 ve Grafik 4.9'a bakıldığında RENK kavramı için yazılan tüm “*özellik*” ifadeleri içinde en yüksek orana sahip “*duyuşsal tutum*” ifadelerinin tamamı “*olumlu*”dur. Ayrıca “*duyuşsal tutum*”un, RENK kavramı için yazılan tüm “*özellik*” ifadeleri içinde % 41'lik bir oranı temsil ettiği görülmektedir:

Grafik 4.9 - RENK kavramıyla ilgili öne çıkan “özellik”lerin dağılımı

Duyuşsal tutum: Araştırma grubundaki öğrenciler, RENK kavramına ilişkin hiçbir “olumsuz” duyuşsal tutum içeren ifadeye yer vermemişler; % 41 oranında “olumlu” duyuşsal tutum içeren ifadeye yer vermişlerdir. Bu durum RENK kavramının “duyuşsal tutum” çerçevesinde kavramlaştırıldığına, bu tutumun da “olumlu” nitelikler taşıdığına işaret etmektedir. Bu durumu örneklemek için RENK kavramına ilişkin *özellik* sorgulamasında gözlenen “duyuşsal tutum” ifadelerinin birkaç örneği, aşağıda sunulmaktadır:

Örnek kullanım 4.1 - RENK kavramı için yazılan ve “duyuşsal tutum” içeren ifadelerden örnekler

öğr.	okul	cinsiyet	sınıf	özellik
44	Özel İÖO II	e	4	renk güzel dir
11	Özel İÖO I	e	4	insanı sevindiren bir özellik
100	MEB İÖO I	k	4	çok güzel bir şey
114	Özel İÖO I	e	7	çok iyi
190	MEB İÖO III	k	7	ferahlık, insanın içini açan bir şeydir

Veritabanındaki olumlu duyuşsal tutum içeren ve çağrışımsal (associative) anlam özelliklerini temsil eden bazı ifadeler de, “duyuşsal tutum” sınıflaması içinde ele alınmıştır. Bu çerçevede RENK kavramına yüklenen “güzelleştirme”, “hayat verme”,

“canlılık katma” özellikleri de “duyuşsal-olumlu etki”ye işaret etmektedir. Bundan dolayı, yukarıda görülen doğrudan duyuşsal tutum içeren ifadelerle, çağrışımsal anlam çerçevesinde olumlu duyuşsal etki taşıyan özelliklerin dağılımı da önem taşımaktadır. Bu dağılım aşağıdaki tabloda görülmektedir:

Tablo 4.9 – RENK kavramına ilişkin “özellik” sınıflaması içinde yazılan “duyuşsal tutum” ifadeleri

	<i>toplam</i>	<i>4. sınıf</i>	<i>7. sınıf</i>	<i>fark</i>	<i>kız</i>	<i>erkek</i>	<i>fark</i>
duyuşsal tutum - olumlu	51	27	24	3	23	28	5
güzelleştirme	17	9	8	1	9	8	1
hayat/hayat verme-katma	12	3	9	6	8	4	4
canlılık katma	5	2	3	1	4	1	3

Doğrudan “duyuşsal tutum” içeren ifadelerle (*iyi, güzel vb.*) belirtilen “özellik” ifadelerinin sayısı 51 iken, dolaylı ve çağrışımsal anlam içerisinde sunulan “duyuşsal tutum” ifadelerinin sayısı 34’tür. Bu sonuç, “duyuşsal tutum” içeren ifadelerin doğrudan belirtilme oranının % 60, dolaylı ve çağrışımsal anlam içerisinde sunulma oranının ise % 40 olduğunu göstermektedir.

Örnekleme: Grafik 4.9’a bakıldığında, veritabanında RENK kavramına ilişkin özelliklerin “örnekleme” yoluyla ifade edilme oranı % 11’dir. Bu kavrama özgü özellik sunumunu “örnekleme”ye dayalı yapan öğrencilerin yanıtlarından birkaç örnek aşağıdaki tabloda görülmektedir:

Örnek kullanım 4.2 - RENK kavramı için yazılan ve “örnekleme” içeren ifadelerden örnek kullanımlar

<i>öğr.</i>	<i>okul</i>	<i>cinsiyet</i>	<i>sınıf</i>	<i>özellik</i>
4	Özel İÖÖ I	e	4	mavi, yeşil vb. gibi şeyler
94	MEB İÖÖ I	k	4	sarı, kırmızı, yeşil vb.
175	MEB İÖÖ II	e	7	mesela kırmızıyla yeşil

RENK kavramının *özellik* sorgulaması içinde, “duyuşsal tutum” ve “örnekleme” dışındaki, kavrama özgü özellikler, iki temel düzlemde ele alınabilir:

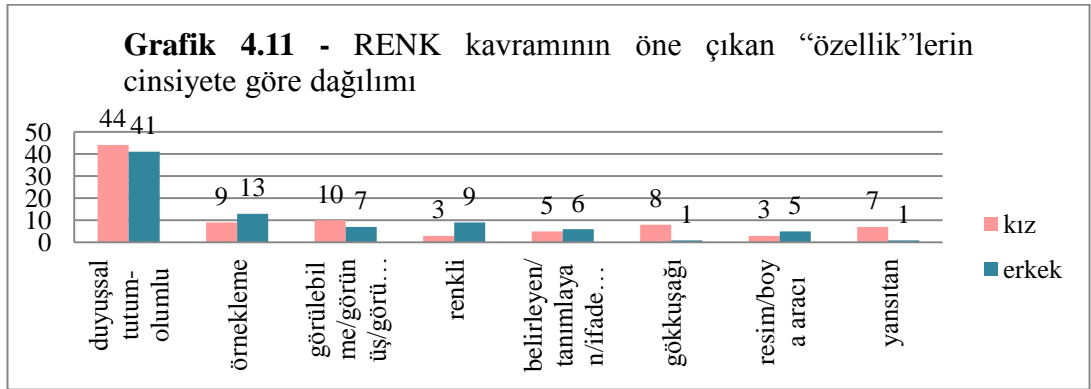
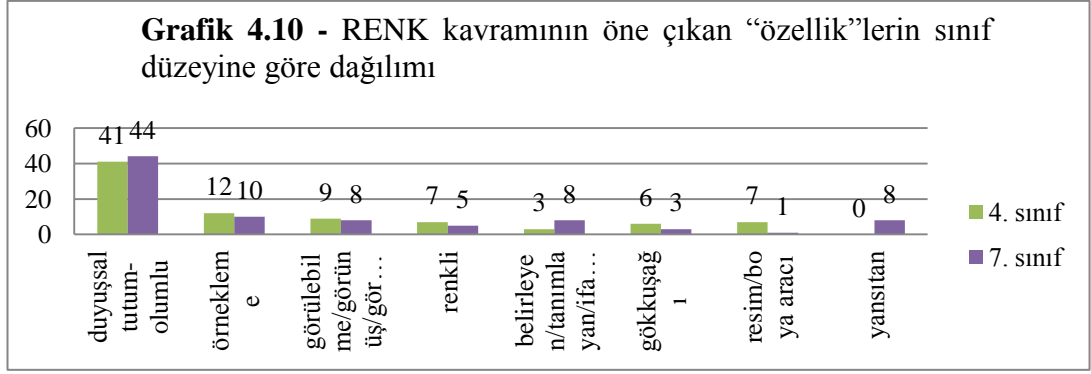
1- RENK kavramının düzanlamda kullanılması (*görülebilme/görünüş/görünümle ilgili olma* gibi)

2- RENK kavramının çağrışımsal anlamıyla kullanılması (*belirleyen/tanımlayan/ ifade eden / belirten; anlam katan* gibi)

Düzanlamlı “özellik” ifadeleri: RENK kavramına özgü özelliklerin “düzanlam”ıyla ifade edildiği özellik sınıflamaları arasında en yüksek oran “*görünebilme/görünüş/görünümle ilgili olma*” özelliğine aittir. Bunun dışında “*resim/boya aracı*”, “*bir şeyin rengi*”, “*renkli*”, “*gökkuşağı*” da düzanlam çerçevesinde sunulan özellikler arasında yer almaktadır (bkz. Tablo 4.8). Veritabanında “duyuşsal tutum” ve “örnekleme” dışında, özelliklerin düzanlamda sunulma oranı % 64’tür.

Çağrışımsal anlamlı özellik ifadeleri: RENK kavramına özgü özelliklerin “çağrışımsal anlam”da sunulduğu özellik sınıflamaları arasında en yüksek oran ise RENK kavramının *belirleyen/tanımlayan/ifade eden/belirten* olma özelliğine aittir. Bunun dışında *yansıtan, anlam katma, renk verme, zenginlik/çeşitlilik* de çağrışımsal anlam çerçevesinde ele alınan özelliklerdendir (bkz. Tablo 4.8). Veritabanında “duyuşsal tutum” ve “örnekleme” dışında, özelliklerin çağrışımsal anlamda sunulma oranı %27’dir.

RENK kavramıyla ilgili *özellik* sınıflamasında “sınıf düzeyi”ne ve “cinsiyet”e göre farklılıkların gözleendiği özellikler de bulunmaktadır. RENK kavramının öne çıkan “özellik”lerinin araştırma grubu çerçevesinde *sınıf düzeyi* ve *cinsiyet* bakımından ayrıntılı dağılımına, Grafik 4.10’da ve Grafik 4.11’de yer verilmektedir:

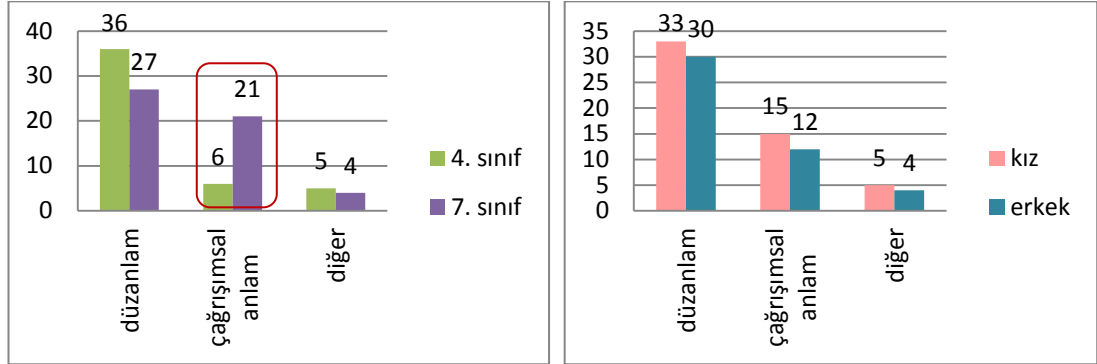

Grafik 4.10 ve 4.11’e bakıldığında RENK kavramının *resim/boya aracı* olarak görülme özelliği 4. sınıf düzeyinde; *yansıtıcı* olma özelliği ise 7. sınıflar düzeyinde ve kız öğrencilerde öne çıkmaktadır. Ayrıca yukarıda *belirleyen/tanımlayan/ ifade eden/belirten* özelliğinde de 7. sınıflar ağırlık vermişlerdir.

RENK kavramının *renkli* özelliğini erkek öğrenciler; *yansıtıcı* özelliğini kız öğrenciler daha sık yazmışlardır. Bunun yanı sıra *gökkuşuğu* gibi ilişkilendirilmiş bir kavramın bir “özellik” olarak sunulması ve bu özelliğin yalnızca kız öğrenciler tarafından verilmesi de dikkate değerdir.

Grafik 4.10 ve 4.11’de yer alan özellikler, “düzenli” ve “çağrışımsal anlam” olarak anlamsal düzeyde değerlendirildiğinde, yeni bir grafik ortaya çıkmaktadır (bkz. Grafik 4.12). Bu grafikte çağrışımsal anlam düzeyinin yaş değişkenine duyarlı olduğu görülmektedir:

Grafik 4.12 - RENK kavramına ilişkin öne çıkan “özellik”lerin anlam düzeylerinin sınıf düzeyine ve cinsiyete göre dağılımı

Grafik 4.12, veritabanında RENK kavramına ilişkin özelliklerden (“duyuşsal tutum” ile “örnekleme” dışında), “çağrışmsal anlam” düzeyindeki özelliklerin çoğunlukla 7. sınıf öğrencileri tarafından yazıldığını göstermektedir. Dolayısıyla düzanlam dışındaki anlam düzeylerinin bilişsel dönemler bağlamında soyut işlemler döneminde kullanılabildiği anlaşılmaktadır.

4.2.3 RENK kavramının “kullanım” düzlemindeki görünümleri

Araştırma grubundaki her bir katılımcının ilgili kavramları ‘tümce içinde kullanmasıyla’ oluşturulan ve böylece kavramların kullanımsal düzlemdeki görünümlerine ilişkin çıkarımlar yapmaya olanak sağlayan bu düzlem, iki alt başlıkta ele alınmıştır:

- 1- İlgili kavramın kullanımı sırasında sergilenen sözcüksel görünümler
- 2- İlgili kavramın kullanımı sırasında, bilişsel süreçler/ilişkilendirmeler açısından sergilenen görünümler (*örneklemeye dayalı kullanım, eylemleştirmeye dayalı*)

kullanım, eşdizim-birlikte görülmeye dayalı kullanım, neden-etki ilişkisine dayalı kullanım vb.)

Bu çerçevede bu bölümde ilk olarak, RENK kavramının kullanımına özgün sözcüksel görünümlere; ardından bilişsel ilişkilendirme biçimlerinin kullanımsal düzlemdeki görünümlerine yer verilecektir.

4.2.3.1 RENK kavramının kullanımında ortaya çıkan “sözcüksel görünümler”

Aşağıda öğrencilerin RENK kavramını hangi sözcüklerle nasıl ifade ettiklerine ilişkin birkaç örnek sunulmaktadır:

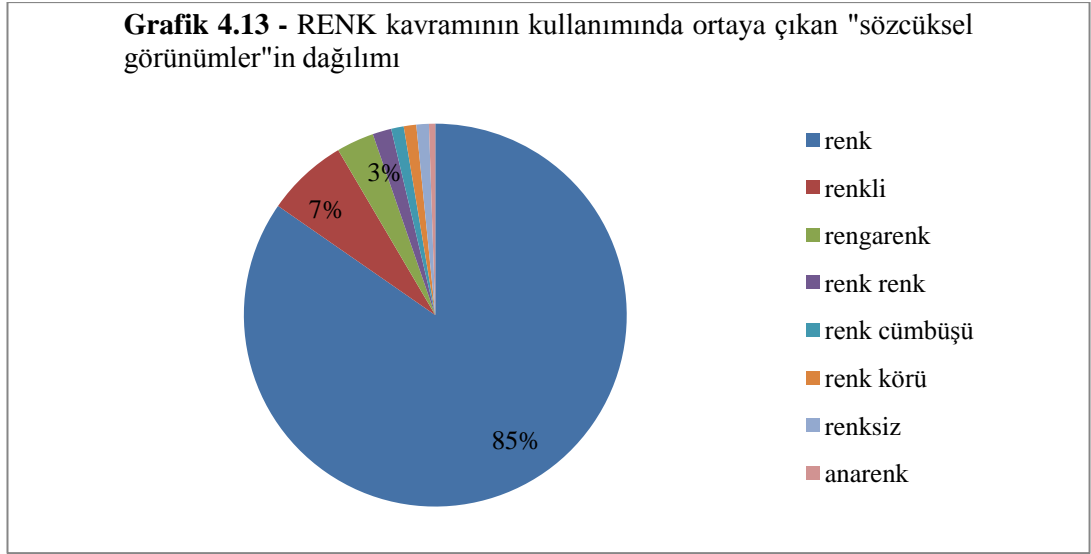
Örnek kullanım 4.3- RENK kavramının kullanıldığı sözcüksel görünümlerden örnekler

<i>öğr.</i>	<i>okul</i>	<i>cinsiyet</i>	<i>sınıf</i>	<i>örnek tümce</i>
6	Özel İÖÖ I	k	4	<i>en sevdiğim renk</i> mordur
133	Özel İÖÖ I	e	7	<i>renkli bir kişiliği</i> var
189	MEB İÖÖ III	k	7	gökkuşağının rengi <i>rengarenk</i> tir

Veritabanının bütününe bakıldığında RENK kavramının kullanımı sırasında ortaya çıkan sözcüksel görünümler Tablo 4.10’da ve Grafik 4.13’te sunulmaktadır:

Tablo 4.10 – RENK kavramının kullanımında ortaya çıkan “sözcüksel görünümler”

<i>sözcüksel görünümler</i>	<i>toplam</i>	<i>4. sınıf</i>	<i>7. sınıf</i>	<i>fark</i>	<i>kız</i>	<i>erkek</i>	<i>fark</i>
renk	160	75	85	10	85	75	10
renkli	13	8	5	3	6	7	1
rengarenk	6	4	2	2	1	5	4
renk renk	3	3	0	3	2	1	1
renk cümbüşü	2	0	2	2	2	0	2
renk körü	2	1	1	0	1	1	0
renksiz	2	0	2	2	2	0	2
anarenk	1	0	1	1	1	0	1

Tablo 4.10'a ve Grafik 4.13'e bakıldığında, RENK kavramının sıklıkla ve büyük oranda (%85) kavram/sözcük karşılığı olan *renk* biçiminde kullanıldığı; %15 oranında *renkli*, *rengarenk*, *renk renk*, *renk cümbüşü*, *renk körü*, *renksiz*, *anarenk* gibi alt kavramlar/ilişkili kavramlar içinde kullanıldığı görülmektedir. Diğer taraftan *renk* kavram/sözcüğünün çoğunlukla *en sevdiğim renk*, *en güzel renk* ifadelerinde olduğu gibi duyuşsal tutum içinde kullanıldığı gözlenmiştir.

4.2.3.1 RENK kavramının kullanıldığı “bilişsel ilişkilendirme” biçimlerine dayalı görünümler

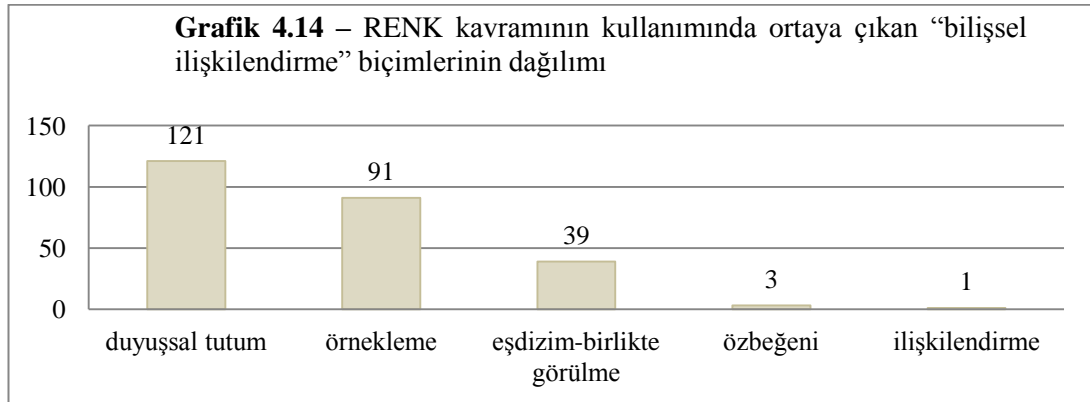
Öğrencilerin RENK kavramını hangi “bilişsel ilişkilendirme” biçimlerine dayalı olarak kullandıkları; böylece onların hangi eşdizimleri seçtikleri, bu ilişkilendirmelerde örnekleme, duyuşsal tutumun, sahneleştirmenin oranı vb. konular bu alt başlık altında ele alınacaktır.

Bu çerçevede öncelikle öğrencilerin RENK kavramını tümce içinde kullandıkları sırada ortaya çıkan “bilişsel ilişkilendirme” biçimleri aşağıda örneklenmektedir:

Örnek kullanım 4.4- RENK kavramının kullanımında ortaya çıkan “bilişsel ilişkilendirme” biçimlerinden örnekler

öğr.	okul	cinsiyet	sınıf	örnek tümce	ulam
5	Özel İÖO I	k	4	en sevdiğim <i>şarkılardan</i> biri " <i>rengarenk</i> ".	<i>ilişkilendirme</i>
86	MEB İÖO I	e	4	benim <i>en sevdiğim</i> renk mavidir	<i>duyuşsal tutum</i>
51	Özel İÖO II	k	4	<i>gökkuşağının</i> renkleri çok güzel	<i>eşdizim</i>
112	Özel İÖO I	k	7	<i>mavi, mor, kırmızı, yeşil ve sarı</i> birer renktir	<i>örnekleme</i>
162	MEB İÖO II	k	7	renkler doğanın ve hayatımızın en <i>önemli</i> parçasıdır	<i>özbeğeni</i>

Veritabanının bütününe bakıldığında RENK kavramının kullanımı sırasında ortaya çıkan “bilişsel ilişkilendirme” biçimlerinin dağılımı Grafik 4.14 ve Tablo 4.11’de özetlenmektedir:

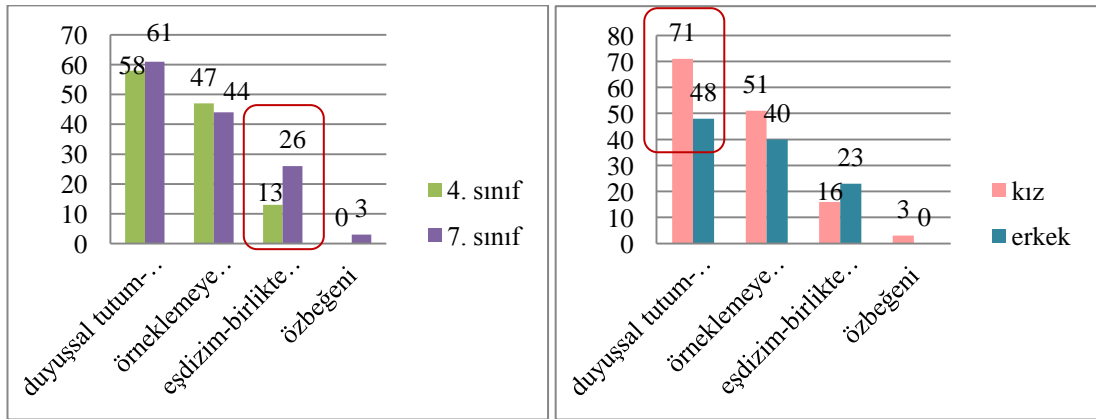
Tablo 4.11– RENK kavramının kullanımında ortaya çıkan “bilişsel ilişkilendirme” biçimleri

<i>bilişsel ilişkilendirme türü</i>	<i>toplam</i>	<i>4. sınıf</i>	<i>7. sınıf</i>	<i>fark</i>	<i>kız</i>	<i>erkek</i>	<i>fark</i>
duyuşsal tutum	121	58	61	3	71	48	23
örnekleme	91	47	44	3	51	40	11
eşdizim-birlikte görülme	58	25	33	8	25	33	8
özbeğeni	3	0	3	3	3	0	3
ilişkilendirme	1	1	0	1	1	0	1

Grafik 4.14 ve Tablo 4.11, “duyuşsal tutum”un RENK kavramının sunumunda birincil etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Bunun yanı sıra “örnelemeye dayalı kullanım” oranının da oldukça yüksek olduğu görülmektedir. RENK kavramıyla ilgili bir diğeri “bilişsel ilişkilendirme” biçimi de “eşdizim-birlikte görülme”dir.

RENK kavramının kullanımı sırasında ortaya çıkan “bilişsel ilişkilendirme” biçimlerinin sınıf düzeyi ve cinsiyet bakımından dağılımı ise Grafik 4.15’te sunulmaktadır:

Grafik 4.15- RENK kavramının kullanımında ortaya çıkan “bilişsel ilişkilendirme” biçimlerinin sınıf düzeyine ve cinsiyete göre dağılımı

Yukarıdaki grafiğe göre, RENK kavramının kullanımında “örneleme”nin sınıf düzeyi ve cinsiyete bağlı önemli bir değişiklik içermediği; ancak “eşdizim-birlikte görünmeye dayalı kullanım”da hem sınıf düzeyine (yaşın) hem de cinsiyete, “duyuşsal tutum”da ise yalnızca cinsiyete bağlı farklılıklar olduğu gözlenmektedir.

Eşdizim-birlikte görülme: Grafik 4.15’e göre 7. sınıf düzeyinde ve erkek öğrencilerde “eşdizim-birlikte görülme dayalı kullanım” oranı daha yüksektir. Bu sonuç, 4.1.4 numaralı başlıkta ele alınan ve veritabanındaki tüm kavramlara ilişkin genel sonuçları içeren Grafik 4.3 ve 4.4’teki sonuçlarla örtüşmektedir: “Eşdizim-

birlikte görülmeye dayalı kullanım’da sınıf düzeyi (yaş) ve cinsiyet, bir değişken olarak işlemektedir. Ancak genel sonuçlardan farklı olarak, RENK kavramında erkek öğrencilerin kullanımında “*eşdizim-birlikte görülmeye*” oranının kız öğrencilerden daha yüksek olduğu dikkat çekmektedir. Aşağıdaki örneklerden, bu durumun RENK kavramıyla *futbol takımı* renklerinin eşdizimsel olarak sık görülmesine bağlı geliştiği anlaşılmaktadır.

Örnek kullanım 4.5- RENK kavramının kullanımında ortaya çıkan “*eşdizim-birlikte görülmeye*” örnekleri

öğr.	okul	cinsiyet	sınıf	örnek tümce
51	Özel İÖO II	k	4	Gökkuşağın renkleri çok güzel
160	MEB İÖO II	e	7	Gökyüzü masmavi
118	Özel İÖO I	e	7	Fenerbahçe'nin renkleri sarı ve laciverttir
146	Özel İÖO I	e	7	Sarı kırmızı Galatasaray'ın renkleridir
158	MEB İÖO II	e	7	Beşiktaşlı olduğum için siyah ve beyazı çok severim

RENK kavramıyla “*gökkuşağı*” ve “*gökyüzü*” eşdizimleri, en sık görülen eşdizimlerdir. Diğer eşdizimsel görünüşler ise aşağıdaki listede yer almaktadır:

Liste 4.2 - RENK kavramının birlikte görüldüğü “*eşdizimsel*” kullanımlar

boya/resim	<i>gökyüzü</i>	rüzgargülü	siyah-beyaz
canlı renk	renkli dünya	sarı - kırmızı	
doğa	renkli kişilik	sarı-lacivert	
<i>gökkuşağı</i>	renksiz hayat	sıcak-soğuk renk	

Duyuşsal tutum: “Duyuşsal tutum”un RENK kavramının sunumunda oldukça belirgin bir etkiye sahip olduğu yukarıda yer alan Grafik 4.14 ve Tablo 4.11’deki sayısal sonuçlardan anlaşılmaktadır. Veritabanında RENK kavramının kullanımında ortaya çıkan “duyuşsal tutum” ifadelerinin tamamına yakınının “olumlu” olması ise bir diğer dikkat çekici sonuçtur. Aşağıdaki tabloda da “olumlu” ve “olumsuz” duyuşsal etki taşıyan ifadelerin dağılımı gösterilmektedir:

Tablo 4.12 – RENK kavramının kullanıldığı “duyuşsal tutum içeren ifadeler”in dağılımı

<i>renk - duyuşsal</i>	<i>toplam</i>	<i>4. sınıf</i>	<i>7. sınıf</i>	<i>fark</i>	<i>kız</i>	<i>erkek</i>	<i>fark</i>
duyuşsal tutum-olumlu	119	58	61	3	71	48	23
duyuşsal tutum-olumsuz	2	1	1	0	1	1	0

Tablo 4.12’ye bakıldığında RENK kavramının kullanımında gözlenen “duyuşsal tutum” ifadelerinin tamamına yakını “olumlu”dur. Dolayısıyla RENK kavramı araştırma grubunda yer alan öğrenciler tarafından, büyük oranda “*olumlu duyuşsal tutum*”un etkisi altında sunulmaktadır. Öyle ki, RENK kavramının kavramsal içeriği, “olumlu duyuşsal etki”yle sözelleştirilmektedir.

RENK kavramının “olumsuz duyuşsal tutum” altında kullanılma oranının ise oldukça düşük olduğu görülmektedir. Yalnızca iki öğrencinin/katılımcının tümcesinde gözlenen “olumsuz duyuşsal tutum” verilen RENK örneğine ilişkindir. Bu iki tümce şöyledir:

- “*Ben kırmızı rengi sevmiyorum*”

-“*Odamda siyah renk görmek beni umutsuzluğa sürüklüyor*”

RENK kavramına yüklenen duyuşsal değerlerle ilgili dikkat çeken bir diğer sonuç ise cinsiyetin “duyuşsal tutum içeren kullanım” oranında etkili olmasıdır. Grafik 4.15 ve Tablo 4.12, kız öğrencilerin, erkek öğrencilere oranla “duyuşsal tutum içeren” ifadelerine daha çok yer verdiklerini göstermektedir (k:71; e: 48). Bu sonuç, 4.1.4 numaralı başlıkta ele alınan ve veritabanındaki tüm kavramlara ilişkin genel sonuçları içeren Grafik 4.4’teki sonuçlarla örtüşmektedir. Genel sonuçlarda da, RENK kavramında olduğu gibi, kız öğrencilerin “duyuşsal tutum” içeren

kullanımlarının erkek öğrencilere oranla daha yüksek olduğu görülmektedir (kız n:298; erkek n:235).

“Duyuşsal tutum” başlığı çerçevesinde bu bölümün son bulgusu, RENK kavramının birlikte görüldüğü “duyuşsal tutum içeren sözel görünüm”e ilişkindir. RENK kavramı veritabanında 20 farklı duyuşsal tutum içeren ifadeyle birlikte görülmüştür. Bunlardan en sık görülen kullanımlar, “çok sevmek (n:31)” “en sevdiğim ... (n:31)” ve “sevmek (n: 22)”tir:

Liste 4.3 - RENK kavramı kullanım veritabanındaki “duyuşsal tutum” ifadeleri

çok sevmek	en çok ...yı sevmek	canlandırmak	renk cümbüşü
en sevdiğim ...	en çok sevdiğim ...	canlı	sevdiğim ...
sevmek	en güzel	çok hoş	*sevmemek
güzel	bayılmak	çok kötü	*umutsuzluğa -
çok güzel	büyülenmek	eğlenceli/canlı	sürüklemek

Çağrışımsal Anlam (associative meaning) düzeyindeki kullanımlar: RENK kavramının öğrenciler tarafından tümce içinde kullanımı “anlamsal düzey” bakımından incelendiğinde, araştırmaya katılan 206 öğrenciden 197’sinin bu kavramı *düzanlamsal* düzeyde (*denotative*), 7’sinin ise *çağrışımsal anlam* düzeyinde (*associative meaning*) kullandığı gözlenmiştir. Bu sayısal sonuçlar oranlandığında aşağıdaki sonuçlar ortaya çıkmaktadır:

Düzanlam düzeyindeki kullanım oranı: % 97

Çağrışımsal anlam düzeyindeki kullanım oranı: % 3

Veritabanında RENK kavramına ilişkin %3 oranında görülen ve çağrışımsal anlam düzeyinde üretilmiş olan katılımcı/öğrenci tümceleri aşağıda görülmektedir:

Örnek kullanım 4.6- RENK kavramının kullanıldığı “çağrışımsal anlamlı” örnekleri

öğr.	okul	cinsiyet	sınıf	örnek tümce
18	Özel İÖÖ I	k	4	renkler eğlenceli ve canlıdır
26	Özel İÖÖ I	e	4	renkler insanları tanımlar
107	Özel İÖÖ I	k	7	hepimiz renkli bir dünyada yaşamayı hak ediyoruz
133	Özel İÖÖ I	e	7	renkli bir kişiliği var
134	Özel İÖÖ I	k	7	renksiz bir hayat yaşamaktansa yaşayamam!
137	Özel İÖÖ I	k	7	renkler insanların kendini ifade etme biçimleridir
202	MEB İÖÖ III	k	7	hayatın renksiz olması insanların zevksiz olmasıdır

Yukarıda yer alan çağrışımsal anlam düzeyinde üretilmiş tümcelerde, RENK kavramı *eğlence/canlılık*, *insanı tanımlama/ifade etme/kişilik*, *dünya/hayat* eşdizimleriyle birlikte görülmektedir.

Buna göre RENK;

eğlencelidir, canlıdır, ifade etme biçimidir.

Ayrıca;

renkli kişilikler, renkli bir dünya ve renksiz hayatlar vardır.

ÖZETLE;

- ✓ RENK kavramında *mavi* ve *kırmızı* örnekleri ilkörnekle/öntip olarak belirginleşmekte;
- ✓ RENK kavramı, genellikle kavram/sözcük karşılığı olan “*renk*” olarak (*en sevdiğim renk, en güzel renk, ...nın rengi* vb.) sözcükleştirilmekte;
- ✓ RENK kavramının “özelik”leri büyük oranda “olumlu duyuşsal tutum” çerçevesinde sunulmakta;
- ✓ RENK kavramı, çoğunlukla “duyuşsal tutum”a ve “örnekleme”ye dayalı olarak kullanılmakta;
- ✓ RENK kavramı, en sık *gökkuşaağı* ve *rengârenk* kavramıyla eşdizimli olarak kullanılmaktadır.

4.3 SUÇ

4.3.1 SUÇ kavramı “ilkörnek” belirleme sonuçları

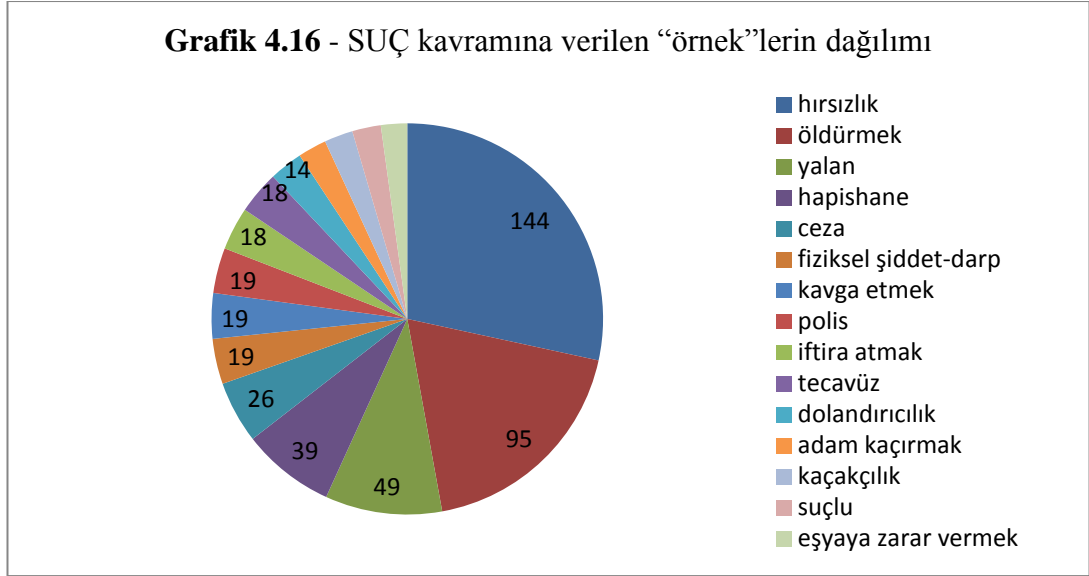
Araştırma grubunda yer alan öğrencilerden ilk düşündükleri beş SUÇ örneğini sırasıyla yazmaları istendiğinde, sıklık dağılımına göre aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır. Öğrenciler örnek çeşidi olarak toplam 119 ilişkili kavram yazmışlardır. Aşağıdaki tabloda ise en az 10 kez görülen birimlere yer verilmiştir (tamamı için bkz. EK 9):

Tablo 4.13 – SUÇ kavramına verilen “örnek”lerin dağılımı

<i>örnekler</i>	<i>toplam</i>	<i>4. sınıf</i>	<i>7. sınıf</i>	<i>fark</i>	<i>kız</i>	<i>erkek</i>	<i>fark</i>
hırsızlık	144	66	78	12	71	73	2
birini/birilerini öldürmek	95	45	50	5	46	49	3
yalan söylemek	49	15	34	19	40	9	9
hapishane	39	25	14	11	22	17	5
ceza	26	6	20	14	19	7	12
fiziksel şiddet-darp	19	7	12	5	9	10	1
kavga etmek	19	4	15	11	11	8	3
polis	19	13	6	7	11	8	3
iftira atmak	18	8	10	2	12	6	6
tecavüz	18	10	8	2	8	10	2
dolandırıcılık	14	9	5	4	9	5	4
adam kaçırmak	12	7	5	2	10	2	8
kaçakçılık	12	2	10	8	3	9	6
suçlu	12	8	4	4	6	6	0
eşyaya zarar vermek	11	1	10	9	8	3	5
kapkaççılık	10	5	5	0	5	5	0
okul kurallarına uymamak	10	0	10	10	7	3	4
uyuşturucu satmak	10	2	8	6	2	8	6

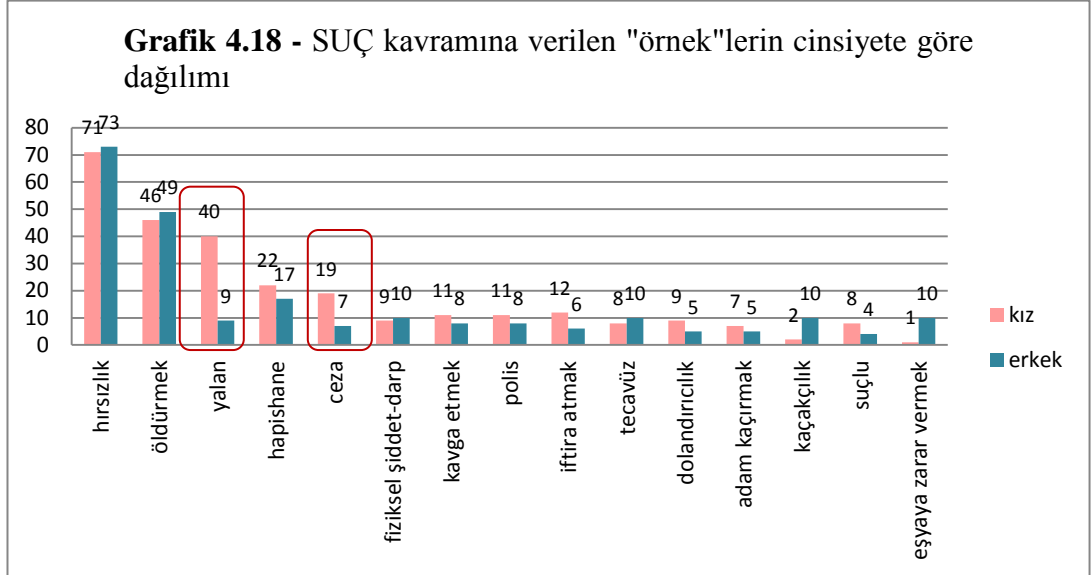
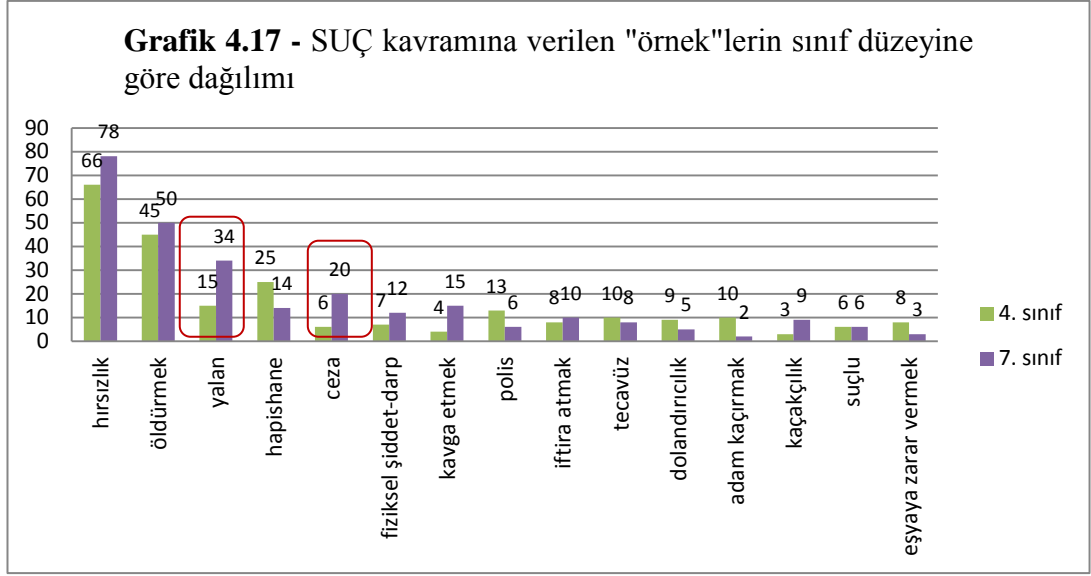
Tablo 4.13'e bakıldığında, SUÇ kavramı örnek veritabanında en sık görülen kavramların *hırsızlık*, *birini/birilerini öldürmek*, *yalan söylemek*, *hapishane* ve *ceza* olduğu anlaşılmaktadır. En sık verilen kavramlar arasında, SUÇ ulamında örnek olarak yer almayan; ancak sık sık SUÇ kavramıyla birlikte görülen ya da SUÇ

kavramının içinde olduğu sahnelerin (scripts) üyesi olan *hapishane*, *ceza*, *polis* gibi ilişkilendirilmiş kavramların olması oldukça dikkat çekicidir. Özellikle *hapishane* ve *ceza* kavramları, öğrenciler tarafından yazılan örnekler arasında en sık görülen ilk beş kavram arasına girmiştir (bkz. Grafik 4.16).

SUÇ kavramı “ilkörnek” veritabanında gözlenen bir diğer dikkat çekici durum, katılımcı öğrencilerden kimilerinin SUÇ örneklerini yazarken, bir sahneleştirme yaparak ya da somutlaştırmaya giderek, SUÇ yerine, “suçu işleyen/eyleyen” bilgisini içeren kavramları yazmış olmalarıdır. Bu gibi örneklerden en sık görülenleri *katil* ve *hırsız*dır. Bu tezde böyle kavramlar, “doğrudan erişim sağlanamayan, ancak dolaylı erişime izin veren örnekler” olarak ele alınmıştır. Bu kavramlar ilk aşamada sıklık olarak ayrı ayrı hesaplanmış; daha sonra işaret ettikleri “örnek”lerle birleştirilmiştir. Örneğin veritabanında 11 kez görülen *katil* örneği *birini/birilerini öldürmek*; 9 kez görülen *hırsız* örneği, *hırsızlık* ile birleştirilmiştir.

SUÇ kavramına verilen örneklerin sınıf düzeyi ve cinsiyet bakımından gösterdiği dağılım ise Grafik 4.17 ve Grafik 4.18’de sunulmaktadır:

Grafik 4.17'ye ve Grafik 4.18'e bakıldığında, *hırsızlık* ve *birini/birilerini öldürmek* örneklerinin sınıf düzeyi ve cinsiyete göre farklılık göstermediği ve tüm öğrencilerde ilk sıralarda yer aldığı görülmektedir. Ancak *yalan* ve *ceza* örneklerine 4. sınıflara oranla 7. sınıf öğrencilerinin; erkeklere oranla da kız öğrencilerin daha sık yer verdiği anlaşılmaktadır. Özellikle *yalan* örneğinde ortaya çıkan farkın oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Bu sonuç, kız öğrencilerin *yalanı* SUÇ olarak kabul etme eğilimlerinin erkek öğrencilere göre çok daha yüksek olduğu durumu ortaya

çıkarmaktadır. Benzer bir biçimde 7. sınıf öğrencilerinin *yalamı* SUÇ ulamı içine alma oranı 4. sınıflardan iki kat daha fazladır.

SUÇ kavramı “örnek” veritabanında öne çıkan özelliklerden biri de SUÇ ulamı içinde bir örnek olarak yer almayan; ancak bu kavramla ilişkilendirilmiş, çoğu zaman ‘doğrudan ve(ya) dolaylı olarak bir örneğe erişmeye izin vermeyen’, sadece ‘eşdizim’e ve ‘sahne’ye dayalı kavramlar’dır.

Bunlardan *ceza* kavramının 7. sınıflarda ve kız öğrencilerde; *hapishane* ve *polis* kavramlarının ise 4. sınıflarda ve kız öğrencilerde daha çok görülmesi bu kavramlarla sınıf düzeyi arasındaki ilişkiye dikkat çekmektedir. 4. sınıf öğrencilerinin SUÇ kavramının içinde olduğu sahnelerin üyesi olan *hapishane* ve *polis* kavramlarına daha çok yer verdikleri; bilişsel gelişim düzeyi bakımından somut işlemler döneminde olmalarıyla (yaş ortalaması 10) koşut görünmektedir. Ancak *ceza* kavramı farklılık göstermektedir. *Ceza* kavramının 7. sınıflarda daha çok görülmesinin bu kavramın SUÇ kavramıyla birlikte görülme (co-occurrence) özelliğinden kaynaklandığı anlaşılmaktadır. Bu durum, 4.1.4 numaralı başlıkta ele alınan ve veritabanının bütününe ilişkin olan sonuçlarla da örtüşmektedir. Buna göre “eşdizim-birlikte görülmeye dayalı kullanım” oranı, 7. sınıf düzeyinde ve kız öğrencilerde daha yüksektir.

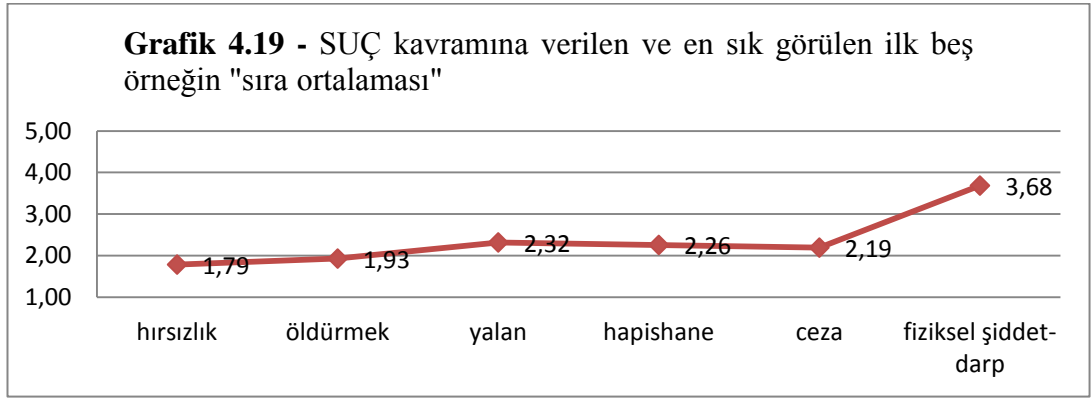
4.3.1.1 SUÇ kavramının “ilkörnek” sıra ortalaması

Bir kavramın/ulamın ilkörneğini/öntipini belirlemek için önemli bir destek sunan “sıra ortalaması” (sıra medyanı) SUÇ kavramı için hesaplandığında Tablo 4.14’teki

ve Grafik 4.19'daki görünüm ortaya çıkmaktadır:

Tablo 4.14 – SUÇ kavramına verilen ve en sık görülen ilk beş örneğin “sıra ortalaması”

SUÇ	toplam	1. sırada	2. sırada	3. sırada	4. sırada	5. sırada	ort.sıra
hırsızlık	144	77	29	14	11	4	1,79
öldürmek	95	33	32	13	4	2	1,93
yalan söylemek	49	11	14	9	6	1	2,32
hapisane	39	13	12	6	7	1	2,26
ceza	26	13	4	3	3	3	2,19
fiziksel şiddet-darp	19	2	1	2	10	4	3,68

Tablo 4.14'e ve Grafik 4.19'a bakıldığında, SUÇ kavramına ilişkin “örnek” veritabanında en sık görülen *hırsızlık* örneğinin ortalama olarak 1,79'uncu sırada; *birini/birilerini öldürmek* örneğinin ise ortalama 1,93'üncü sırada yer aldığı anlaşılmaktadır. En sık görülen örnekle, sıra ortalaması 1.00'a en yakın olan örneğin aynı olması, yani *hırsızlık* olması, bu araştırma grubu için *hırsızlığın* SUÇ kavramının ilkörneği/öntipi olma özelliği taşıdığını göstermektedir.

SUÇ ulamı, ABD'de yapılan ve öntip yaklaşımının ilk çalışmalarından biri olan Rosch'un (1973) ve öntip yaklaşımı çerçevesinde Türkçedeki anlamsal ve algısal ulamları ele alan Gökmen (2010)'un ve Önal'ın (2011) çalışmasında da

incelenmiştir. SUÇ ulamını bağlamında bu araştırma ile Rosch (1973), Gökmen (2010) ve Önal (2011) karşılaştırıldığında aşağıdaki tablo ortaya çıkmaktadır:

Tablo 4.15 – SUÇ kavramına verilen ve en sık görülen ilk beş örneğin önceki çalışmalarla karşılaştırılması

	<i>Rosch (1973)</i>	<i>Gökmen (2010)</i>	<i>Önal (2011)</i>	<i>Bu araştırma</i>
1	cinayet	cinayet	hırsızlık	hırsızlık
2	hırsızlık	hırsızlık	cinayet	cinayet
3	fiziksel saldırı (darp)	tecavüz	tecavüz	yalan söylemek
4	şantaj	terör	taciz	fiziksel şiddet-darp
5	dolandırıcılık	kapkaç	dolandırıcılık	kavga etmek

Bu araştırmada öne çıkan ilk iki örnek, diğer araştırmalarla örtüşmektedir. Fakat bu örtüşme içinde *hırsızlık* ve *cinayet* örnekleri yer değiştirmektedir. Rosch (1973)'e ve Gökmen (2010)'a göre SUÇ ulamının ilkörneği/öntipi *cinayetken*, Önal (2011)'e ve bu araştırmaya göre SUÇ kavramının ilkörneği/öntipi *hırsızlıktır*.

4.3.1.2 SUÇ kavramı “örnek” veritabanına ilişkin diğer gözlemler

SUÇ kavramına verilen örnekler, bağlama göre farklı eğilimler göstermektedir. Bu eğilim içinde görülen SUÇ çeşitleri, hukuksal, ahlâka dayalı, dinî, toplumsal/kültürel olarak sınıflandırılabilir. Veritabanı bunlar dışında, “okul” bağlamı içinde (*disiplinsizlik, okul kurallarına uymamak, eşyalara zarar vermek vb.*) ve ‘kişisel ve toplumsal iletişim” bağlamı içinde SUÇ olarak kabul edilen örnekler de (*ispiyonlamak, şikayet etmek, sinsilik, üzme, öğüt vermek, şaka yapmak vb.*) yer almaktadır.

Diğer yandan güncel olan ve medya/sosyal medya kanallarınca gündeme gelen SUÇ örnekleri de gözlenmiştir (bkz. Örnek kullanım 4.7).

Örnek kullanım 4.7- Veritabanında gözlenen güncel SUÇ örnekleri

öğr.	okul	cinsiyet	sınıf	1. tercih	2. tercih	3. tercih
5	Özel İÖO I	k	4	<i>küçük yaş</i>	<i>polise taş atmak</i>	...
35	Özel İÖO II	k	4	<i>hırsızlık</i>	<i>zorbalık</i>	<i>darbe</i>
85	MEB İÖO I	e	4	<i>günah</i>	<i>hükümet</i>	...
122	Özel İÖO I	e	7	<i>izinsiz afiş asmak</i>	<i>taciz</i>	...

Yukarıdaki örnek kullanım tablosunda öğrenciler tarafından *polise taş atmak*, *zorbalık*, *darbe*, *izinsiz afiş asmak* gibi güncel SUÇ örneklerinin ve *günah*, *hükümet* gibi ilişkilendirilmiş kavramların yazıldığı görülmektedir.

Veritabanında çokça görülen *ceza*, *hapishane*, *polis* gibi, ilişkilendirilmiş kavramların kullanımı da aşağıda örneklenmektedir:

Örnek kullanım 4.8- Veritabanında gözlenen güncel SUÇ örnekleri

öğr.	okul	cinsiyet	sınıf	1. tercih	2. tercih	3. tercih	4. tercih	5. tercih
30	Özel İÖO I	e	4	hapishane	jop	parmaklık	-	-
61	Özel İÖO II	e	4	katil	bıçak	silah	saldırı	-
70	Özel İÖO II	e	4	hapishane	ölüm	-	-	-
148	Özel İÖO I	e	7	mahkeme	suçlu	suçsuz	ceza	-
181	MEB İÖO III	k	7	hapishane	polis	karakol	jandarma	-
191	MEB İÖO III	k	7	ceza	hapishane	mahkeme	katil	zanlı

Yukarıdaki örnek kullanım tablosunda öğrencilerin ilgili ulama ilişkin “örnek” yazmak yerine, SUÇun cezalandırması, SUÇun işlenmesi, SUÇun yargılanması vb. sahnelere ait kavramları sıraladıkları görülmektedir. Bunlar dışında farklı biçimlerde ilişkilendirilen (örneğin *hırsızlık* örneğine erişilen *Sherlock Holmes*, eşdizimsel olarak ilişkilendirilen *Suç ve Ceza*, sahneleştirilerek erişilen *olay*, *polis*, *kelepçe*, *koru* gibi diğer ilişkili kavramlar aşağıdaki listede sunulmaktadır:

Liste 4.4- SUÇ kavramı “örnek” veritabanındaki “ilişkilendirilmiş” kavramlar

asker	ev	jop	muhafız	sokak
aşağılanmak	gerilim	kan	müebbet	suç işlemek
aşk	gardiyan	karakol	olay	suç ve ceza

ayıp	gizli	kaza	olumsuz	suç ve ceza kitabı
bağırarak	günah	kelepçe	ölü	suçlu
banka	haksız	kişi	ölüm	suçsuz
barutçu	haksızlık	korku	parmaklık	turuncu
bıçak	hapisane	köpek	pişmanlık	yaralı
ceza	haram	kötü	polis	yargı
darbe	hükümet	kötü duygu	Sherlock Holmes	yemin
ders	idam	küçük yaş	silah	yırtmak
disiplin	intihar	laf	silahçı	zabıta
ense	jandarma	mahkeme	sinsilik	zanlı

SUÇ kavramı “örnek” veritabanında görülen yukarıdaki listelenen ilişkilendirilmiş kavramların “örnek” sayısına oranı şöyledir:

Tablo 4.16 - SUÇ kavramı “örnek” veritabanındaki ilişkilendirilmiş kavramların “örnek” sayısına oranı

	<i>Girdi sayısı/oranı</i>		<i>Girdinin kullanılma sayısı/oranı</i>	
SUÇ örneği olan kavramlar	62	% 49	599	% 76
İlişkilendirilmiş kavramlar	64	% 51	187	% 24

Bu sonuç, SUÇ kavramıyla ilişkilendirilerek “örnek” sormacasına yazılan ve çoğu zaman SUÇ “örnek”lerine “doğrudan ya da dolaylı erişim sağlanamayan” kavramların oranının çok yüksek olduğunu göstermektedir.

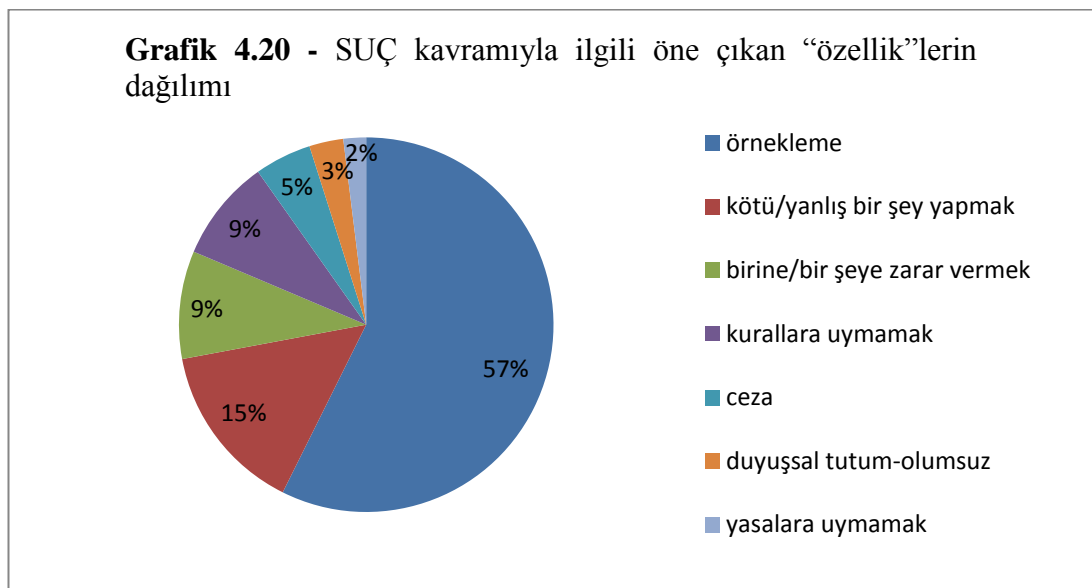
4.3.2 SUÇ kavramı “özellik” belirleme sonuçları

Araştırma grubuna, SUÇ kavramıyla ilgili öne çıkan “özellik”lerin neler olduğu sorulduğunda, aşağıdaki tabloda yer alan sonuçlara ulaşılmıştır. Bu sonuçlar çerçevesinde öne çıkan “özellik”ler, sıklık oranlarına göre Tablo 4.17’de sıralanmıştır:

Tablo 4.17 – SUÇ kavramıyla ilgili öne çıkan “özellik”ler

özellikler	toplam	4. sınıf	7. sınıf	fark	kız	erkek	fark
örnekleme	117	76	41	35	52	65	13
kötü/yanlış bir şey yapmak	30	9	21	12	19	11	8
birine/bir şeye zarar vermek	19	5	14	9	12	7	5
kurallara uymamak	18	4	14	9	11	7	4
ceza	10	2	8	6	6	4	2
duyuşsal tutum-olumsuz	6	2	4	2	3	3	0
yasalara uymamak	4	1	3		2	2	0

Tablo 4.17’ye bakıldığında SUÇ kavramının öne çıkan özelliklerinin “örnekleme”, *kötü/yanlış bir şey yapmak*, *birine/bir şeye zarar vermek*, *kurallara uymamak* olduğu görülmektedir. Tablodaki ilk özelliğin kavrama özgü bir “özellik” olmayan; ancak kavramlaştırma sürecine ilişkin ipucu içeren “örnekleme” olması, öğrencilerin SUÇ kavramının özelliklerini “örnekleme”nin etkisi altında sunduklarını göstermektedir. Bu durum, SUÇ kavramının “kavramlaştırılma sürecinin niteliği”ne ilişkin ipuçları sunmaktadır. “Örnekleme” SUÇ kavramına özgü kritik özellikler içinde % 57’lik bir oranı temsil etmektedir (bkz. Grafik 4.20). Bu sonuç, öğrencilerin yarısından fazlasının SUÇ kavramıyla ilgili bir özelliği yazmalarını istendiğinde ya bir “örnek” verdiklerini ya da kendilerini bir “örnek” yoluyla ifade ettiklerini göstermektedir.

Grafik 4.20'ye bakıldığında SUÇ kavramı için yazılan “örnekleme” dışındaki “özellik” ifadelerinin oranı % 43'tür. SUÇ kavramının *özellik* sorgulaması içinde, “örnekleme” dışındaki, kavrama özgü “özellik”ler;

- *kötü/yanlış bir şey yapmak,*
- *birine/bir şeye zarar vermek,*
- *kurallara uymamak,*
- *yasalara uymamaktır.*

Ceza kavramı, “örnek” veritabanında olduğu gibi “özellik” veritabanında da yer almaktadır. Diğer bir “özellik” ise “olumsuz duyuşsal tutum”dur.

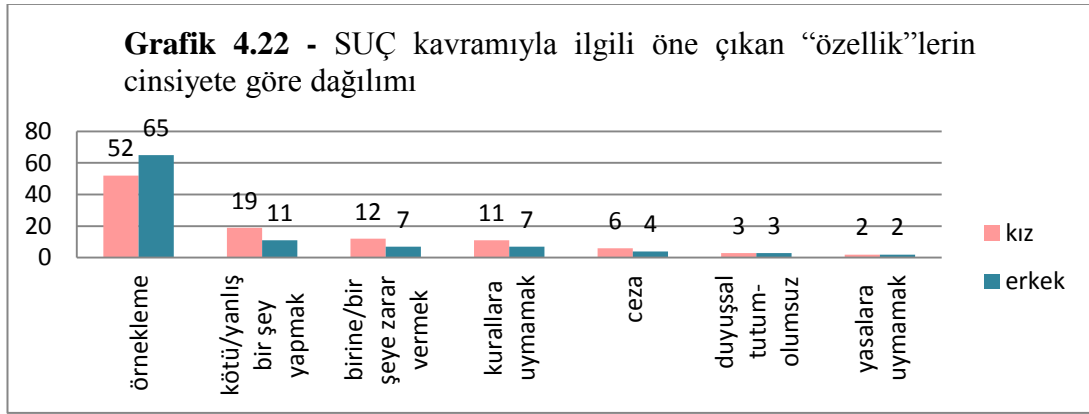
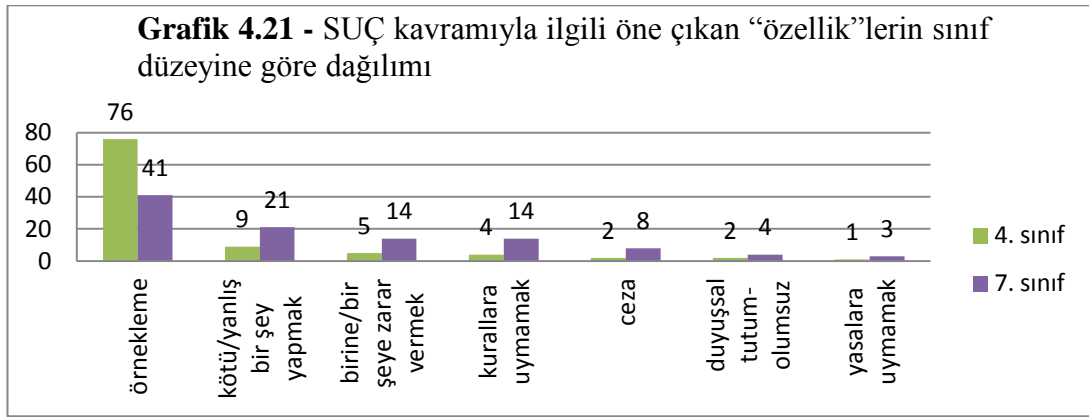
“Duyuşsal tutum”, SUÇ veritabanında 204 adet “özellik” ifadesi içinde 6 kez görülmüştür. Bu da %3'lük bir oranı temsil etmektedir. Algısal bir kavram olan RENK kavramında “özellik” olarak en yüksek oranı “duyuşsal tutum”un temsil etmesine karşın (%41), SUÇ kavramında bu oranın çok düşük olması (%3) ilgi çekicidir. Bu durum algısal kavramlarda “duyuşsal tutum”un oldukça ön planda olduğunu göstermektedir.

Yasalara uymamak, SUÇ ulamı için en az görülen “özellik”tir. Oysa bu ulama ilişkin “örnek” veritabanında en sık görülen ilk iki örnek, *hırsızlık* ve *birini/birilerini öldürmektir*. Bu durum, öğrencilerim “örnek” veritabanında verdikleri örneklerin çoğunu, *yasalara uymamak* özelliğinden daha çok, *kötü/yanlış bir şey yapmak* ve *birine/bir şeye zarar vermek* özellikleri çerçevesinde ele aldıklarına işaret etmektedir.

“Özellik” veritabanında ele alınan bir diğer konu da “özellik” ifadelerinin kullanıldığı “anlamsal düzey”dir. RENK kavramının “özellik” tanımlamaları yapılırken öğrencilerin ifadelerini iki farklı anlam düzeyinde (düzanlam/çağrışımsal

anlam) oluşturduğu görülmüştü. SUÇ kavramında bu durum farklılaşmaktadır. Çünkü SUÇ kavramına ilişkin tüm “özellik” ifadeleri, “düzanlam” düzeyinde kullanılmıştır.

SUÇ kavramının öne çıkan “özellik”lerinin araştırma grubu çerçevesinde *sınıf düzeyi* ve *cinsiyet* bakımından ayrıntılı dağılımına Grafik 4.21’de ve Grafik 4.22’de yer verilmektedir:

Grafik 4.21’e ve 4.22’ye bakıldığında SUÇ kavramıyla ilgili “özellik” sınıflamasında “sınıf düzeyi”ne ve “cinsiyet”e göre farklılıkların olduğu “özellik”ler gözlenmektedir:

- 4. sınıf öğrencileri ve erkek öğrenciler SUÇ kavramının “özellik”lerini sunarken “örneklem” yolunu daha çok seçmişlerdir.

- 7. sınıf öğrencileri ve kız öğrencilerse SUÇ kavramının *kötü/yanlış bir şey yapmak, birine/bir şeye zarar vermek ve kurallara uymamak* özneliklerine, 4. sınıflara ve erkek öğrencilere oranla daha çok yer vermişlerdir.
- SUÇ kavramıyla ilişkilendirilmiş bir kavram olarak *ceza* kavramını, 7. sınıf öğrencileri daha çok ifade etmişlerdir.

4.3.3 SUÇ kavramının “kullanım” düzlemindeki görünüşleri

SUÇ kavramının kullanımsal düzlemdeki görünüşleri iki başlıkta ele alınacaktır. İlki kavramın kullanımına özgün “sözcüksel görünüşler”; ikincisi ise “bilişsel ilişkilendirme” biçimlerinin kullanımsal düzlemdeki görünüşleridir.

4.3.3.1 SUÇ kavramının kullanımında ortaya çıkan “sözcüksel görünüşler”

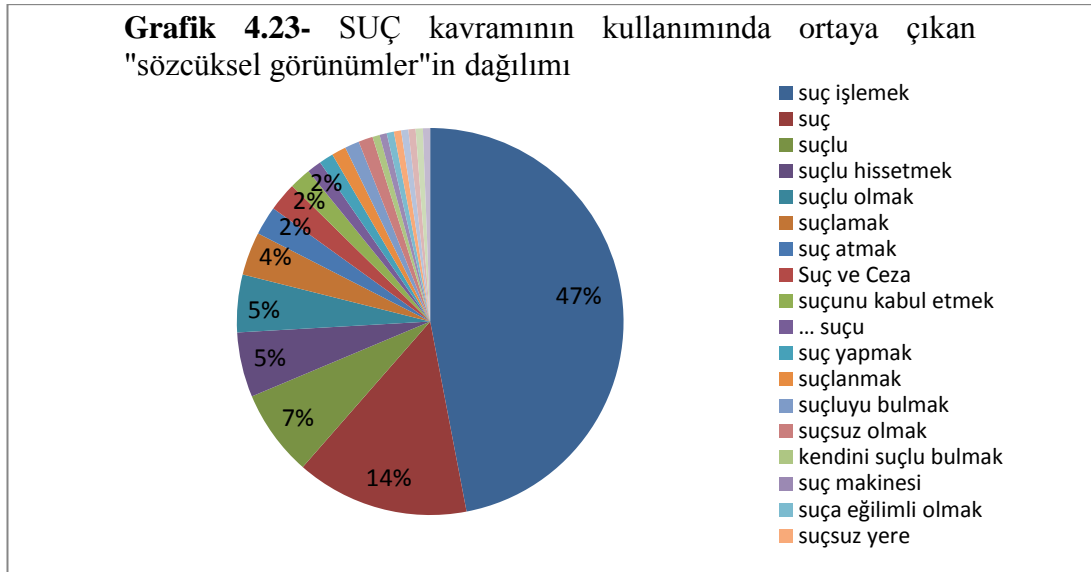
Veritabanında SUÇ kavramının kullanımını sırasında 22 farklı “sözcüksel görünüş” olduğu gözlenmiştir:

Tablo 4.18- SUÇ kavramının kullanımında ortaya çıkan “sözcüksel görünüşler”

<i>sözcüksel görünüşler</i>	<i>toplam</i>	<i>4. sınıf</i>	<i>7. sınıf</i>	<i>fark</i>	<i>kız</i>	<i>erkek</i>	<i>fark</i>
suç işlemek	78	40	38	2	39	39	0
suç	24	8	16	8	15	9	6
suçlu	12	7	5	2	6	6	0
suçlu hissetmek	9	8	1	7	6	3	3
suçlu olmak	8	5	3	2	5	3	2
suçlamak	6	2	4	2	5	1	4
suç atmak	4	3	1	2	3	1	2
suç ve ceza/Suç ve Ceza	4	0	4	4	2	2	0
suçunu kabul etmek	3	1	2	1	1	2	1

Tablo 4.18 (devamı)- SUÇ kavramının kullanımında ortaya çıkan “sözcüksel görünümler”

<i>sözcüksel görünümler</i>	<i>toplam</i>	<i>4. sınıf</i>	<i>7. sınıf</i>	<i>fark</i>	<i>kız</i>	<i>erkek</i>	<i>fark</i>
suça eğilimli olmak	1	1	0	1	1	0	1
suçsuz yere	1	1	0	1	0	1	1
suçu ortaya çıkmak	1	1	0	1	0	1	1
suçunu bilmek	1	0	1	1	1	0	1
suçunu çekmek	1	0	1	1	1	0	1
suçunu itiraf etmek	1	0	1	1	0	1	1
... suçu	2	0	2	2	1	1	0
suç yapmak	2	0	2	2	1	1	0
suçlanmak	2	2	0	2	0	2	2
suçluyu bulmak	2	1	1	0	0	2	2
suçsuz olmak	2	1	1	0	1	1	0
kendini suçlu bulmak	1	0	1	1	0	1	1
suç makinesi	1	0	1	1	0	1	1

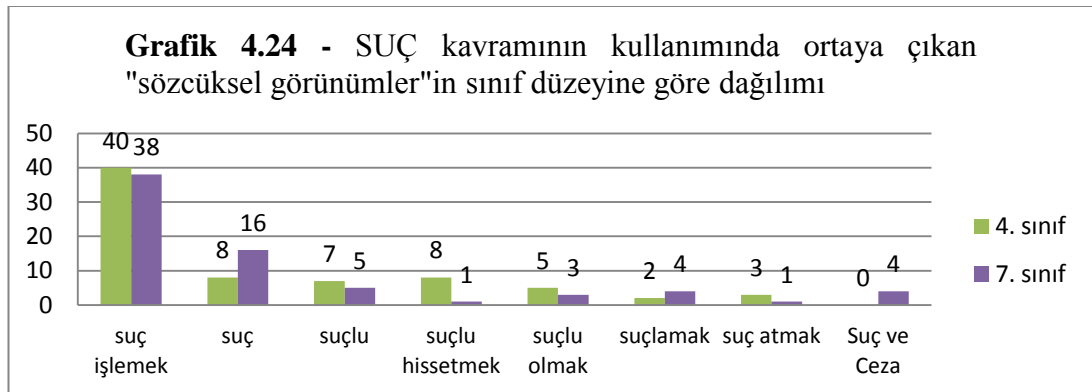
Tablo 4.18’e ve Grafik 4.23’e göre;

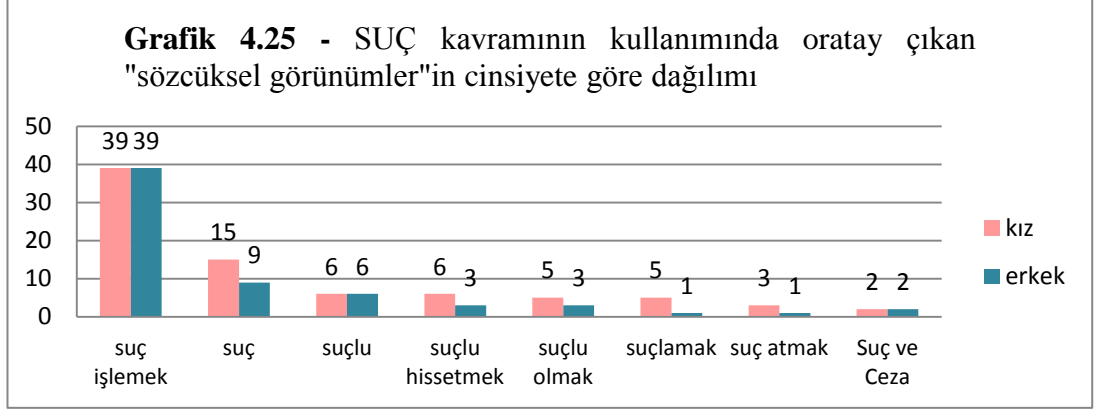
- SUÇ kavramının en çok kullanıldığı sözcikleşme biçimi, *suç işlemektir*. *Suç işlemek*, tüm sözcüksel görünüm çeşitleri içinde %47’lik bir oranı temsil etmektedir. Geriye kalan 21 farklı sözcüksel kullanım çeşidi, %53

oranındadır. Bu sonuç, SUÇ kavramının en sık olarak *suç işlemek* birleşimiyle sözcükleştirildiğini göstermektedir.

- SUÇ kavramının tüm sözcüksel görünüşleri içinde (22 tür), 16 tanesi bir eylemle birlikte (*suç işlemek, suçlu hissetmek, suçlu/suçsuz olmak, suçlamak/suçlanmak, suç atmak, suçunu kabul etmek, suç yapmak, suçluyu bulmak, kendini suçlu bulmak, suça eğilimli olmak, suçu ortaya çıkarmak, suçunu bilmek, suçunu çekmek, suçunu itiraf etmek*) sözcükleştirilmiştir. Geriye kalan kullanımlardan beş tanesi (*suç, suçlu, ... suçu, suç makinesi, suçsuz yere...*) adlarla sözcükleştirilmiştir. Bu da göstermektedir ki, araştırma grubu için SUÇ kavramı daha çok eylemsel sunumlarla birlikte olaysal (event) ve durumsal (state) bir nitelik taşımaktadır.
- SUÇ kavramıyla ilgili diğer bir sözcüksel görünüm türü de “ilişkilendirmeye dayalı” kullanımdır. Bu çerçevede *Suç ve Ceza* romanı, üç kez; *suç ve ceza* eşdizimi ise bir kez kullanılmıştır.

Grafik 4.24’te ve Grafik 4.25’te, SUÇ kavramının kullanımı sırasında ortaya çıkan “sözcüksel görünüşler”in sınıf düzeyi ve cinsiyet bakımından dağılımına yer verilmektedir:

Grafik 4.24'e ve Grafik 4.25'e bakıldığında, SUÇ kavramına ilişkin "kullanım" veritabanında en çok görülen *suç işlemek* kullanımının sınıf düzeyine ve cinsiyete göre farklılık göstermediği anlaşılmaktadır. Farklılık görülen kullanımlarsa şunlardır:

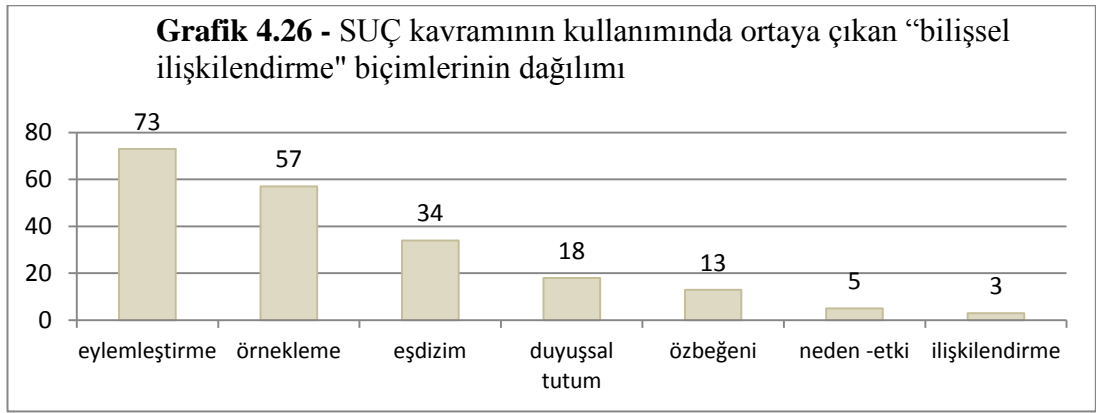
- *Suç* kavram/sözcüğü 7. sınıf öğrencileri ile kız öğrenciler tarafından daha çok kullanılmıştır.
- *Suçlu hissetmek* kullanımı, 4. sınıf öğrencilerinden daha çok görülmektedir.
- İlişkilendirilmeye dayalı bir kullanım olan *Suç ve Ceza*, yalnızca 7. sınıf öğrencilerince kullanılmıştır.

4.3.3.2 SUÇ kavramının kullanımında ortaya çıkan "bilişsel ilişkilendirme" biçimlerine dayalı görünüşler

Aşağıda yer alan Tablo 4.19 ve Grafik 4.26, araştırma grubundaki öğrencilerin SUÇ kavramını en sık hangi "bilişsel ilişkilendirme" biçimlerine dayalı olarak kullandıklarını göstermektedir:

Tablo 4.19 – SUÇ kavramının kullanımında ortaya çıkan “bilişsel ilişkilendirme” biçimleri

<i>bilişsel ilişkilendirme türü</i>	<i>toplam</i>	<i>4. sınıf</i>	<i>7. sınıf</i>	<i>fark</i>	<i>kız</i>	<i>erkek</i>	<i>fark</i>
eylemleştirme	73	48	25	23	36	37	1
örnekleme	57	27	30	3	25	32	7
eşdizim	34	9	25	16	20	14	6
duyuşsal tutum-olumsuz	18	12	6	6	9	9	0
özbeğeni	13	1	12	11	10	3	7
neden -etki	5	3	2	1	4	1	3
çağırışım	3	0	3	3	2	1	1

Tablo 4.19 ve Grafik 4.26,

- SUÇ kavramının genellikle “eylemleştirme”ye ve “örnekleme”ye dayalı olarak kullanıldığını,
- SUÇ kavramının kullanımının dayandığı diğer “bilişsel ilişkilendirme” biçimlerininse “eşdizim-birlikte görülme”, “duyuşsal tutum”, “özbeğeni”, “neden-etki ilişkisi” ve “ilişkilendirme” olduğunu göstermektedir.

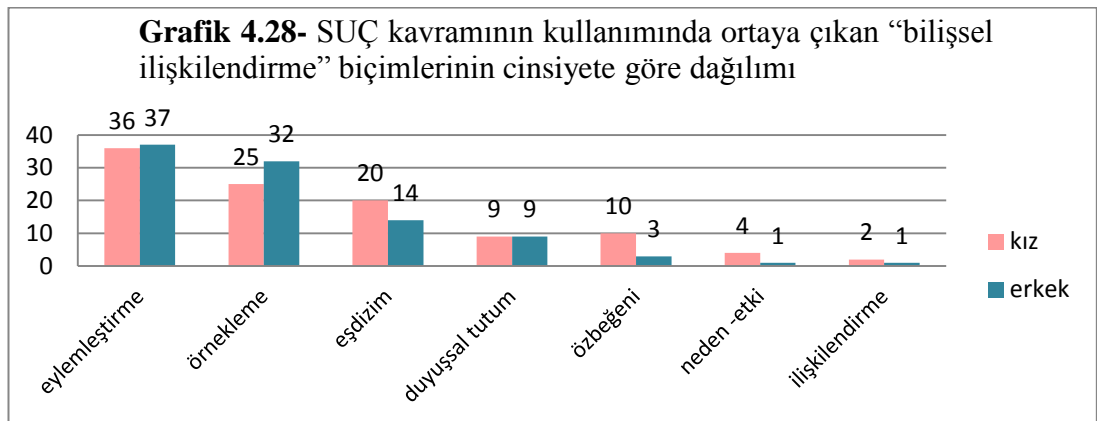
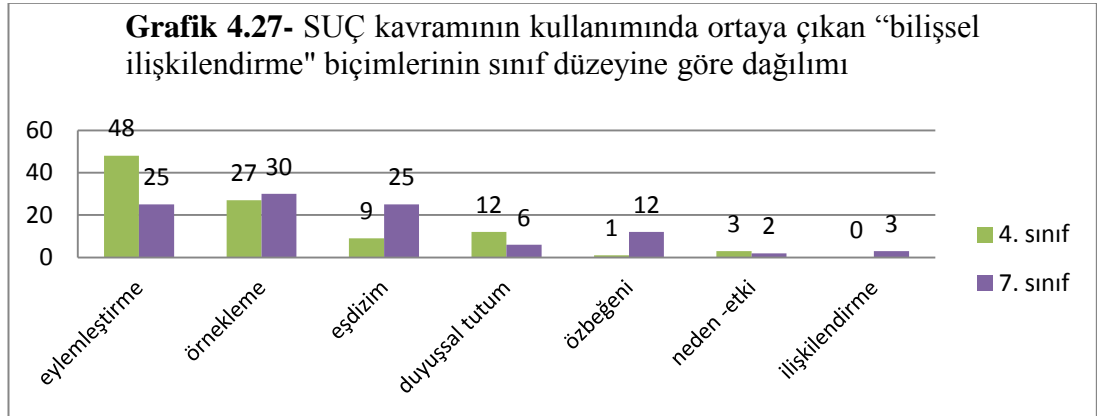
SUÇ kavramının en sık olarak “eylemleştirme”ye ve “örnekleme”ye dayalı olarak kullanılması, “özellik” veritabanına ilişkin sonuçlarla ve “sözcüksel görünüm” sonuçlarıyla da örtüşmektedir:

- Öğrencilerin SUÇ kavramının taşıdığı “özellik”leri ifade ederken en sık başvurdukları yol “örnekleme”dir (bkz. Grafik 4.20).

- Öğrencilerin SUÇ kavramını kullanırken seçtikleri sözcüksel tercihlerden %70'i eylemleştirmeye dayalıdır (*suç işlemek, suçlu hissetmek, suçlu/suçsuz olmak vb.*) (bkz. Grafik 4.23).

Bu sonuçlar, SUÇ ulamının kavramlaştırılmasında “eylemleştirme”nin ve “örnekleme”nin büyük oranda etkili olduğuna işaret etmektedir.

SUÇ kavramının kullanımı sırasında ortaya çıkan “bilişsel ilişkilendirme” biçimlerinin sınıf düzeyi ve cinsiyet bakımından dağılımı Grafik 4.27 ve 4.28’de sunulmaktadır:

Grafik 4.27'ye ve Grafik 4.28'e bakıldığında, SUÇ kavramının sınıf düzeyine ve cinsiyete göre farklılık gösterdiği “bilişsel ilişkilendirme” biçimlerinin özellikleri şunlardır:

- “Eylemleştirme”ye dayalı kullanım 4. sınıf öğrencileri tarafından daha çok kullanılmıştır.
- “Örnekleme”ye dayalı kullanım, hem sınıf düzeyi hem de cinsiyet bakımından bir farklılık göstermemektedir.
- “Eşdizim-birlikte görülme”ye dayalı kullanım, 7. sınıf öğrencilerinde belirgin bir biçimde daha çok görülmektedir.
- “Duyuşsal tutum” içeren kullanım 4. sınıf öğrencileri tarafından; yine bir tutum olarak “özbeğeni” içeren kullanım ise 7. sınıf öğrencileri tarafından daha çok kullanılmıştır.
- “Özbeğeni” içeren kullanım kız öğrencilerde erkek öğrencilerden daha çok görülmektedir. Dolayısıyla “özbeğeni”nin, 7. sınıf düzeyindeki kız öğrencilerce seçilen bir kullanım biçimi olduğu söylenebilir.

Yukarıdaki bulgularla SUÇ kavramının “eylemleştirme”ye dayalı kullanımda *sınıf düzeyine*; “eşdizim-birlikte görülme”ye dayalı kullanım ile “özbeğeni” içeren kullanımda ise hem *sınıf düzeyine* hem de *cinsiyete* duyarlı olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

Duyuşsal tutum: SUÇ kavramına ilişkin kullanımsal düzlemde görülen “duyuşsal tutum” içeren kullanımların tamamı “olumsuz”dur (n:18).

Eşdizim-birlikte görülme: SUÇ kavramının kullanımsal veritabanında birlikte görüldüğü eşdizimsel görünümeler aşağıdaki tabloda sunulmaktadır:

Tablo 4.20 – SUÇ kavramı “kullanım” veritabanındaki eşdizimsel görünümeler

<i>eşdizimsel görünümeler</i>	<i>toplam</i>	<i>4. sınıf</i>	<i>7. sınıf</i>	<i>fark</i>	<i>kız</i>	<i>erkek</i>	<i>fark</i>
suç-ceza	14	2	12	10	9	5	4
suç-hapis	9	5	4	1	5	4	1
ağır suç	3	0	3	3	2	1	1
“haksız yere” suçlanmak	2	0	2	2	2	0	2
suç-polis	2	0	2	2	0	2	2
suç makinesi	1	0	1	1	0	1	1
suç oranı	1	0	1	1	1	0	1
suç-günah	1	1	0	1	0	1	1
suç-haram	1	1	0	1	1	0	1

Tablo 4.20’de görüldüğü gibi, SUÇ kavramının en sık birlikte görüldüğü kavramlar *ceza* ve *hapishane*dir. Bu eşdizimsel görünümeler, SUÇ kavramının “örnek” ve “özellik” veritabanlarında da öne çıkmaktadır.

ÖZETLE;

- ✓ SUÇ kavramında *hırsızlık* ve *biri(leri)ni öldürmek* ilkörnek/öntip olarak belirginleşmekte;
- ✓ SUÇ kavramı en sık olarak *suç işlemek* biçiminde sözcükleştirilmekte;
- ✓ SUÇ kavramı genellikle *eylemleştirmeye* ve *örneklemeye* dayalı olarak kullanılmakta ve SUÇ kavramına *olumsuz duyuşsal tutum* geliştirilmekte;
- ✓ SUÇ kavramı en sık *ceza* kavramıyla eşdizimli olarak kullanılmakta;
- ✓ Son olarak SUÇ kavramı genellikle “*hapishane, polis, mahkeme vb.*” kavramlarla *sahneleştirilmektedir*.

Ayrıca katılımcı öğrencilerin yazdığı “özellik” ifadelerinden ve “eşdizimlilik” içeren kullanımlarından şu özet ifadelere ulaşılmaktadır:

- SUÇ *kötü/yanlış bir şey yapmaktır*.
- SUÇun içinde *zarar vermek* vardır.
- Bu nedenle SUÇ *cezasıyla* birlikte var olur.
- Böylece ‘*suç işleyen*’ *mahkemeye, toplumla ya da vicdaniyla yüzleşmek* zorundadır.
- SUÇ ‘bağlamına göre’ *kurallara uymamaktır*. Böyle olunca kimi SUÇlar *insan hakları ihlalidir*; kimi SUÇlar *haramdır, günahtır*; kimi SUÇlar ise *ihanettir, aldatmadır*, O halde SUÇ, ‘suçta’ *anlaşmaktır*.

4.4 DUYGU

4.4.1 DUYGU kavramı “ilkörnek” belirleme sonuçları

Araştırma grubunda yer alan öğrencilerden ilk düşündükleri beş DUYGU örneğini sırasıyla yazmaları istendiğinde, sıklık dağılımına göre aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır. Öğrenciler, örnek çeşidi olarak toplam 100 ilişkili kavram yazmışlardır (tamamı için bkz. EK 13). Aşağıdaki tabloda en az 10 kez görülen birimlere yer verilmiştir:

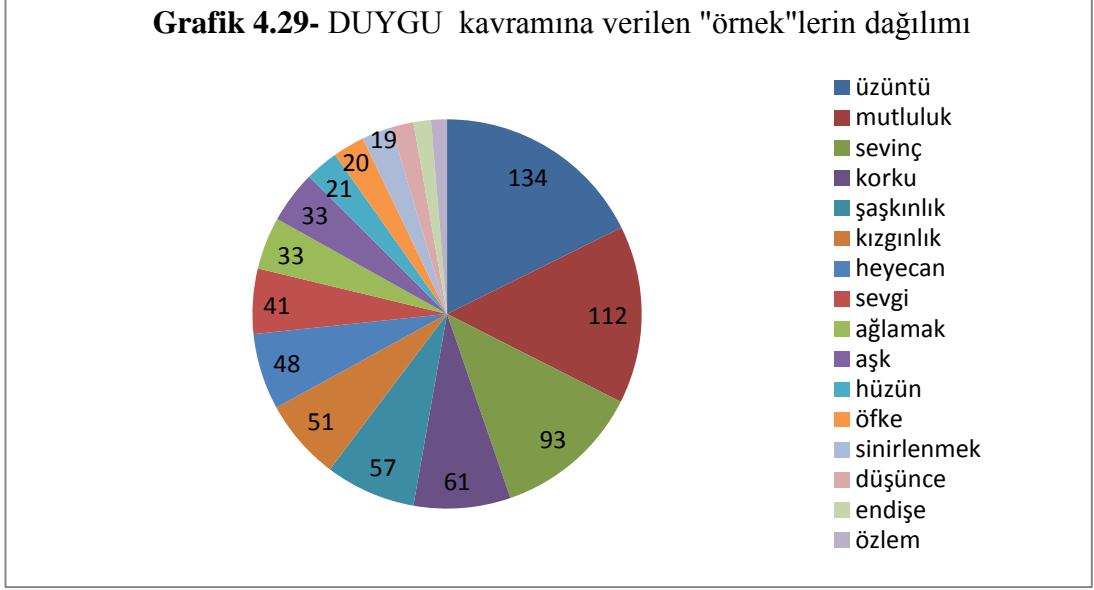
Tablo 4.21– DUYGU kavramına verilen “örnek”lerin dağılımı

<i>örnekler</i>	<i>toplam</i>	<i>4. sınıf</i>	<i>7. sınıf</i>	<i>fark</i>	<i>kız</i>	<i>erkek</i>	<i>fark</i>
üzüntü	134	70	64	6	78	56	22
mutluluk	112	49	63	14	57	55	2
sevinç	93	53	40	13	52	41	11
korku	61	35	26	9	32	29	3
şaşkınlık	57	28	29	1	37	20	17
kızgınlık	51	26	25	1	29	22	7
heyecan	48	24	24	0	28	20	8
sevgi	41	18	23	5	21	20	1
ağlamak	33	27	6	21	15	18	3
aşk	33	12	21	9	16	17	1
hüzün	21	5	16	11	13	8	5
öfke	20	3	17	14	9	11	2
sinirlenmek	19	8	11	3	9	10	1
düşünce	14	7	7	0	7	7	0
endişe	11	2	9	7	7	4	3
özlem	10	6	4	2	7	3	4

Tablo 4.21'e ve Grafik 4.29'a bakıldığında;

- DUYGU kavramına verilen örneklerden en sık görülenlerin *üzüntü*, *mutluluk*, *sevinç*, *korku* ve *şaşkınlık* olduğu anlaşılmaktadır.

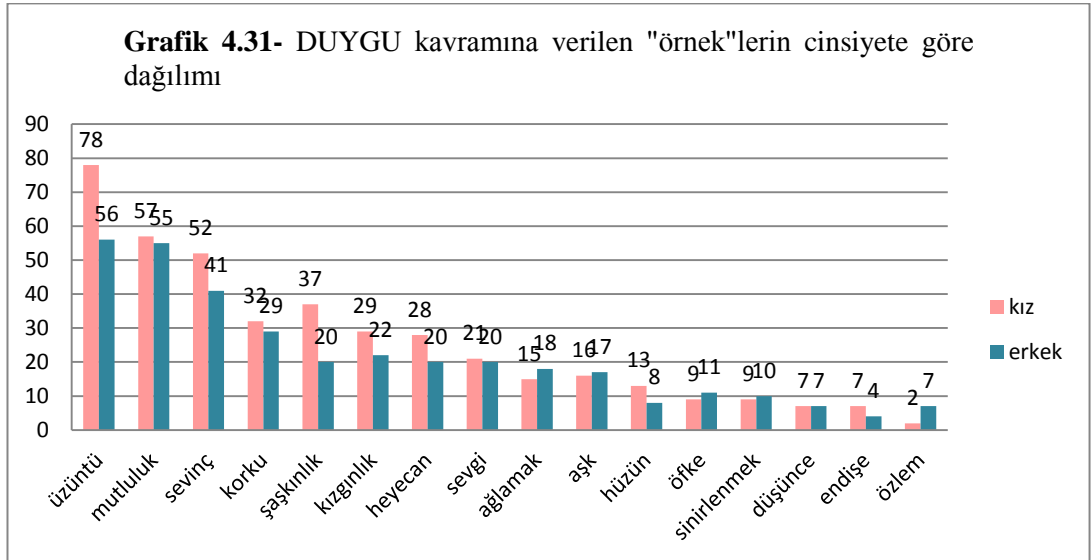
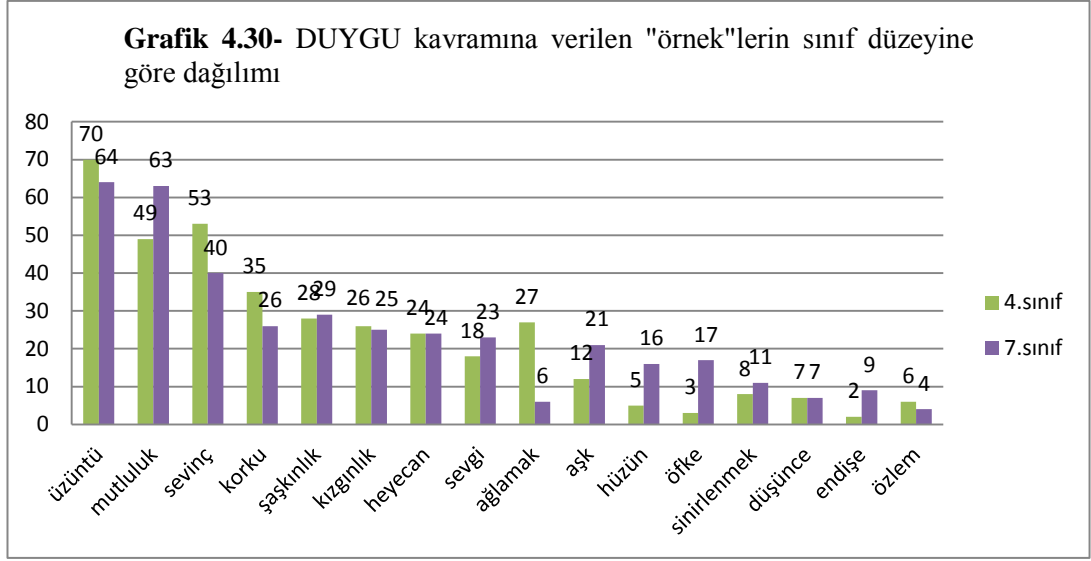
Grafik 4.29- DUYGU kavramına verilen "örnek"lerin dağılımı

Ayrıca;

- En sık verilen örnekler arasında, DUYGU kavramının örneği olmayan, ancak bir DUYGU durumu sonucunda “davranış”a dönüşen eylemlerin de yer aldığı dikkat çekmektedir (*ağlamak, gülmek vb.*). Bunlardan *ağlamak* en sık görülenlerdendir (n:33).
- Bunun yanı sıra DUYGU kavramıyla eşdizimli olarak sık sık görülen *düşünce* kavramı da verilen örnekler arasında öne çıkanlardandır.

DUYGU kavramına verilen örneklerin kimilerinin sınıf düzeyi ve cinsiyete duyarlı olduğu, kimilerininse bu değişkenler bakımından farklılık göstermediği görülmektedir. Farklılık görülen ve görülmeyen örneklerin dağılımı Grafik 4.30’da ve 4.31’de sunulmaktadır:

Grafik 4.30 ve Grafik 4.31 incelendiğinde;

- *Mutluluk, aşk, hüznün ve öfke* örneklerinin 7. sınıf düzeyinde daha çok görüldüğü;
- *Sevinç* örneği ile *ağlamak* kavramının 4. sınıf öğrencileri tarafından daha sık yazıldığı (özellikle *ağlamak* kavramında büyük bir fark görülmektedir);
- *Üzüntü, sevinç ve şaşkınlık* örneklerine ise kız öğrenciler tarafından daha çok yer verildiği görülmektedir.

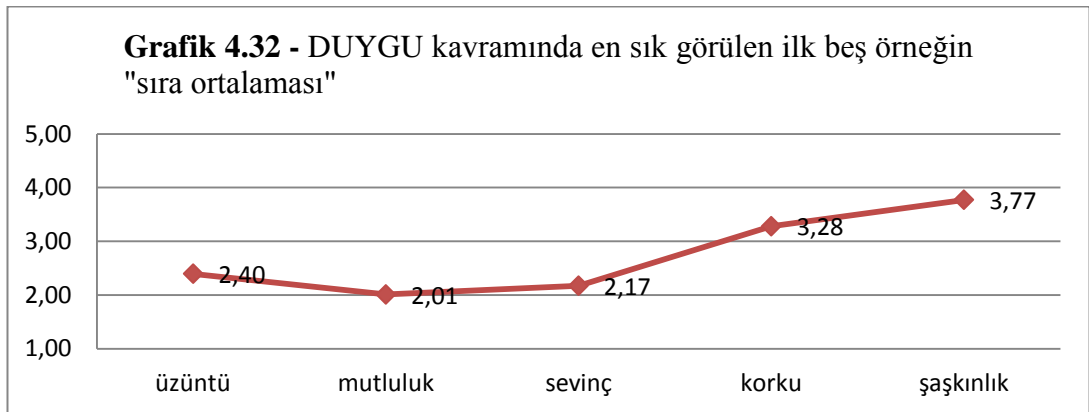
- Son olarak DUYGU kavramıyla eşdizimli olan *düşünce* kavramının örnek olarak yazılma sıklığının sınıf düzeyine ve cinsiyete göre farklılık göstermediği gözlenmektedir.

4.4.1.1 DUYGU kavramının “ilkörnek” sıra ortalaması

DUYGU kavramına verilen örneklerden en sık görülen ilk beş örneğin “sıra ortalaması” (sıra medyanı) hesaplandığında Tablo 4.22 ve Grafik 4.32’deki görünüm ortaya çıkmaktadır:

Tablo 4.22 – DUYGU kavramına verilen ve en sık görülen ilk beş örneğin “sıra ortalaması”

<i>DUYGU</i>	<i>toplam</i>	<i>1. sırada</i>	<i>2. sırada</i>	<i>3. sırada</i>	<i>4. sırada</i>	<i>5. sırada</i>	<i>ort.sıra</i>
üzüntü	134	32	50	28	15	9	2,40
mutluluk	112	47	34	19	7	5	2,01
sevinç	93	30	36	14	7	6	2,17
korku	61	12	6	10	19	14	3,28
şaşkınlık	57	2	3	19	15	18	3,77

Tablo 4.22 ve Grafik 4.32,

- DUYGU kavramı “örnek” veritabanında en sık görülen *üzüntü* örneğinin ortalama olarak 2,40’inci sırada; sıklık olarak ikinci sırada yer alan *mutluluk* örneğinin 2,01’inci sırada; üçüncü sırada yer alan *sevinç* örneğinin ise 2,17’nci sırada olduğunu göstermektedir.

Bu bulgu, *mutluluk* ve *sevinç* örneklerinin veritabanında daha sık görülen *üzüntü* örneğinden daha yüksek bir sıra ortalamasına sahip olduklarını ortaya çıkarmaktadır. Dolayısıyla bu araştırma grubunda *mutluluk* örneğinin DUYGU kavramının “ilkörneği/öntipi” olma özelliği taşıdığı söylenebilir.

DUYGU kavramı çerçevesinde bu araştırma ile Önal (2011) karşılaştırıldığında aşağıdaki tablo ortaya çıkmaktadır:

Tablo 4.23 –DUYGU kavramına verilen ve en sık görülen ilk beş örneğin önceki çalışmalarla karşılaştırılması

	<i>Önal (2011)</i>	ort.sıra	<i>Bu araştırma</i>	ort.sıra
1	mutluluk	2,0	mutluluk	2.01
2	sevinç	2,0	sevinç	2.17
3	aşk	3,0	üzüntü	2.40
4	üzüntü	3,0	korku	3.28
5	hüzün	4,0	şaşkınlık	3.77

Bu araştırmada öne çıkan ilk iki örnek, Önal (2011) ile örtüşmektedir. 3., 4. ve 5. sırada görülen örneklerse farklılaşmaktadır.

4.4.1.2 DUYGU kavramı “örnek” veritabanına ilişkin diğer gözlemler

DUYGU kavramı “örnek” veritabanında, 100 çeşit girdinin 60’ının farklı biçimlerde “ilişkilendirilen kavramlar”dan oluştuğu görülmüştür. Bu ilişkili kavramlar aşağıdaki

listede sunulmaktadır:

Liste 4.5 - DUYGU kavramı “örnek” veritabanındaki “ilişkilendirilmiş” kavramlar

aç kalmak	dalgın	gerçek	içimizdeki güzel şeyl.	ölmek
ağız	davranış	gıcıklık	ifade	rüya
ağlamak	dertli	gol atmak	ilgilenmek	sadakat
aklına geleni söyleme	dokunma	güler yüzlü	insan	saklanmak
annem	dost	gülmek	kaba davranma	saygı
arkadaşlık	dram	güzel	kalp	saygısız
arkasından konuşmak	duygulu	güzellik	kardeş	susmak
ayrılık	duygusallık	hayal	komik	şımarık
babam	düşünce	hayat	kötü	teselli olmak
başarı	eğlence	hırçın	küçümsemek	yazmak
cimrilik	fikir	hoşgörü	mertlik	yorgunluk
cömertlik	film	huysuz	ödül	zayıflık

“Örnek” veritabanında görülen ve yukarıda listelenen ilişkilendirilmiş kavramların

DUYGU kavramı “örnek”lerine oranı aşağıdaki tabloda görülmektedir:

Tablo 4.24 – DUYGU kavramı “örnek” veritabanında yer alan *ilişkilendirilmiş* kavramların “örnek” sayısına oranı

	<i>Girdi sayısı</i>		<i>Girdinin kullanılma sıklığı</i>	
DUYGU örneği olan kavramlar	36	% 36	782	% 85
İlişkilendirilmiş kavramlar	64	% 64	134	% 15

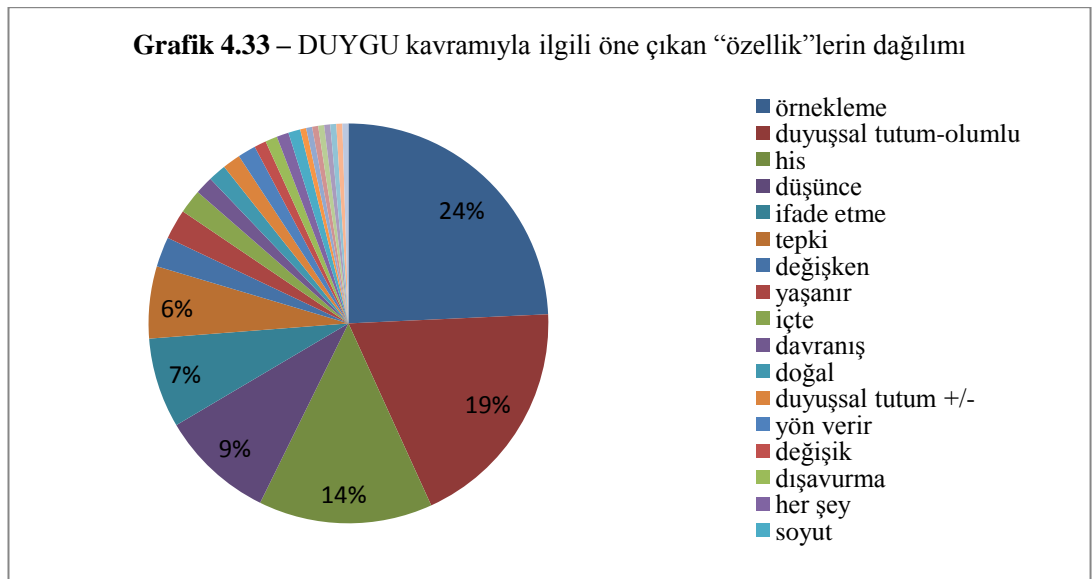
Bu tablo, DUYGU kavramıyla ilişkilendirilerek “örnek” sormacasına yazılan ve çoğu zaman DUYGU “örnek”lerine “doğrudan ya da dolaylı erişim sağlanamayan” kavram sayısının “örnek” sayısının yaklaşık iki katı olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla “örnek” veritabanında görülen kavram çeşitliliğinin % 64’ü DUYGU örneği olmayan ilişkilendirilmiş kavramlardır. Diğer taraftan bu ilişkilendirilmiş kavramların veritabanında tekrarlanma sıklığı düşüktür. 36 çeşit DUYGU örneğinin toplam tekrarlanma sıklığı 782 iken, ilişkilendirilmiş kavramların toplam tekrarlanma sıklığı 134’tür.

4.4.2 DUYGU kavramı “özellik” belirleme sonuçları

Araştırma grubuna, DUYGU kavramıyla ilgili öne çıkan “özellik”lerin neler olduğu sorulduğunda, aşağıdaki tabloda yer alan sonuçlara ulaşılmıştır. Bu sonuçlar çerçevesinde öne çıkan “özellik”ler, sıklık oranına göre Tablo 4.25’te ve Grafik 4.33’te sunulmaktadır:

Tablo 4.25 – DUYGU kavramıyla ilgili öne çıkan “özellik”ler

özellikler	toplam	4. sınıf	7. sınıf	fark	kız	erkek	fark
örnekleme	50	27	23	4	20	30	10
duyuşsal tutum-olumlu	39	19	20	1	16	23	7
his	29	15	14	1	14	15	1
düşünce	19	13	6	7	10	9	1
ifade etme	15	5	10	5	11	4	7
tepki	12	5	7	2	10	2	8
değişken	5	2	3	1	4	1	3
yaşanır	5	2	3	1	4	1	3
içte	4	2	2	0	1	3	2
davranış	3	1	2	1	0	3	3
doğal	3	1	2	1	2	1	1
duyuşsal tutum (+/-)	3	2	1	1	1	2	1
yön verir	3	0	3	3	2	1	1

Tablo 4.25'e ve Grafik 4.33'e göre;

- DUYGU kavramının öne çıkan özelliklerinin “örnekleme”, “olumlu duyuşsal tutum”, *his*, *düşünce*, *ifade etme* ve *tepki* olduğu görülmektedir.
- Tablodaki ilk iki değer kavrama özgü “özellik” değildir. DUYGU kavramıyla ilgili özellik olarak yazılan değerlerin %43'ünün “örnekleme” ve “olumlu duyuşsal tutum”dan oluşması, öğrencilerin DUYGU kavramının özelliklerini “örnekleme”nin ve “olumlu duyuşsal tutum”un etkisi altında sunduklarını göstermektedir. Bu durum, DUYGU kavramının “kavramlaştırılma sürecinin niteliği”ne ilişkin önemli ipuçları sunmaktadır. Dolayısıyla öğrencilerin büyük bir kısmı DUYGU kavramıyla ilgili bir özelliği yazmaları istendiğinde ya “örnek” vermişler ya da *iyi*, *güzel*, *hoş* gibi “olumlu duyuşsal tutum” içeren ifadeler yazmışlardır.
- DUYGU kavramının araştırma grubu için taşıdığı özniteliklere, en sık görülen beş değerden sonra ulaşılmaktadır. Çünkü bu özniteliklerin önünde %14 oranında DUYGU kavramının eşanlamlısı *his*; %9 oranında DUYGU kavramıyla eşdizimsel olarak birlikte görülen *düşünce*; %7 oranında da DUYGU kavramına yüklenen ve çağrışımsal anlam düzeyindeki *ifade etme* bulunmaktadır.
- “Özellik” veritabanında en sık görülen ilk beş değerden sonra DUYGU kavramına özgü “özellik”ler görülmektedir. Buna göre DUYGUNun;
 - bir *tepki* olması,
 - *değişken* olması,
 - *yaşanırılığı*,
 - *içte* olması

- doğal olması,
- yön verici olması,
- dışavurulabilirliği vb. gibi “özellik”leri öne çıkılmaktadır.

Duyuşsal Tutum: DUYGU kavramı “özellik” veritabanında *olumlu*, *yansız* (+/-) ve *olumsuz* olmak üzere üç farklı “tutum” olarak gözlenen “duyuşsal tutum” ifadelerinin dağılımı şöyledir:

- olumlu duyuşsal tutum: 39
- yansız duyuşsal tutum: 3
- olumsuz duyuşsal tutum: 1

Bu dağılım, DUYGU kavramının içeriklendirilmesinde genellikle “olumlu duyuşsal tutum”un etkili olduğuna işaret etmektedir.

İçte olma/içten gelme: DUYGU kavramına ilişkin toplam 206 “özellik” ifadesinin 31’inde (%15) aynı zamanda *içte olma/içten gelme* özelliği de vurgulanmıştır. Bu durum, katılımcı öğrencilerin DUYGUNun,

- *içten olma/oluşma*

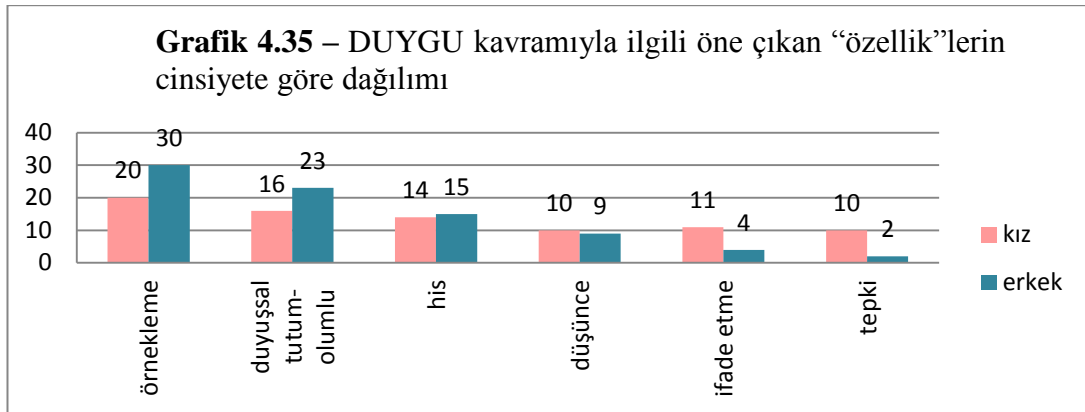
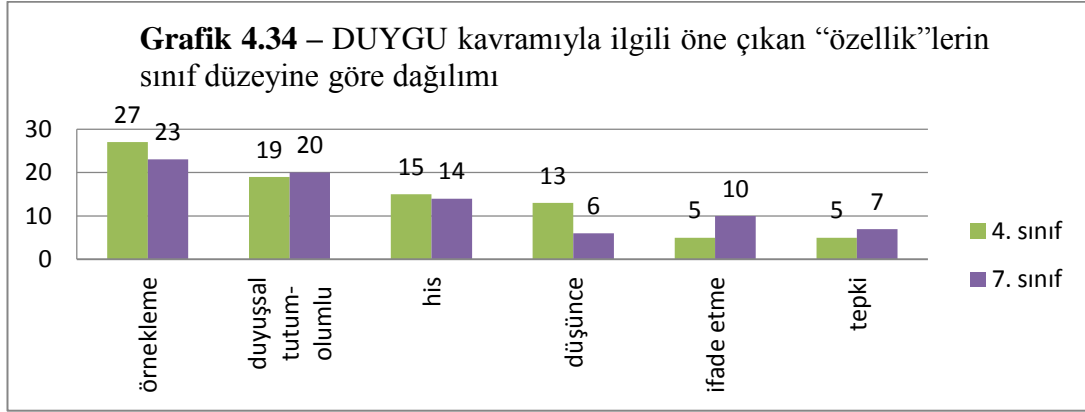
- *dışavurma/içten dışa çıkma* özelliklerini öne çıkardıklarını göstermektedir. Böylece soyut bir kavramın oluşma sürecine ilişkin betimlemelerde bulunmuşlardır (bkz.

Örnek kullanım 4.9):

Örnek kullanım 4.9- DUYGU kavramıyla ilgili *içte olma/içten gelme* özelliğine ilişkin örnek kullanımlar

öğr.	okul	cinsiyet	sınıf	özellik
29	Özel İÖO I	e	4	<i>içimizdeki düşünceleri dışarı yansıtmak</i>
47	Özel İÖO II	k	4	<i>insanın içindeki duyguların boşalması</i>
60	Özel İÖO II	k	4	<i>hislerimiz, içimizden gelen şey</i>
143	Özel İÖO I	e	7	<i>içimizde var olan ve değişik hallere giren bir düşünce</i>

DUYGU kavramının öne çıkan “özellik”lerinin araştırma grubu çerçevesinde sınıf düzeyi ve cinsiyet bakımından ayrıntılı dağılımına Grafik 4.34’te ve Grafik 4.35’te yer verilmektedir:

Grafik 4.34’e ve 4.35’e bakıldığında DUYGU kavramıyla ilgili “özellik” sınıflamasında sınıf düzeyine ve cinsiyete göre farklılıklar görülen “özellik”ler şunlardır:

- 4. sınıf düzeyindeki öğrenciler DUYGU kavramının eşdizimsel olarak birlikte görüldüğü *düşünce* kavramına 7. sınıf düzeyindeki öğrencilere göre daha çok yer vermişlerdir.
- 7. sınıf düzeyindeki öğrencilerse *ifade etme* özelliğini daha çok kullanmışlardır.

- Erkek öğrenciler DUYGU kavramının özelliklerini sunarken “örnekleme” ve “duyuşsal tutum” yollarını daha çok seçmişlerdir.
- DUYGUNun ifade etme ve tepki özelliklerini ise kız öğrenciler vurgulamışlardır.

4.4.3 DUYGU kavramının “kullanım” düzlemindeki görünümüleri

DUYGU kavramının kullanımsal düzlemdeki görünümüleri iki başlıkta ele alınacaktır. İlki kavramın kullanımına özgün “sözcüksel görünüm”; ikincisi ise “bilişsel ilişkilendirme” biçimlerinin kullanımsal düzlemdeki görünümüdür.

4.4.3.1 DUYGU kavramının kullanımında ortaya çıkan “sözcüksel görünüm”ler

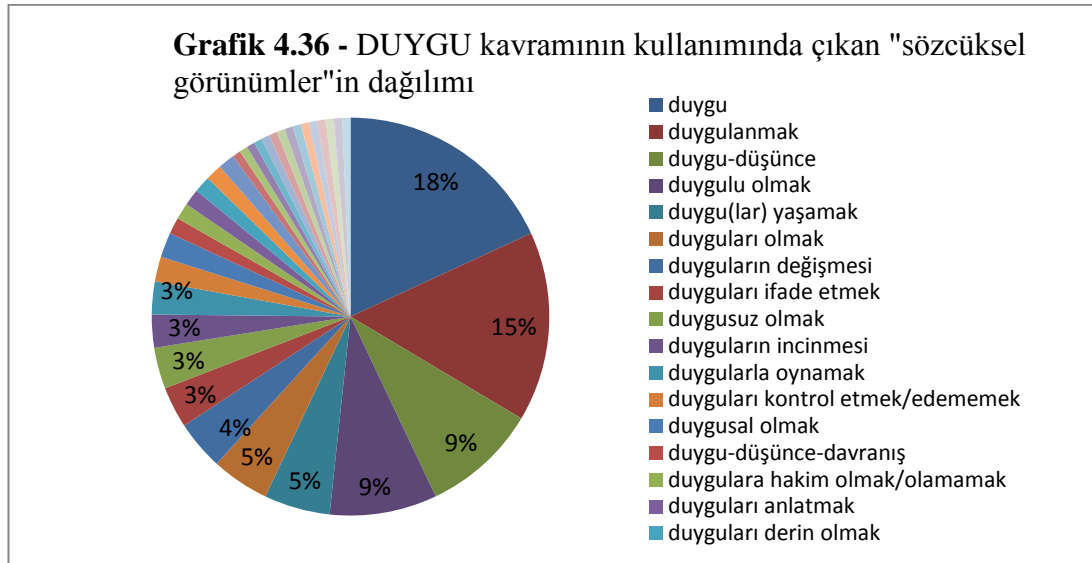
Veritabanında DUYGU kavramının kullanımı sırasında oldukça çeşitli (bir “sözcüksel görünüm” yelpazesi ortaya çıkmıştır (34 farklı kullanım çeşidi):

Tablo 4.26- DUYGU kavramının kullanımında ortaya çıkan “sözcüksel görünüm”ler

<i>sözcüksel görünüm</i>	<i>toplam</i>	<i>4. sınıf</i>	<i>7. sınıf</i>	<i>fark</i>	<i>kız</i>	<i>erkek</i>	<i>fark</i>
duygu	27	11	16	5	14	13	1
duygulanmak	23	18	5	13	9	14	5
duygu-düşünce	14	4	10	6	7	7	0
duygulu olmak	13	7	6	1	7	6	1
duygu(lar) yaşamak	8	4	4	0	6	2	4
duyguları olmak	7	1	6	5	5	2	3
duyguların değişmesi	6	2	4	2	3	3	0
duyguları ifade etmek	5	2	3	1	3	2	1
duygusuz olmak	5	3	2	1	2	3	1
duyguların incinmesi	4	3	1	2	2	2	0
duygularla oynamak	4	2	2	0	2	2	0

Tablo 4.26 (devamı)- DUYGU kavramının kullanımında ortaya çıkan “sözcüksel görünüm”ler

<i>sözcüksel görünüm</i>	<i>toplam</i>	<i>4. sınıf</i>	<i>7. sınıf</i>	<i>fark</i>	<i>kız</i>	<i>erkek</i>	<i>fark</i>
duyguları kontrol etmek/edememek	3	0	3	3	3	0	3
duygusal olmak	3	1	2	1	1	2	1
duygu-düşünce-davranış	2	2	0	2	2	0	2
duygulara hakim olmak/olamamak	2	0	2	2	1	1	0
duyguları anlatmak	2	1	1	0	1	1	0
duyguları derin olmak	2	1	1	0	1	1	0
duyguları hissetmek	2	1	1	0	2	0	2
duyguları söylemek	2	0	2	2	1	1	0
... duygusu	1	1	0	1	0	1	1
duyguları açığa vurmak	1	1	0	1	0	1	1
duyguları anlamak	1	0	1	1	0	1	1
duyguları belirtmek	1	1	0	1	1	0	1
duyguları hassas olmak	1	1	0	1	0	1	1
duyguları karışık olmak	1	0	1	1	1	0	1
duyguları kırmak	1	1	0	1	0	1	1
duyguları paylaşmak	1	1	0	1	0	1	1
duyguları saklamak	1	0	1	1	1	0	1
duyguların alt üst olması	1	0	1	1	1	0	1
duyguların yönetmesi	1	1	0	1	1	0	1
duyguları tutamamak	1	1	0	1	0	1	1
duygulu konuşmak	1	0	1	1	1	0	1
duygunun anlaşılması	1	0	1	1	0	1	1
duyguya göre hareket et.	1	1	0	1	1	0	1

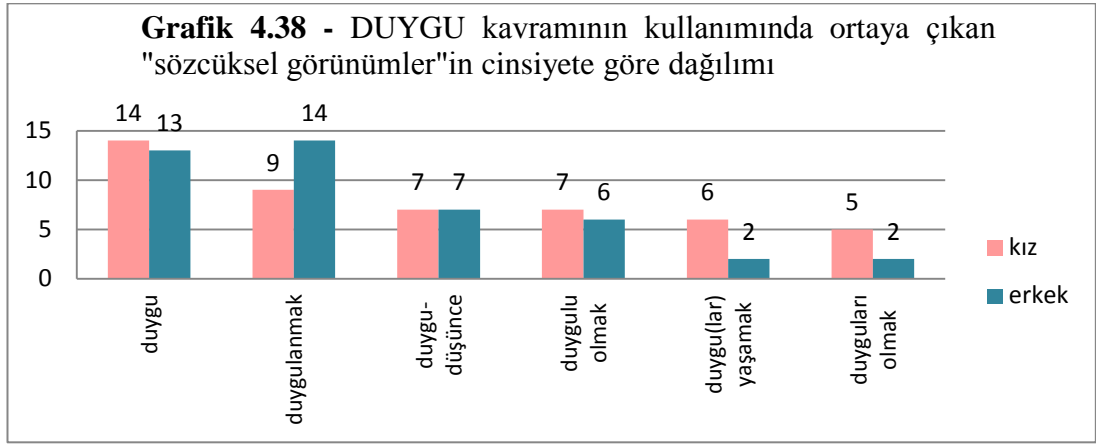
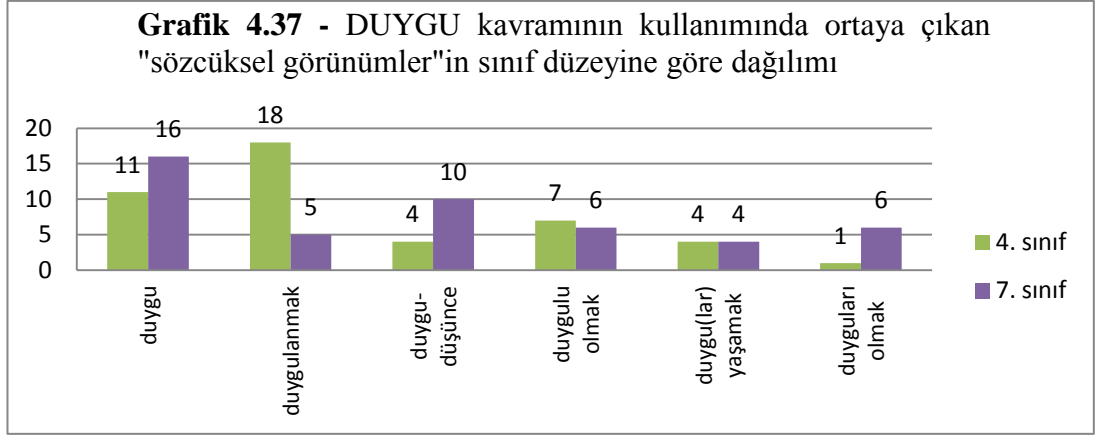
Tablo 4.26'ya ve Grafik 4.36'ya göre;

- DUYGU kavramının en çok kullanıldığı sözcükleşme biçimleri, *duygu*, *duygulanmak*, *duygu-düşünce*, *duygulu olmaktır*.
- DUYGU kavramının tüm sözcüksel görünümleri içinden (34 tür), 30 tanesi bir eylemle birlikte sözcükleştirilmiştir (*duygulanmak*, *duygulu olmak*, *duyguları ifade etmek*, *duygusuz olmak*, *duyguları anlatmak*, *duyguları söylemek*, *duyguları belirtmek*, *duyguları paylaşmak*, *duygunun anlaşılması*, *duyguları saklamak*, *duyguları açığa vurmak*, *duyguları kırmak*, *duyguları hassas olmak*, *duyguları derin olmak*, *duyguların incinmesi*, *duygularla oynamak vb.*). Yalnızca dört tane sözcüksel kullanım (*duygu*, *duygu-düşünce*, *duygu-düşünce-davranış*, ... *duygusu*) adlarla sözcükleştirilmiştir. Bu da araştırma grubu için DUYGU kavramının daha çok eylemsel sunumlarla birlikte olaysal (event) ve(ya) durumsal (state) bir nitelik taşıdığına işaret etmektedir.
- Sözcüksel görünümlerin yoğunlaştığı anlam düzeylerinden önemli bir tanesi, “duyguların yönet(il)mesi/kontrol edilmesi”ne ilişkindir. Bununla ilgili kullanımlar şunlardır: *Duyguya göre hareket etmek*, *duyguları tutamamak*, *duyguların yönetmesi*, *duygulara hakim olmak/olamamak*, *duyguları kontrol etmek/edememek*. Bu kullanımlar, DUYGU kavramı “özellik veritabanındaki ‘DUYGULAR yön verir’ özelliğiyle örtüşmektedir.
- Hatırlanacağı gibi DUYGU kavramına özgü öne çıkan “özellik”ler arasında *ifade etme* ve *dışavurma* da vardır (bkz. Tablo 4.25). Katılımcı öğrencilerin DUYGU kavramını tümce içinde kullanmalarıyla ortaya çıkan sözcüksel

görünümlerden 7 tanesi bu “özellik”lerle örtüşmektedir. Bunlar *duyguları anlatmak, duyguları ifade etmek, duyguları söylemek, duyguları açığa vurmak, duyguları belirtmek, duyguları paylaşmak, duyguları saklamaktır.*

- “Özellik” veritabanındaki bir diğer “özellik” de *değişken* değildir. “Sözcüksel görünümler” arasında da bu “özellik”le örtüşen bir kullanım görülmektedir: *duyguların değişmesi.*
- “Sözcüksel görünümler”den birkaçı da *duygulu olmak, duygusuz olmak, duygusal olmak, duyguları olmaktır.* Bunlardan *duygulu olmak* ile *duygusuz olmak* karşıtlık ilişkisi içinde değil, *duygusal olmak* kavramsal içeriğiyle sunulmaktadır.
- DUYGU kavramıyla ilgili diğer bir “sözcüksel görünüm” türü de “eşdizim-birlikte görülme” ilişkisine dayalı kullanımdır. Bu çerçevede *duygu-düşünce* ve *duygu-düşünce-davranış* eşdizimleri 16 kez kullanılmıştır. Eşdizimsel görünüm olarak *düşünce* kavramı “özellik” veritabanında da öne çıkmaktadır.
- Son olarak *duyguların incinmesi, duyguları hassas olmak, duyguları kırmak* “sözcüksel görünümler”iyle katılımcı öğrencilerin soyut bir kavram olan DUYGUya “*incinme/kırılma/hassasiyet*” değerlerini yükledikleri görülmektedir.

Grafik 4.37’de ve 4.38’de de, DUYGU kavramının kullanımı sırasında ortaya çıkan “sözcüksel görünümler”in sınıf düzeyi ve cinsiyet bakımından dağılımına yer verilmektedir:

Grafik 4.37 ve 4.38 incelendiğinde;

DUYGU kavramının kullanımında ortaya çıkan ve en sık görülen “sözcüksel görünümler” in “sınıf düzeyi”ne ve “cinsiyet”e göre gösterdiği farklılıklar şunlardır:

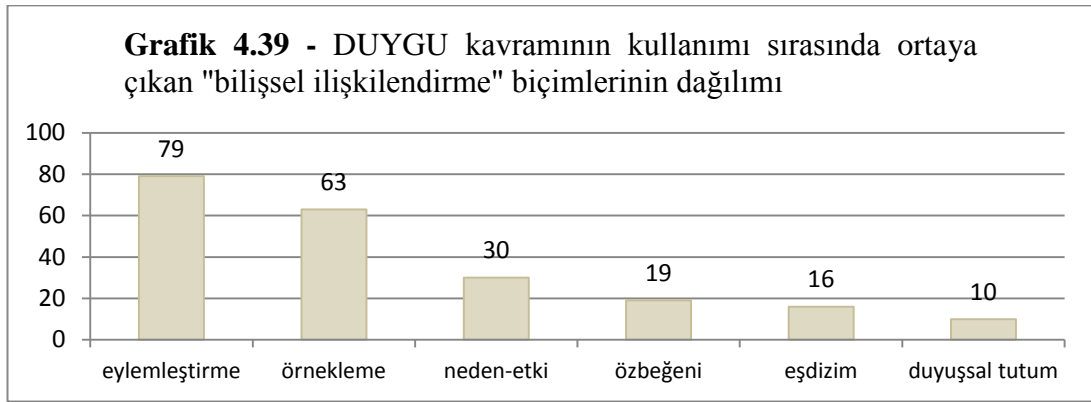
- 4. sınıf öğrencilerinin ve erkek öğrencilerin *duygulanmak* kavramını; 7. sınıf öğrencilerinden ve kız öğrencilerden daha çok kullandıkları gözlenmektedir.
- Eşdizimsel olarak sık görülen *duygu-düşünce* birlikteliğine ve *duyguları olmak* kullanımına 7. sınıf düzeyindeki öğrenciler daha çok yer vermişlerdir.

4.4.3.2 DUYGU kavramının kullanımında ortaya çıkan “bilişsel ilişkilendirme” biçimlerine dayalı görünüm

Aşağıda yer alan Tablo 4.28 ve Grafik 4.39, araştırma grubundaki öğrencilerin DUYGU kavramını en sık hangi “bilişsel ilişkilendirme” biçimlerine dayalı olarak kullandıklarını göstermektedir:

Tablo 4.27- DUYGU kavramının kullanımı sırasında ortaya çıkan “bilişsel ilişkilendirme” biçimleri

<i>bilişsel ilişkilendirme türü</i>	<i>toplam</i>	<i>4. sınıf</i>	<i>7. sınıf</i>	<i>fark</i>	<i>kız</i>	<i>erkek</i>	<i>fark</i>
eylemleştirme	79	40	39	1	42	37	5
örnekleme	63	30	33	3	29	34	5
neden-etki	30	18	12	6	14	16	2
özbeğeni	19	5	14	9	13	6	7
eşdizim	16	6	10	4	9	7	2
duyuşsal tutum	10	8	2	6	4	6	2

Tablo 4.27 ve Grafik 4.39 incelendiğinde;

- DUYGU kavramının, diğer kavramlarda da gözlendiği gibi, genellikle “eylemleştirme”ye ve “örnekleme”ye dayalı olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır.

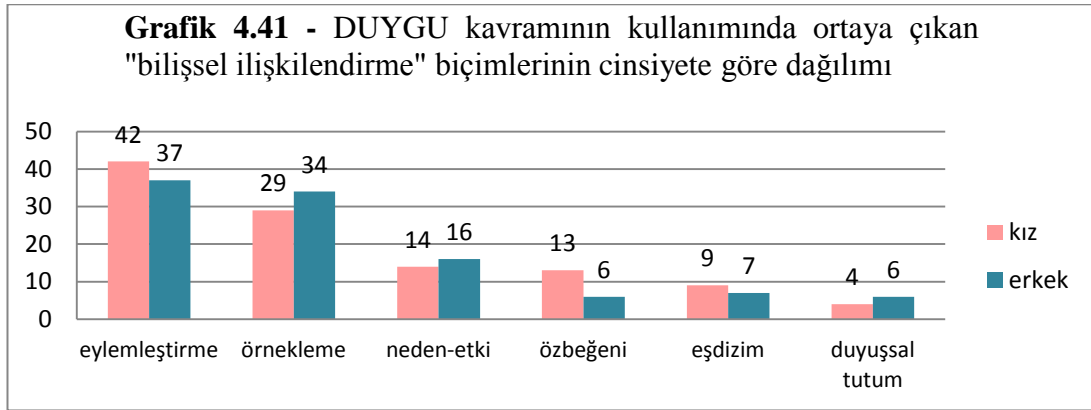
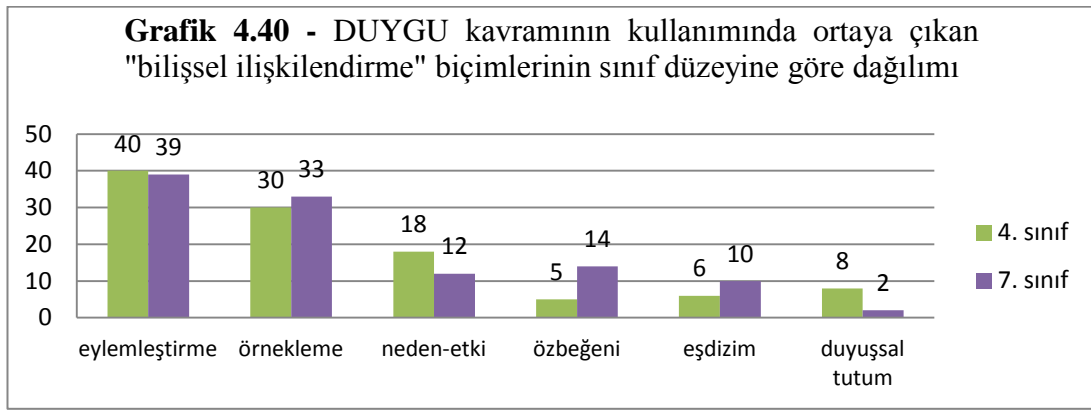
- DUYGU kavramının kullanımının dayandığı diğer “bilişsel ilişkilendirme” biçimlerinin ise “neden-etki ilişkisi”, “özbeğeni”, “eşdizim-birlikte görülme”, ve “duyuşsal tutum” olduğu görülmektedir.
- İlgi çekici bir bulgu olarak “duyuşsal tutum”un en az kullanılan “bilişsel ilişkilendirme” biçimi olduğu gözlenmektedir. Veritabanına bakıldığında DUYGU kavramının kullanıldığı “duyuşsal tutum” ifadelerinin 5’inin *olumlu*, 5’ininse *olumsuz* olduğu görülmektedir. Dolayısıyla DUYGU kavramına karşı geliştirilen “duyuşsal tutum”un sistemli bir bulgu olmadığı anlaşılmaktadır.
- “Eşdizim-birlikte görülme”ye dayalı kullanımların “sözcüksel görünüm”de olduğu gibi *duygu-düşünce* ile *duygu-düşünce-davranış* birliktelikleri olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

DUYGU kavramının en sık olarak “eylemleştirme”ye ve “örnekleme”ye dayalı olarak kullanılması, “özellik” veritabanına ilişkin sonuçlarla ve “sözcüksel görünüm” sonuçlarıyla da örtüşmektedir:

- Öğrencilerin DUYGU kavramını kullanırken seçtikleri “sözcüksel” tercihlerden %88’i “eylemleştirme”ye dayalıdır (*duygulanmak, duygulu olmak, duyguları ifade etmek, duygusuz olmak, duyguları anlatmak, duyguları söylemek, duyguları belirtmek, duyguları paylaşmak vb.*) (bkz. Grafik 4.36).
- Öğrencilerin DUYGU kavramının taşıdığı “özellik”leri ifade ederken en sık başvurdukları yol “örnekleme”dir (bkz. Grafik 4.33).

Bu bulgular, katılımcı öğrencilerin DUYGU kavramını/ulamını kavramlaştırmasında büyük oranda “eylemleştirme”nin ve “örnekleme”nin etkili olduğuna işaret etmektedir.

DUYGU kavramının kullanımı sırasında ortaya çıkan “bilişsel ilişkilendirme” biçimlerinin sınıf düzeyi ve cinsiyet bakımından dağılımı Grafik 4.40’ta ve 4.41’de sunulmaktadır:

Grafik 4.40’a ve Grafik 4.41’e bakıldığında, DUYGU kavramının kullanımında görülen “bilişsel ilişkilendirme” biçimlerinin sınıf düzeyine ve cinsiyete göre taşıdığı özellikler şunlardır:

- Kullanımsal veritabanında en sık görülen “eylemleştirme”ye ve “örnekleme”ye dayalı kullanım biçimleri, sınıf düzeyine ve cinsiyete göre farklılık göstermemektedir.
- DUYGU kavramında “neden-etki ilişkisi”ne dayalı kullanıma 4. sınıf öğrencileri daha çok yer vermişlerdir.
- “Duyuşsal tutum” içeren kullanım 4. sınıf öğrencileri tarafından; yine bir tutum olarak “özbeğeni” içeren kullanımsa 7. sınıf öğrencileri tarafından daha çok kullanılmıştır. “Özbeğeni” içeren kullanım aynı zamanda kız öğrenciler tarafından daha çok tercih edilmiştir.
- Son olarak “eşdizim-birlikte görülme”ye dayalı kullanım, 7. sınıf öğrencilerinde daha çok görülmektedir.

Yukarıdaki bulgularla DUYGU kavramının sınıf düzeyine ve cinsiyete göre en belirgin farklılık gösterdiği “bilişsel ilişkilendirme” biçiminin “özbeğeni” içeren kullanım olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

ÖZETLE;

- ✓ DUYGU kavramında *mutluluk* ve *sevinç* örnekleri ilkörnek/öntip olarak belirginleşmekte;
- ✓ DUYGU kavramı, genellikle bir eylemsel sunum içinde sözcükleştirilmekte;
- ✓ DUYGU kavramı, çoğunlukla “eylemleştirme”ye ve “örnekleme”ye dayalı olarak kullanılmakta ve bunlar dışında kullanımsal düzlemde “neden-etki ilişkileri” öne çıkmakta;
- ✓ DUYGU kavramı, en sık *düşünce* kavramıyla eşdizimli olarak kullanılmaktadır.

Öğrencilerin yazdığı “özellik” ifadelerinden ve “eşdizimlilik” içeren kullanımlardan DUYGU kavramıyla ilgili şu özet ifadelere ulaşılmaktadır:

- DUYGU *içtedir*, bazen *açığa vurulur*; bazen *içte saklanır*.
- DUYGULAR *ifade edilmeli, söylenmelidir*.
- DUYGULAR insanı *yönetir*; bu nedenle DUYGULARIN *kontrol edilmesi* gerekir.
- Çünkü DUYGULAR *değişkendir* ve *zihni gölgeler*.
- *İnsanı insan yapan DUYGULARıdır*.
- Bu nedenle *duygusuz* insanlar olumsuzlanır; *duygulanmak* ve *duyguları olmak* olumludur.

Ayrıca *duygu-düşünce* eşdizimi bağlamında;

- *Duygu ve düşünceler aktarılır*;
- *Duygu ve düşünce önemlidir*;
- *Duygu ve düşüncelere saygılı olunmalıdır*;
- *Duygu ve düşünce özgürlüğü kısıtlanmamalıdır*.

4.5 OYUN

4.5.1 OYUN kavramı “ilkörnek” belirleme sonuçları

Bu tezde sormacaların uygulanması aşamasında araştırma grubunda yer alan öğrencilerden beş örnek yazmaları istenen kavramlardan biri de OYUNDur. Sormaca sonuçları çerçevesinde oluşturulan veritabanı incelendiğinde, oldukça çeşitli OYUN örneğine/ilişkili kavrama yer verildiği görülmüştür (135 çeşit ilişkili kavram). Bu kavramlardan en az 10 kez görülen birimlere Tablo 4.28’de yer verilmektedir:

Tablo 4.28 – OYUN kavramına verilen “örnek”lerin dağılımı

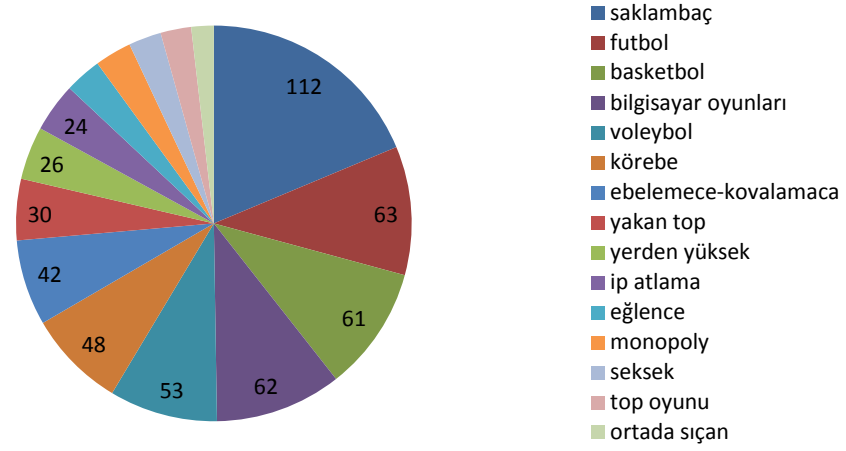
<i>örnekler</i>	<i>toplam</i>	<i>4. sınıf</i>	<i>7. sınıf</i>	<i>fark</i>	<i>kız</i>	<i>erkek</i>	<i>fark</i>
saklambaç	112	59	53	6	62	50	12
futbol	63	27	36	9	19	44	25
basketbol	61	24	37	13	20	41	21
bilgisayar oyunları	62	22	40	18	16	46	28
voleybol	53	22	31	9	36	17	19
körebe	48	21	27	6	29	19	10
ebelemece/kovalamaca	42	25	17	8	23	19	4
yakan top	30	19	11	8	25	5	20
yerden yüksek	26	18	8	10	18	8	10
ip atlama	24	10	14	4	24	0	24
eğlence	18	10	8	2	11	7	4
monopoly	18	4	14	10	12	6	6
seksek	16	8	8	0	10	6	4
top oyunu	15	4	11	7	11	4	7
ortada sıçan	11	1	10	9	9	2	7
stop (‘istop’)	10	4	6	2	10	0	10

(Tamamı için bkz. EK 17)

Tablo 4.28’e ve Grafik 4.42’ye bakıldığında;

- OYUN kavramı “örnek” veritabanında, en sık görülen örneğin yüksek bir rakamla *saklambaç* olduğu anlaşılmaktadır.

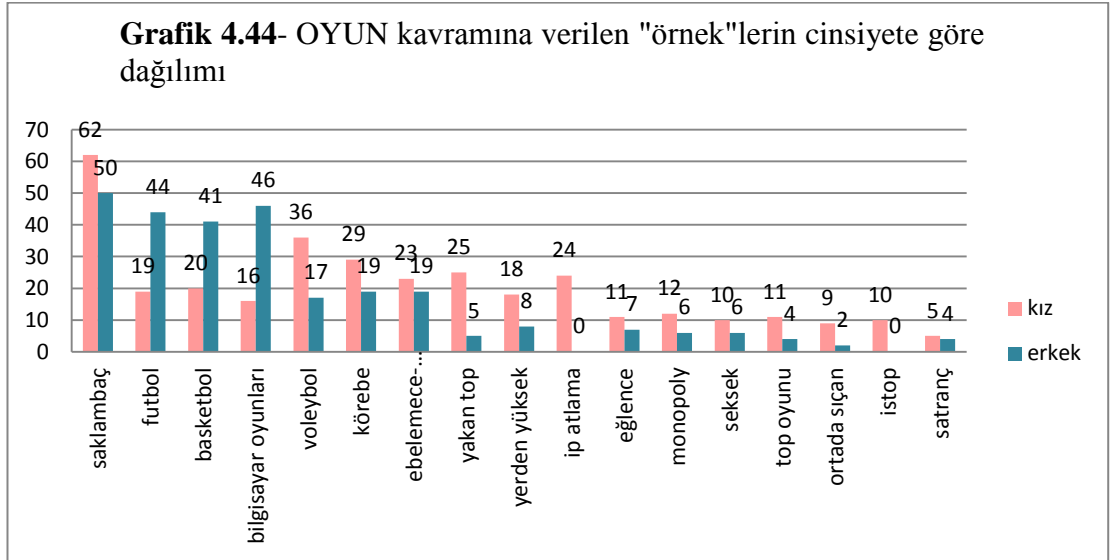
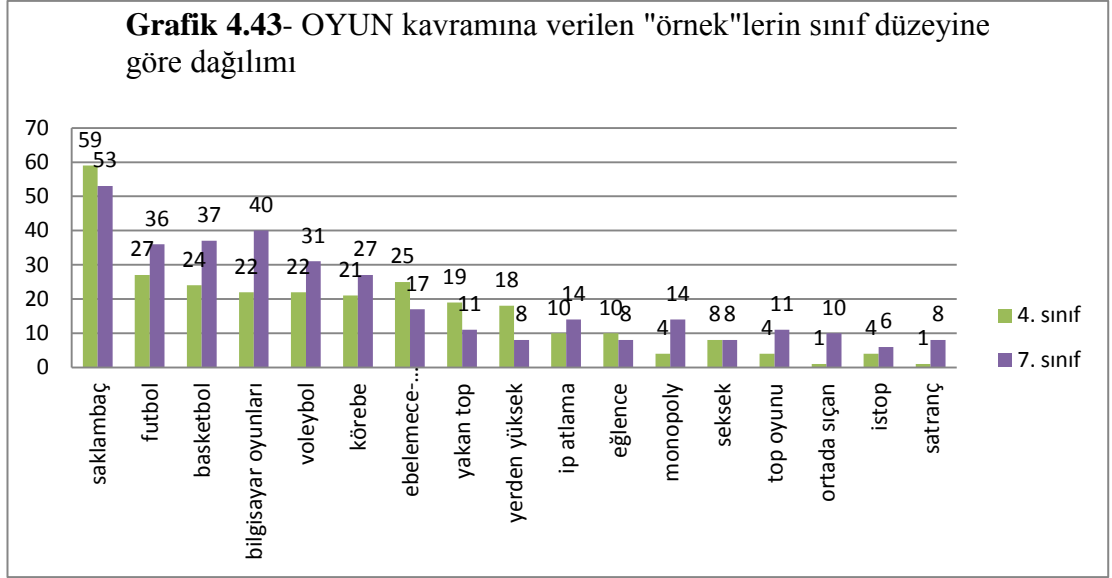
Grafik 4.42-OYUN kavramına verilen "örnek"lerin dağılımı

Ayrıca;

- En sık verilen örnekler arasında, spor/takım oyunları ulamından *futbol*, *basketbol* ve *voleybolun* büyük bir oranı temsil ettiği görülmektedir.
- *Bilgisayar oyunlarının* -gündemde ve güncel olmasına karşın- *saklambaç* örneğinden çok daha alt sıralarda yer aldığı gözlenmektedir.
- Örnek niteliğinde olmayan, ancak OYUN kavramıyla ilişkilendirilmiş *eğlence* kavramına da oldukça sık yer verildiği dikkat çekmektedir. *Eğlence* kavramı aynı zamanda OYUN kavramının en çok yinelenen "özelliği"dir (bkz. Tablo 4.31).

OYUN kavramına verilen örneklerin kimilerinin *sınıf düzeyi* ve *cinsiyete* duyarlı olduğu, kimilerininse bu değişkenler bakımından farklılık göstermediği görülmektedir. Farklılık görülen ve görülmeyen örneklerin dağılımı Grafik 4.43'te ve 4.44'te sunulmaktadır:

Grafik 4.43 ve Grafik 4.44 incelendiğinde şu sonuçlara ulaşılmaktadır:

- *Ebelemece, yakan top ve yerden yüksek* örneklerinin 4. sınıf öğrencileri tarafından daha sık yazılmıştır.
- *Futbol, basketbol, voleybol, bilgisayar oyunları, monopoly, top oyunu, ortada sıçan ve satranç* örneklerine 7. sınıf düzeyinde öğrenciler tarafından daha çok yer verilmiştir.

- *Futbol, basketbol ve bilgisayar oyunları* örnekleri erkek öğrencilerde daha çok görülürken; *voleybol, körebe, yakan top, yerde yüksek ve stop (istop)* örnekleri kız öğrencilerde daha çok görülmektedir. Özellikle *ip atlama ve stop (istop)* örneklerini veren öğrencilerin tamamı kızdır.
- Güncelliğiyle dikkat çeken *bilgisayar oyunları* örneği, 7. sınıf düzeyindeki öğrencilerde 4. sınıf düzeyindeki öğrencilerden iki kat daha fazladır.
- Son olarak OYUN kavramıyla eşdizimli olan *eğlence* kavramının örnek olarak yazılma sıklığının sınıf düzeyine ve cinsiyete göre farklılık göstermediği gözlenmektedir.

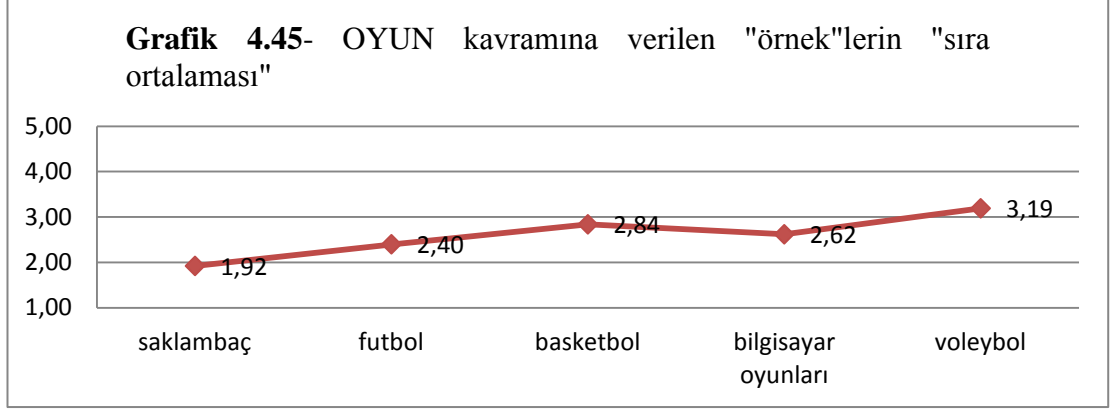
Yukarıdaki sonuçlar, OYUN örneklerinin kimi erkek öğrenciler tarafından, kimi de kız öğrenciler tarafından belirgin bir biçimde öne çıkarılmıştır. Buna göre *futbol, basketbol ve bilgisayar oyunlarının* ‘erkek’ oyunu olduğu; *yakan top, yerden yüksek ve ip atlamanın* ise ‘kız’ oyunu olduğu görüntüsü ortaya çıkmaktadır.

4.5.1.1 OYUN kavramının “ilkörnek” sıra ortalaması

OYUN kavramına verilen örneklerden en sık görülen ilk beş örneğin “sıra ortalaması” (sıra medyanı) Tablo 4.29 ve Grafik 4.45’te görülmektedir:

Tablo 4.29 – OYUN kavramına verilen ve en sık görülen ilk beş örneğin “sıra ortalaması”

OYUN	<i>toplam</i>	<i>1. sırada</i>	<i>2. sırada</i>	<i>3. sırada</i>	<i>4. sırada</i>	<i>5. sırada</i>	<i>ort.sıra</i>
saklambaç	112	58	27	12	8	7	1,92
futbol	63	17	17	18	9	2	2,40
basketbol	61	8	20	16	8	9	2,84
bilgisayar oyunl.	60	20	9	13	10	8	2,62
voleybol	53	9	10	7	16	11	3,19

Tablo 4.29 ve Grafik 4.45 incelendiğinde;

- Ortalama olarak 1,92'nci sırada yer alan *saklambaç* örneğinin hem veritabanında yinelenme sıklığı bakımından (n:112), hem de bulunduğu "sıra ortalaması" bakımından (1,92) OYUN kavramı/ulamı içinde öne çıktığı gözlenmektedir.
- Bu durum, bu araştırma grubu için *saklambaç* örneğinin OYUN kavramının "ilkörneği/öntipi" olma özelliği taşıdığını göstermektedir.

4.5.1.2 OYUN kavramı "örnek" veritabanına ilişkin diğer gözlemler

OYUN kavramı "örnek" veritabanında, 135 çeşit girdinin 39'unun öğrenciler tarafından farklı biçimlerde "ilişkilendirilen kavramlar" olduğu görülmüştür. Bu ilişkili kavramlar aşağıdaki listede sunulmaktadır:

Liste 4.6 - OYUN kavramı "örnek" veritabanındaki "ilişkilendirilmiş" kavramlar

aksiyon	hasta	müzik	teknoloji
arkadaş	hırsız	oyun çevirmek	teknolojik aletler
at binmek	internet	oyun havası	televizyon
bahçe	kayak	oyuncak	vakit
beden eğitimi	keyif	park	yarış

CD	koşmak	seni gördüm	yeşil
çocuk	köpek	sinema	yüzme
dans	kural	spor	zaman
eğlence	mutluluk	Tarzan	grup

“Örnek” veritabanında görülen ve yukarıda listelenen ilişkilendirilmiş kavramların OYUN kavramı “örnek”lerine oranı aşağıdaki tabloda görülmektedir:

Tablo 4.30 – OYUN kavramı “örnek” veritabanında yer alan *ilişkilendirilmiş kavramların “örnek” sayısına oranı*

	<i>Girdi sayısı</i>		<i>Girdinin kullanılma sıklığı</i>	
OYUN örneği olan kavramlar	94	% 71	762	% 90
İlişkilendirilmiş kavramlar	39	% 29	86	% 10

Tablo 4.30’da, OYUN kavramıyla ilişkilendirilerek “örnek” sormacasına yazılan ve “örnek” olarak kabul edilen kavram sayısının *ilişkilendirilmiş kavram* sayısına oranla yaklaşık üç kat daha fazla olduğu gözlenmektedir. Dolayısıyla OYUN kavramında/ulamında bu araştırmada konu olan diğer kavramlara oranla *ilişkilendirilmiş kavram* sayısının daha az olduğu görülmektedir. Daha açık bir ifadeyle katılımcı öğrenciler, OYUN kavramı için çok sayıda ve çeşitli bir “örnek” yelpazesine yer vermişlerdir; bu yelpaze de çoğunlukla “örnek” olarak kabul edilen kavramlardan oluşmaktadır.

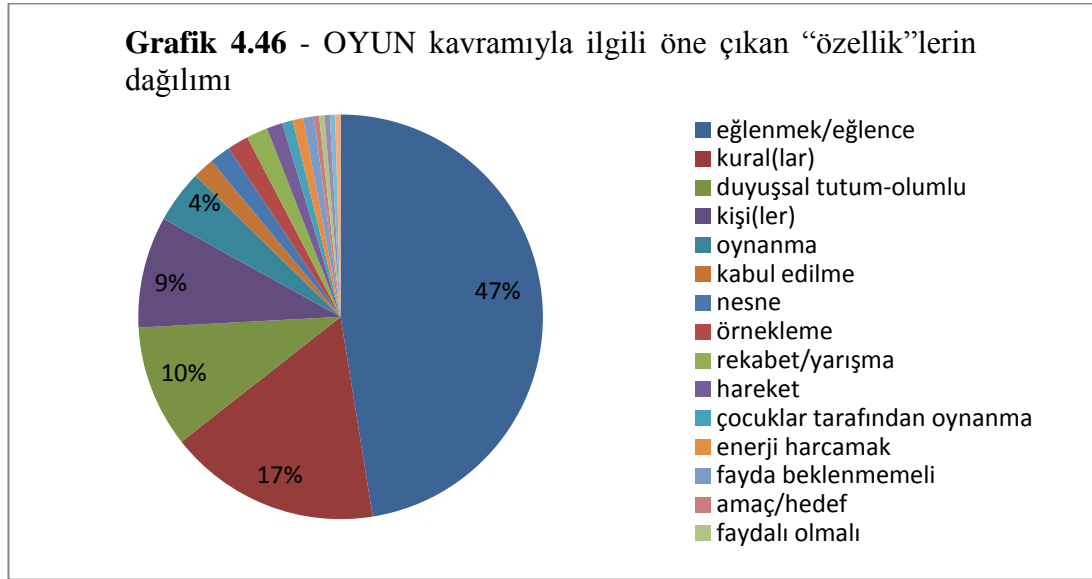
4.5.2 OYUN kavramı “özellik” belirleme sonuçları

Araştırma grubuna, OYUN kavramıyla ilgili öne çıkan “özellik”lerin neler olduğu sorulduğunda, aşağıdaki tabloda yer alan sonuçlara ulaşılmıştır. Bu sonuçlar çerçevesinde öne çıkan “özellik”ler, sıklık oranına göre Tablo 4.31’de ve Grafik

4.46’da sunulmaktadır (OYUN kavramı “özellik” veritabanınının tamamı için bkz. EK 18)

Tablo 4.31 – OYUN kavramıyla ilgili öne çıkan “özellik”ler

özellikler	toplam	4. sınıf	7. sınıf	fark	kız	erkek	fark
eğlenmek/eğlence	112	50	62	12	61	51	10
kural(lar)	40	17	23	5	26	14	12
duyuşsal tutum-olumlu	23	8	15	7	12	11	1
kişi(ler)	21	15	6	9	9	12	3
oynanma	10	4	6	2	3	7	4
kabul edilme	4	0	4	4	1	3	2
nesne	4	2	2	0	2	2	0
örnekleme	4	2	2	0	2	2	0
rekabet/yarışma	4	2	2	0	1	3	2
hareket	3	2	1	1	0	3	3

- Tablo 4.31’e ve Grafik 4.46’ya bakıldığında OYUN kavramı için yazılan “özellik” ifadelerinden en yüksek orana % 47 ile *eğlenmek/eğlence* özelliğinin sahip olduğu görülmektedir. Öne çıkan diğer bir özellikse *kural(lar)*dır.

- İlk iki “özellik” [*eğlenmek/eğlence;kural(lar)*], OYUN kavramının sözlüksel içeriğini doğrudan karşılayan özelliklerdir. Dolayısıyla öğrencilerin %64’ü OYUN kavramının sözlükteki birincil anlamını işaret eden iki anlamsal özelliği öne çıkarmışlardır.

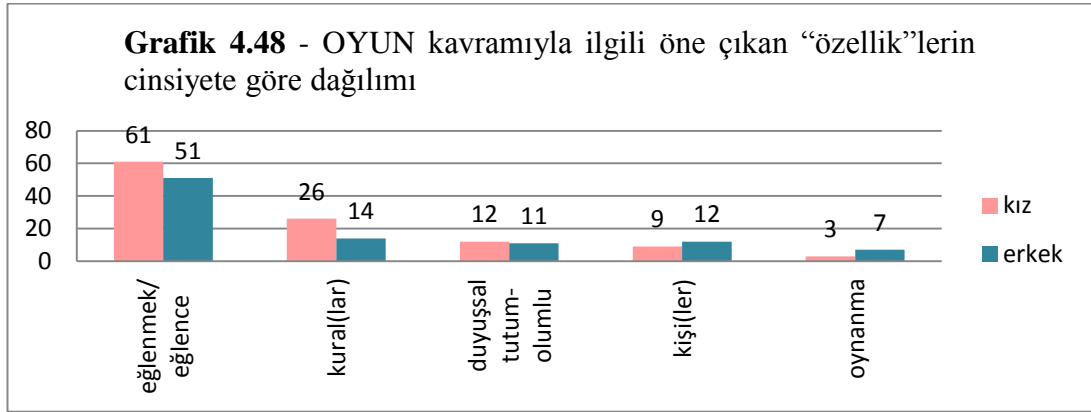
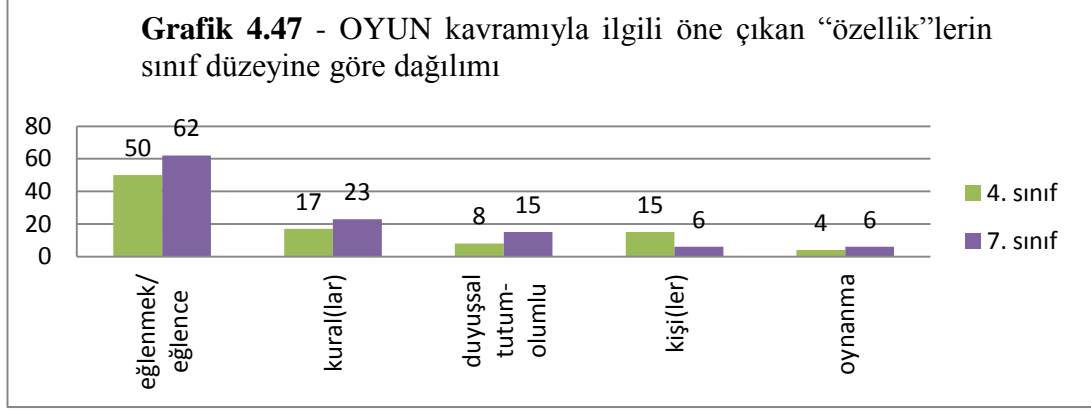
Dil Derneği Çevrimiçi Türkçe Sözlük’te ‘oyun’ sözcüğünün ilk anlamı şudur:

oyun (a.): vakit geçirmeye yarayan, belli kuralları olan eğlence.

Bu araştırmada OYUN kavramına ilişkin “özellik” sormacası sonuçları ile oyun sözcüğünün sözlüksel tanımının örtüşmesi, öğrencilerin bu kavramla ilgili olarak sözlüksel içeriği doğrudan sunduklarını göstermektedir.

- “Duyuşsal tutum” OYUN kavramı “özellik”leri içinde %10’luk bir oranla 3. sırada yer almaktadır. “Özellik” veritabanındaki çoğu kavramda “duyuşsal tutum” ilk sıralarda ve yüksek oranlarda görülmesine karşın, OYUN kavramında bu oranın daha düşük olduğu görülmektedir.
- “Özellik” veritabanında “örnekleme”nin en az görüldüğü kavram OYUNdur (n:4; %2). Diğer kavramlarda hem “özellik” sormacasında hem de “kullanım” sormacasında sık sık “örnekleme”ye başvurarak kendini ifade eden öğrenciler, OYUN kavramında, çoğunlukla kavramsal içeriği yansıtan özelliklere yer vermişlerdir.

OYUN kavramının öne çıkan “özellik”lerinin araştırma grubu çerçevesinde sınıf düzeyi ve cinsiyet bakımından ayrıntılı dağılımına Grafik 4.47’de ve Grafik 4.48’de yer verilmektedir:

Grafik 4.47 ile 4.48’e göre,

- 7. sınıf düzeyindeki öğrenciler, OYUNun *eğlenmek/eğlence* amaçlı olmasını ve *kural(lar)*ı olması gerektiğini 4. sınıf düzeyindeki öğrencilere oranla daha çok öne çıkarmışlardır.
- 4. sınıf düzeyindeki öğrencilerse OYUNda *kişi(ler)*in olması gerektiğine daha çok vurgu yapmışlardır.
- OYUN kavramının *eğlenmek/eğlence* amaçlı ve *kural(lar)*ı olmasıyla ilgili “özellik”lerinde kız öğrenciler lehine belirgin bir fark görünmektedir.
- Son olarak “duyuşsal tutum”a 7. sınıf öğrencilerinin daha fazla yer verdiği; ayrıca duyuşsal tutumda cinsiyete duyarlı bir farklılık olmadığı görülmektedir.

4.5.3 OYUN kavramının “kullanım” düzlemindeki görünümleri

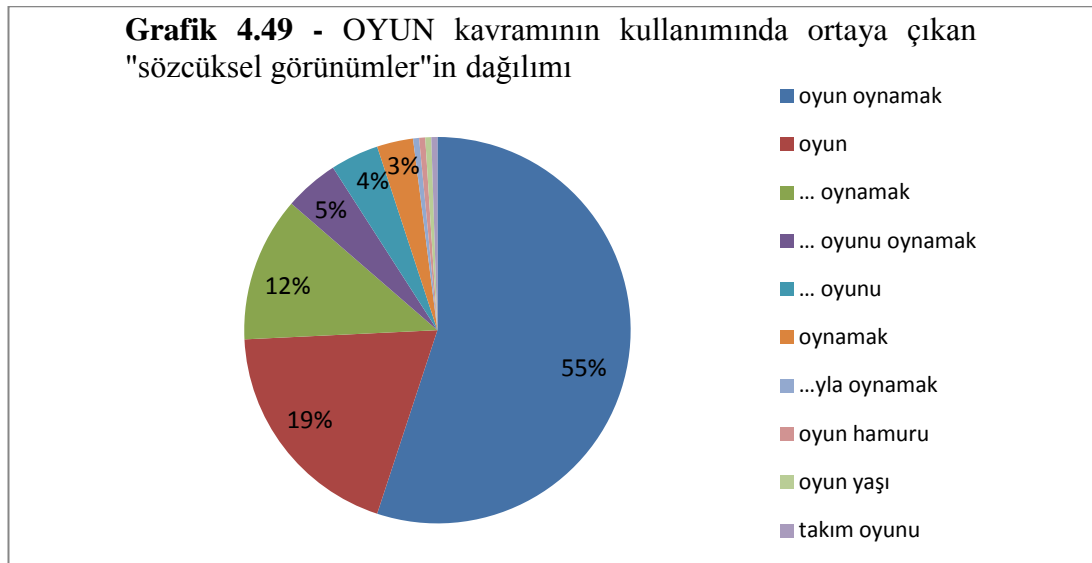
OYUN kavramı bu bölümde ilk olarak kavramın kullanımına özgü “sözcüksel görünümler” açısından; daha sonra “bilişsel ilişkilendirme” biçimlerinin kullanımsal düzlemdeki görünümleri açısından ele alınacaktır.

4.5.3.1 OYUN kavramının kullanımında ortaya çıkan “sözcüksel görünümler”

Veritabanında OYUN kavramının kullanımı sırasında ortaya çıkan “sözcüksel görünüm”ler Tablo 4.32’de ve Grafik 4.49’da sunulmaktadır:

Tablo 4.32 – OYUN kavramının kullanımında ortaya çıkan “sözcüksel görünümler”

<i>sözcüksel görünümler</i>	<i>toplam</i>	<i>4. sınıf</i>	<i>7. sınıf</i>	<i>fark</i>	<i>kız</i>	<i>erkek</i>	<i>fark</i>
oyun oynamak	109	57	52	5	56	53	3
oyun	38	17	21	4	22	16	6
... oynamak	24	10	14	4	12	12	0
... oyunu oynamak	9	3	6	3	5	4	1
... oyunu	8	4	4	0	6	2	4
oynamak	6	4	2	2	1	5	4
...yla oynamak	1	1	0	1	1	0	1
oyun hamuru	1	1	0	1	0	1	1
oyun yaşı	1	0	1	1	1	0	1
takım oyunu	1	0	1	1	1	0	1

Tablo 4.32'ye ve Grafik 4.49'a göre;

- OYUN kavramının en çok kullanıldığı sözcükleşme biçimleri *oyun oynamak*, *oyun* ve ... *oynamaktır*.
- OYUN kavramının tüm sözcüksel görünümleri içinden (10 tür), 5 tanesi bir eylemle birlikte sözcükleştirilmiştir: *Oyun oynamak*, ... *oynamak*, ... *oyunu oynamak*, *oynamak*, ...*yla oynamak*. Diğer yandan bu 5 sözcükleşme biçimi de *oyun oynamak* kullanımını desteklemektedir. Böylece *oyun oynamak* kullanımının %76'lık bir dilimi temsil ettiği görülmektedir. Dolayısıyla OYUN kavramının $\frac{3}{4}$ oranında *oyun oynamak* olarak sözcükleştirilmektedir.

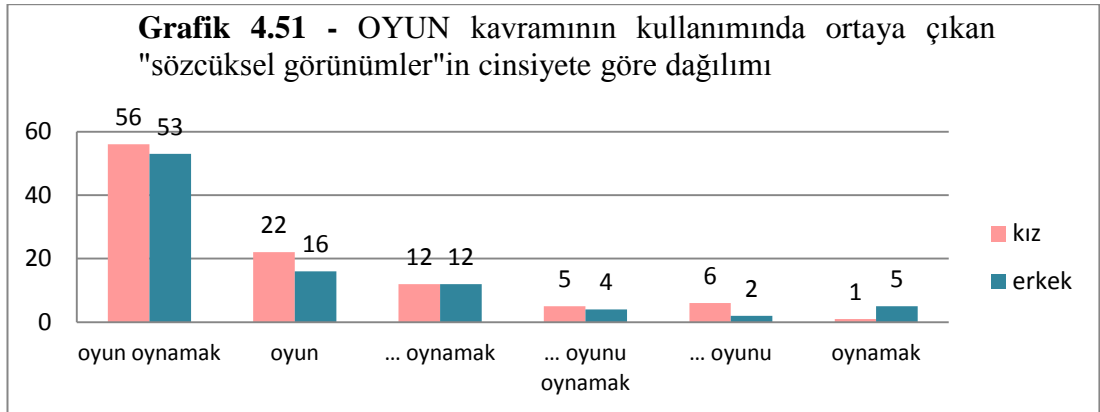
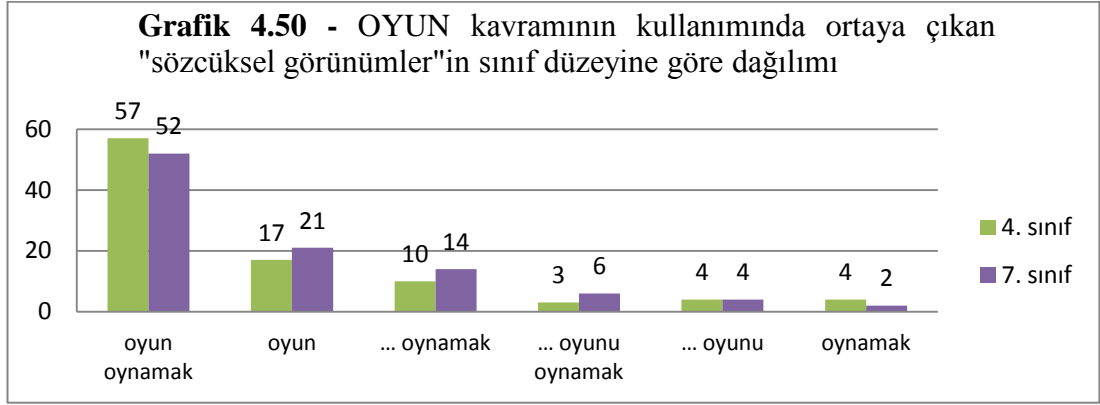
Bu sonuç, araştırma grubu için OYUN kavramının daha çok eylemsel sunumlarla birlikte olaysal (event) bir nitelik taşıdığını göstermektedir.

- OYUN kavramında sözcüksel çeşitliliğin veritabanındaki diğer kavramlara göre daha az olduğu görülmektedir. Örneğin bir önceki ana başlıkta ele alınan DUYGU kavramında 34 çeşit "sözcüksel görünüm" ortaya çıkmışken, OYUN kavramında bu rakam 10'dur.

Bu durum, kavramların çok anlamlılık taşıması ya da soyut gönderimli olmasıyla sözcüksel görünümün çeşitliliğinin doğru orantılı olduğuna işaret etmektedir.

- OYUN kavramıyla ilgili diğer bir "sözcüksel görünüm" türü de "eşdizim-birlikte görülme ilişkisi"ne dayalı kullanımdır. Bu çerçevede *oyun hamuru*, *oyun yaşı* ve *takım oyunu* birlikteliklerinin birer kez kullanıldığı gözlenmektedir.

Grafik 4.50 ve 4.51’de, OYUN kavramının kullanımı sırasında ortaya çıkan “sözcüksel görünümler”in sınıf düzeyi ve cinsiyet bakımından dağılımına yer verilmektedir:

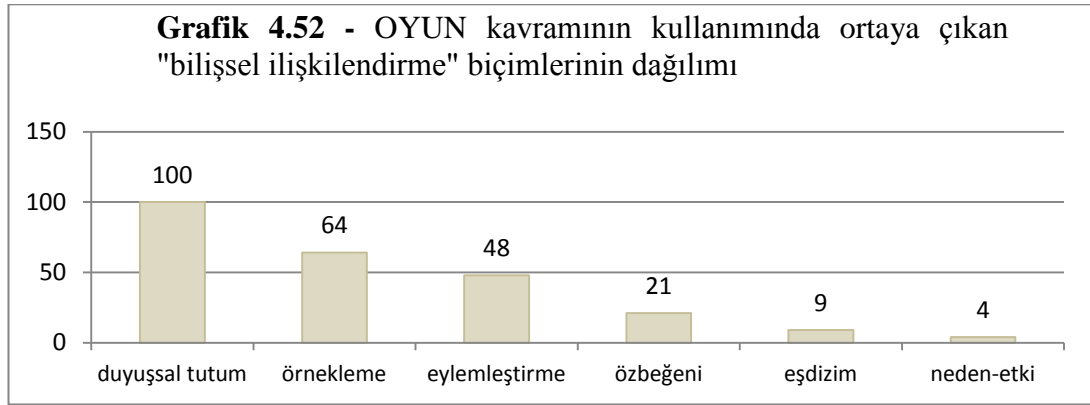
Grafik 4.50 ve 4.51’e bakıldığında OYUN kavramının kullanımında ortaya çıkan “sözcüksel görünümler”in sınıf düzeyine ve cinsiyete bağlı belirgin bir farklılık sergilemediği görülmektedir.

4.5.3.2 OYUN kavramının kullanımında ortaya çıkan “bilişsel ilişkilendirme” biçimlerine dayalı görünümler

OYUN kavramının kullanımı sırasında ortaya çıkan “bilişsel ilişkilendirme” biçimlerine dayalı görünümler, Tablo 4.33’te ve Grafik 4.52’de sunulmaktadır:

Tablo 4.33 – OYUN kavramının kullanımında ortaya çıkan “bilişsel ilişkilendirme” biçimleri

<i>bilişsel ilişkilendirme türü</i>	<i>toplam</i>	<i>4. sınıf</i>	<i>7. sınıf</i>	<i>fark</i>	<i>kız</i>	<i>erkek</i>	<i>fark</i>
duyuşsal tutum	100	54	46	8	54	46	8
örnekleme	64	27	37	10	32	32	0
eylemleştirmeye	48	26	22	4	20	28	8
özbeğeni	21	4	17	13	16	5	11
eşdizim-birlikte görülme	9	3	6	3	7	2	5
neden-etki ilişkisi	4	4	0	4	1	3	2

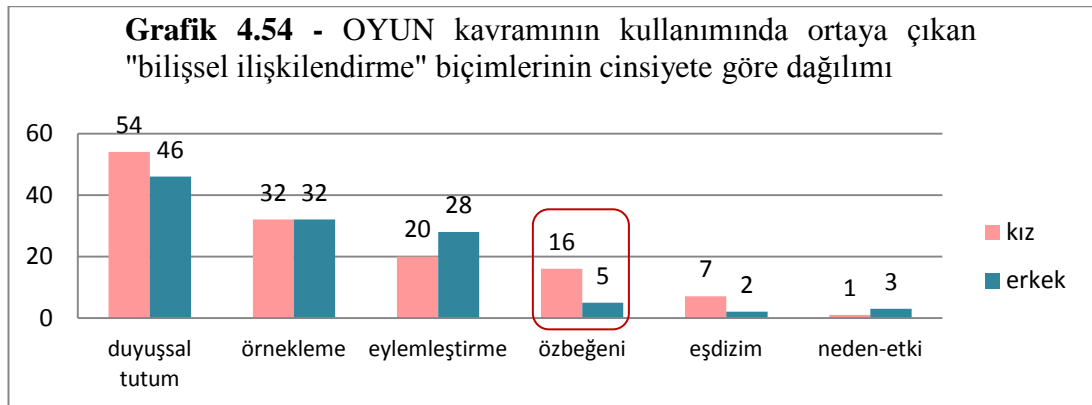
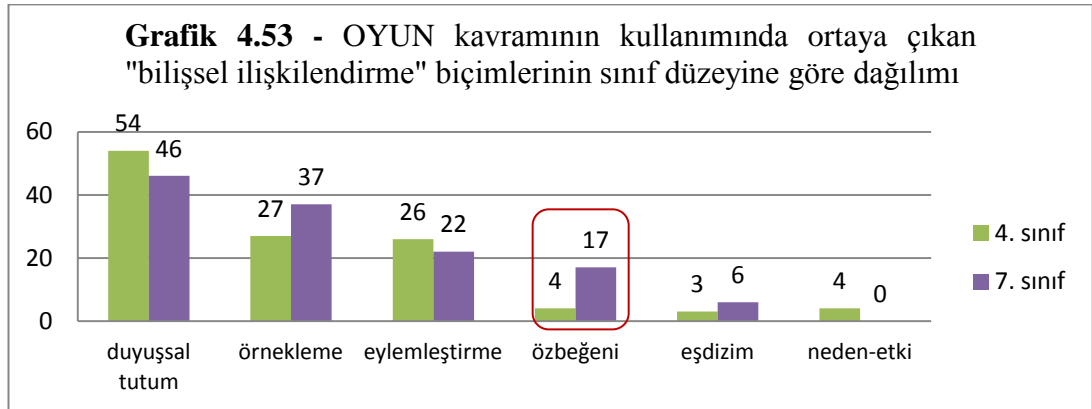
Tablo 4.33 ve Grafik 4.52 incelendiğinde şu sonuçlara ulaşılmaktadır:

- OYUN kavramının tümce içinde kullanımı sırasında ortaya çıkan “bilişsel ilişkilendirme” biçimlerinden en yüksek orana “duyuşsal tutum” içeren kullanım sahiptir. “Duyuşsal tutum”, bu araştırmaya konu olan yedi kavramdan üçünün kullanımsal görünümünde belirgin olarak öne çıkmaktadır (RENK, KOKU ve OYUN). Diğer kavramlarda bu oran görece çok azdır. Bu sonuç, algısal kavramların (RENK; KOKU) ve OYUN kavramının içeriklendirilmesinde “duyuşsal tutum”un oldukça etkili olduğunu göstermektedir.

OYUN kavramında öne çıkan “duyuşsal tutum”un niteliği Tablo 4.34’le birlikte ayrıntılandırılacaktır.

- “Duyuşsal tutum” içeren kullanımdan sonra öne çıkan diğer “bilişsel ilişkilendirme” biçimleri, “örnekleme” ve “eylemeleştirme”dir. “Örnekleme” ve “eylemeleştirme”ye dayalı kullanım, hemen hemen tüm kavramlarda en çok kullanılan “bilişsel ilişkilendirme” biçimleridir.
- OYUN kavramının “sözcüksel görünüm”lerinin %76’sı *oyun oynamak* kullanımına işaret ettiği için (bkz. Grafik 4.49) “bilişsel ilişkilendirme” biçimlerinden “eylemeleştirme”ye dayalı kullanımın da öne çıkacağı beklenmektedir. Ancak Tablo 4.33’te ve Grafik 4.52’de de görüldüğü gibi “eylemeleştirme” görece ortalama bir kullanım oranına sahiptir.

Grafik 4.53 ve 4.54’te ise OYUN kavramının kullanımı sırasında ortaya çıkan “bilişsel ilişkilendirme” biçimlerine dayalı görünümlerin sınıf düzeyi ve cinsiyet bakımından dağılımına yer verilmektedir:

- Grafik 4.53 ve 4.54, OYUN kavramının kullanımı sırasında ortaya çıkan “bilişsel ilişkilendirmeler”e dayalı kullanım biçimlerinden “özbeğeni” içeren kullanımın çoğunlukla 7. sınıf düzeyindeki kız öğrenciler tarafından kullanıldığını göstermektedir. Bu sonuç, diğer kavramlarda elde edilen sonuçlarla örtüşmektedir.
- Ayrıca OYUN kavramının kullanımıyla ilgili olarak veritabanında 9 kez görülen “eşdizim-birlikte görülme”ye dayalı kullanımın 7’sinin kız öğrenciler tarafından oluşturulduğu dikkat çekmektedir.
- “Örnekleme”ye dayalı kullanımın 7. sınıf düzeyinde; “eylemleştirme”ye dayalı kullanımın da erkek öğrencilerde kısmen daha fazla olduğu görülmektedir.
- Son olarak OYUN kavramında “neden-etki ilişkisi”ne dayalı kullanıma yalnızca 4. sınıf düzeyindeki öğrenciler yer vermişlerdir.

Yukarıdaki bulgularla OYUN kavramının sınıf düzeyine ve cinsiyete göre en belirgin farklılık gösterdiği “bilişsel ilişkilendirme” biçiminin “özbeğeni” içeren kullanım olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

Duyuşsal kullanım: OYUN kavramının tümce içinde kullanımı sırasında ortaya çıkan “bilişsel ilişkilendirme” biçimlerinden en yüksek orana sahip “duyuşsa tutum” içeren kullanım, 11 farklı “sözcüksel görünüm” sergilemektedir. Bunlardan 9’u *olumlu*, 2’si *olumsuz* duyuşsal etki içermektedir. OYUN kavramına karşı geliştirilen *olumlu* ve *olumsuz* “duyuşsal tutum” oranları şöyledir:

Olumlu duyuşsal tutum: 94 (%94)

Olumsuz duyuşsa tutum: 6 (%6)

Bu rakamlar, katılımcı öğrencilerin OYUN kavramını, “olumlu duyuşsal tutum”un etkisi altında içeriklendirdiklerini ve dolayısıyla “olumlu duyuşsal tutum” içeren ifadeler ürettiklerini göstermektedir.

OYUN kavramının kullanımı sırasında geliştirilen “duyuşsal tutum”un niteliğine/içeriğine ilişkin diğer bilgiler Tablo 4.34’te görülmektedir:

Tablo 4.34 – OYUN kavramının kullanıldığı “duyuşsal tutum” içeren ifadeler

<i>duyuşsal tutum ifadeleri</i>	<i>toplam</i>	<i>4. sınıf</i>	<i>7. sınıf</i>	<i>fark</i>	<i>kız</i>	<i>erkek</i>	<i>fark</i>
sevmek	53	26	27	1	28	25	3
güzel	12	9	3	6	4	8	4
eğlenceli	10	7	3	4	9	1	8
zevkli	6	2	4	2	2	4	2
sevmemek	5	3	2	1	4	1	3
en sevdiğim	4	1	3	2	2	2	0
iyi	4	2	2	0	2	2	0
bayılmak	2	1	1	0	0	2	2
mutlu olmak	2	1	1	0	2	0	2
hoşa gitmek	1	1	0	1	1	0	1
sıkıcı	1	1	0	1	0	1	1
<i>toplam</i>	<i>100</i>	<i>54</i>	<i>46</i>	<i>8</i>	<i>54</i>	<i>46</i>	<i>8</i>

Tablo 4.34, en çok kullanılan “duyuşsal tutum” ifadesinin *sevmek* olduğunu göstermektedir. Diğer öne çıkan kullanımsal ifadeler ise *güzel*, *eğlenceli* ve *zevklidir*.

Eşdizimsel kullanım: OYUN kavramının kullanımsal veritabanında birlikte görüldüğü eşdizimsel görünümeler Tablo 4.35’te sunulmaktadır. Buna göre OYUN kavramının birlikte görüldüğü kavramlar ve kavram birleşimleri, *stres atmak*, *ebe*, *hile*, *çocukça oyun*, *oyun yaşı*, *takım oyunu* ve *oyun hamurudur*.

Tablo 4.35 – OYUN kavramının kullanıldığı “eşdizimsel” ifadeler

<i>eşdizimsel görünümler</i>	<i>toplam</i>	<i>4. sınıf</i>	<i>7. sınıf</i>	<i>fark</i>	<i>kız</i>	<i>erkek</i>	<i>fark</i>
oyun-stres atmak	2	0	2	2	2	0	2
takım oyunu	2	0	2	2	2	0	2
oyun hamuru	1	1	0	1	0	1	1
oyun yaşı	1	0	1	1	1	0	1
oyun-çocukça	1	0	1	1	1	0	1
oyun-ebe	1	1	0	1	0	1	1
oyun-hile	1	1	0	1	1	0	1
<i>toplam</i>	9	3	6	3	7	2	5

Tablo 4.35’te “eşdizim-birlikte görülme”ye dayalı ifadelerin büyük oranda kız öğrenciler tarafından oluşturulduğu dikkat çekmektedir.

ÖZETLE;

- ✓ OYUN kavramında *saklambaç* örneği “ilkörnek/öntip” olarak belirginleşmekte;
- ✓ OYUN kavramının öne çıkan özellikleri *eğlence* içermesi ve *kurallarının* olmasıdır.
- ✓ OYUN kavramının öne çıkan özellikleri, sözlüksel karşılığı ile örtüşmektedir.
- ✓ OYUN kavramı, genellikle bir eylemsel sunum içinde sözcükleştirilmekte;
- ✓ OYUN kavramı, çoğunlukla “olumlu duyuşsal tutum” etkisi altında kullanılmaktadır.

“Duyuşsal tutum” ve “eşdizimlilik” içeren kullanımlardan şu özet ifadelere ulaşılmaktadır:

- OYUN *eğlencelidir, zevklidir, güzeldir.*
- OYUN oynanınca *mutlu olunur.*
- OYUN *stres atmaya yardımcı olur.*
- OYUNun *yaşı vardır.*
- OYUNlar arasında *çocukça oyunlar vardır.*
- OYUNların kimi *kız* oyunu kimi de *erkek* oyunu olarak değerlendirilir.

4.6 KOKU

4.6.1 KOKU kavramı “örnek” belirleme sonuçları

Araştırma grubunda yer alan öğrencilerden ilk düşündükleri beş KOKU örneğini sırasıyla yazmaları istendiğinde, sıklık dağılımına göre aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır. Öğrenciler, “örnek” çeşidi olarak toplam 194 ilişkili kavram yazmışlardır. Bu çerçevede KOKU, “örnek” veritabanında gözlenen en yüksek girdi çeşidine sahip kavram olarak dikkat çekmektedir. Başka bir ifadeyle, katılımcı öğrencilerin KOKU kavramı “örnek” sormacasında yazdıkları kavramlar, çok çeşitli bir içerik sergilemektedir. Aşağıdaki tabloda KOKU kavramı “örnek” veritabanında en az 10 kez görülen birimler yer almaktadır:

Tablo 4.36 – KOKU kavramına verilen “örnek”lerin dağılımı

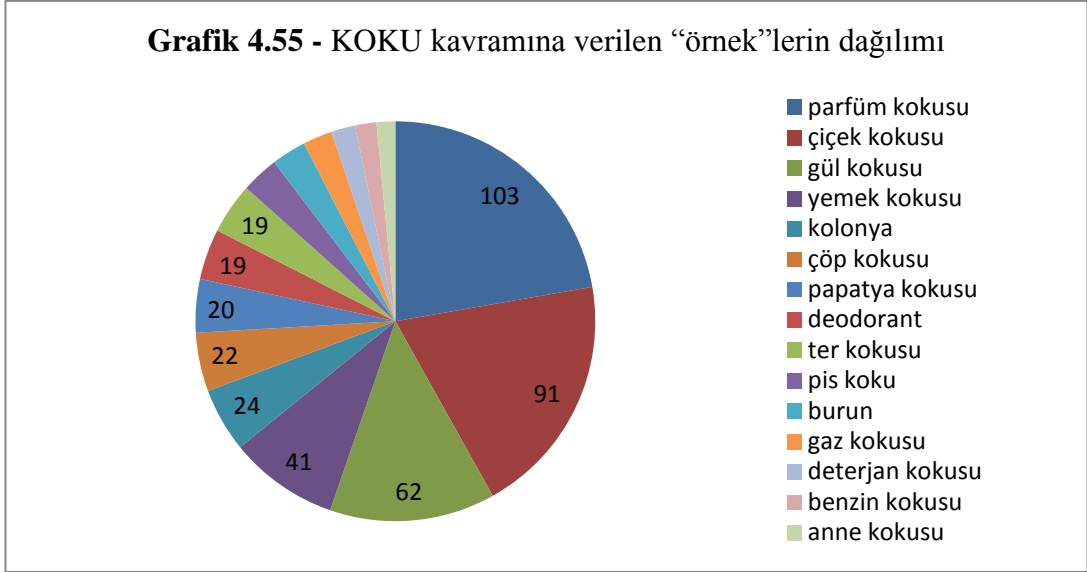
<i>örnekler</i>	<i>toplam</i>	<i>4. sınıf</i>	<i>7. sınıf</i>	<i>fark</i>	<i>kız</i>	<i>erkek</i>	<i>fark</i>
parfüm kokusu	103	39	64	25	63	40	23
çiçek kokusu	91	44	47	3	56	35	21
gül kokusu	62	34	28	6	40	22	18
yemek kokusu	41	13	28	15	19	22	3
kolonya	24	10	14	4	15	9	6
çöp kokusu	22	14	8	6	11	11	0
papatya kokusu	20	12	8	4	12	8	4
deodorant	19	8	11	3	12	7	5
ter kokusu	19	5	14	9	5	14	9
pis koku	14	11	3	8	4	10	6
burun	13	2	11	9	12	1	11
gaz kokusu	11	11	0	11	1	10	9

(Tamamı için bkz. EK 21)

Tablo 4.36’ya ve Grafik 4.55’e bakıldığında şu sonuçlara ulaşılmaktadır:

- KOKU kavramı “örnek” veritabanında, en sık görülen “örnek” 103 kez kullanılan *parfüm kokusudur*.

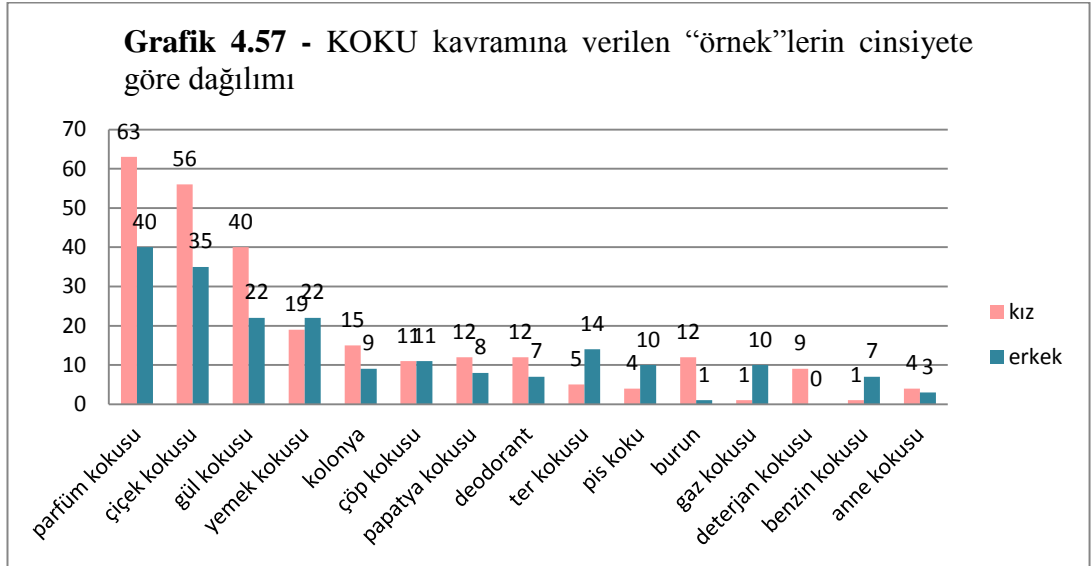
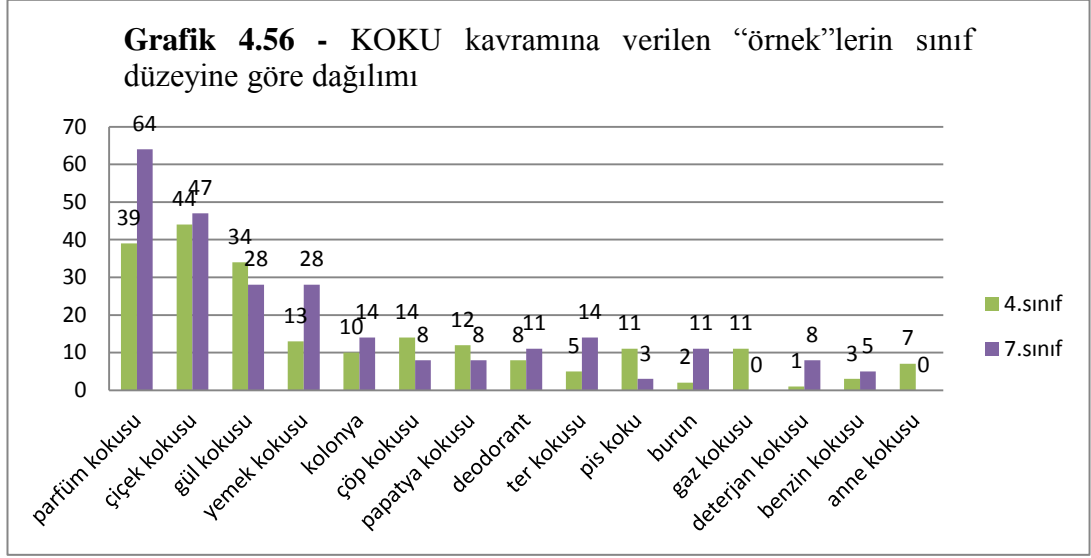
Grafik 4.55 - KOKU kavramına verilen “örnek”lerin dağılımı

- *Parfüm kokusundan sonra en sık verilen örnekler çiçek kokusu, gül kokusu ve yemek kokusudur.*
- *En az 10 kez görülen örnekler 5 kategoride değerlendirilebilir: 1- parfüm, deodorant ve kolonya kokusu; 2- çiçek kokuları, 3-yemek kokusu, 4-çöp kokusu, 5- ter kokusu.*
- *Örnek niteliğinde olmayan, ancak KOKU kavramıyla ilişkilendirilmiş burun kavramına da oldukça sık yer verildiği dikkat çekmektedir. Burun kavramı ayrıca öğrenciler tarafından KOKU kavramının “özellik”leri belirtilirken de sık sık kullanılmıştır (n:53).*
- *Verilen KOKU örnekleri arasında ilgi çeken bir örnek anne kokusudur. Bu KOKU örneği, diğer örneklere göre soyut bir gönderime ve olumlu duyuşsal etkiye sahiptir.*

KOKU kavramına verilen “örnek”lerin kimilerininin sınıf düzeyi ve cinsiyete duyarlı olduğu, kimilerininse bu değişkenler bakımından farklılık göstermediği

görülmektedir. Farklılık görülen ve görülmeyen örneklerin dağılımı Grafik 4.56'da ve 4.57'de sunulmaktadır:

Grafik 4.56 ve Grafik 4.57 incelendiğinde;

- *Parfüm kokusu, yemek kokusu ve ter kokusu* örneklerinin 7. sınıf düzeyinde daha çok görüldüğü;

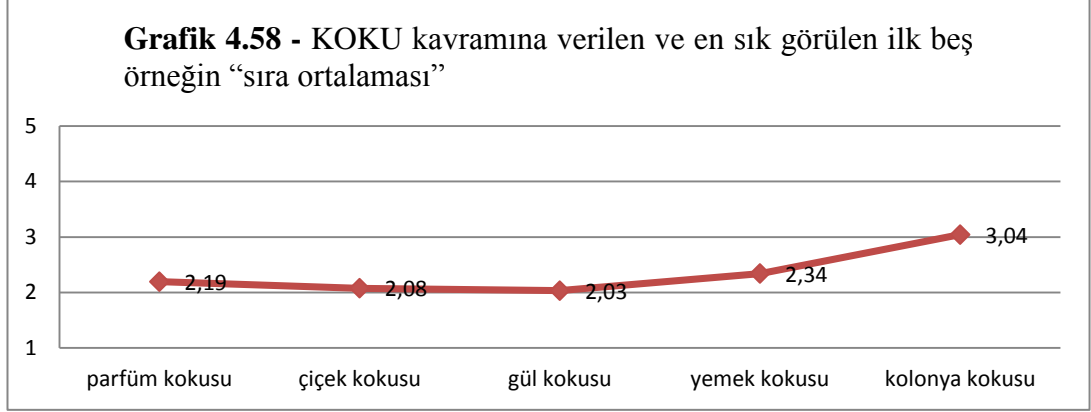
- *Pis koku, gaz kokusu ve anne kokusu* örneklerinin daha çok 4. sınıf öğrencileri tarafından yazıldığı (özellikle *gaz kokusu* ve *anne kokusu* örneklerinin yalnızca 4. sınıf öğrencilerince verildiği);
- *Parfüm kokusu, çiçek kokusu, gül kokusu ve deterjan kokusu* örneklerine oldukça dikkat çekici bir farkla kız öğrencilerin daha fazla yer verdiği (özellikle *deterjan kokusu* örneğinin yalnızca kız öğrencilerce verildiği);
- Erkek öğrencilerin *ter kokusu, pis koku ve gaz kokusu* örneklerinin üzerinde kız öğrencilere oranla daha çok durduğu;
- Son olarak “örnek” veritabanında KOKU kavramıyla birlikte kullanılan *burun* kavramının daha çok 7. sınıf düzeyindeki kız öğrenciler tarafından verildiği anlaşılmaktadır.

4.6.1.1 KOKU kavramının “ilkörnek” sıra ortalaması

KOKU kavramına verilen örneklerden en sık görülen ilk beş örneğin “sıra ortalaması” (sıra medyanı) hesaplandığında Tablo 4.37 ve Grafik 4.58’de sunulan görünüm ortaya çıkmaktadır:

Tablo 4.37 – KOKU kavramına verilen ve en sık görülen ilk beş örneğin “sıra ortalaması”

<i>KOKU</i>	<i>toplam</i>	<i>1. sırada</i>	<i>2. sırada</i>	<i>3. sırada</i>	<i>4. sırada</i>	<i>5. sırada</i>	<i>ort.sıra</i>
parfüm kokusu	103	37	28	22	13	3	2,19
çiçek kokusu	91	41	18	18	12	2	2,08
gül kokusu	62	29	15	8	7	3	2,03
yemek kokusu	41	10	15	9	6	1	2,34
kolonya	24	3	7	5	4	5	3,04

Tablo 4.37 ve Grafik 4.58,

- KOKU kavramı “örnek” veritabanında en sık görülen *parfüm kokusu* örneğinin ortalama olarak 2,19’uncu sırada; sıklık olarak ikinci sırada yer alan *çiçek kokusunun* 2,08’inci sırada; üçüncü sırada yer alan *gül kokusunun* ise 2,03’üncü sırada olduğunu göstermektedir.

Bu bulgu, *gül* ve *çiçek kokusu* örneklerinin daha sık görülen *parfüm kokusu* örneğinden daha yüksek sıra ortalamasına sahip olduklarını ortaya çıkarmaktadır. Bu araştırma grubu için *gül/çiçek kokusu* örneğinin KOKU kavramının “ilkörneği/öntipi” olma özelliği taşıdığı görülmektedir.

4.6.1.2 KOKU kavramı “örnek” veritabanına ilişkin diğer gözlemler

KOKU kavramı “örnek” veritabanındaki 194 çeşit girdinin 28’inin farklı biçimlerde “ilişkilendirilen kavramlar”dan oluştuğu görülmüştür. Bu ilişkili kavramlar aşağıdaki listede sunulmaktadır:

Liste 4.7 - KOKU kavramı “örnek” veritabanındaki “ilişkilendirilmiş” kavramlar

burun	hissetmek	karanlık	Koku filmi	SBS
algılamak	hoşlanmak	kelebek	köpük	sevinç
cıvıltı	kabus	kıl	kulak	sınav
ferahlık	kalbin atması	koklamak	mutluluk	yeşil
grip	kalbin durması	koku	nesneyi hissetmek	
Hindistan	kanmak	koku almaçları	renk	

KOKU kavramı “örnek” veritabanında görülen ve yukarıda listelenen “ilişkilendirilmiş” kavramların KOKU kavramı “örnek”lerine oranı aşağıdaki tabloda görülmektedir:

Tablo 4.38 – KOKU kavramı “örnek” veritabanındaki ilişkilendirilmiş kavramların “örnek” sayısına oranı

	<i>Girdi sayısı</i>		<i>Girdinin kullanılma sıklığı</i>	
KOKU örneği olan kavramlar	166	% 86	832	% 95
İlişkilendirilmiş kavramlar	28	% 14	40	% 5

Bu tablo, KOKU kavramıyla ilişkilendirilerek “örnek” sormacasına yazılan ve çoğu zaman KOKU “örnek”lerine “doğrudan ya da dolaylı erişim sağlanamayan” kavram sayısının 28 (%14); bu kavramların yinelenme sıklığının ise 40 (%5) olduğunu göstermektedir. Buna göre KOKU kavramı “örnek” veritabanında görülen ilişkilendirilmiş kavramların hem sayısı hem de yinelenme sıklığı görece düşüktür. Dolayısıyla öğrenciler tarafından yazılan kavramların % 86’sı KOKU örneğidir.

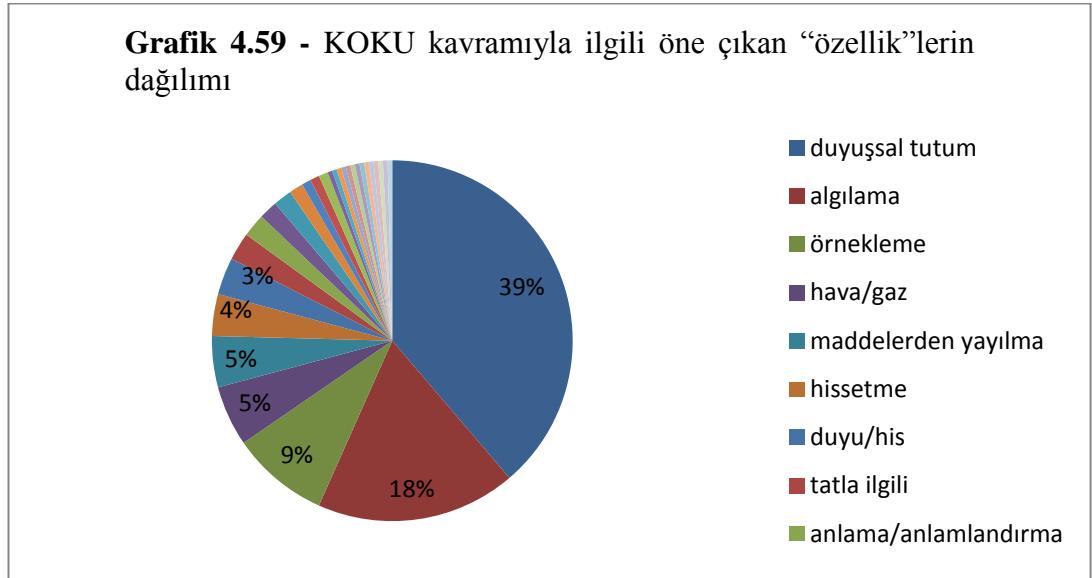
4.6.2 KOKU kavramı “özellik” belirleme sonuçları

Araştırma çerçevesinde KOKU kavramıyla ilgili ulaşılan “özellik”lere Tablo 4.39’da ve Grafik 4.59’da yer verilmektedir:

Tablo 4.39 – KOKU kavramıyla ilgili öne çıkan “özellik”ler

özellikler	toplam	4. sınıf	7. sınıf	fark	kız	erkek	fark
duyuşsal tutum	93	40	53	13	48	45	3
algılama	43	24	19	5	28	15	13
örnekleme	21	11	10	1	13	8	5
hava/gaz	13	5	8	3	5	8	3
maddelerden yayılma	11	6	5	1	4	7	3
hissetme	9	3	6	3	6	3	3
duyu/his	8	5	3	2	5	3	2
tatla ilgili	6	2	4	2	3	3	0
anlama/anlamlandırma	5	2	3	1	1	4	3
kimlik/kişilik katma	4	0	4	4	3	1	2
madde	4	4	0	4	2	2	0
içe çekme	3	1	2	1	3	0	3
görünmeyen	2	1	1	0	2	0	2
soyut	2	0	2	2	2	0	2
tarif edilemez	2	0	2	2	2	0	2

(Tamamı için bkz. EK 22)

- Tablo 4.39’a ve Grafik 4.59’a bakıldığında KOKU kavramı için yazılan “özellik” ifadelerinin %39’unu “duyuşsal tutum”un temsil ettiği görülmektedir. Kavramın “özellik”lerinin büyük oranda “duyuşsal tutum” etkisi altında ifade etme, algısal kavramlarda öne çıkan bir durumdur.

Hatırlanacağı gibi “özellik” veritabanı çözümleme sonuçlarına göre RENK kavramında da “duyuşsal tutum” ilk sırada yer almaktaydı (% 41). KOKU kavramında da “duyuşsal tutum”un kavrama özgü “özellik”lerin önüne geçtiği görülmektedir.

(“Özellik” veritabanında KOKU kavramına karşı geliştirilen “duyuşsal tutum”un *olumlu*, *olumsuz* ve *yansız* olmak üzere üç farklı nitelik taşıdığı Tablo 4.40’ta ve Grafik 4.60’ta gösterilmektedir.)

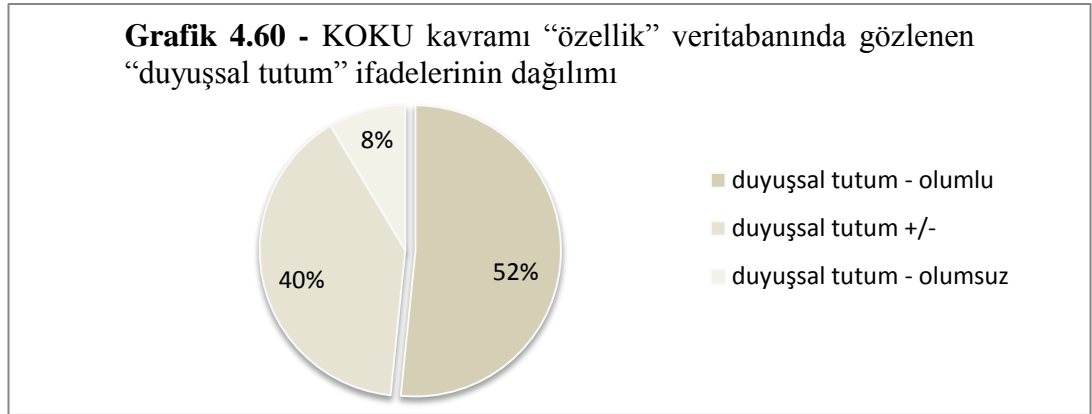
- KOKU kavramına ilişkin öne çıkan diğer bir “özellik”se *algılamadır*. Algısal bir kavram olan KOKUda bu özelliğin öne çıkması beklenen bir sonuçtur.
- “Örnekleme”nin KOKU kavramı “özellik” veritabanında %9 oranında (n:21) bir paydaya sahip olduğu gözlenmektedir. “Özellik”lerin kimi zaman düşük, kimi zaman da oldukça yüksek oranlarla “örnekleme” yoluyla ifade edilmesi, araştırmadaki tüm kavramlarda görülen bir kavramlaştırma özelliği olarak dikkat çekmektedir.
- Diğer “özellik”ler çerçevesinde KOKU,
 - *hava/gaz olduğu*,
 - *maddelerden yayıldığı*,
 - *hissedildiği*,
 - *bir duyu/his olduğu*,
 - *tatla ilgili olduğu*,
 - *anlamaya/anlamlandırmaya yaradığı ve*
 - *kimlik/kişilik kattığı* yönünde içeriklendirilmektedir.

- Son olarak Tablo 4.39’da “duyuşsal tutum” a 7. sınıf öğrencilerince, *algılama* özelliğine ise kız öğrencilerce daha çok yer verildiği görülmektedir. Diğer özelliklerde *sınıf düzeyi* ve *cinsiyet* bakımından dikkate değer farklılıkların olmadığı gözlenmektedir.

Duyuşsal tutum: “Özellik” veritabanında %39 oranında bir paydaya sahip olan ve KOKU kavramına karşı geliştirilen “duyuşsal tutum” un *olumlu/yansız/olumsuz* olma bakımından niteliği, Tablo 4.40’ ta ve Grafik 4.60’ ta sunulmaktadır:

Tablo 4.40 – KOKU kavramı “özellik” veritabanında gözlenen “duyuşsal tutum” ifadelerinin dağılımı

<i>duyuşsal tutum</i>	<i>toplam</i>	<i>4. sınıf</i>	<i>7. sınıf</i>	<i>fark</i>	<i>kız</i>	<i>erkek</i>	<i>fark</i>
duyuşsal tutum - olumlu	48	27	21	6	22	26	4
duyuşsal tutum-yansız (+/-)	37	9	28	19	23	14	9
duyuşsal tutum - olumsuz	8	4	4	0	3	5	2

Tablo 4.40’ ta ve Grafik 4.60’ ta “olumlu duyuşsal tutum” un %52 ile en yüksek orana sahip olduğu görülmektedir. Ne olumlu ne de olumsuz denebilecek bir tutumla “*bazı kokular güzel, bazı kokular kötü*” gibi duyuşsal içerikli ifadelerle KOKU nun özelliklerini sunma oranı %40’ tır. “Olumsuz duyuşsal tutum” geliştirme oranı ise %8’ dir. Buradan yola çıkarak katılımcı öğrenciler tarafından KOKU kavramına karşı geliştirilen “duyuşsal tutum” un büyük oranda *olumlu* olduğu söylenebilir.

Çağrışımsal Anlam: KOKU kavramına yönelik yazılmış 200 “özellik” ifadesinden 10 tanesi “çağrışımsal” anlam düzeyinde sunulmuştur. Bunlar aşağıdaki örnek kullanım tablosunda gösterilmektedir:

Örnek kullanım 4.10- KOKU kavramı “özellik” veritabanındaki “çağrışımsal” anlamlı “özellik” ifadeleri

öğr.	okul	cinsiyet	sınıf	özellik
11	Özel İÖÖ I	e	4	burnumuzda tek <i>konusabilen</i> şeydir
135	Özel İÖÖ I	e	7	etrafımızı <i>anlamamızı</i> kolaylaştıran bir etken
136	Özel İÖÖ I	e	7	hayatı <i>anlamlandırın</i> başka bir şey
137	Özel İÖÖ I	k	7	her cismin yüzlerce <i>kimliğinden</i> biri de kokusudur
141	Özel İÖÖ I	k	7	varlıkları <i>birbirinden ayıran</i> şeylerden biri
144	Özel İÖÖ I	e	7	kokular <i>kişiliği</i> tarif eder
147	Özel İÖÖ I	k	7	insanın başkalarını <i>tanımasını</i> sağlayan bir şey
165	MEB İÖÖ II	k	7	kalbimin durması
178	MEB İÖÖ II	e	7	nefes alamamak
188	MEB İÖÖ III	k	7	öyle kokular vardır ki insanı alır <i>başka yerlere götürür</i>

Örnek kullanım 4.10’da görüldüğü gibi, KOKU kavramının *anlamaya/ anlamlandırmaya* yaradığı; *kimlik/kişilik kattığı*; *tanımaya* yaradığı yönünde özellikleri ifade edilmektedir.

Bu özelliklerden birkaçı RENK kavramında öne çıkan çağrışımsal anlamlı “özellik”lerle örtüşmektedir:

Algısal nitelikte olan RENK kavramının; - *tanımlama / ifade etme/belirtme*,
- *anlam katma* gibi “özellik”leri;

Yine algısal olan KOKU kavramının; - *anlama / anlamlandırma*,
- *tanıma*,
- *kimlik/kişilik katma* gibi “özellik”leri

benzer işlevlere işaret etmektedir.

Burun: KOKU kavramı “özellik” veritabanındaki “özellik”lerin ¼’ü “*burunla alma; algılama; burna gelme; burundan geçme*” gibi nitelikler vurgulanarak ifade edilmiştir (n:53).

4.6.3 KOKU kavramının “kullanım” düzlemindeki görünümüleri

KOKU kavramı bu bölümde ilk olarak kavramın kullanımına özgü “sözcüksel görünüm”ler açısından; daha sonra “bilişsel ilişkilendirme” biçimlerinin kullanımsal düzlemdeki görünümüleri açısından ele alınacaktır.

4.6.3.1 KOKU kavramının kullanımında ortaya çıkan “sözcüksel görünüm”ler

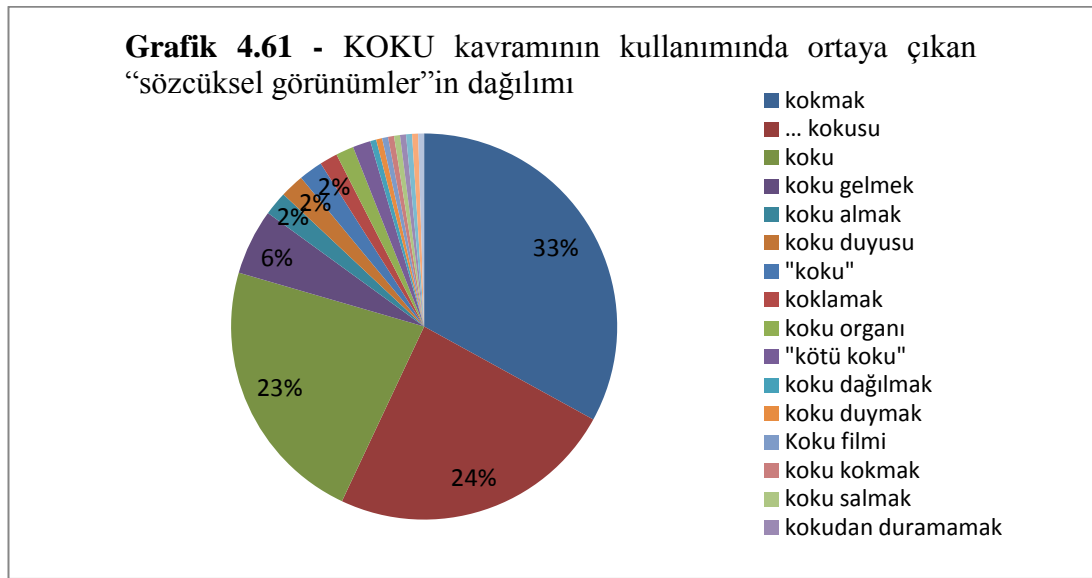
Veritabanında KOKU kavramının kullanımı sırasında ortaya çıkan “sözcüksel görünüm”ler Tablo 4.41’de ve Grafik 4.61’de sunulmaktadır:

Tablo 4.41 – KOKU kavramının kullanımında ortaya çıkan “sözcüksel görünüm”ler

<i>sözcüksel görünüm</i>	<i>toplam</i>	<i>4. sınıf</i>	<i>7. sınıf</i>	<i>fark</i>	<i>kız</i>	<i>erkek</i>	<i>fark</i>
kokmak	66	33	33	0	26	40	14
... kokusu	48	23	25	2	29	19	10
koku	45	22	23	1	24	21	3
koku gelmek	11	4	7	3	10	1	9
koku almak	4	3	1	2	3	1	2
koku duyusu	4	3	1	2	3	1	2
‘koku’	4	3	1	2	2	2	0
koklamak	3	2	1	1	0	3	3
koku organı	3	1	2	1	2	1	1
‘kötü koku’ gelmesi/alma	3	1	2	1	1	2	1
koku dağılmak	1	0	1	1	0	1	1
koku duymak	1	1	0	1	0	1	1
Koku filmi	1	0	1	1	0	1	1

Tablo 4.41 (devamı) – KOKU kavramının kullanımında ortaya çıkan “sözcüksel görünümler”

<i>sözcüksel görünümler</i>	<i>toplam</i>	<i>4. sınıf</i>	<i>7. sınıf</i>	<i>fark</i>	<i>kız</i>	<i>erkek</i>	<i>fark</i>
koku kokmak	1	1	0	1	0	1	1
koku salmak	1	1	0	1	0	1	1
kokudan duramamak	1	0	1	1	1	0	1
kokulu	1	1	0	1	0	1	1
kokunun yayılması	1	0	1	1	1	0	1
kokutmak	1	0	1	1	1	0	1

- KOKU kavramının en çok kullanıldığı sözcükleşme biçimleri *kokmak*, ... *kokusu* ve *kokudur*.
- KOKU kavramının tüm “sözcüksel görünümler”i içinden (19 tür), 12 tanesi bir eylemle birlikte sözcükleştirilmiştir. Bunlar; *kokmak*, *koku gelmek*, *koku almak*, *koklamak*, *kokunun dağılması*, *koku duymak*, *koku kokmak*, *koku salmak*, *kokudan duramamak*, ‘*kötü koku*’ almak, *kokunun yayılması* ve *kokutmaktır*. Dolayısıyla KOKU kavramının “sözcüksel görünümler”inin %61’inin eylemlerle/eylemleştirmeye kurulduğu görülmektedir.

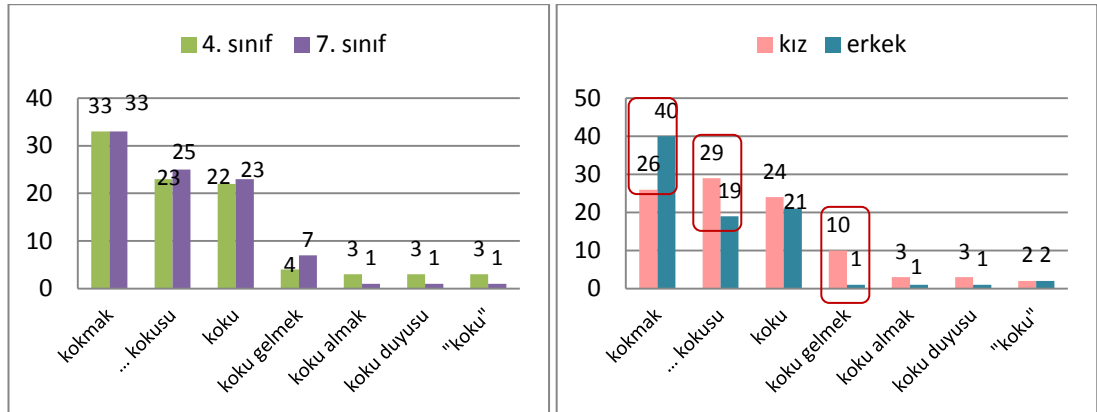
- “Sözcüksel görünümler”den üç tanesi (... kokusu, koku ve kokulu) adlı sözcüksel biçimlerdir.

Ayrıca;

- *koku duyusu* ve *koku organı* gibi kalıplaşmış eşdizimsel görünümlerle;
- çağrışımsal anlamda kullanılan ‘*kötü koku*’ almak / (*burnuna*) ‘*kötü koku*’ gelmesi gibi kullanımlarla;
- “*Koku*” filmiyle ilişkilendirilmiş bir kullanımla;
- parfüm anlamında ‘*koku*’ kullanımıyla KOKU kavramının sözcükleşme biçimleri çok çeşitli bir görünüm sergilemektedir.

Grafik 4.62’de ise KOKU kavramının kullanımı sırasında ortaya çıkan “sözcüksel görünümler”in sınıf düzeyi ve cinsiyet bakımından dağılımına yer verilmektedir:

Grafik 4.62 - KOKU kavramının kullanımında ortaya çıkan “sözcüksel görünümler”in sınıf düzeyine ve cinsiyete göre dağılımı

Grafik 4.62 incelendiğinde, KOKU kavramının kullanıldığı “sözcüksel görünümler”in sınıf düzeyine göre dikkate değer bir farklılık göstermediği; ancak cinsiyete göre kimi farklılıkların olduğu görülmektedir.

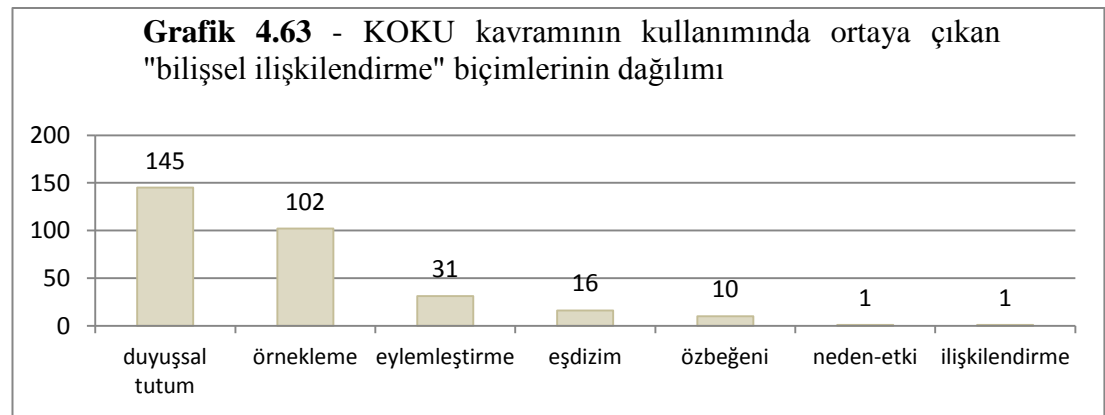
Kız öğrencilerin ...kokusu ve koku gelmek sözcüksel görünümüne; erkek öğrencilerinse kokmak sözcüksel görünümüne daha çok yer verdikleri gözlenmektedir.

4.6.3.2 KOKU kavramının kullanımında ortaya çıkan “bilişsel ilişkilendirme” biçimlerine dayalı görünüm

KOKU kavramının kullanımı sırasında ortaya çıkan “bilişsel ilişkilendirme” biçimlerine dayalı görünüm, Tablo 4.42’de ve Grafik 4.63’de sunulmaktadır:

Tablo 4.42 – KOKU kavramının kullanımında ortaya çıkan “bilişsel ilişkilendirme” biçimleri

<i>bilişsel ilişkilendirme türü</i>	toplam	4. sınıf	7. sınıf	fark	kız	erkek	fark
duyuşsal tutum	145	75	70	5	77	68	9
örnekleme	102	47	55	8	60	42	18
eylemleştirme	31	23	8	15	13	18	5
eşdizim	16	8	8	0	10	6	4
özbeğeni	10	3	7	4	7	3	4
neden-etki	1	1	0	1	0	1	1
ilişkilendirme	1	0	1	1	0	1	1

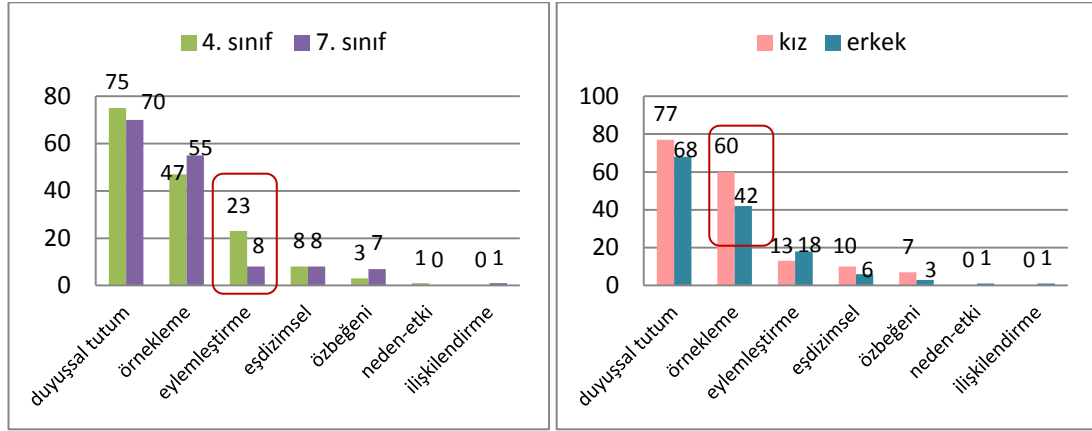

Tablo 4.42 ve Grafik 4.63 incelendiğinde şu sonuçlara ulaşılmaktadır:

- KOKU kavramının tümce içinde kullanımı sırasında ortaya çıkan “bilişsel ilişkilendirme” biçimlerinden en yüksek orana “duyuşsa tutum” içeren kullanım sahiptir. “Duyuşsal tutum”, algısal kavramlarda belirgin bir görünümdür; bu çerçevede hem “özellik” veritabanında hem de “kullanımsal” görünümlerde KOKU kavramına karşı bir “duyuşsal tutum” geliştirmenin öne çıktığı görülmektedir.
- KOKU kavramının kullanıldığı diğer “bilişsel ilişkilendirme” biçimleri, “örnekleme” ve “eylemleştirme”dir. “Örnekleme”ye dayalı kullanım, hemen hemen tüm kavramlarda en çok kullanılan “bilişsel ilişkilendirme” biçimlerinden biridir. KOKU kavramında da yüksek bir kullanım sıklığına sahiptir. “Eylemleştirme” ise araştırmaya konu olan diğer kavramlara göre KOKU kavramında daha az bir paydaya sahiptir. Bunlar dışındaki “bilişsel ilişkilendirme” biçimlerine dayalı görünümlerse, “eşdizim-birlikte görülme ilişkisi”, “özbeğeni” ve “ilişkilendirme”dir.

Grafik 4.64’te KOKU kavramının kullanımı sırasında ortaya çıkan “bilişsel ilişkilendirme” biçimlerine dayalı görünümlerin sınıf düzeyi ve cinsiyet bakımından dağılımına yer verilmektedir:

Grafik 4.64 - KOKU kavramının kullanımında ortaya çıkan "bilişsel ilişkilendirme" biçimlerinin sınıf düzeyine ve cinsiyete göre dağılımı

Grafik 4.64'e göre, KOKU kavramının sınıf düzeyine ve cinsiyete göre en belirgin farklılık gösterdiği "bilişsel ilişkilendirme" biçimleri, "eylemleştirmeye"ye dayalı kullanım ile "örnekleme"ye dayalı kullanımdır. Bunlardan "eylemleştirmeye"nin çoğunlukla 4. sınıf düzeyindeki öğrenciler tarafından; "örnekleme"ninse dikkat çeken bir farkla kız öğrenciler tarafından daha sık kullanıldığı görülmektedir.

Duyuşsal kullanım: KOKU kavramının tümce içinde kullanımı sırasında ortaya çıkan "bilişsel ilişkilendirme" biçimlerinden en yüksek orana sahip "duyuşsal tutum" içeren kullanım kendi içinde farklı nitelikler taşımaktadır. Bunlardan büyük bir çoğunluğu *olumlu*, bir kısmı *olumsuz*, geriye kalanlar ise *yansız (+/-)*dir. KOKU kavramına karşı geliştirilen "duyuşsal tutum"un niteliğine/içeriğine ilişkin ayrıntılı bilgiler Tablo 4.43'te gösterilmektedir:

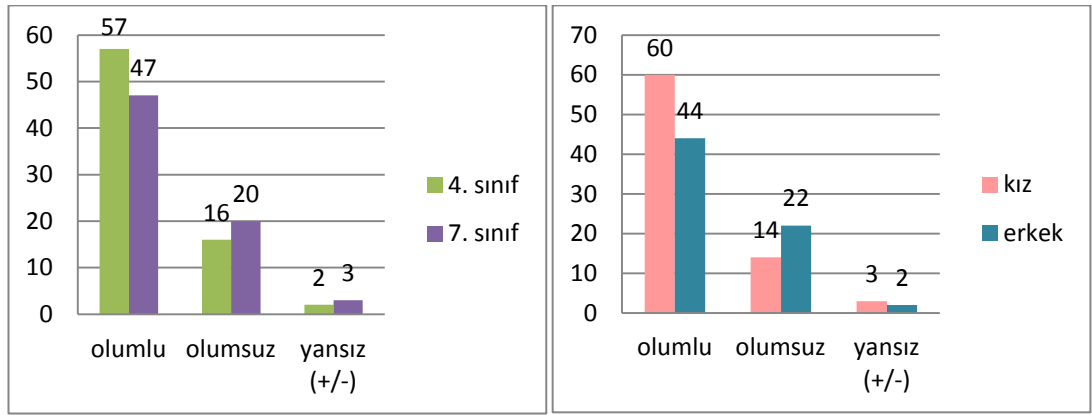
Tablo 4.43 – KOKU kavramının kullanıldığı "duyuşsal tutum" içeren ifadeler

Duyuşsal tutum	toplam	4. sınıf	7. sınıf	fark	kız	erkek	fark
olumlu	104	57	47	10	60	44	16
olumsuz	36	16	20	4	14	22	8
yansız (+/-)	5	2	3	1	3	2	1

Tablo 4.43 incelendiğinde “duyuşsal tutum” içeren ifadelerden *olumlu* olanların %72, *olumsuz* olanların %25, *yansız (+/-)* olanlarınsa %3 oranında olduğu görölmektedir. Bu rakamlar, katılımcı öğrencilerin KOKU kavramını genellikle “olumlu duyuşsal tutum”un etkisi altında içeriklendirdiklerini ve dolayısıyla daha çok “olumlu duyuşsal tutum” içeren ifadeler ürettiklerini göstermektedir.

KOKU kavramı “kullanım” veritabanındaki "duyuşsal tutum" içeren ifadelerin sınıf düzeyine ve cinsiyete göre dağılımı ise Grafik 4.65’te yer almaktadır:

Grafik 4.65 – KOKU kavramı “kullanım” veritabanındaki "duyuşsal tutum" içeren ifadelerin sınıf düzeyine ve cinsiyete göre dağılımı

Grafik 4.65, “duyuşsal tutum” ifadelerinden *olumlu* olanlarına çoğunlukla 4. sınıf düzeyindeki öğrencilerle kız öğrencilerin yer verdiğini; *olumsuz* duyuşsal tutum ifadelerinin de erkek öğrenciler tarafından daha çok kullanıldığını göstermektedir.

KOKU kavramı “kullanım” veritabanında “duyuşsal tutum”a işaret eden kavramlar aşağıda listelenmektedir:

Liste 4.8– KOKU kavramı “kullanım” veritabanındaki “duyuşsal tutum” ifadeleri

güzel	mis	bayılmak	keskin	pis
en güzel	nefis	etkile(n)mek	ne biçim	kötü
sevmek	iyi	dayanamamak	rahatsız olmak	iğrenç
en sevdiğim			sevmemek	

Eşdizimsel Görünümler: Veritabanında KOKU kavramının genellikle birlikte görüldüğü eşdizimsel kullanımlar, *koku duyusu*, *koku organ* ve *koku-tanınmak* ilişkisidir. Bunlar ve diğer sık kullanılan eşdizimsel görünümler Liste 4.9’da sunulmaktadır:

Liste 4.9 – KOKU kavramının birlikte görüldüğü “eşdizimsel” kullanımlar

koku duyusu	burunda tütme	kokulu mum	koku - tanı(n)mak
koku organı	“kötü koku” almak	keskin koku	“kokulara son!”

Örnekleme dayalı kullanım: KOKU kavramının katılımcı öğrenciler tarafından tümce içinde kullanılmasıyla oluşan “kullanım” veritabanında, tümcelerin büyük bir kısmının “örnekleme”ye dayalı kurgulandığı görülmektedir (n:102). Öğrenciler, hem “örnek” yazmaları istendiğinde hem de KOKU kavramını “tümce” içinde kullanmaları istendiğinde bu örneklere yer vermişlerdir:

Liste 4.10 – KOKU kavramı “kullanım” veritabanında geçen “örnekler”

anne kokusu	çiçek kokusu	evrenin kokusu	kolonya kokusu	duman kokusu
baba kokusu	gül kokusu	doğa kokusu	parfüm kokusu	ayak kokusu
bebek kokusu	karanfil kokusu	yaş ağaç kokusu	hac kokusu	gaz kokusu
börek kokusu	lavanta kokusu	nane kokusu	deterjan kokusu	ter kokusu
yemek kokusu	menekşe kokusu	araba kokusu	sabun kokusu	

Liste 4.10’da görülen örneklerden *çiçek* ve türlerine ilişkin kokularla *parfüm* türü kokuların kız öğrenciler; *yemek kokusunun* da erkek öğrenciler tarafından daha çok kullanıldığı gözlenmiştir.

ÖZETLE;

- ✓ KOKU kavramında *çiçek/gül kokusunun* “ilkörnek/öntip” olarak belirginleştiği;
- ✓ KOKU kavramının genellikle bir eylemsel sunum içinde sözcükleştirildiği;
- ✓ KOKU kavramının “özellik”lerinden *algılamının* öne çıktığı;
- ✓ KOKU kavramının çoğunlukla “olumlu duyuşsal tutum” etkisi altında kullanıldığı gözlenmiştir.

Ayrıca katılımcı öğrencilerin “duyuşsal tutum” ve “eşdizimlilik” içeren kullanımlardan şu özet ifadelerine ulaşılmaktadır:

- KOKU *koku almakla ilgili bir duyu/histir; fakat tatla da ilgilidir.*
- KOKU *güzeldir; en güzel kokuyorsa anne kokusudur.*
- *Çiçekler mis; yemekler nefis kokar.*
- KOKU *kimlik/kişilik katar; hayatı anlamaya yarar.*
- *Özlenenler burunda tüter.*
- *Kimi KOKUlar, insanı alıp başka yerlere götürür.*
- *Kimi zaman da insanın burnuna 'kötü koku'lar gelebilir.*
- *İnsanlık kötü kokulara da çare bulmuştur: ...yla kokulara son!*

4.7 YOL

4.7.1 YOL kavramı “ilkörnek” belirleme sonuçları

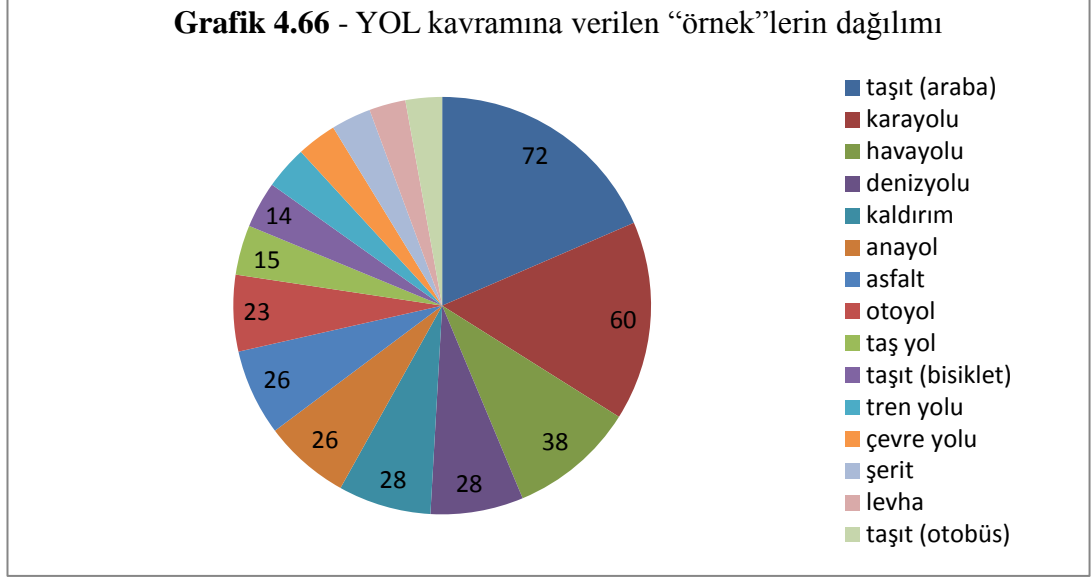
Araştırma grubunda yer alan öğrencilerden ilk düşündükleri beş YOL örneğini sırasıyla yazmaları istendiğinde, sıklık dağılımına göre aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır. Öğrenciler, “örnek” çeşidi olarak toplam 165 ilişkili kavram yazmışlardır. Dolayısıyla katılımcı öğrencilerin YOL kavramı “örnek” sormacasında yazdıkları kavramlar, çok çeşitli bir içerik sergilemektedir.

Aşağıdaki tabloda YOL kavramı “örnek” veritabanında en az 10 kez görülen birimler sunulmaktadır:

Tablo 4.44– YOL kavramına verilen “örnek”lerin dağılımı

<i>örnekler</i>	<i>toplam</i>	<i>4. sınıf</i>	<i>7. sınıf</i>	<i>fark</i>	<i>kız</i>	<i>erkek</i>	<i>fark</i>
taşıt (araba)	72	36	36	0	46	26	20
karayolu	60	31	29	2	27	33	6
havayolu	38	25	13	12	16	22	6
denizyolu	28	17	11	6	13	15	2
kaldırım	28	17	11	6	16	12	4
anayol	26	12	14	2	11	15	4
asfalt	26	13	13	0	12	14	2
otoyol	23	13	10	3	9	14	5
taş yol	15	8	7	1	10	5	5
taşıt (bisiklet)	14	7	7	0	10	4	6
tren yolu	13	5	8	3	2	11	9
çevre yolu	12	9	3	6	3	9	6
şerit	12	7	5	2	9	3	6
levha	11	4	7	3	7	4	3
taşıt (otobüs)	11	7	4	3	8	3	5
yaya	11	6	5	1	7	4	3
trafik ışığı	10	5	5	0	7	3	4
uzun yol	10	4	6	2	6	4	2
üst geçit	10	6	4	2	8	2	6

(Tamamı için bkz. EK 25)

Tablo 4.44’e ve Grafik 4.66’ya göre;

- “Örnek” veritabanında en sık görülen birim taşıt (*araba*)dır. Fakat bu kavram YOL kavramının bir örneği değildir; YOL kavramının da içinde olduğu sahneye ait bir kavramdır. *Araba* kavramı gibi, YOL kavramı “örnek” veritabanında sahneleştirme yoluyla yazılmış pek çok kavram bulunmaktadır. *Kaldırım, şerit, levha, yaya, trafik ışığı, üst geçit* bunlardan bazılarıdır.
- *Araba*, YOL kavramının ilkörneğine/öntipine dolaylı olarak ulaşılabilen bir kavramdır. Çünkü veritabanında *arab*adan sonra en sık kullanılan kavram *karayoludur*. Dolayısıyla *araba* kavramıyla, YOL kavramının ilkörneği/öntipi olan *karayoluna* ‘dolaylı olarak’ erişilmektedir.
- Veritabanı incelendiğinde içerdiği “çokanlamlılık” nedeniyle YOL kavramına verilen “örnek”lerin farklı YOL sınıflandırmaları oluşturduğu görülmektedir. Bunlardan öne çıkanları şunlardır:
 - *Karayolu/havayolu/denizyolu/demiryolu* örnekleriyle YOL, ‘bir yerden bir yere ulaşım şeridi’ olarak ele alınmaktadır.

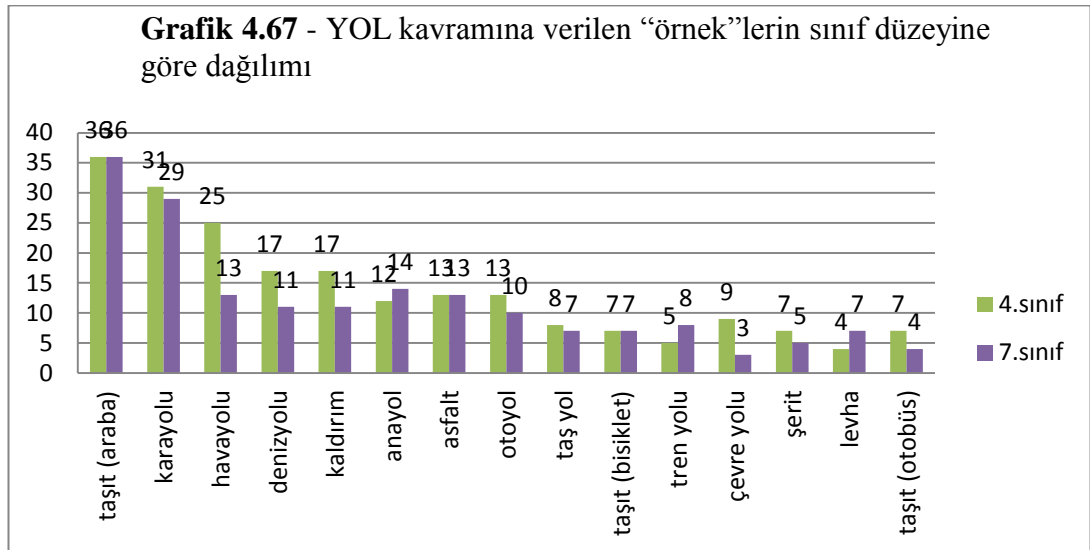
- *Anayol, ara yol, ara sokak, ana cadde, dört yol, çevre yolu* örnekleriyle YOL, ‘kent içi dolaşım bağlantılarını kapsayan bir sistem’ olarak sunulmaktadır.
- *Taş yol, toprak yol, asfalt yol, çakıllı yol ya da yokuş yol, çukur yol, düz yol, eğri yol* örnekleriyle YOLun ‘yapısal/biçimsel özellikleri’ vurgulanmaktadır. Bunlar (*taş yol, toprak yol, asfalt yol*) dolaylı olarak *karayolu* örneğini işaret etmektedir.
- *Patika, dağ yolu, köy yolu, orman yolu* YOL kavramını coğrafi koşullara bağlı olarak işaretlemektedir.
- *Memleket yolu, tatil yolu* örneklerinde YOLDan daha çok ‘yolculuğun’ amacına yönelik bir içerik sunulmaktadır.
- *Şehirlerarası yol, yurtdışı yolları, şehiriçi yol, yurtiçi yolları* örnekleri YOLun sınırlara bağlı içeriğini yansıtmaktadır.
- *Yaya yolu, bisiklet yolu, yürüyüş yolu, engelli yolu*, YOLun işlevlerine ve amaca yönelik adlandırılışdır.
- *Kısa yol, uzun yol*, ‘yolculuk’la ilgili ‘mesafe’ye bağlı bir kavramlaştırmadır.
- *Çıkamaz yol*, YOLun çıkışının olmamasına ya da çözüm sunmamasına gönderimde bulunmaktadır.
- *İyi yol, kötü yol, doğru yol*, YOLun ‘davranış, tutum ve gidiş biçimi’ olarak ele alındığı “çağrışımsal anlam” düzeyinde örneklerdir.

— *Çözüm yolu*, YOLun bir amaca ulaştırılan/ulaştırılacak ‘çare ve yöntem’ olarak ele alındığı “çağrışımsal anlam” düzeyinde bir ifadedir.

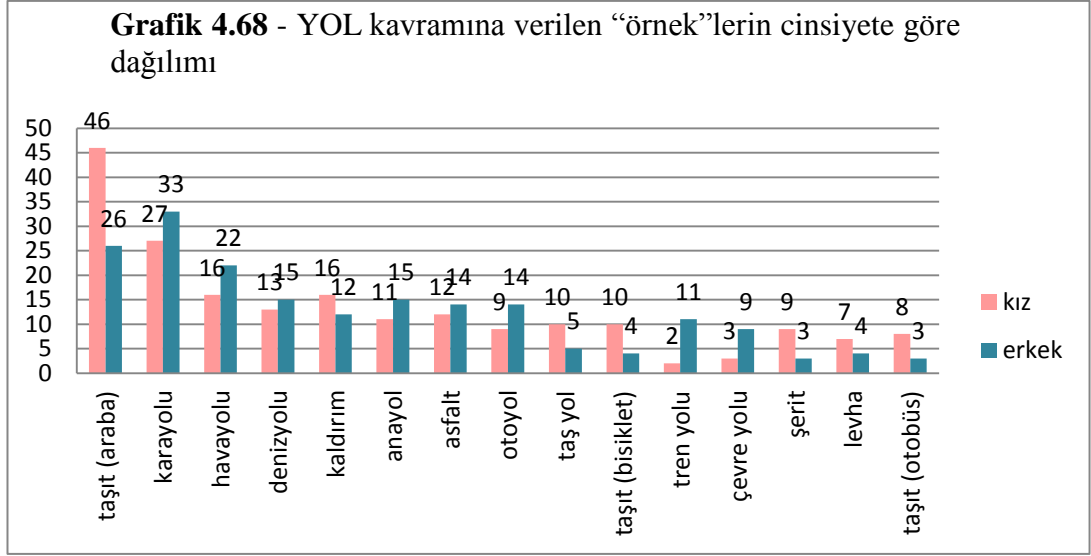
Görüldüğü gibi çokanlamlı bir yapı sergileyen YOL kavramı pek çok farklı “örnek” çeşidi içermektedir. Dolayısıyla farklı kavramsal içerikler ortaya çıkmaktadır. Bu çerçevede her kavramsal içeriğin ilkörneğinin/öntipinin değişmesi söz konusu olmaktadır.

Bu çalışmada, bu çokanlamlı yapıyla ilgili bir ön bilgi verilmeden, YOL kavramının hangi anlam düzeyinde ele alınacağına katılımcının kendisinin karar vermesi sağlanmıştır. Böylece farklı kavramsal içerikler içinde öne çıkan YOL “örnek”leri gözlenmiştir.

YOL “örnek”lerinin sınıf düzeyine ve cinsiyete göre sergilediği görünüm ise Grafik 4.67 ve 4.68’de gösterilmektedir:

Grafik 4.67’ye göre YOL kavramında *havayolu* ve *denizyolu* örnekleriyle, *kaldırım* kavramına 4. sınıf düzeyindeki öğrencilerin daha çok yer verdiği, diğer kavramlarda ise öne çıkan farklılıklar olmadığı görülmektedir.

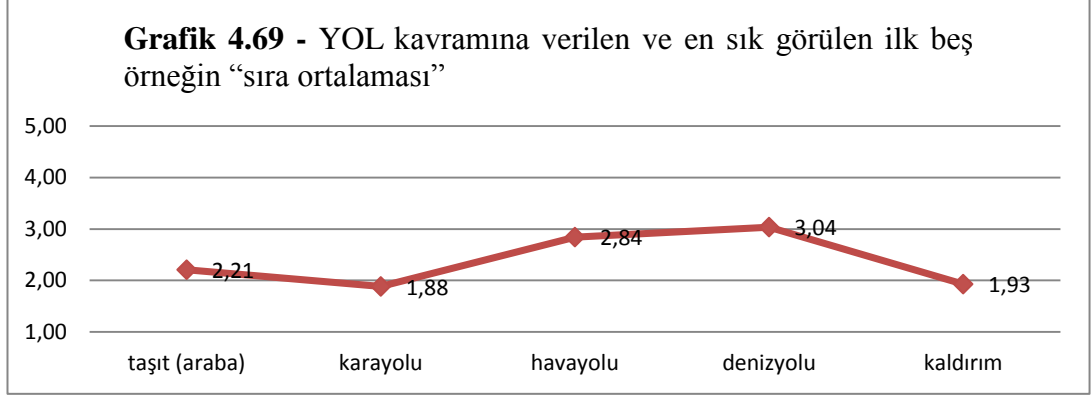
Grafik 4.68'e göre YOL kavramında *araba* kavramına kız öğrencilerin; *tren yolu* örneğine ise erkek öğrencilerin daha çok yer verdiği görülmektedir. Bunun dışında YOL örneği olmayan YOLa ait unsurların (*taşıtlar, kaldırım, şerit, levha*) kız öğrencilerce görece daha çok seçildiği; erkek öğrencilerinse görece daha çok YOL “örnek”leri (*karayolu, havayolu, denizyolu, anayol, asfalt yol, otoyol, tren yolu, çevre yolu*) üzerinde durdukları gözlenmektedir.

4.7.1.1 YOL kavramının “ilkörnek” sıra ortalaması

YOL kavramına verilen örneklerden en sık görülen ilk beş örneğin “sıra ortalaması” hesaplandığında Tablo 4.45 ve Grafik 4.69’de sunulan görünüm ortaya çıkmaktadır:

Tablo 4.45 – YOL kavramına verilen ve en sık görülen ilk beş örneğin “sıra ortalaması”

YOL	toplam	1. sıradada	2. sıradada	3. sıradada	4. sıradada	5. sıradada	ort.sıra
taşıt (araba)	72	32	13	10	14	3	2,21
karayolu	60	32	12	9	5	2	1,88
havayolu	38	5	11	9	11	2	2,84
denizyolu	28	0	10	11	3	4	3,04
kaldırım	28	14	5	6	3	0	1,93

Tablo 4.45 ve Grafik 4.69, YOL kavramı “örnek” veritabanında en sık görülen *araba* kavramının ortalama olarak 2,21’inci sırada; sıklık olarak ikinci sırada yer alan *karayolu* örneğininse 1,88’inci sırada olduğunu göstermektedir.

Bu bulgu, *karayolu* örneğinin, veritabanında daha sık görülen *araba* kavramından daha yüksek sıra ortalamasına sahip olduğunu ortaya çıkarmaktadır. Diğer yandan *araba* kavramının da ‘dolaylı’ olarak *karayolu* örneğini işaret etmesiyle bu örneğin “ilkörnek” olma niteliği vurgulanmaktadır. Gerek bu yönüyle gerekse sıra ortalaması 1.00’a en yakın örnek olmasıyla *karayolu* örneğinin YOL kavramının “ilkörneği/öntipi” olma özelliği taşıdığı anlaşılmaktadır.

4.7.1.2 YOL kavramı “örnek” veritabanına ilişkin diğer gözlemler

YOL kavramı “örnek” veritabanındaki 165 çeşit girdinin 105’inin farklı biçimlerde “ilişkilendirilen kavramlar” olduğu görülmektedir. YOL kavramı “örnek” veritabanında, öğrencilerin verdiği “örnek”lerin sıklık oranı, ilişkilendirilmiş kavramların sıklık oranından daha azdır. Bu, araştırma kapsamındaki kavramlar arasında yalnızca YOL kavramına özgü bir durumdur.

Bu durum Tablo 4.46’da oranlanarak sunulmaktadır:

Tablo 4.46 – YOL kavramı “örnek” veritabanındaki *ilişkilendirilmiş* kavramların “örnek” sayısına oranı

	<i>Girdi sayısı</i>		<i>Girdinin kullanılma sıklığı</i>	
YOL örneği olan kavramlar	60	% 36	356	% 47
İlişkilendirilmiş kavramlar	105	% 64	394	% 53

Bu tablo, YOL kavramıyla ilişkilendirilerek “örnek” sormacasına yazılan kavram sayısının 105 (% 64); bu kavramların yinelenme sıklığının ise 394 (%53) olduğunu göstermektedir. Buna göre YOL kavramı “örnek” veritabanında görülen ilişkilendirilmiş kavramların “örnek” sayısından ve bu “örnek”lerin yinelenme sıklığından yüksek olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla öğrenciler tarafından yazılan kavramların yalnızca %36’sının YOL örneği olduğu anlaşılmaktadır.

Bu ‘ilişkili’ kavramların nitelikleri, Tablo 4.47’de ve Liste 4.11’de sunulmaktadır:

Tablo 4.47 – YOL kavramı “örnek” veritabanında gözlenen *taşıt* türlerinin dağılımı

<i>taşıt</i>	<i>toplam</i>	<i>taşıt</i>	<i>toplam</i>	<i>taşıt</i>	<i>toplam</i>
taşıt (araba)	72	taşıt (kamyon)	5	taşıt (dolmuş)	1
taşıt (bisiklet)	14	taşıt (tır)	5	taşıt (taka)	1
taşıt (otobüs)	11	taşıt (gemi)	2	taşıt (tank)	1
taşıt (motor)	7	taşıt (minibüs)	2	taşıt (tren)	1
taşıt (uçak)	7	taşıt (traktör)	2	taşıt (helikopter)	1

Tablo 4.47’de YOL kavramıyla ilişkilendirilerek “örnek” sormacasına yazılan *taşıt* nitelikli kavramlar görülmektedir. Bu kavramların sayısı ve kullanım sıklığı (n:132) çok yüksek olduğu için diğer ilişkili kavramlardan ayrı ele alma gereği doğmuştur. Tablo incelendiğinde sunulan *taşıt* türlerinden ‘karada kullanılan taşıt’ sayısının ve bunların kullanılma sıklığının diğer *taşıt* türlerinden (*deniz/hava*) çok daha yüksek

olduğu gözlenmektedir (karadan kullanılan *taşıtların* veritabanında geçme sıklığı:120 /diğer *taşıtların* geçme sıklığı:12).

Bu durum, YOL kavramının öncelikle “kara”yla ilişkili bir kavramlaştırma niteliği taşıdığına ilişkin bir önemli ipucu sunmaktadır.

YOL kavramı “örnek” veritabanında gözlenen diğer “ilişkilendirmiş” kavramlar ise

Liste 4.11’de sunulmaktadır:

Liste 4.11 – YOL kavramı “örnek” veritabanındaki “ilişkilendirilmiş” kavramlar

trafik işaretleri	kavşak	belediye	taşınma	çöp
trafik kazaları	banket	yol bozukluğu	yolculuk	toz
trafik polisi	ulaşım	yol yapanlar	yolcu	kum
trafik ışığı	mesafe	radar	yol tarifi	deniz
şerit	harita	hız	yaya	doğa
levha	ülke	zaman	insan	dağlar
kaldırım	şehir	lastik	yürüyüş	çimen
üst geçit	mahalle	direksiyon	siyahlık	ağaç
geçitler	asfalt	benzin	gri	arazi
alt geçit	mermer	emniyet kemeri	karanlık	kaplumbağa
köprü	beton	gaz	mutluluk	yolmak (saç)
viraj	çimento	far	müzik	seçim yapmak

Liste 4.11’e göre, YOL kavramıyla farklı biçimlerde ilişkilendirilerek yazılmış kavramların büyük bir kısmı, YOL kavramıyla ilgili bir “sahneleştirme”ye işaret etmektedir. (*yolculuk*, YOLda giden *araçlar*, YOLDaki *levhalar*, YOL üstündeki *geçitler*, *kaldırımlar*, *asfalt*, *trafik polisi*, *trafik kazaları*, YOLun etrafındaki *ağaçlar*, *dağlar*, *çöpler* vb.). Bunlar dışında farklı bir ilişkilendirme biçimiyle sunulan kavramlar da bulunmaktadır (*kaplumbağa*, *müzik*, *kum*, *deniz* vb.).

Katılımcı öğrencilerin YOL kavramının “örnek”leri istendiğinde, çok sayıda “ilişkilendirilmiş” kavrama yüksek sıklıkta yer vermesi, YOLun “sahneleştirilerek”

kavramlaştırıldığına ilişkin önemli işaretler sunmaktadır. Bu “sahneleştirme” de “kara”sal bir nitelik taşımaktadır.

4.7.2 YOL kavramı “özellik” belirleme sonuçları

Araştırma çerçevesinde YOL kavramıyla ilgili ulaşılan “özellik”lere Tablo 4.48’de ve Grafik 4.70’te yer verilmektedir:

Tablo 4.48 – YOL kavramıyla ilgili öne çıkan “özellik”ler

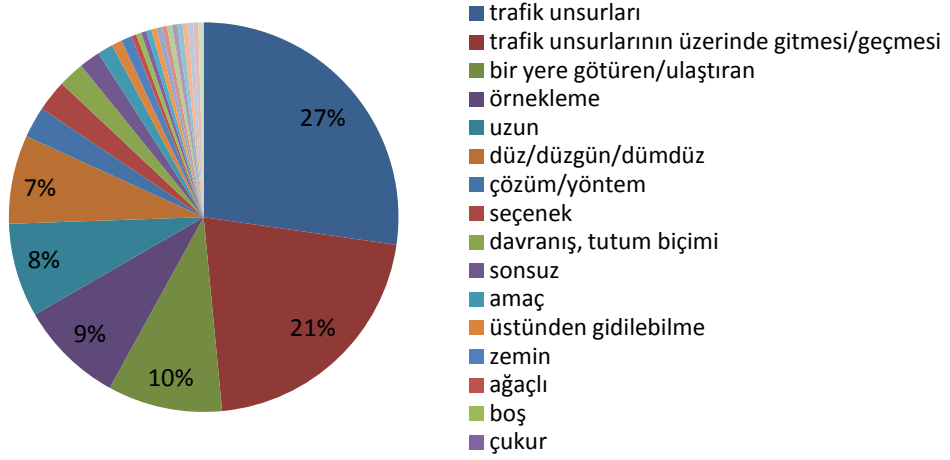
<i>özellikler</i>	toplam	4. sınıf	7. sınıf	fark	kız	erkek	fark
trafik unsurları	63	31	32	1	30	33	3
trafik unsurlarının üzerinden gitmesi/geçmesi	49	33	16	17	24	25	1
bir yere götürülen/ulaştıran	22	9	13	4	14	8	6
örnekleme	20	10	10	0	10	10	0
uzun	18	10	8	2	8	10	2
düz/düzdün/dümdüz	17	7	10	3	12	5	7
çözüm/yöntem	6	0	6	6	4	2	2
seçenek	6	1	5	4	4	2	2
davranış, tutum biçimi	5	3	2	1	2	3	1
sonsuz	4	0	4	4	1	3	2
amaç	3	0	3	3	0	3	3
üstünden gidilebilme	2	0	2	2	1	1	0
zemin	2	1	1	0	2	0	2

(Tamamı için bkz. EK 26)

Tablo 4.48 ve Grafik 4.70 incelendiğinde;

- YOL kavramı “özellik” sormacasında, katılımcı öğrencilerin öncelikli olarak *trafik unsurlarına* yer verdikleri; ardından bu unsurların *üzerinden gitmesi/geçmesi* “özelligi”ne vurgu yaptıkları görülmektedir. Buna göre YOL kavramının ilk iki “özelligi” *trafik unsurlarıyla ilgili* olmaktadır.

Grafik 4.70 – YOL kavramıyla ilgili öne çıkan “özellik”lerin dağılımı

- İlk iki “özellik”ten sonra YOL kavramının “amaca yönelik”, *bir yere götürün/ulaştırın* olma “özelligi” öne çıkmaktadır.
- Veritabanındaki tüm kavramlarda olduğu gibi YOL kavramında da “özellik” yerine “örnekleme” içeren ifadelerin yazılmış olduğu görülmektedir. Fakat bu oran çok yüksek değildir (% 9). Diğer “özellik”ler ise YOLun *uzun* ve *düz/düzdün* olma niteliğiyle ilgilidir.
- Çokanlamlı yapısı gereği, YOL kavramının “çağrışımsal” anlam düzeyinde de “özellik”leri bulunmaktadır. Bunlar, YOLun *çözüm/yöntem*, *seçenek*, *davranış/tutum biçimi* ve *amaç* olduğu yönünde dört ayrı anlam boyutuna işaret etmektedir.
- Vurgulanan diğer bir “özellik” ise YOLun bir *zemin* olduğu ve *üstünden gidilebilme* yönüdür.

Karasallık: Son olarak “özellik” veritabanındaki ifadelerin % 47’si, YOLun *karasal* olduğu bilgisini de içermektedir:

Örnek kullanım 4.11 - YOL kavramı “özellik” veritabanındaki YOLun *karasal* olduğu bilgisini de varsayan “özellik” ifadelerinden örnekler

öğr.	okul	cinsiyet	sınıf	özellik
6	Özel İÖO I	k	4	üzerinden yaya, taşıt ve hayvan gidebilmeli
24	Özel İÖO I	e	4	arabaların geçtiği yer
81	MEB İÖO I	e	4	levha, trafik ışıkları, çizgi olmalı
148	Özel İÖO I	e	7	yürüye bilinen yer

Çağrışımsal anlam: YOL kavramı “özellik” veritabanındaki ifadelerin %14’ünün çağrışımsal anlam düzeyinde sunulduğu görülmektedir. Bunlardan bir kısmı aşağıda örneklendirilmiştir:

Örnek kullanım 4.12 - YOL kavramına ilişkin “çağrışımsal” anlam düzeyinde kurgulanan “özellik” ifadelerinden örnekler

öğr.	okul	cinsiyet	sınıf	özellik
18	Özel İÖO I	k	4	bize fırsat tanıyan <i>kapıların</i> açıldığı yerdir
51	Özel İÖO II	k	4	bazıları <i>iyi yolda</i> , bazıları <i>kötü yolda</i> ilerler
117	Özel İÖO I	e	7	yolun insanı <i>bir şeye ulaştırması</i> gerekir; ister <i>bilgiye</i> , ister <i>bir eve</i> ulaştırırsın
124	Özel İÖO I	k	7	eğer bir sorunu bir <i>taktikle</i> çözebiliyorsak ona yol denir
133	Özel İÖO I	e	7	bir <i>seçim</i> , <i>tercih</i> ...
137	Özel İÖO I	k	7	hem <i>yürüdüğümüz</i> ; hem de <i>düşündüğümüz kaçışlar</i>
144	Özel İÖO I	e	7	insanın <i>kendisinin çizdiği</i> ve <i>kaderini</i> belirlemesi
176	MEB İÖO II	e	7	yürüdüğümüz yer; <i>kendine yol belirlemek</i>
202	MEB İÖO III	k	7	farklı <i>seçenekler</i> : iyi bir mesleğe sahip olmak gibi

Yukarıdaki tabloda YOL kavramı “özellik” veritabanında gözlenen “çağrışımsal” anlamlı “özellik” ifadeleri örneklendirilmiştir. Veritabanı incelendiğinde YOL kavramının “özellik”lerine ilişkin öğrenciler tarafından oluşturulan 206 adet özellik ifadesinden 28’inin (%13’ünün) “çağrışımsal” anlam düzeyinde kurgulandığı

görülmektedir. YOL kavramına ilişkin “çağrışımsal” anlamlı “özellik” ifadeleri, *sınıf düzeyine* göre farklılıklar göstermektedir:

“Çağrışımsal” anlamlı “özellik” ifadesi = 4. sınıf: 4
= 7. sınıf: 24

Bu rakamlar, “çağrışımsal” anlam düzeyinin *sınıf düzeyi* bakımından gelişimsel bir seyir gösterdiğini ve *yaşa* duyarlı olduğunu göstermektedir.

Özetle;

yukarıda sunulan “özellik”ler çerçevesinde, katılımcı öğrencilerin YOL kavramına yükledikleri “özellik”ler şunlardır:

- *trafik unsurlarının üzerinden gitmesi veya geçmesi* gerekir;
- *bir zemindir ve üstünden gidilebilmez*;
- *bir yere götürmeli veya ulaştırmalıdır*;
- *düz, uzun ve sonsuz* olabilir;
- YOL daha çok *karasal*dır;
- kimi zaman YOL *çözüm/yöntem, seçenek, davranış/tutum biçimi* ve *amaçtır*.

4.7.3 YOL kavramının “kullanım” düzlemindeki görünümüleri

YOL kavramı bu bölümde ilk olarak kavramın kullanımına özgü “sözcüksel görünüm”ler” açısından; daha sonra “bilişsel ilişkilendirme” biçimlerinin kullanımsal düzlemdeki görünümüleri açısından ele alınacaktır.

4.7.3.1 YOL kavramının kullanımında ortaya çıkan “sözcüksel görünüm”ler

Veritabanında YOL kavramının kullanımı sırasında ortaya çıkan “sözcüksel görünüm”ler Tablo 4.49’da ve Grafik 4.71’de sunulmaktadır:

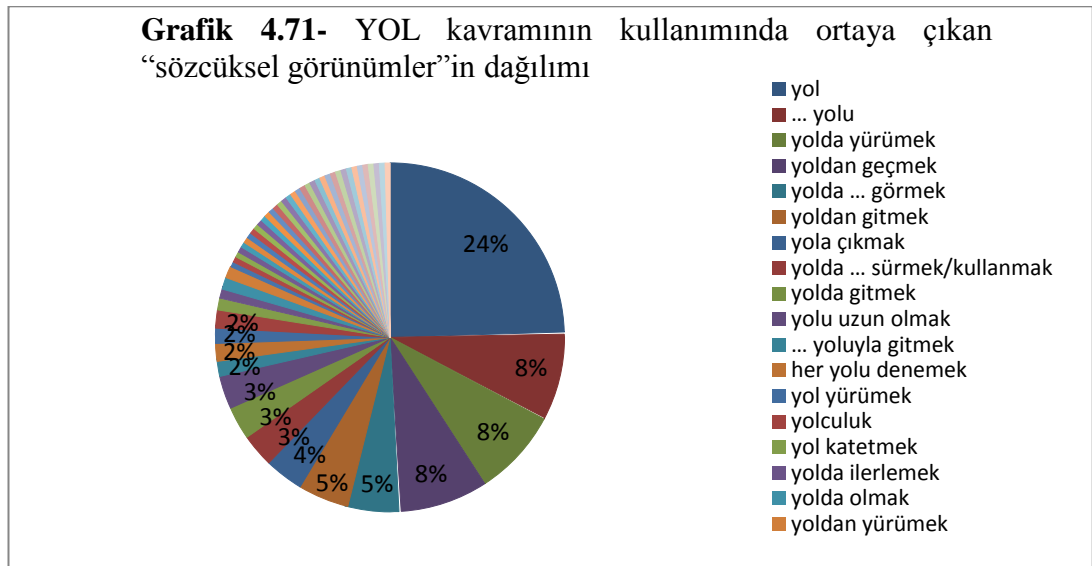
Tablo 4.49 – YOL kavramının kullanımında ortaya çıkan “sözcüksel görünüm”ler

<i>sözcüksel görünüm</i>	<i>toplam</i>	<i>4. sınıf</i>	<i>7. sınıf</i>	<i>fark</i>	<i>kız</i>	<i>erkek</i>	<i>fark</i>
yol	48	23	25	2	30	18	12
... yolu	16	7	9	2	9	7	2
yolda yürümek	16	7	9	2	8	8	0
yoldan geçmek	16	9	7	2	7	9	2
yolda ... görmek	10	6	4	2	2	8	6
yoldan gitmek	9	3	6	3	3	6	3
yola çıkmak	7	3	4	1	3	4	1
yolda ... sürmek/kullanmak	6	5	1	4	5	1	4
yolda gitmek	6	4	2	2	2	4	2
yolu uzun olmak	6	3	3	0	3	3	0
... yoluyla gitmek	3	1	2	1	1	2	1
her yolu denemek	3	0	3	3	3	0	3
yol yürümek	3	3	0	3	2	1	1
yolculuk	3	1	2	1	3	0	3
yol kat etmek	2	0	2	2	2	0	2
yolda ilerlemek	2	1	1	0	2	0	2
yolda olmak	2	2	0	2	1	1	0
yoldan yürümek	2	2	0	2	2	0	2
çözüm yolu	1	0	1	1	0	1	1
doğru yol	1	0	1	1	0	1	1
en iyi yol, bildiğin yol	1	0	1	1	0	1	1
gidilecek ... yolu olmak	1	0	1	1	1	0	1
her yolun ...ya çıkması	1	0	1	1	0	1	1
iyilik yolu	1	1	0	1	1	0	1
kötü yol	1	0	1	1	0	1	1
yol geçmek	1	0	1	1	0	1	1
yol görünmek	1	0	1	1	0	1	1
yol gösterici	1	1	0	1	1	0	1
yol göstermek	1	0	1	1	0	1	1
yol kenarı	1	0	1	1	1	0	1
yol kesmek	1	1	0	1	0	1	1
yol yapmak	1	1	0	1	1	0	1
yola geçmek	1	1	0	1	0	1	1
yola gelmek	1	1	0	1	0	1	1

Tablo 4.49 (devamı) – YOL kavramının kullanımında ortaya çıkan “sözcüksel görünümler”

sözcüksel görünümler	toplam	4. sınıf	7. sınıf	fark	kız	erkek	fark
yola girmek	1	1	0	1	0	1	1
yolda çarpmak	1	1	0	1	1	0	1
yolda dikilmek	1	0	1	1	1	0	1
yolda durmak	1	1	0	1	0	1	1
yolda düşmek	1	1	0	1	0	1	1
yolda kalmak	1	1	0	1	1	0	1
yoldan çıkmak	1	0	1	1	0	1	1
yoldan devam etmek	1	0	1	1	1	0	1
yoldan gelmek	1	1	0	1	0	1	1
yoldan sapmak	1	0	1	1	0	1	1
yollardan birini seçmek	1	0	1	1	1	0	1
yolsuz	1	0	1	1	0	1	1
yolsuzluk	1	0	1	1	1	0	1
yolu bulmak/bulamamak	1	1	0	1	1	0	1
yolu kaybetmek	1	0	1	1	1	0	1
yolu uzamak	1	0	1	1	0	1	1
yolun ...ya çıkması	1	0	1	1	1	0	1
yolun bitmemesi	1	0	1	1	0	1	1
yoluna çıkmak	1	0	1	1	1	0	1
yoluna devam etmek	1	0	1	1	0	1	1
yolların birbirine bağlaması	1	0	1	1	0	1	1
seçim yapmak	1	0	1	1	0	1	1

Grafik 4.71- YOL kavramının kullanımında ortaya çıkan “sözcüksel görünümler”in dağılımı

Tablo 4.49'a ve Grafik 4.71'e göre;

- YOL kavramının en çok kullanıldığı sözcükleşme biçimleri *yol*, ... *yolu*, *yolda yürümek*, *yoldan geçmek* ve *yolda ... görmektir*.
- YOL kavramı 206 öğrenci tarafından 56 ayrı “sözcüksel görünüm” içinde sunulmuştur.
- YOL kavramının tüm sözcüksel görünümleri içinden (56 tür), 44 tanesi bir eylemle birlikte sözcükleştirilmiştir: *yolda yürümek/yoldan yürümek/yol yürümek*, *yoldan geçmek*, *yolda ... görmek*, *yoldan gitmek/yolda gitmek*, *yola çıkmak*, *yolda ... sürmek/yolda kullanmak*, *yolu uzun olmak*, ... *yoluyla gitmek*, *her yolu denemek*, *yol kat etmek*, *yolda ilerlemek*, *yolda olmak*, *gidilecek birçok yolu olmak*, *her yolun ...ya çıkması*, *yol geçmek*, *yol görünmek*, *yol göstermek*, *yol kesmek*, *yol yapmak*, *yola geçmek*, *yola gelmek*, *yola girmek*, *yolda dikilmek/durmak/düşmek/kalmak*, *yoldan çıkmak/yoldan sapmak* vb.
- Dolayısıyla YOL kavramının “sözcüksel görünümler”inin %78’inin eylemlerle/eylemleştirmeye kurulduğu görülmektedir.
- YOL kavramının 12 tane sözcüksel görünümü, adıl sözcüksel biçimlerdir: *yol*, ... *yolu*, *yolculuk*, *çözüm yolu*, *doğru yol*, *iyilik yolu*, *kötü yol*, *yol gösterici*, *yolsuz*, *yolsuzluk* vb.
- Bu durum araştırma grubu için YOL kavramının daha çok eylemsel sunumlarla birlikte *olaysal* (event) ve(ya) *durumsal* (state) bir nitelik taşıdığına işaret etmektedir.

- Sözcüksel görünümlerin yoğunlaştığı anlam düzeylerinden bir tanesi, “YOLun gidilecek bir zemin olmasına” ilişkindir. Bununla ilgili kullanımlar şunlardır: *yola çıkmak, yolda gitmek, yolda yürümek, yoldan devam etmek, yoldan geçmek, yoldan gitmek, yoldan yürümek, yol kat etmek, yolda ilerlemek, yoldan çıkmak, yoldan sapmak, yolda olmak* vb.
- Diğer bir anlam düzeyi “zemin olan YOLDaki olaylara odaklıdır”: *yol kesmek, yol yapmak, yola geçmek, yolda ... görmek, yolda çarpmak, yolda dikilmek, yolda durmak, yolda düşmek, yolda kalmak*
- Öne çıkan diğer bir anlam düzeyi, “amaçla örtüşen YOL kavramıdır; bir yerde YOLun kendisidir”: *yol geçmek, yol yürümek, yolu uzun olmak, gidilecek birçok yolu olmak, her yolu denemek, her yolun ...ya çıkması*

Çağrışımsal anlam: Veritabanında YOL kavramının sözcükleşme biçimleri YOL kavramının kendisi gibi çokanlamlı bir yapı sergilemektedir. Bu çokanlamlı yapının iki farklı anlam düzeyinde oldukları görülmektedir:

- düzenlam düzeyi
- çağrışımsal anlam düzeyi

Aşağıdaki örnek kullanım tablolarında YOL kavramının “düzenlam” ve “çağrışımsal” anlam düzeyindeki “sözcüksel görünüm”lerinden örnekler sunulmaktadır:

Örnek kullanım 4.13 - YOL kavramına ilişkin *düzanlam düzeyindeki* “sözcüksel görünüm”lerden örnekler

öğr.	okul	cinsiyet	sınıf	özellik
15	Özel İÖO I	k	4	<i>yolda</i> arabalar geçiyor
21	Özel İÖO I	e	4	<i>yolda</i> yürüdüm
109	Özel İÖO I	k	7	araba <i>otoyolda</i> çok yavaş ilerliyordu
115	Özel İÖO I	e	7	<i>yolda giderken</i> arabanın lastiği patladı
181	Özel İÖO III	k	7	<i>Antalya'nın yolları</i> çok virajlı

Örnek kullanım 4.14 - YOL kavramına ilişkin *çağrışımsal anlam düzeyindeki* “sözcüksel görünüm” ifadelerinden örnekler

öğr.	okul	cinsiyet	sınıf	özellik
118	Özel İÖO I	e	7	en sonunda <i>doğru bir yolu</i> buldu
119	Özel İÖO I	e	7	bize <i>her yol</i> Fenerbahçe
122	Özel İÖO I	e	7	<i>en kolay yol, bildiğin yoldur</i>
133	Özel İÖO I	e	7	bana <i>yol göründü</i>
156	MEB İÖO II	k	7	insanlar bir yere gitmek için <i>her yolu seçerler</i>

Yukarıdaki örnek kullanım tablolarında olduğu gibi, “sözcüksel görünüm” YOL kavramının kullandığı anlam düzeyine göre sınıflandırılmış ve Tablo 4.50’de sunulan sonuca ulaşılmıştır:

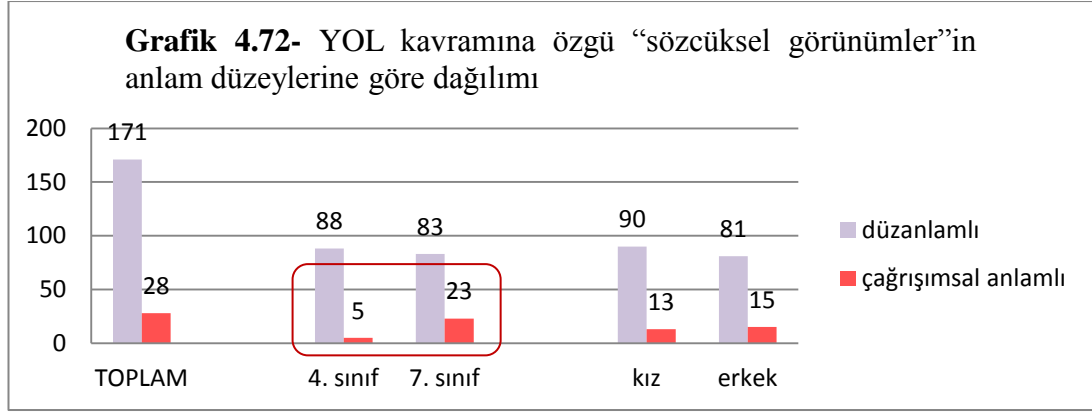
Tablo 4.50 – YOL kavramının kullanıldığı “sözcüksel görünüm”in anlam düzlemi

	<i>sözcüksel birim sayısı</i>	<i>sözcüksel birimin kullanım sıklığı</i>
düz anlamda kullanılan sözcüksel birim	36	171
çağrışımsal anlamda kullanılan sözcüksel birim	20	28

Tablo 4.50’de görüldüğü gibi, YOL kavramı “kullanım” veritabanındaki “sözcüksel görünüm” çeşitlerinden % 64’ü “düzanlam” düzeyinde; % 36’sı ise “çağrışımsal anlam” düzeyinde içeriklendirilmiştir. Bu sonuç, “kullanım” veritabanı içinde

“çağrışımsal anlam” düzeyinin en yüksek olduğu kavramlardan birinin YOL olduğunu göstermektedir.

YOL kavramına özgü “sözcüksel görünüm”lerin anlam düzeyi bağlamında sınıf düzeyine ve cinsiyete göre dağılımı ise aşağıdaki grafikte sunulmaktadır:

Grafik 4.72’de göre YOL kavramının “düzanlam”da kullanıldığı sözcüksel birimler, farklılık göstermemektedir. Ancak “çağrışımsal anlam” düzeyindeki sözcüksel birimler sınıf düzeyine göre önemli bir farklılık sergilemektedir. Buna göre 7. sınıf öğrencileri, “çağrışımsal anlam”lı ifadelere 4. sınıf öğrencilerine göre çok daha fazla yer vermişlerdir.

Yukarıda genel hatlarıyla özetlenen YOL kavramı “kullanım” veritabanındaki “çağrışımsal anlam”lı “sözcüksel görünüm”lerin tamamı Liste 4.12’de sunulmaktadır:

Liste 4.12 – YOL kavramı “kullanım” veritabanındaki “çağrışımsal” anlamlı “sözcüksel görünüm”ler

yolu uzun olmak	yol görünmek	yolsuz
her yolu denemek	yol göstermek	yolsuzluk
yol kat etmek	yola gelmek	iyilik yolu
en iyi yolun bildiğin yol olması	yoluna çıkmak	kötü yol
gidilecek birçok yolu olmak	yolların birbirine bağlaması	çözüm yolu

yoluna devam etmek	yollardan birini seçmek	doğru yol
her yolun ...ya çıkması	seçim yapmak	

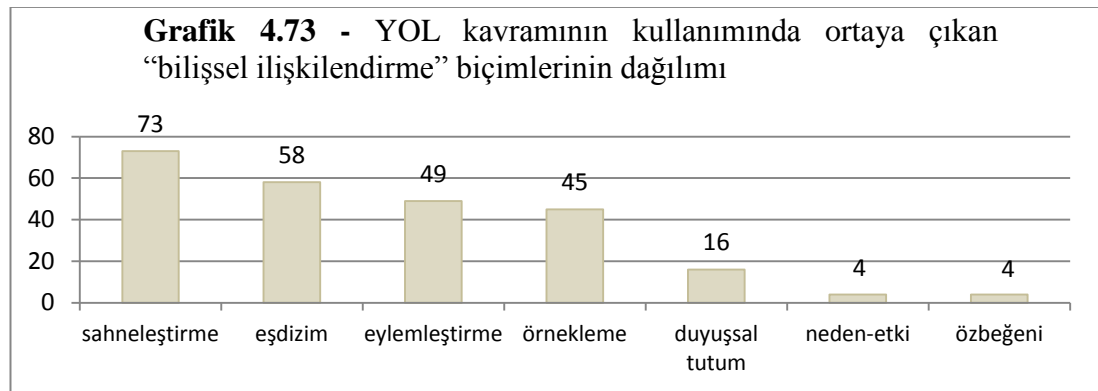
Liste 4.12’de görüldüğü gibi YOL kavramı, çokanlamlı bir “sözcüksel görünüm” sergilemektedir.

4.7.3.2 YOL kavramının kullanımında ortaya çıkan “bilişsel ilişkilendirme” biçimlerine dayalı görünüm

YOL kavramının kullanımı sırasında ortaya çıkan “bilişsel ilişkilendirme” biçimlerine dayalı görünüm, Tablo 4.51’de ve Grafik 4.73’te sunulmaktadır:

Tablo 4.51 – YOL kavramının kullanımında ortaya çıkan “bilişsel ilişkilendirme” biçimleri

<i>bilişsel ilişkilendirme türü</i>	toplam	4. sınıf	7. sınıf	fark	kız	erkek	fark
sahneleştirme	73	32	41	9	44	29	15
eşdizim	58	26	32	6	30	28	2
eylemleştirme	49	30	19	11	24	25	1
örnekleme	45	22	23	1	20	25	5
duyuşsal tutum	16	10	6	4	9	7	2
neden-etki	4	2	2	0	2	2	0
özbeğeni	4	2	2	0	4	0	4

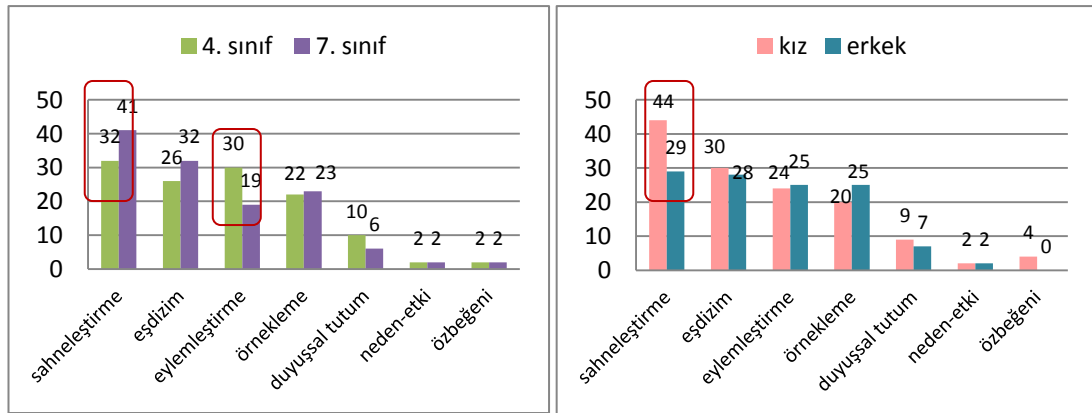

Tablo 4.51 ve Grafik 4.73 incelendiğinde;

- YOL kavramı “kullanım” veritabanında en sık görülen “bilişsel ilişkilendirme” biçiminin “sahneleştirme” olduğu görülmektedir.
- “Eşdizim-birlikte görülme ilişkisi”ne, “eylemleştirme”ye ve “örnekleme”ye dayalı “bilişsel ilişkilendirme” biçimlerinin de sıkça kullanılmış olduğu gözlenmektedir.
- “Duyuşsal tutum” içeren ve “örnekleme”ye dayalı kullanımların diğer kavramlara oranla YOL kavramında daha az olduğu görülmektedir.
- “Eylemleştirme”ye dayalı kullanım oranının YOL kavramı “sözcüksel görünüm” sonuçlarıyla uyumlu olduğu görülmektedir. Hatırlanacağı gibi YOL kavramının 56 farklı sözcüksel görünümünden 44 tanesi eylemsel bir içerik taşımaktadır.

Grafik 4.74’te ise YOL kavramının kullanımı sırasında ortaya çıkan “bilişsel ilişkilendirme” biçimlerinin sınıf düzeyi ve cinsiyet bakımından dağılımına yer verilmektedir:

Grafik 4.74 – YOL kavramının kullanımında ortaya çıkan “bilişsel ilişkilendirme” biçimlerinin sınıf düzeyine ve cinsiyete göre dağılımı

Grafik 4.74'te;

- YOL kavramının “sahneleştirme”ye dayalı kullanımında hem sınıf düzeyine, hem de cinsiyete bağlı farklılıklar olduğu görülmektedir: 7. sınıf öğrencileri 4. sınıf öğrencilerine oranla; kız öğrenciler de erkek öğrencilere oranla “sahneleştirme”ye dayalı kullanıma daha çok yer vermişlerdir.
- “Eylemleştirme”ye dayalı kullanımın ise 4. sınıf düzeyindeki öğrencilerde, 7. sınıf düzeyindeki öğrencilere oranla daha çok görüldüğü anlaşılmaktadır.

Sahneleştirmeye dayalı kullanım: YOL kavramının en sık olarak “sahneleştirme”ye dayalı kullanılması, “örnek” ve “özellik” veritabanlarındaki sonuçlarla da örtüşmektedir:

- YOL kavramı “örnek” veritabanının % 64’ü “ilişkilendirilmiş” kavramlardan oluşmaktadır. Dolayısıyla “örnek” veritabanı büyük oranda, YOL kavramının içinde olduğu *sahnelere ait unsurlar* içermektedir.
- YOL kavramı “özellik” veritabanında ise YOLun *trafik unsurları* içerdiği, *trafik unsurlarının üzerinden gitmesi veya geçmesi* ve bir *zemin* olduğu “özellik”leri vurgulanmaktadır. YOL kavramının bu özellikleriyle uyumlu olarak; kavramın kullanımı sırasında daha çok *trafik unsurlarına* ve bir *zemin* olarak YOLda bulunmaya odaklanması, YOLun bilişsel olarak *sahneleştirmeye* olanak sağlayan bir yapısı olduğuna işaret etmektedir.

Bu bulgular, katılımcı öğrencilerin YOL kavramını/ulamını kavramlaştırmasında büyük oranda “sahneleştirme”ye ve bu sahnelerle birlikte görülen “eşdizimsel ilişkiler”e odaklandıklarını göstermektedir.

“Sahneleştirme”nin YOLun kavramlaştırılmasında odak olmasıyla söz konusu sahnelere ait unsurların neler olduğu da önem kazanmaktadır. YOL kavramı “kullanım” veritabanı incelendiğinde sahne unsurlarının altı başlık altında toplandığı görülmektedir:

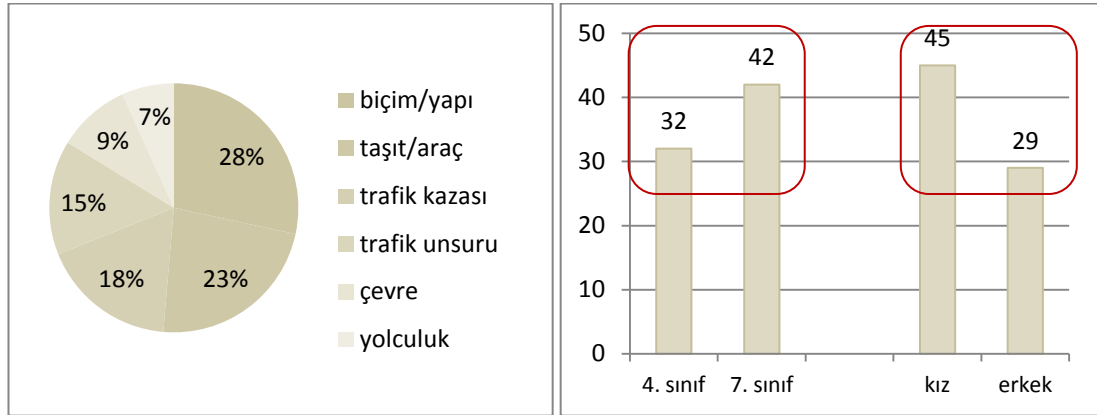
- **biçim/yapı** (*asfalt; çizgi/şerit; çukur; düzgün olmayan; düzgün; eğri bükü; kaldırım; mermer; pürüzlü; taşlı; üstgeçit; viraj; yol yapımı*)
- **taşıtlar/araçlar** (*araba; kamyon, otobüs, bisiklet vb.*)
- **trafik unsurları** (*trafik ışığı; levha; polis; trafik; yaya*)
- **çevre** (*çiçek; dağ; ağaç; çöp; kedi; köpek; taş*)
- **trafik kazaları**
- **yolculuklar**

Aşağıdaki tabloda ve grafikte YOL kavramıyla ilgili sahne unsurlarının sayısal dağılımına yere verilmektedir:

Tablo 4.52 – YOL kavramıyla ilgili “sahne” unsurlarının sayısal dağılımı

	<i>toplam</i>	<i>4. sınıf</i>	<i>7. sınıf</i>	<i>fark</i>	<i>kız</i>	<i>erkek</i>	<i>fark</i>
biçim/yapı	21	9	12	3	13	8	5
taşıtlar/araçlar	17	12	5	7	10	7	3
trafik kazası	13	4	9	5	7	6	1
trafik unsurları	11	3	8	5	6	5	1
çevre	7	1	6	5	4	3	1
yolculuk	5	3	2	1	5	0	5
<i>toplam</i>	74	32	42	10	45	29	16

Grafik 4.75 – YOL kavramıyla ilgili sahne unsurlarının sayısal dağılımı

- Tablo 4.52 ve Grafik 4.75, YOL kavramının “sahneleştirme”ye dayalı kullanımında *biçim/yapı* özelliklerinin, *trafik unsurlarının*, *taşıtların/araçların* ve *trafik kazalarının* öne çıktığını göstermektedir.
- Ayrıca kız öğrencilerin erkek öğrencilere oranla; 7. sınıf düzeyindeki öğrencilerinse 4. sınıf düzeyindeki öğrencilere oranla sahne unsurlarına daha çok yer verdikleri görülmektedir.

Eşdizimsel görünüm: YOL kavramının kullanımı sırasında en sık görülen “bilişsel ilişkilendirme” biçimlerinden biri de “eşdizim-birlikte görülme ilişkisi”ne dayalı kullanımdır. “Kullanım” veritabanında incelendiğinde eşdizimsel görünümlerin iki farklı anlam boyutunda oldukları görülmektedir. Bunlar;

- *düzenli eşdizimsel ilişkiler* ve
- *çağrışımsal anlamlı eşdizimsel ilişkilerdir.*

Aşağıdaki listelerde düzenli ve çağrışımsal anlamlı eşdizimsel ilişkileri gösteren ifadeler örneklenmektedir:

Liste 4.13 – YOL kavramıyla ilgili düzenlamalı eşdizimsel kullanımlar

uzun yol	yol-yolculuk	hız sınırı	yol gösterici	ıssız yol
kısa yol	uzak yol	yol-dikkat	yol tarifi	işlek yol

Liste 4.14 – YOL kavramıyla ilgili çağrışımsal anlamalı eşdizimsel kullanımlar

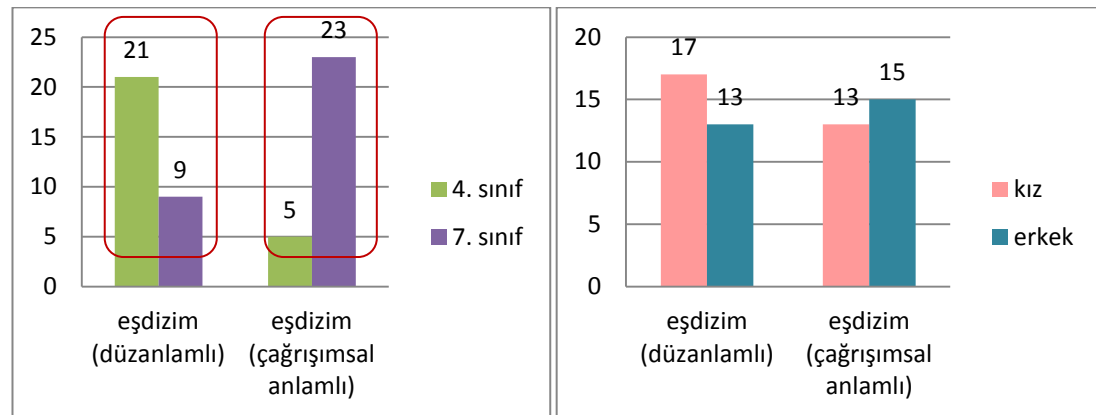
çözüm yolu	iyilik yolu	yol -seçim	yol-bağlanmak	her yol ...
doğru yol	kötü yol	bildiğin yol	yol göstermek	yolu olmak

Liste 4.13'te ve 4.14'te görüldüğü gibi, YOL kavramının “eşdizim-birlikte görülme ilişkisi”ne dayalı kullanımları anlam düzeyi bakımından farklılıklar içermektedir. Bu iki anlam boyutunun sayısal karşılaştırması ve sınıf düzeyine/cinsiyete göre dağılımı Tablo 4.53'te ve Grafik 4.76'da gösterilmektedir:

Tablo 4.53 – YOL kavramına özgü “eşdizim-birlikte görülme ilişkisi”ne dayalı kullanımların anlam düzeylerine göre dağılımı

<i>Eşdizimsel ilişki</i>	<i>toplam</i>	<i>4. sınıf</i>	<i>7. sınıf</i>	<i>fark</i>	<i>kız</i>	<i>erkek</i>	<i>fark</i>
düzenlamalı	30	21	9	12	17	13	5
çağrışımsal anlamalı	28	5	23	18	13	15	2

Grafik 4.76 – YOL kavramına özgü “eşdizim-birlikte görülme ilişkisi”ne dayalı kullanımların anlam düzeyleri bağlamında sınıf düzeyine ve cinsiyete göre dağılımı

Tablo 4.53'e bakıldığında "eşdizim-birlikte görülme ilişkisi"ne dayalı kullanımların anlam düzeyleri bakımından hemen hemen aynı oranlarda olduğu görülmektedir. "Düzanlam"da kurulan eşdizimsel ilişkilerin oranı % 51'ken, "çağrışimsal anlam"da kurulan eşdizimsel ilişkilerin oranı % 49'dur.

Grafik 4.76'da durum farklılaşmaktadır. "Eşdizim-birlikte görülme ilişkisi"ne dayalı kullanımlar, anlam düzeyleri bakımından *sınıf düzeyine* göre farklılık göstermektedir. "Düzanlamlı" eşdizimsel ilişkiler, 4. sınıf öğrencilerinde; "çağrışimsal anlamlı" eşdizimsel ilişkilerse 7. sınıf düzeyindeki öğrencilerde belirgin bir biçimde daha yüksektir.

Bu sonuç, "çağrışimsal anlam" düzeyindeki kullanımsal görünümlerin sınıf düzeyine, dolayısıyla yaşa duyarlı kullanımlar olduğunu göstermektedir.

Bu çerçevede YOL kavramı, bilişsel gelişim süreçlerine doğru orantılı olarak çokanlamlılık kazanmaktadır.

ÖZETLE;

- ✓ YOL kavramında *karayolunun* “ilkörnek/öntip” olarak belirginleştiği;
- ✓ YOL kavramının genellikle bir eylemsel sunum içinde sözcükleştirildiği;
- ✓ YOL kavramının *trafik unsurları ve üzerinden gitme/geçme* “özellik”lerinin öne çıktığı;
- ✓ YOL kavramının büyük oranda “sahneleştirme” ve “eşdizimsel ilişkiler” çerçevesinde kullanıldığı;
- ✓ YOL kavramına özgü “sahneleştirme”nin ise *karasal* bir nitelik taşıdığı gözlenmiştir.

Ayrıca katılımcı öğrencilerin “sahneleştirme” ve “eşdizimlilik” içeren kullanımlarından şu özet ifadeler ulaşmaktadır:

- YOL her şeyden önce bir *zemin*dir ve bu *zeminde* etkin bir ‘*trafik*’ vardır.
- YOL daha çok *karasaldır, uzun incedir*.
- YOL insanları *bir yere götürmeli* veya *ulaştırmalıdır*; bu ister ev/iş/tatil olsun; ister bir *amaç, çözüm, yöntem* olsun.
- YOLLar birer *seçimdir* ya da *seçenek*. Bu seçimler yoluyla insanlar bazen *iyi/doğru yoldadır*; bazen *kötü/yanlış yolda*.
- *YOLLar doğru* da olsa *yanlış* da olsa *yoldan çıkılır* kimi zaman; tekrar *yola girilir*. Bu bir *yolculuktur*.
- YOL, *yolculuğun kendisidir*.

4.8 ENERJİ

4.8.1 ENERJİ kavramı “ilkörnek” belirleme sonuçları

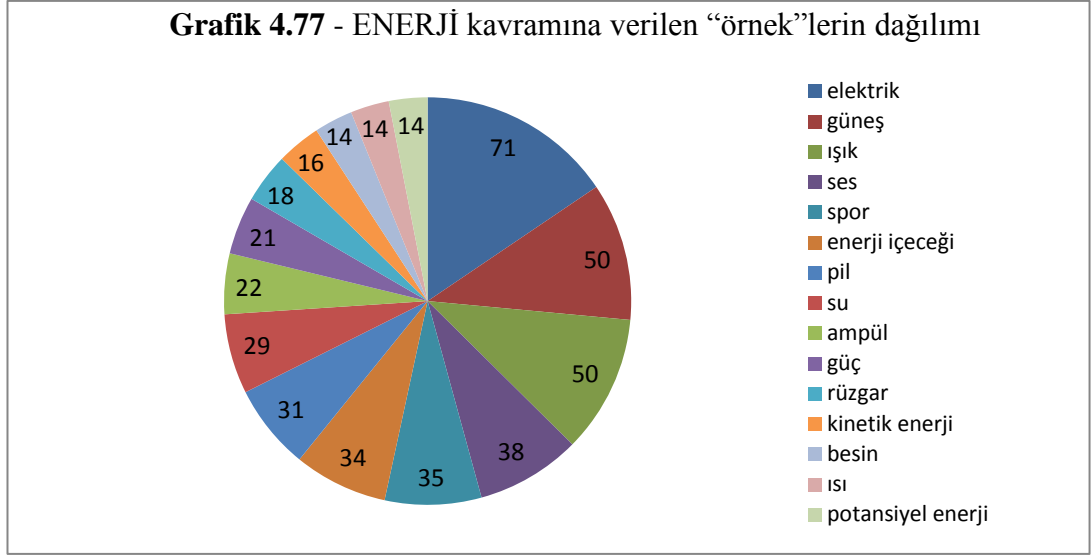
Katılımcı öğrencilerden ilk düşündükleri beş ENERJİ örneğini sırasıyla yazmaları istendiğinde, sıklık dağılımına göre aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır. Öğrenciler, “örnek” çeşidi olarak toplam 130 ilişkili kavram yazmışlardır.

Aşağıdaki tabloda ENERJİ kavramı “örnek” veritabanında en az 10 kez görülen birimler sunulmaktadır:

Tablo 4.54– ENERJİ kavramına verilen “örnek”lerin dağılımı

<i>örnekler</i>	<i>toplam</i>	<i>4. sınıf</i>	<i>7. sınıf</i>	<i>fark</i>	<i>kız</i>	<i>erkek</i>	<i>fark</i>
elektrik	71	43	28	15	31	40	9
güneş	50	15	35	20	26	24	2
ışık	50	35	15	20	30	20	10
ses	38	24	14	10	23	15	8
spor	35	21	14	7	22	13	9
enerji içeceği	34	25	9	16	20	14	6
pil	31	21	10	11	15	16	1
su	29	12	17	5	18	11	7
ampül	22	17	5	12	13	9	4
güç	21	8	13	5	11	10	1
rüzgar	18	5	13	8	7	11	4
kinetik enerji	16	0	16	16	4	12	8
besin	14	9	5	4	6	8	2
ısı	14	7	7	0	9	5	4
potansiyel enerji	14	0	14	14	4	10	6
hareket	13	8	5	3	5	8	3
hareketli olmak	12	3	9	6	7	5	2
hız	12	1	11	10	11	1	10

(Tamamı için bkz. EK 29)

Tablo 4.54’e ve Grafik 4.77’ya göre;

- “Örnek” veritabanında en sık görülen kavram *elektrik* tir. Nicel olarak öne çıkan diğer kavramlar ise *güneş*, *ışık* ve *ses* tir.
- Veritabanı incelendiğinde “çokanlamlı” bir kavram olan ENERJİye verilen “örnek”lerin farklı ENERJİ sınıflandırmaları oluşturduğu görülmektedir. Öğrencilerin kimi doğal enerji kaynaklarına; kimi doğal kaynaklar yoluyla elde edilen ENERJİ türlerine; kimi ENERJİNin kullandığı mekanik ürünlere; kimi canlı/cansız cisimlerin sahip olduğu ENERJİye; kimi de biyoenerjiye yönelik örnekler vermişlerdir. Bunlar şöyle özetlenebilir:
 - Doğal ENERJİ kaynakları: *Güneş, rüzgar, su, katı / sıvı / gaz yakacaklar*;
 - Doğal enerji kaynaklarından elde edilen enerji biçimleri/ürünleri: *Isı, ışık, elektrik, ses* vb.;
 - ENERJİNin kullanımı sonucunda ortaya çıkan ürünler: *hız, güç, basınç, hareket* vb.;

- ENERJİ yüklenen ya da ENERJİyle kullanılan mekanik ürünler: *pil, akü, batarya; santral; ampul, kablo* vb.;
 - Cisimlerin sahip olduğu ENERJİ türleri: *kinetik / potansiyel enerji*;
 - İnsanın sahip olduğu biyoenerji türü: *pozitif / negatif enerji*;
 - Besinlerden sağlanan ENERJİ: *besin / yağ, karbonhidrat / kahve, çikolata* vb.;
 - İnsanın hareketliliğine gönderim (enerjik): *hareketli olmak / patlama / spor, yürümek, koşmak* vb.;
 - ENERJİ kavramının eşdizimsel olarak kullanımı: *enerji içeceği*;
 - ENERJİ kavramının doğrudan ya da dolaylı olarak ilişkilendirildiği kavramlar: *ateş, oyun, fen, bilgisayar, renk* vb.
- Görüldüğü gibi çokanlamlılığının yanı sıra çokboyutlu bir yapı da sergileyen ENERJİ kavramı, hem örnekler/türlerle hem de bu örneklerle/türlerle ilgili farklı boyutlardan çağrışımsal kavramlarla ilişkilendirilmektedir. Dolayısıyla farklı kavramsal içerikler ortaya çıkmaktadır.
 - Bu çalışmada, ENERJİ kavramının bu çokanlamlı/çokboyutlu yapısıyla ilgili bir önbilgi verilmeden, ENERJİ kavramının hangi boyutta/anlam düzeyinde ele alınacağına katılımcının kendisinin karar vermesi sağlanmıştır. Böylece farklı kavramsal içerikler içinde öne çıkan ENERJİ “örnek”leri gözlenmiştir.
 - Yukarıdaki sınıflandırmalar göz önünde bulundurulduğunda, ENERJİ kavramı “örnek” veritabanında en sık görülen örnek olarak *elektrik* kavramının, ‘üretilmiş’ bir ENERJİ türü olduğu görülmektedir.

İkinci ve üçüncü sırada en sık görülen örnekler *güneş* ve *ışık*tır. *Güneş* ‘doğal’ bir enerji kaynağı olarak; *ışık* ise ‘doğal’ enerji kaynaklarından ya da ‘üretilmiş’ enerji türlerinden (örneğin *elektrik*) elde edilen ‘üretilmiş’ bir ENERJİ türüdür.

Dolayısıyla ilk üç örneğin farklı kavramsal içerikler taşıdığı anlaşılmaktadır.

➤ “Örnek” veritabanında ‘sık’ görülen ancak ENERJİ kavramının örneği olmayan kavramlar bulunmaktadır:

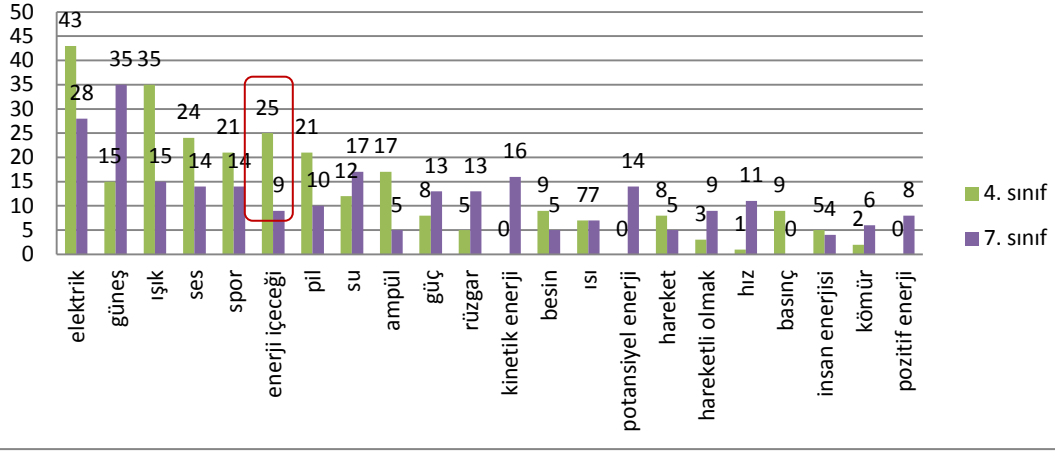
— Bunlardan biri olan *spor*, ENERJİ kavramıyla ‘hareket/iş yapabilme/hareketli olma’ bağlamında ilişkilendirilebilmektedir.

Ancak bu ilişkilendirmeyi katılımcı öğrencilerin pek çoğu yaptığı için ENERJİ kavramının örneği olmamasına karşın “örnek” veritabanında ilk beş kavramdan biri olmuştur.

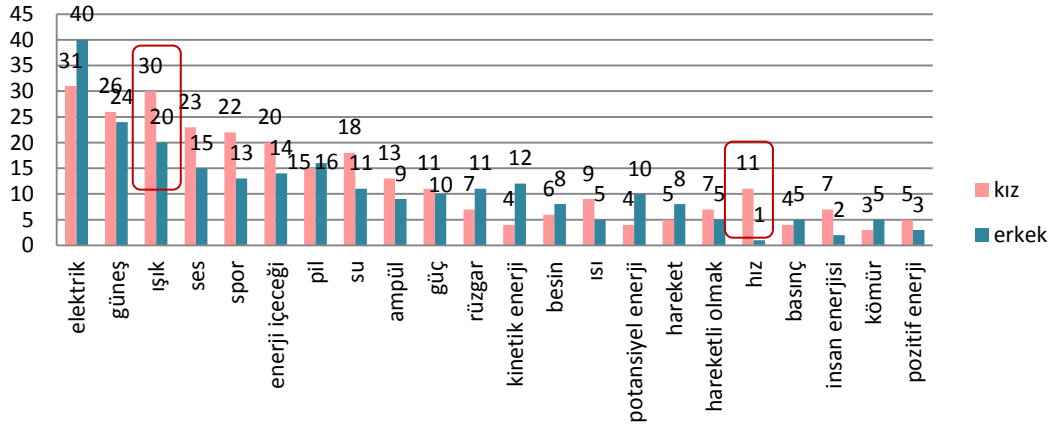
— ENERJİ kavramıyla eşdizimsel olarak sık görülen *enerji içeceği* de diğer bir ilişkilendirilmiş kavramdır. *Enerji içeceği* kavramı, “örnek” veritabanında en sık görülen altıncı kavramdır.

ENERJİ kavramı “örnek” veritabanındaki kavramların *sınıf düzeyine* ve *cinsiyete* göre sergilediği görünümle Grafik 4.78 ve 4.79’da gösterilmektedir:

Grafik 4.78 - ENERJİ kavramına verilen “örnek”lerin sınıf düzeyine göre dağılımı

Grafik 4.79 - ENERJİ kavramına verilen “örnek”lerin cinsiyete göre dağılımı

Grafik 4.78'e ve 4.79'a bakıldığında;

ENERJİ kavramına verilen örneklerin/kavramların birçoğunda sınıf düzeyine ve cinsiyete göre farklılıklar gözlenmektedir:

- *Elektrik, ışık, ses, pil, ampul ve basınç* kavramlarına 4. sınıf düzeyindeki öğrencilerin;
- *Güneş, rüzgar, potansiyel enerji, hız ve pozitif enerji* kavramlarına ise 7. sınıf düzeyindeki öğrencilerin daha sık yer verdiği görülmektedir.

Diğer yandan;

- *Işık, ses, spor* ve *hız* kavramlarına kız öğrencilerin;
- *Elektrik* ve *kinetik enerji* kavramlarına ise erkek öğrencilerin daha sık yer verdiği görülmektedir.

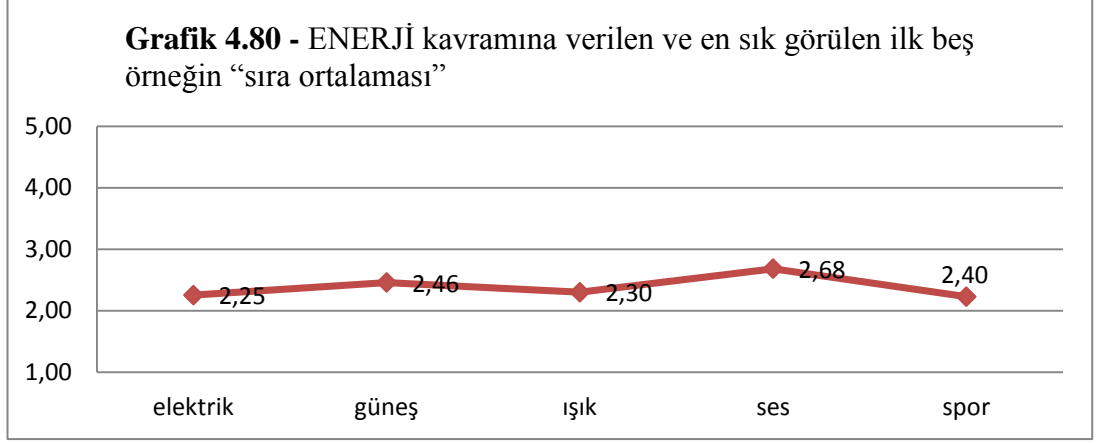
Bu farklar hem sınıf düzeyi hem de cinsiyet bakımından sistemli bir görünüm sergilememektedir. Ancak *enerji içeceği* kavramı, 7. sınıf düzeyine oranla 4. sınıf düzeyindeki öğrencilerin seçimlerinde dikkat çekici oranda yüksektir.

4.8.1.1 ENERJİ kavramının “ilkörnek” sıra ortalaması

ENERJİ kavramına verilen örneklerden en sık görülen ilk beş örneğin “sıra ortalaması” hesaplandığında Tablo 4.55’te ve Grafik 4.80’de sunulan görünüm ortaya çıkmaktadır:

Tablo 4.55 – ENERJİ kavramına verilen ve en sık görülen ilk beş örneğin “sıra ortalaması”

<i>ENERJİ</i>	<i>toplam</i>	<i>1. sırada</i>	<i>2. sırada</i>	<i>3. sırada</i>	<i>4. sırada</i>	<i>5. sırada</i>	<i>ort.sıra</i>
elektrik	71	28	14	18	5	6	2,25
güneş	50	18	9	10	8	5	2,46
ışık	50	17	13	12	4	4	2,30
ses	38	4	15	10	7	2	2,68
spor	35	16	6	5	5	3	2,40

Tablo 4.55 ve Grafik 4.80, ENERJİ kavramı “örnek” veritabanında en sık görülen *elektrik* kavramının ortalama olarak 2,25’inci sırada; sıklık olarak ikinci sırada yer alan *güneş* kavramının 2,46’ıncı sırada; sıklık olarak üçüncü sırada yer alan *ışık* kavramının 2,30’uncu sırada olduğunu göstermektedir.

Bir kavramın ilkörnek/öntip olarak belirlenebilmesi için kavramın sıklığı ile “sıra ortalaması”nın orantılı olması gerekmektedir. Örneğin, veritabanında yalnızca 1 kez geçen bir kavram, ilk sırada yazılmışsa sıra ortalaması da doğrudan 1.00 olacaktır. Bu nedenle en sık geçen kavramların “sıra ortalaması”nın 1.00’a yakın olması anlamlılık taşımaktadır.

Tablo 4.55’te de görüldüğü gibi, 1.00 ortalamasına en yakın kavramlar *elektrik* ve *ışık*’tır. *Elektrik* kavramının veritabanında geçme sıklığı 71, sıra ortalaması 2,25’tir; *ışık* kavramının geçme sıklığı 50, sıra ortalaması 2,30’dur. Dolayısıyla *elektriğin* ENERJİ kavramı için “ilkörnek/öntip” olmaya aday olduğu anlaşılmaktadır.

4.8.1.2 ENERJİ kavramı “örnek” veritabanına ilişkin diğer gözlemler

ENERJİ kavramı “örnek” veritabanındaki 130 çeşit girdinin 92’sinin farklı biçimlerde “ilişkilendirilen” kavramlar olduğu görülmektedir. İlişkilendirilmiş kavramların sayısı, “örnek” sayısından yaklaşık üç kat fazladır.

Tablo 4.56’da ENERJİ kavramı “örnek” veritabanındaki ilişkilendirilmiş kavramların “örnek” sayısına oranı sunulmaktadır:

Tablo 4.56 – ENERJİ kavramı “örnek” veritabanındaki *ilişkilendirilmiş* kavramların “örnek” sayısına oranı

	<i>Girdi sayısı</i>		<i>Girdinin kullanılma sıklığı</i>	
ENERJİ örneği olan kavramlar	38	% 29	389	% 54
İlişkilendirilmiş kavramlar	92	% 71	326	% 46

Bu tablo, ENERJİ kavramıyla ilişkilendirilerek “örnek” sormacasına yazılan ilişkilendirilmiş kavramların sayısal olarak üç katına yakın olsa da bunların yinelenme sıklığı açısından “örnek” sayısından daha az olduğu görülmektedir. Veritabanındaki “örnek”lerin kullanılma oranı %54’ken ilişkilendirilmiş kavramların kullanılma oranı %46’dır. Bu oranlar ilişkilendirilmiş kavramların yinelenme oranının oldukça yüksek olduğunu göstermektedir.

ENERJİ kavramı “örnek” veritabanında görülen ilişkilendirilmiş kavramlar Liste 4.15’te sunulmaktadır:

Liste 4.15 – ENERJİ kavramı “örnek” veritabanındaki “ilişkilendirilmiş” kavramlar

güç	saat	efor	kahve	eğlence
hareket	pil	enerjisi olmak	buzlu çay	fen
hız	pil yatağı	güç sarf etmek	su içmek	film
basınç	akü	enerji tüketmek	hareketli olmak	gürültü
iş	santral	enerji harcamak	spor	kalp atışı
ampül	roket	deşarj	oyun	kan

volt	telefon	harcamak	aksiyon	kırmızı
joule	televizyon	tasarruf	yürümek	mavi
devre	ay	elektrik tasarrufu	patlama	okul
el feneri	oksijen	beyin	bomba	renk
fener	hava	başarı	yorulmak	uyum
kablo	doğa	birincilik	terlemek	ateş böceği
priz	dünya	çikolata	ayakta durmak	bilgisayar
asansör	yıldız	max enerji	çok konuşmak	çocuk
boru	bir işe hazır olmak	metro	halter	düğme
soba	bir şeyler yapabilmek	ilaçlar	yetenek	
teknoloji	istekli olmak	enerji içeceği	yarışma	

Liste 4.15'te bakıldığında, ENERJİ kavramıyla farklı biçimlerde ilişkilendirilerek “örnek” sormalarına yazılmış kavramların çok çeşitli bir görünüm sergilediği anlaşılmaktadır: Bunlar, ENERJİnin kullanımı sonucunda ortaya çıkan ürünler, ENERJİyle kullanılan mekanik ürünler, yiyecek/içecek-ENERJİ ilişkisi; hareketlilik ve güce yapılan gönderim vb. Bu çeşitlilik, ENERJİ kavramının hem çok anlamlılığına hem de farklı ilişkilendirme biçimlerine elverişli bir kavramsal içeriğe sahip olduğuna işaret etmektedir.

4.8.2 ENERJİ kavramı “özellik” belirleme sonuçları

Araştırma çerçevesinde ENERJİ kavramıyla ilgili ulaşılan “özellik”ler, Tablo 4.57’de ve Grafik 4.81’de görülmektedir:

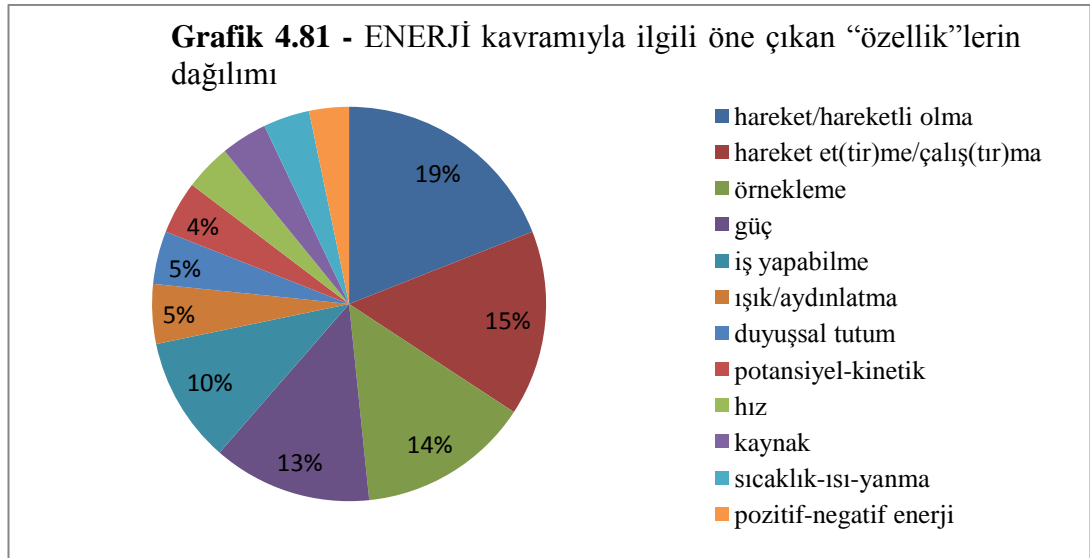
Tablo 4.57 – ENERJİ kavramıyla ilgili öne çıkan “özellik”ler

<i>özellikler</i>	<i>toplam</i>	<i>4. sınıf</i>	<i>7. sınıf</i>	<i>fark</i>	<i>kız</i>	<i>erkek</i>	<i>fark</i>
hareket/hareketli olma	35	18	17	1	17	18	1
hareket et(tir)me/çalış(tır)ma	28	13	15	2	11	17	6
örnekleme	26	13	13	0	11	15	4
güç	24	13	11	2	13	11	2

Tablo 4.57 (devamı) – ENERJİ kavramıyla ilgili öne çıkan “özellik”ler

özellikler	toplam	4. sınıf	7. sınıf	fark	kız	erkek	fark
iş yapabilme	19	3	16	13	13	6	7
ışık/aydınlatma	9	6	3	3	6	3	3
duyuşsal tutum	8	3	5	2	2	6	4
potansiyel-kinetik	8	3	5	2	3	5	2
hız	7	6	1	5	3	4	1
kaynak	7	5	2	3	4	3	1
sıcaklık-ısı-yanma	7	1	6	5	6	1	5
pozitif-negatif enerji	6	2	4	2	6	0	5
—madde/soyut/ dokunulamayan	4	4	0	4	1	3	2
hayat verir	4	2	2	0	2	2	0
besin-vitamin	3	2	1	1	3	0	3
harcanan/tüklenen	3	1	2	1	2	1	1
dönüşebilen	2	0	2	2	0	2	2
maddede	2	1	1	0	1	1	0
yayılma	2	2	0	2	1	1	0

(Tamamı için bkz. EK 30)

Tablo 4.57 ve Grafik 4.81 incelendiğinde şu bulgulara/sonuçlara ulaşılmaktadır:

- ENERJİ kavramı “özellik” sormacasında, katılımcı öğrencilerin öncelikli olarak *hareket/hareketli olma* ve *hareket et(tir)me/çalış(tır)ma* özelliklerine

vurgu yaptıkları görülmektedir. Dolayısıyla ENERJİ kavramının öne çıkan ilk iki özelliği *hareket*le ilgilidir.

Ancak veritabanı ‘bağlama dayalı’ olarak incelendiğinde bu iki özelliğin farklı gönderimleri olduğu görülmektedir. *Hareket/hareketli olma*, çoğunlukla canlıların ENERJİsine gönderimde bulunurken; *hareket et(tir)me/ (çalış(tır)ma*, mekanik sistemlerin ENERJİsine gönderimde bulunmaktadır. Bu çerçevede “özellik” veritabanında en sık olarak *hareket/hareketli olma* özelliğinin görülmesi, “özellik” veritabanında canlılarda bulunan ENERJİNİN öne çıktığını göstermektedir.

Bu durum, “örnek” veritabanında en sık görülen ‘örnek’lerle burada öne çıkan ‘özellik’lerin uyumlu olup olmadığı konusunu akla getirmektedir. “Örnek” veritabanında en sık görülen örnekler *elektrik, güneş, ışık, ses* ve *spordur*. Fakat “özellik” veritabanında en sık görülen ‘özellik’, canlılarda bulunan ENERJİye atıf yapan *hareket/hareketli olma*dır.

Bu sonuçlara göre “özellik” veritabanında en sık görülen *hareket/hareketli olma* özelliği, “örnek” veritabanındaki *spor* kavramı ile uyumludur. *Hareket et(tir)me/(çalış(tır)ma* ‘özelligi’ ise, “örnek” veritabanında en sık görülen ilk dört ‘örnek’le uyumlu görünmektedir (*elektrik, güneş, ışık* ve *ses*).

Sonuç olarak hem “örnek” veritabanında hem de “özellik” veritabanında iki farklı ENERJİ türünün gözlemlendiği; ‘örnek’lerin ve ‘özellik’lerin bu türlere göre; ancak sistemsiz bir dağılım sergilediği görülmektedir.

- ENERJİ kavramı “özellik” veritabanında sayısal olarak öne çıkan diğer bir görünüm “örnekleme”dir. Katılımcı öğrencilerin %14’ü, ENERJİ kavramının ‘özellik’leri sorulduğunda “örnekleme”ye dayalı ifadelere yer vermişlerdir.
- Veritabanında öne çıkan diğer “özellik”ler *güç, iş yapabilme ve ışık/aydınlatmadır*. Bu “özellik”ler, ENERJİnin kullanımı sonucunda ortaya çıkmaktadır. Buna dayanarak, öğrencilerin ENERJİ kavramını hem sürece hem de ürüne bağlı olarak ele aldıkları söylenebilir.
- Duyuşsal tutum, ENERJİ kavramında öne çıkan bir “özellik” betimleme biçimi olarak görünmemektedir. Katılımcı öğrencilerin %7’si, ENERJİ kavramının özellikleri sorulduğunda “duyuşsal tutum” içeren ifadelere yer vermişlerdir.
- ENERJİ kavramı “özellik”leri, veritabanına göre şöyle özetlenebilir:

ENERJİ;

Hareket etme ve(ya) hareketli değildir.

Hareket et(tir)me veya çalış(tır)madır.

Güçtür.

İş yapabilmelidir.

Işıktır/aydınlatır.

Hızdır.

Sıcaklıktır; ısındır; yanmadır.

Soyuttur; dokunulamaz (- madde).

Harcanır, tükenir, dönüşür ve yayılır.

Hayat verir; besindir, vitamindir.

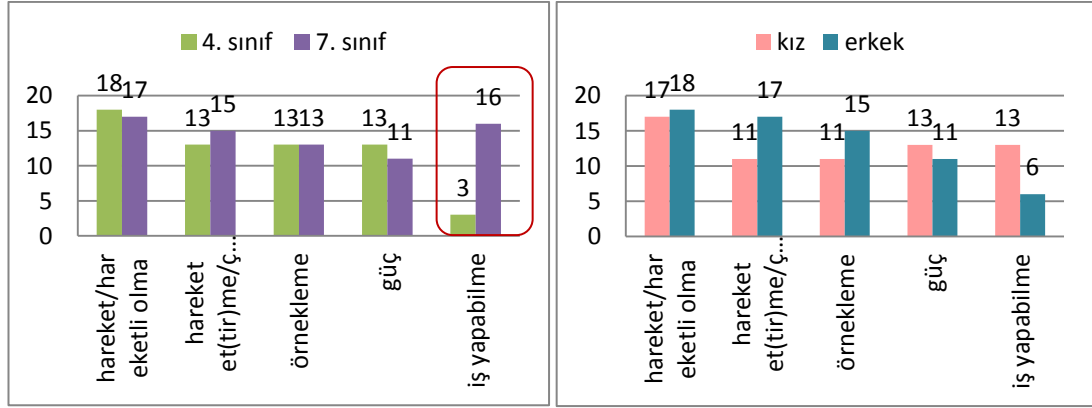
Canlıyla ilgili olma: Son olarak “özellik” veritabanındaki ifadelerin %27’si, canlılarda/insanlarda bulunan ENERJİye atıf yapıldığı bilgisini de içermektedir. 206 özellik ifadesinin 56 tanesinde “canlıyla/insanla ilgili olma” vurgulamaktadır. Veritabanındaki böyle “özellik”lerden birkaç örnek aşağıda sunulmaktadır.

Örnek kullanım 4.15 - “Özellik” veritabanındaki ENERJİnin *canlılarda/insanlarda* olduğu bilgisini varsayan “özellik” ifadelerinden örnekler

öğr.	okul	cinsiyet	sınıf	özellik
20	Özel İÖÖ I	k	4	bir işi yapabilmemiz için ihtiyaç duyduğumuz şey
23	Özel İÖÖ I	e	4	insanlara güç veren şey
32	Özel İÖÖ II	k	4	harekettir ve çok çevik olmamıza yarar
39	Özel İÖÖ II	k	4	insanın içindeki hareket
54	Özel İÖÖ II	k	4	insana, hayvana hareket sağlamaya
62	Özel İÖÖ II	e	4	güçlü birey
73	Özel İÖÖ II	k	4	çok hareketli olmak
93	MEB İÖÖ I	k	4	negatif davranmak
140	Özel İÖÖ I	k	7	içimizdeki güç
148	Özel İÖÖ I	e	7	duyguların kişilere verdiği güzel ya da kötü etki
153	MEB İÖÖ II	k	7	insanların mutlu ve sevinçli olması
203	MEB İÖÖ III	k	7	bir işi başarmaya yardım etmesi gerekir

ENERJİ kavramı için öne çıkan ‘özellik’lerin sınıf düzeyine ve cinsiyete göre sergilediği görünümeler Grafik 4.82’de sunulmaktadır:

Grafik 4.82 - ENERJİ kavramıyla ilgili öne çıkan “özellik”lerin sınıf düzeyine ve cinsiyete göre dağılımı

Grafik 4.82’ye bakıldığında ENERJİ kavramıyla ilgili *iş yapabilme* özelliğinin sınıf düzeyine farklılık gösterdiği görülmektedir. Buna göre *iş yapabilme* özelliğine, 7. sınıf düzeyindeki öğrenciler, 4. sınıf düzeyindeki öğrencilerden beş kat daha fazla yer vermişlerdir. Bunun dışında sınıf düzeyine ya da cinsiyete göre belirginleşen önemli farklar görülmemektedir.

4.8.3 ENERJİ kavramının “kullanım” düzlemindeki görünümüleri

ENERJİ kavramı bu bölümde ilk olarak kavramın kullanımına özgü “sözcüksel görünümeler” açısından; daha sonra “bilişsel ilişkilendirme” biçimlerinin kullanımsal düzlemdeki görünümüleri açısından ele alınacaktır.

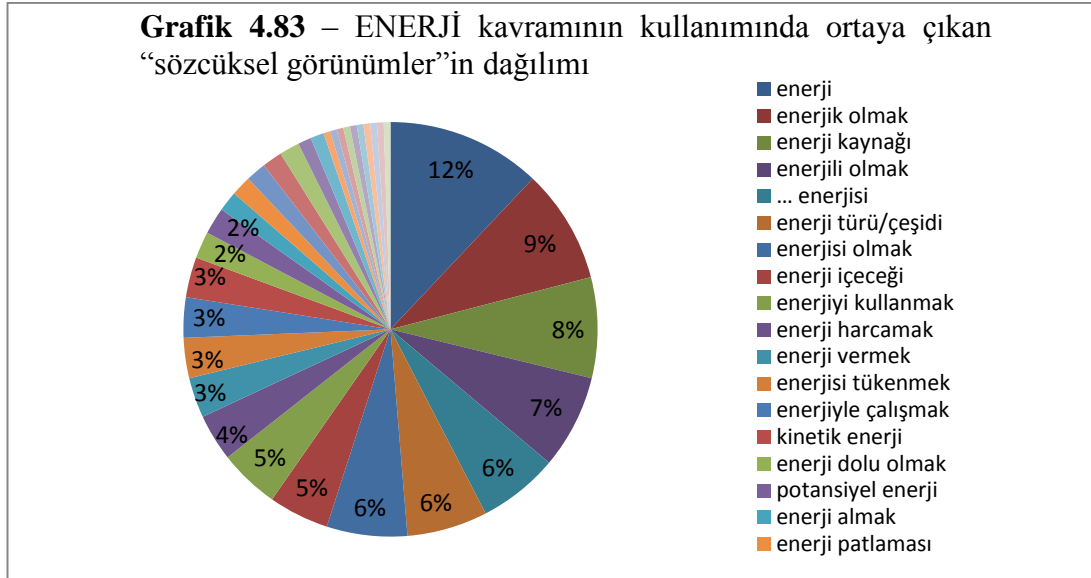
4.8.3.1 ENERJİ kavramının kullanımında ortaya çıkan “sözcüksel görünüm”ler

Veritabanında ENERJİ kavramının kullanımı sırasında ortaya çıkan “sözcüksel görünüm”ler Tablo 4.58’de ve Grafik 4.83’te sunulmaktadır:

Tablo 4.58 –ENERJİ kavramının kullanımında ortaya çıkan “sözcüksel görünüm”ler

	<i>toplam</i>	<i>4. sınıf</i>	<i>7. sınıf</i>	<i>fark</i>	<i>kız</i>	<i>erkek</i>	<i>fark</i>
enerji	23	10	13	3	18	5	13
enerjik olmak	17	6	11	5	9	8	1
enerji kaynağı	15	11	4	7	6	9	3
enerjili olmak	14	12	2	10	8	6	2
... enerjisi	12	5	7	2	5	7	2
enerji türü/çeşidi	12	10	2	8	6	6	0
enerjisi olmak	12	6	6	0	5	7	2
enerji içeceği	9	8	1	7	5	4	1
enerjiyi kullanmak	9	5	4	1	6	3	3
enerji harcamak	7	3	4	1	5	2	3
enerji vermek	6	2	4	2	3	3	0
enerjisi tükenmek	6	1	5	4	2	4	2
enerjiyle çalışmak	6	5	1	4	2	4	2
kinetik enerji	6	0	6	6	3	3	0
enerji dolu olmak	4	2	2	0	2	2	0
potansiyel enerji	4	0	4	4	2	2	0
enerji almak	3	0	3	3	2	1	1
enerji patlaması	3	2	1	1	0	3	3
enerji tasarrufu	3	0	3	3	1	2	1
enerjinin tükenmesi	3	1	2	1	1	2	1
hareket enerjisi	3	0	3	3	1	2	1
enerji oluşmak	2	1	1	0	0	2	2
enerjisi yüksek olmak	2	0	2	2	1	1	0
enerji gelmek	1	1	0	1	0	1	1
enerji sarf etmek	1	0	1	1	1	0	1
enerji toplamak	1	0	1	1	1	0	1
enerji üretmek	1	1	0	1	0	1	1
enerji ve tabii kaynaklar	1	0	1	1	0	1	1
enerjiden yararlanmak	1	0	1	1	1	0	1
enerjik hissetmek	1	1	0	1	0	1	1
enerjili hissetmek	1	1	0	1	1	0	1
enerjiyi saklamak	1	0	1	1	1	0	1
enerjiyi savurmak	1	0	1	1	0	1	1
pozitif enerji	1	0	1	1	1	0	1

Grafik 4.83 – ENERJİ kavramının kullanımında ortaya çıkan “sözcüksel görünümler”in dağılımı

Tablo 4.58'e ve Grafik 4.83'e göre;

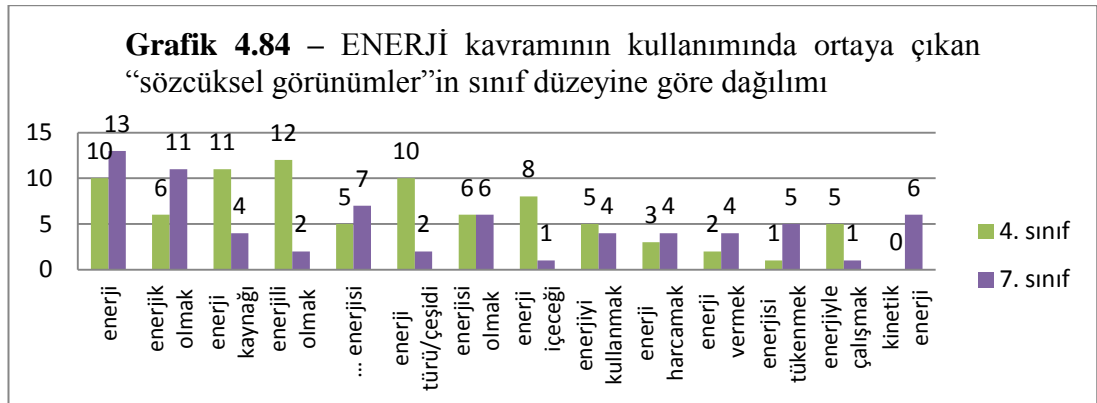
- ENERJİ kavramının en çok kullanıldığı sözcükleşme biçimleri *enerji, enerjik olmak, enerjili olmak, ... enerjisi, enerji türü/çeşidi ve enerjisi* olmaktadır.
- ENERJİ kavramı 206 öğrenci tarafından 34 ayrı “sözcüksel görünüm” içinde sunulmuştur.
- ENERJİ kavramının tüm sözcüksel görünümleri içinden (34 tür), 23 tanesi bir eylemle birlikte sözcükleştirilmiştir: *enerjik olmak, enerjili olmak, enerjisi olmak, enerjiyi kullanmak, enerji harcamak, enerji vermek, enerjisi tükenmek, enerjiyle çalışmak, enerji dolu olmak, enerji almak, enerji oluşmak, enerjisi yüksek olmak, enerji gelmek, enerji sarf etmek, enerji toplamak, enerji üretmek* vb.
- Dolayısıyla ENERJİ kavramının “sözcüksel görünümler”inin %68’inin eylemlerle/eylemleştirmeye kurulduğu görülmektedir.
- ENERJİ kavramının 12 tane sözcüksel görünümü, adıl sözcüksel biçimlerdir. Bunlar *enerji, ... enerjisi, enerji türü/çeşidi, enerji içeceği,*

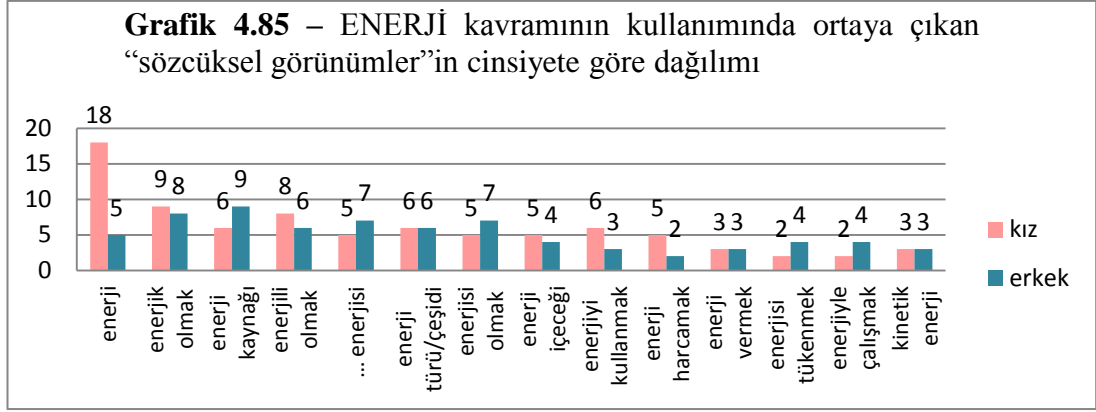
kinetik enerji, potansiyel enerji, enerji patlaması, hareket enerjisi, enerji tasarrufu, enerji ve tabii kaynaklar, pozitif enerjidir.

Bu durum, ENERJİ kavramının daha çok eylemsel sunumlarla birlikte olaysal (event) ve(ya) durumsal (state) bir nitelik taşıdığına işaret etmektedir.

- Sözcüksel görünümlerin bir kısmında ENERJİyle ilgili ‘içerme ilişkisi’ vurgulanmaktadır. Bununla ilgili kullanımlar şunlardır: *enerjili olmak, enerjisi olmak, enerji vermek, enerji dolu olmak, enerji almak, enerjisi yüksek olmak, enerji toplamak, enerjili hissetmek, enerjisi saklamak, enerji patlaması vb.*
- Kimi sözcüksel görünümlerde ise ENERJİNİN ‘harcanması, tükenmesine’ ilişkindir. Bunlar; *enerjisi kullanmak, enerji harcamak, enerjisi tükenmek, enerji tasarrufu, enerjinin tükenmesi, enerji sarf etmek, enerjisi savurmaktır.*

ENERJİ kavramının kullanımında ortaya çıkan “sözcüksel görünümler”in sınıf düzeyine ve cinsiyete göre sergilediği farklılıklar ise Grafik 4.84’te ve 4.85’te görülmektedir:

Grafik 4.84 ve 4.85, ENERJİ kavramının kullanımında genellikle sınıf düzeyine bağlı farklılıklar olduğunu göstermektedir.

- *Enerjili olmak* ile *enerjik olmak* kullanımları bu farklılığa bir örnektir. *Enerjili olmak* 4. sınıf düzeyinde daha çok tercih edilmişken, *enerjik olmak* 7. sınıf düzeyinde daha çok tercih edilmiştir. Ayrıca *enerji kaynağı*, *enerji türü/çeşidi*, *enerji içeceği* kullanımları 4. sınıf öğrencilerinde; *kinetik enerji* kavramı ise 7. sınıf öğrencilerinde daha çok görülmektedir.
- Cinsiyet bağlamında ise *enerji* kavram/sözcüğünü büyük oranda kız öğrencilerin tercih ettiği görülmektedir.

Çokanlamlılık: Veritabanı incelendiğinde katılımcı öğrencilerine ENERJİ kavramını dört farklı anlam boyutunda sundukları görülmektedir. Bunlar veri çözümlemesi sırasında sınıflandırılmış ve numaralandırılarak gönderim yapılan anlam düzeyi belirlenmiştir. Belirlenen anlamsal düzeyler şöyledir:

Enerji 1: Maddede var olan ve ısı, ışık, hareket biçiminde ortaya çıkan güç.

Enerji 2: Bedene canlılık verdiği kabul edilen etkin güç; belirli bir eyleme dönüşebilecek yeti.

Enerji 3: İnsanların duygudurumunu etkileyen ya da duygularına bağlı geliştiği varsayılan elektromanyetik dalgalar vb.

Enerji 4: Enerji içeceği

Katılımcı öğrencilerin ENERJİ kavramını, ‘hangi anlam düzeyini temsil edecek’ biçimde’, ‘nasıl’ kullandıkları aşağıda örneklenmektedir:

Örnek kullanım 4.16 - ENERJİ kavramının kullanıldığı anlam düzeylerine ilişkin örnekler

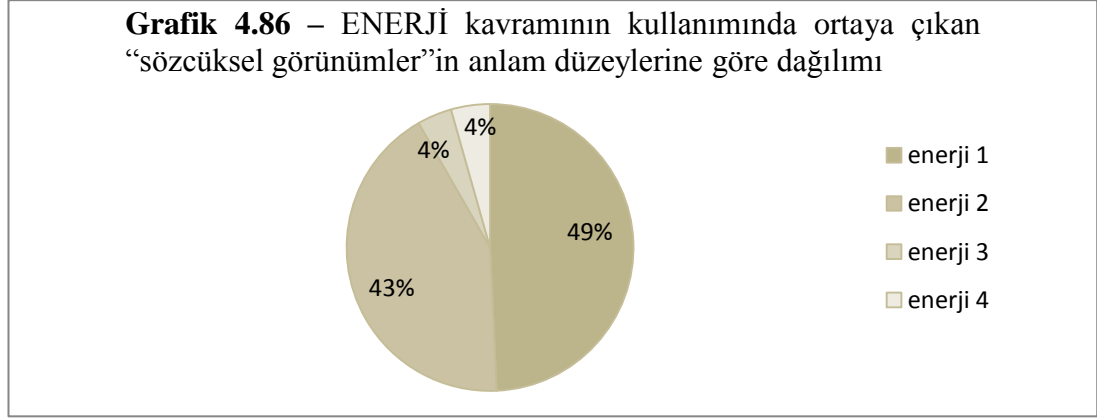
öğr.	okul	cinsiyet	sınıf	tümce	kullanım	anlam
8	Özel İÖO I	k	4	<i>dün erken yattığım için bugün çok enerjğim</i>	enerjik olmak	enerji 2
54	Özel İÖO II	k	4	<i>bir devrede enerjiyi pil verir</i>	enerji vermek	enerji 1
69	Özel İÖO II	e	4	<i>Burn enerji verir</i>	enerji vermek	enerji 2
148	Özel İÖO I	e	7	<i>güneş içeriye güzel bir enerji verdi</i>	enerji vermek	enerji 3
128	Özel İÖO I	k	7	<i>pozitif enerji her şeyi düzeltir</i>	pozitif enerji	enerji 3
52	Özel İÖO II	k	4	<i>pil enerji dolu</i>	enerji dolu olmak	enerji 1
79	Özel İÖO II	e	4	<i>enerji dolu bir arkadaşım var</i>	enerji dolu olmak	enerji 2
90	MEB İÖO I	k	4	<i>enerjimi harcamak istemem</i>	enerji harcamak	enerji 2
62	Özel İÖO II	e	4	<i>enerji patlaması yaşıyorum</i>	enerji patlaması	enerji 2
110	Özel İÖO I	e	7	<i>Dünya'mızdaki enerji kaynakları tükeniyor</i>	enerjinin tükenmesi	enerji 1
143	Özel İÖO I	e	7	<i>çok yoruldum, enerjim tükendi</i>	enerjinin tükenmesi	enerji 2
83	MEB İÖO I	e	4	<i>ben enerji içeceği içtim</i>	enerji içeceği	enerji 4

Bu örnek kullanımda görüldüğü gibi, aynı görünen sözcüksel yapılar, farklı bağlamlarda farklı ENERJİ anlamlarına gönderim yapmaktadır. Örneğin *enerji vermek*, enerji 1, enerji 2 ya da enerji 3 düzeyinde kullanılabilir. Ya da *enerji dolu olmak*, hem enerji 1 hem de enerji 2 düzeyinde kullanılabilir.

Katılımcı öğrencilerin ENERJİ kavramının kullandıkları ‘bağlamlar’, dört farklı anlam düzeyine göre sınıflandırıldığında aşağıdaki tabloda ve grafiklerde sunulan sonuçlara ulaşılmaktadır:

Tablo 4.59 –ENERJİ kavramının kullanımında ortaya çıkan “sözcüksel görünümler”in anlam düzeylerine göre dağılımı

<i>anlam düzeyi</i>	<i>toplam</i>	<i>4. sınıf</i>	<i>7. sınıf</i>	<i>fark</i>	<i>kız</i>	<i>erkek</i>	<i>fark</i>
enerji 1	101	53	48	5	47	54	7
enerji 2	87	37	50	13	48	39	9
enerji 3	8	1	7	6	6	2	4
enerji 4	9	8	1	7	5	4	1

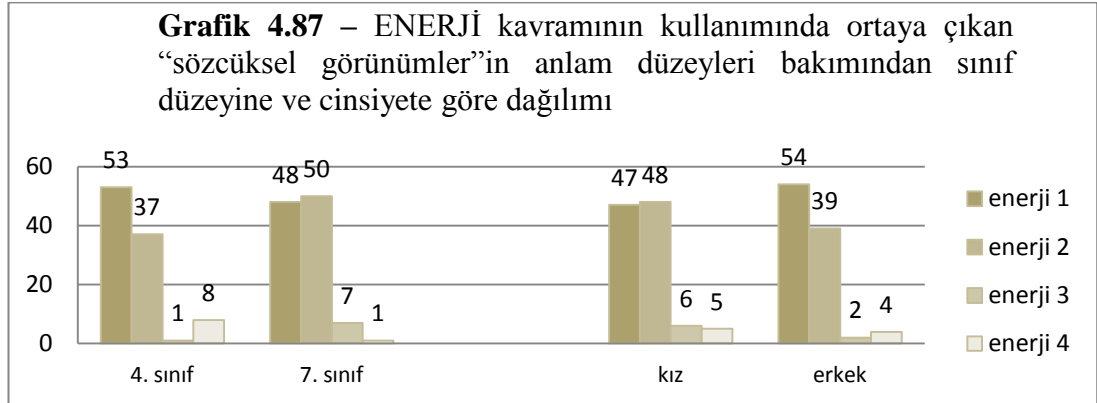

Yukarıdaki tabloda ve grafikte görüldüğü gibi, veritabanında ENERJİ kavramının en sık görüldüğü anlam düzeyi, % 49’luk bir oranla, “enerji 1”dir (*maddede var olan ve ısı, ışık, hareket biçiminde ortaya çıkan güç*). Enerji 2 de sık görülen bir anlam düzeyidir; veritabanında % 43’lük bir oranı temsil etmektedir (*vücuda canlılık verdiği kabul edilen etkin güç; belirli bir eyleme dönüşebilecek yeti*). Enerji 3 ve enerji 4’ün kullanım oranı ise % 4’tür.

Bu çerçevede ENERJİ kavramının büyük oranda; “maddede var olan ve ısı, ışık, hareket biçiminde ortaya çıkan güç” ve “vücuda canlılık verdiği kabul edilen etkin

güç; belirli bir eyleme dönüşebilecek yeti” anlamlarını temsil edecek yönde kullanıldığı görülmektedir.

ENERJİ kavramının kullanıldığı anlam düzeylerinin sınıf düzeyi ve cinsiyete göre sergilediği dağılım ise aşağıdaki grafikte sunulmaktadır.

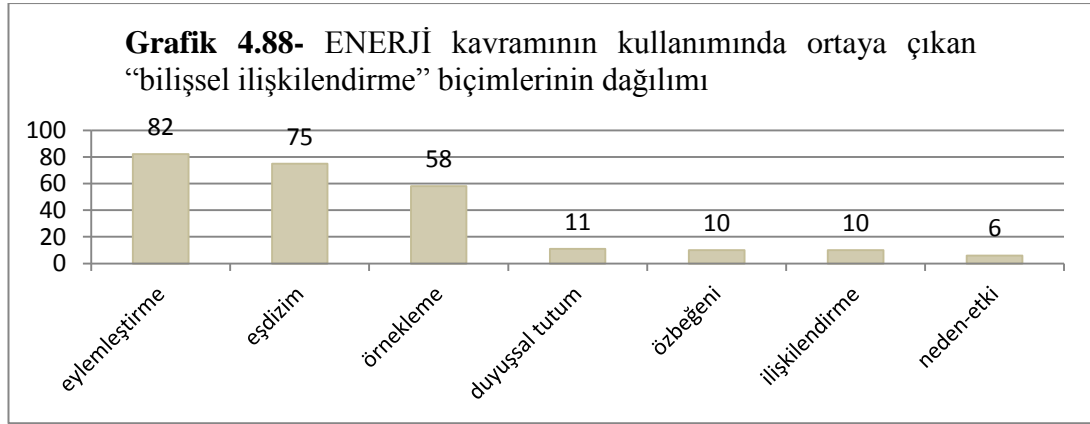
Sınıf düzeyi ve cinsiyet bağlamında değerlendirildiğinde; enerji 1 düzeyindeki kullanımlara 4. sınıf öğrencileri ile erkek öğrencilerin; enerji 2 düzeyindeki kullanımlara ise 7. sınıf öğrencileri ile kız öğrencilerin daha çok yer verdikleri anlaşılmaktadır. Enerji 3 ve enerji 4 düzeyindeki kullanımlarda da sınıf düzeyine göre farklılıklar vardır. Enerji 4’ü 4. sınıf düzeyindeki, enerji 3’ü ise 7. sınıf düzeyindeki öğrencilerin daha çok kullandığı görülmektedir.

4.8.3.2 ENERJİ kavramının kullanımında ortaya çıkan “bilişsel ilişkilendirme” biçimlerine dayalı görünümler

ENERJİ kavramının kullanımı sırasında ortaya çıkan “bilişsel ilişkilendirme” biçimlerine dayalı görünümler, Tablo 4.60’ta ve Grafik 4.88’de sunulmaktadır:

Tablo 4.60 – ENERJİ kavramının kullanımında ortaya çıkan “bilişsel ilişkilendirme” biçimleri

	<i>toplam</i>	<i>4. sınıf</i>	<i>7. sınıf</i>	<i>fark</i>	<i>kız</i>	<i>erkek</i>	<i>fark</i>
eylemleştirme	82	42	40	2	35	47	12
eşdizim	75	29	46	17	42	33	9
örnekleme	58	37	21	16	30	28	2
duyuşsal tutum	11	2	9	7	7	4	3
özbeğeni	10	2	8	6	6	4	2
ilişkilendirme	10	3	7	4	8	2	6
neden-etki	6	1	5	4	4	2	2

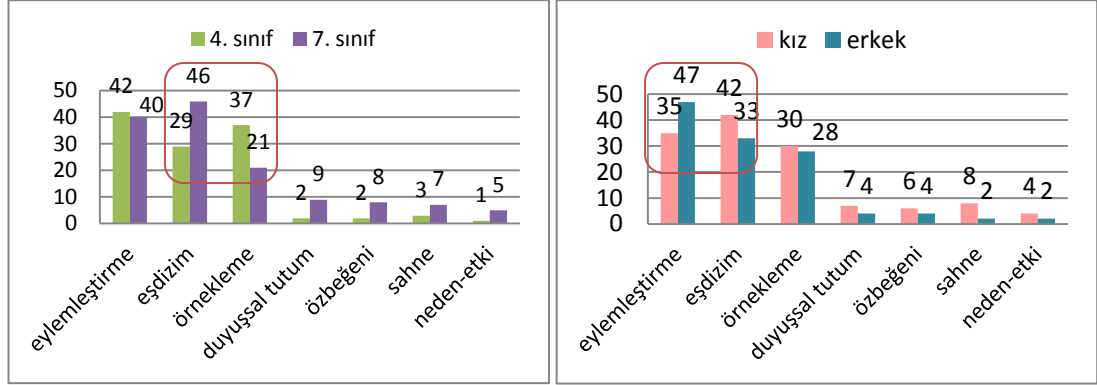

Tablo 4.60 ve Grafik 4.88 incelendiğinde;

- ENERJİ kavramı “kullanım” veritabanında en sık görülen “bilişsel ilişkilendirme” biçiminin “eylemleştirme” olduğu görülmektedir.
- “Eylemleştirme”ye dayalı kullanım oranının “sözcüksel görünüm” sonuçlarıyla uyumlu olduğu görülmektedir. Hatırlanacağı gibi ENERJİ kavramının 34 farklı sözcüksel görünümünden 23 tanesi eylemsel bir içerikle sunulmuştur.
- Diğer öne çıkan “bilişsel ilişkilendirme” biçimlerinin “eşdizim-birlikte görülme ilişkisi” ile “örnekleme” olduğu gözlenmektedir.
- “Duyuşsal tutum” tutum içeren kullanımın görece az olduğu görülmektedir.

Grafik 4.88’da ise ENERJİ kavramının kullanımı sırasında ortaya çıkan “bilişsel ilişkilendirme” biçimlerinin sınıf düzeyi ve cinsiyet bakımından dağılımına yer verilmektedir:

Grafik 4.89 – ENERJİ kavramının kullanımında ortaya çıkan “bilişsel ilişkilendirme” biçimlerinin sınıf düzeyine ve cinsiyete göre dağılımı

Grafik 4.89 incelendiğinde;

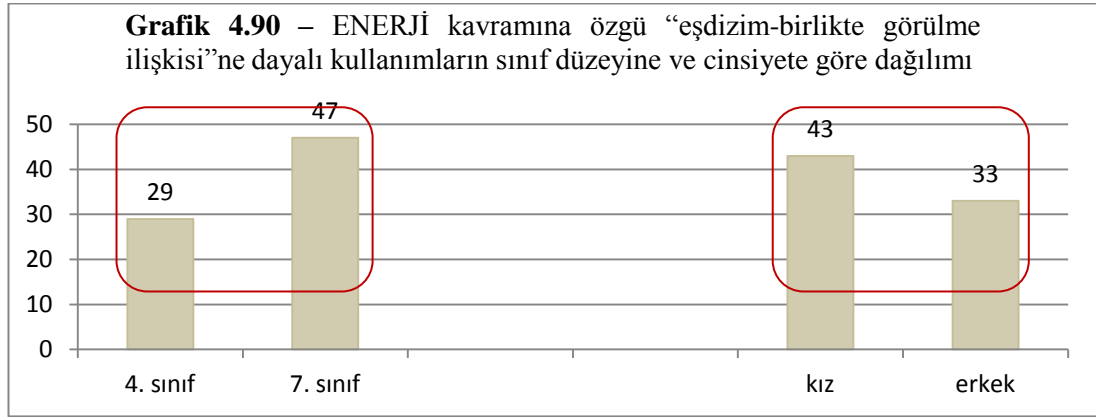
- ENERJİ kavramı “kullanım” veritabanında en sık görülen “eylemleştirmeye”ye dayalı kullanımda cinsiyete bağlı farklılıklar olduğu görülmektedir: Erkek öğrenciler, kız öğrencilere oranla “eylemleştirmeye”ye dayalı kullanıma daha çok yer vermişlerdir.
- “Eşdizim-birlikte görülme ilişkisi”ne dayalı kullanımın ise hem sınıf düzeyine hem de cinsiyete bağlı değişiklik gösterdiği göze çarpmaktadır. Bu kullanım biçimini daha çok 7. sınıf düzeyindeki kız öğrencilerin seçtiği anlaşılmaktadır.
- Son olarak “örnekleme”ye dayalı kullanımı, 4. sınıflar düzeyindeki öğrencilerin daha çok tercih ettiği gözlenmektedir.

Eşdizimsel görünüm: ENERJİ kavramının kullanımı sırasında en sık görülen “bilişsel ilişkilendirme” biçimlerinden biri “eşdizim-birlikte görülme ilişkisi”ne dayalı kullanımdır. Aşağıdaki listede veritabanında ENERJİ kavramının genellikle birlikte görüldüğü kavramlar/kullanımlar yer almaktadır:

Liste 4.16 – ENERJİ kavramının birlikte görüldüğü “eşdizimsel” kullanımlar

hareket	teknoloji	atom karınca	pozitif enerji
güç	enerji kaynağı	takla atmak	negatif enerji
ısı	enerji tasarrufu	yerinde duramamak	hayat
iş ve enerji	kötüye kullanmak	hareketlilik	eğlence
kinetik enerji	boşa harcamak	spor	besin
potansiyel enerji	yeşil enerji	dans	çikolata
fen	enerji patlaması	enerji içeceği	kahve

Bu listede görülen ‘eşdizimsel’ kullanımların sınıf düzeyine ve cinsiyete göre dağılımı ise Grafik 4.90’da gösterilmektedir:

Grafik 4.90’da “eşdizim-birlikte görülme ilişkisi”ne dayalı kullanımların hem sınıf düzeyine hem de cinsiyete bağlı farklılıklar sergilediği görülmektedir.

- 4. sınıf düzeyindeki öğrencilerin ENERJİ kavramını eşdizimsel ilişkilere dayalı kullanma sıklıkları 29’ken, 7. sınıf düzeyindeki öğrencilerin 47’dir.

Diğer yandan kız öğrencilerin ENERJİ kavramını eşdizimsel ilişkilere dayalı kullanma sıklıkları 43’ken, erkek öğrencilerin 33’tür.

Buna göre “eşdizimsel” ilişkilere dayalı kullanımlara daha çok 7. sınıf düzeyindeki öğrencilerle kız öğrencilerin yer verdiği anlaşılmaktadır.

Bu çerçevede “eşdizimsel” ilişkilere dayalı kullanımların özellikle sınıf düzeyine, dolayısıyla ‘yaş’a duyarlı kullanımlar olduğu görülmektedir.

ÖZETLE;

- ✓ ENERJİ kavramında *elektriğin* “ilkörnek/öntip” olarak belirginleştiği;
- ✓ ENERJİ kavramının genellikle bir eylemsel sunum içinde sözcükleştirildiği;
- ✓ ENERJİ kavramı en sık olarak ‘içerme ilişkisi’ içinde sözcükleştirildiği;
- ✓ ENERJİ kavramının *hareket/hareketli olma* “özellığı”nin öne çıktığı;
- ✓ ENERJİ kavramının büyük oranda “eylemleştirme” ve “eşdizimsel ilişkiler” çerçevesinde kullanıldığı;
- ✓ ENERJİ kavramı “kullanım” veritabanında çokanlamlı bir yapı olduğu gözlenmiştir.

Ayrıca katılımcı öğrencilerin yazdığı “özellik” ifadelerinden ve “eşdizimlilik” içeren kullanımlarından şu özet ifadelere ulaşılmaktadır:

- ENERJİ ‘doğa’ için ya da insan eliyle ‘üretilen’ler için *hareket etmek/ettirmek veya çalışmak/çalıştırmaktır*.
- ENERJİ insan için de *hareket* demektir.
- ENERJİ varsa insan da *enerjiktir*.
- ENERJİ *güç* verir; ENERJİ *iş yapabilmektir*.
- ENERJİ *sıcaklıktır; ısıdır; bir tür yanmadır*.
- Böylece ENERJİ *harcanır, tükenir, dönüşür* ve yayılır.
- ENERJİ kimi zaman *hayat verir; besindir; ancak kötüye kullanılınca hayatı bitirir*.

V – SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Bu tezde ilköğretim 4. ve 7. sınıf öğrencilerinin kavramlaştırma özelliklerini betimlemek amaçlanmıştır; bu amaç çerçevesinde sormacalar yoluyla seçilmiş yedi üst kavrama ilişkin “örnek”, “özellik” ve “kullanım” veritabanları oluşturulmuştur. Bu veritabanı, araştırma kapsamındaki kavramların ilkörneklerini, özelliklerini ve kullanımsal görünümünü, araştırma grubunun seçimleri ve eğilimleri doğrultusunda belirlemek için kullanılmıştır.

Verilerin çözümlenmesi, bu üç temel çerçevede (örnek, özellik, kullanım) yapılırken, veritabanında kavramlara özgü görünen diğer kavramlaştırma özellikleri de betimlenmiştir.

Bu bölümde Bulgular ve Tartışma Bölümü’nde ayrıntılı bir biçimde yer alan sonuçlar ilk olarak genel bir çerçevede sunulacak; daha sonra bu sonuçların dikkat çekici yönleri değerlendirilecek; son olarak ise bu sonuçlar, kavramlaştırma sürecine ilişkin yaklaşımlar bağlamında ele alınacaktır.

5.1 Genel Bir Özet

Katılımcı öğrencilerin seçimleri ve eğilimleri doğrultusunda, araştırma kapsamındaki yedi kavrama ilişkin sayısal bulgulara bağlı sonuçlar şöyle özetlenebilir:

RENK:

- ✓ RENK kavramında *mavi* ve *kırmızı* örnekleri ilkörnek/öntip olarak belirginleşmekte;

- ✓ RENK kavramı, genellikle kavram/sözcük karşılığı olan “*renk*” olarak (*en sevdiğim renk, en güzel renk, ...nın rengi vb.*) sözcükleştirilmekte;
- ✓ RENK kavramının “özelik”leri büyük oranda “olumlu duyuşsal tutum” çerçevesinde sunulmakta;
- ✓ RENK kavramı, çoğunlukla “duyuşsal tutum”a ve “örnekleme”ye dayalı olarak kullanılmakta;
- ✓ RENK kavramı, en sık *gökkuşağı ve rengârenk* kavramıyla eşdizimli olarak kullanılmaktadır.
- Ayrıca RENK; *eğlencelidir, canlıdır, ifade etme biçimidir Renkli kişilikler, renkli bir dünya ve renksiz hayatlar vardır.*
- *Renkli kişilikler, renkli bir dünya ve renksiz hayatlar vardır.*

SUÇ:

- ✓ SUÇ kavramında *hırsızlık ve biri(leri)ni öldürmek* ilkörnek/öntip olarak belirginleşmekte;
- ✓ SUÇ kavramı en sık olarak *suç işlemek* biçiminde sözcükleştirilmekte;
- ✓ SUÇ kavramı genellikle *eylemleştirmeye ve örnelemeye* dayalı olarak kullanılmakta ve SUÇ kavramına *olumsuz duyuşsal tutum* geliştirilmekte;
- ✓ SUÇ kavramı en sık *ceza* kavramıyla eşdizimli olarak kullanılmakta;
- ✓ Son olarak SUÇ kavramı genellikle “*hapishane, polis, mahkeme vb.*” kavramlarla *sahneleştirilmektedir.*

Ayrıca katılımcı öğrencilerin yazdığı “özellik” ifadelerinden ve “eşdizimlilik” içeren kullanımlarından şu özet ifadelere ulaşılmaktadır:

- *SUÇ kötü/yanlış bir şey yapmaktır.*

- SUÇun içinde *zarar vermek* vardır.
- Bu nedenle SUÇ *cezasıyla* birlikte var olur.
- Böylece ‘*suç işleyen*’ *mahkemeye, toplumla ya da vicdanıyla yüzleşmek* zorundadır.
- SUÇ ‘*bağlamına göre*’ *kurallara uymamaktır*. Böyle olunca kimi SUÇlar *insan hakları ihlalidir*; kimi SUÇlar *haramdır, günahtır*; kimi SUÇlar ise *ihanettir, aldatmadır*, O halde SUÇ, ‘*suçta*’ *anlaşmaktır*.

DUYGU:

- ✓ DUYGU kavramında *mutluluk* ve *sevinç* örnekleri ilkörnek/öntip olarak belirginleşmekte;
- ✓ DUYGU kavramı, genellikle bir eylemsel sunum içinde sözcükleştirilmekte;
- ✓ DUYGU kavramı, çoğunlukla “eylemleştirme”ye ve “örnekleme”ye dayalı olarak kullanılmakta ve bunlar dışında kullanımsal düzlemde “neden-etki ilişkileri” öne çıkmakta;
- ✓ DUYGU kavramı, en sık *düşünce* kavramıyla eşdizimli olarak kullanılmaktadır.

Öğrencilerin yazdığı “özellik” ifadelerinden ve “eşdizimlilik” içeren kullanımlardan DUYGU kavramıyla ilgili şu özet ifadelere ulaşılmaktadır:

- DUYGU *içtedir*, bazen *açığa vurulur*; bazen *içte saklanır*.
- DUYGULAR *ifade edilmeli, söylenmelidir*.
- DUYGULAR insanı *yönetir*; bu nedenle DUYGULARIN *kontrol edilmesi* gerekir.
- Çünkü DUYGULAR *değişkendir* ve *zihni gölgeler*.
- *İnsanı insan yapan* DUYGULARıdır.

— Bu nedenle *duygusuz* insanlar olumsuzlanır; *duygulanmak* ve *duyguları olmak* olumlanır.

Ayrıca *duygu-düşünce* eşdizimli bağlamında;

- *Duygu ve düşünceler aktarılır*;
- *Duygu ve düşünce önemlidir*;
- *Duygu ve düşüncelere saygılı olunmalıdır*;
- *Duygu ve düşünce özgürlüğü* kısıtlanmamalıdır.

OYUN:

- ✓ OYUN kavramında *saklambaç* örneği “ilkörnek/öntip” olarak belirginleşmekte;
- ✓ OYUN kavramının öne çıkan özellikleri *eğlence* içermesi ve *kurallarının* olmasıdır.
- ✓ OYUN kavramının öne çıkan özellikleri, sözlüksel karşılığı ile örtüşmektedir.
- ✓ OYUN kavramı, genellikle bir eylemsel sunum içinde sözcükleştirilmekte;
- ✓ OYUN kavramı, çoğunlukla “olumlu duyuşsal tutum” etkisi altında kullanılmaktadır.

“Duyuşsal tutum” ve “eşdizimlilik” içeren kullanımlardan şu özet ifadelere ulaşılmaktadır:

- OYUN *eğlencelidir, zevklidir, güzeldir*.
- OYUN oynanınca *mutlu olunur*.
- OYUN *stres atmaya yardımcı olur*.

- OYUNun *yaşı* vardır.
- OYUNlar arasında *çocukça oyunlar* vardır.
- OYUNların kimi *kız* oyunu kimi de *erkek* oyunu olarak değerlendirilir.

KOKU:

- ✓ KOKU kavramında *çiçek/gül kokusunun* “ilkörnek/öntip” olarak belirginleştiği;
- ✓ KOKU kavramının genellikle bir eylemsel sunum içinde sözcükleştirildiği;
- ✓ KOKU kavramının “özellik”lerinden *algılamının* öne çıktığı;
- ✓ KOKU kavramının çoğunlukla “olumlu duyuşsal tutum” etkisi altında kullanıldığı gözlenmiştir.

Ayrıca katılımcı öğrencilerin “duyuşsal tutum” ve “eşdizimlilik” içeren kullanımlardan şu özet ifadelere ulaşılmaktadır:

- KOKU *koku almakla* ilgili bir *duyu/histir*; fakat *tatla da* ilgilidir.
- KOKU *güzel*dir; *en güzel kokuysa anne kokusudur*.
- *Çiçekler mis*; *yemekler nefis* kokar.
- KOKU *kimlik/kişilik* katar; hayatı *anlamaya* yarar.
- Özlenenler *burunda tüter*.Kimi KOKUlar, insanı alıp *başka yerlere götürür*.
- Kimi zaman da insanın *burnuna* ‘*kötü koku*’lar gelebilir.
- İnsanlık *kötü kokulara* da çare bulmuştur: ...*yla kokulara son*,

YOL:

- ✓ YOL kavramında *karayolunun* “ilkörnek/öntip” olarak belirginleştiği;
- ✓ YOL kavramının genellikle bir eylemsel sunum içinde sözcükleştirildiği;
- ✓ YOL kavramının *trafik unsurları* ve *üzerinden gitme/geçme* “özellik”lerinin öne çıktığı;
- ✓ YOL kavramının büyük oranda “sahneleştirme” ve “eşdizimsel ilişkiler” çerçevesinde kullanıldığı;
- ✓ YOL kavramına özgü “sahneleştirme”nin ise *karasal* bir nitelik taşıdığı gözlenmiştir.

Ayrıca katılımcı öğrencilerin “sahneleştirme” ve “eşdizimlilik” içeren kullanımlarından şu özet ifadelere ulaşılmaktadır:

- YOL her şeyden önce bir *zemin*dir ve bu *zeminde* etkin bir ‘*trafik*’ vardır.
- YOL daha çok *karasaldır*, *uzun incedir*.
- YOL insanları *bir yere götürmeli* veya *ulaştırmalıdır*; bu ister *ev/iş/tatil* olsun; ister bir *amaç, çözüm, yöntem* olsun.
- YOLLar birer *seçimdir* ya da *seçenek*. Bu seçimler yoluyla insanlar bazen *iyi/doğru yoldadır*; bazen *kötü/yanlış yolda*.
- *YOLLar doğru* da olsa *yanlış* da olsa *yoldan çıkılır* kimi zaman; tekrar *yola girilir*. Bu bir *yolculuktur*.
- YOL, *yolculuğun kendisidir*.

ENERJİ:

- ✓ ENERJİ kavramında *elektriğin* “ilkörnek/öntip” olarak belirginleştiği;
- ✓ ENERJİ kavramının genellikle bir eylemsel sunum içinde sözcükleştirildiği;
- ✓ ENERJİ kavramı en sık olarak ‘içerme ilişkisi’ içinde sözcükleştirildiği;
- ✓ ENERJİ kavramının *hareket/hareketli olma* “özelliği”nin öne çıktığı;
- ✓ ENERJİ kavramının büyük oranda “eylemleştirme” ve “eşdizimsel ilişkiler” çerçevesinde kullanıldığı;
- ✓ ENERJİ kavramı “kullanım” veritabanında çokanlamlı bir yapı olduğu gözlenmiştir.

Ayrıca katılımcı öğrencilerin yazdığı “özellik” ifadelerinden ve “eşdizimlilik” içeren kullanımlarından şu özet ifadelere ulaşılmaktadır:

- ENERJİ ‘doğa’ için ya da insan eliyle ‘üretilen’ler için *hareket etmek/ettirmek veya çalışmak/çalıştırmaktır*.
- ENERJİ insan için de *hareket* demektir.
- ENERJİ varsa insan da *enerjiktir*.
- ENERJİ *güç* verir; ENERJİ *iş yapabilmektir*.
- ENERJİ *sıcaklıktır; ısıdır; bir tür yanmadır*.
- Böylece ENERJİ *harcanır, tükenir, dönüşür ve yayılır*.
- ENERJİ kimi zaman *hayat verir; besindir; ancak kötüye kullanılıncaya hayata bitirir*.

5.2 Sayısal Bulgulara ve Betimsel Gözlemlere Dayalı Diğer Sonuçlar

Yukarıda sayısal bulgularla belirginleşen sonuçların dikkat çekici yönleri genel vargılar çerçevesinde aşağıda sunulmaktadır:

✓ *Araştırma kapsamında ele alınan yedi kavrama özgü “örnek” veritabanı, oldukça geniş bir kavramsal çeşitlilik sunmaktadır.*

Katılımcı öğrenciler tarafından kendilerine sorulan kavramlarla ilişkilendirilerek “örnek” sormacasına yazılan, ancak söz konusu kavramların örneği konumunda olmayan ilişkilendirilmiş kavramların oranının çok yüksek olduğu gözlenmiştir:

Tablo 5.1 - “Örnek” veritabanında görülen ilişkilendirilmiş kavramların “örnek” sayısına oranı (genel)

	<i>kavram sayısı</i>	<i>yüzde</i>	<i>yinelenme sıklığı</i>	<i>yüzde</i>
<i>“örnek” olan</i>	443	%54	3864	%77
<i>ilişkilendirilmiş</i>	382	%46	1128	%33

Tablo 5.1’de, “örnek” veritabanında ilgili kavramın örneği olmayan ancak farklı biçimlerde ilişkilendirilen kavram sayısının “örnek” sayısına çok yakın olduğu; ancak bu ilişkilendirilmiş kavramların veritabanında yinelenme sıklığının daha az olduğu görülmektedir.

Bu durum, katılımcı öğrencilerin “örnek” olan kavramlarda uzlaştıklarını; ancak ilişkilendirilmiş kavramlarda kişisel eğilimlerin etkili olduğunu ortaya çıkarmaktadır.

Veritabanı incelendiğinden ilişkilendirilmiş kavramların bir kısmında yoğunlaşma olsa da büyük bir çoğunluğunun 1 ya da 2 kez yinelenmediği gözlenmektedir.

Dolayısıyla bunlar farklı farklı kaynaklarla, farklı ilişkilendirilme biçimleriyle (eşdizimsel, sahneleştirmeye dayalı ya da kişisel deneyimlere bağlı olarak) kavramlaştırmada “kişiselliği” temsil etmektedir.

✓ “Örnek” veritabanındaki ilişkilendirilmiş kavram sayısı kavramlara özgü olarak değişmektedir.

“Örnek” veritabanı kavramlara göre ayrı ayrı incelendiğinde kimi kavramlarda “örnek” sayısının yüksek, ilişkilendirilmiş kavram sayısının daha az; kiminde de “örnek” sayısının az, ilişkilendirilmiş kavram sayısının yüksek olduğu dikkat çekmektedir. Aşağıdaki tabloda bu oranlar kavramlara göre ayrı ayrı gösterilmektedir:

Tablo 5.2 - “Örnek” veritabanında görülen ilişkilendirilmiş kavramların “örnek” sayısına oranı (kavramlar bazında)

	<i>Girdi sayısı/oranı</i>		<i>Girdinin yinelenme sayısı/oranı</i>	
RENK "örneği" olan kavramlar	23	% 30	926	% 91
İlişkilendirilmiş kavramlar	54	% 70	95	% 9
<i>toplam</i>	<i>77</i>		<i>1021</i>	
SUÇ örneği olan kavramlar	62	% 49	599	% 76
İlişkilendirilmiş kavramlar	64	% 51	187	% 24
<i>toplam</i>	<i>126</i>		<i>786</i>	
OYUN örneği olan kavramlar	94	% 71	762	% 90
İlişkilendirilmiş kavramlar	39	% 29	86	% 10
<i>toplam</i>	<i>133</i>		<i>848</i>	
KOKU örneği olan kavramlar	166	% 86	832	% 95
İlişkilendirilmiş kavramlar	28	% 14	40	% 5
<i>toplam</i>	<i>194</i>		<i>872</i>	
YOL örneği olan kavramlar	60	% 36	356	% 47
İlişkilendirilmiş kavramlar	105	% 64	394	% 53
<i>toplam</i>	<i>165</i>		<i>750</i>	
ENERJİ örneği olan kavramlar	38	% 29	389	% 54
İlişkilendirilmiş kavramlar	92	% 71	326	% 46
<i>toplam</i>	<i>130</i>		<i>715</i>	

Tablo 5.2'ye göre;

- OYUN ve KOKU, “örnek” sayısının ilişkilendirilmiş kavram sayısına oranla oldukça yüksek olduğu kavramlardır.

OYUN kavramında “örnek” sayısı ilişkilendirilmiş kavram sayısının yaklaşık üç katıdır. Dolayısıyla katılımcı öğrenciler, OYUN kavramı için çok sayıda ve çeşitli bir “örnek” yelpazesine yer vermişlerdir; bu yelpaze de çoğunlukla “örnek” olarak kabul edilen kavramlardan oluşmaktadır.

KOKU ise “örnek” sayısı en yüksek olan kavramdır. KOKU kavramı “örnek” sormacasına yazılan kavramların %86'sı KOKU örneğidir. Öğrencilerin “cisimlerden yayılan bir gaz” olarak niteledikleri KOKU kavramı için, her cismin de bir KOKU'su olması olağandır.

- RENK, YOL ve ENERJİ kavramları, “örnek” sayısı, ilişkilendirilmiş kavram sayısından oldukça az olan kavramlardır.

Bu kavramlar içerdikleri “örnek” çeşidi olarak da bu görünümü destekleyen özelliklere sahiptir. Çünkü yazılabilecek RENK, YOL ve ENERJİ örneği sınırlıdır.

- SUÇ ise “örnek” sayısı ile ilişkilendirilmiş kavram sayısının hemen hemen denk olduğu bir kavramdır.

SUÇ, soyut ve genişletilebilir içeriğiyle “örnek” çeşidi artırılabilir bir kavramdır. Dolayısıyla katılımcı öğrencilerin sahip oldukları “yargısal değerlere” bağlı olarak ‘SUÇ olan ya da olmayan’ ilkesi değişebilmektedir. Örneğin kimi öğrenciler *sinsilik* kavramını SUÇ olarak kabul etmektedirler.

✓ **“Örnek” veritabanındaki örnek türleri, dolayısıyla kavramlaştırma özellikleri güncel eğilimlerden etkilenmektedir.**

Yazıcı mürekkeplerinde kullanılan *cyan* ve *magenta* RENKleri; *polise taş atmak*, *zorbalık*, *darbe*, *izinsiz afiş asmak* SUÇları ile *günah*, *hükümet* gibi ilişkilendirilmiş kavramlar; çok çeşitli örnekleri olan *bilgisayar oyunları*; *pozitif/negatif ENERJİ türleri* gibi.

✓ **“Örnek” veritabanındaki örnek türleri, cinsiyete göre farklılık gösterebilmektedir. sınıf düzeyi ve cinsiyete göre farklılık gösteren kavramlaştırma özellikleri bulunmaktadır.**

Lila, *nar çiçeği*, *çimen yeşili*, *bayrak kırmızısı*, *türkuaz*, *toprak kahverengi*, *ten rengi*, *gül kurusu*, *deniz mavisi* gibi RENKlerin yalnızca kız öğrenciler tarafından kullanılması; *aldatmak-kandırmak*, *yalan* gibi örneklerinin büyük oranda kız öğrencilerin SUÇ olarak kabul etme eğilimlerinin olması gibi. Benzer bir biçimde *futbol*, *basketbol* ve *bilgisayar oyunlarının* ‘erkek’ oyunu olduğu; *yakan top*, *yerden yüksek* ve *ip atlamanın* ise ‘kız’ oyunu olduğu görünümü ortaya çıkmaktadır.

✓ **Kavramların kullanımı sırasında ortaya çıkan bilişsel ilişkilendirme biçimleri içinde “örnekleme” ve “duyuşsal tutum” oldukça ön plandadır.**

Araştırma kapsamındaki kavramların tümce içinde kullanımıyla oluşan “kullanım” veritabanı incelendiğinde kavramlaştırma sürecinde “duyuşsal tutum”

geliştirilen ve “örnekleme”ye dayalı temsilin önemli bir yeri olduğu görülmektedir.

Tablo 5.3 – Kullanım veritabanında görülen “bilişsel ilişkilendirme” biçimlerinin dağılımı

<i>bilişsel ilişkilendirme türü</i>	<i>toplam</i>	<i>bilişsel ilişkilendirme türü</i>	<i>toplam</i>
örnekleme	480	özbeğeni	83
duyuşsal tutum	421	neden-etki	80
eylemleştirme	362	sahneleştirme	50
eşdizim	247	ilişkilendirme	6

Tablo 5.3’e de görüldüğü gibi, araştırma kapsamındaki kavramların kullanılması sırasında “örnekleme” ve “duyuşsal tutum” dikkat çekici bir biçimde öne çıkmaktadır.

Veritabanı incelendiğinde “örnekleme”nin hemen her kavramda belirli bir oranda görüldüğü; “duyuşsal tutum”un da başta algısal kavramlar olmak üzere (RENK, KOKU) veritabanında önemli bir yer tuttuğu görülmektedir.

Bu sonuca göre katılımcı öğrenciler kavramları kullanırken, ya bir örneğe dayalı ilişkilendirme yapmışlar (*hırsızlık yapmak suçtur* gibi) ya da duyuşsal tutum etkisi altında bir kullanım ortaya koymuşlardır (*renk çok güzel bir şey* gibi).

Diğer taraftan en sık görülen kullanım biçimlerinden biri, “örnekleme” ve “duyuşsal tutum”un birlikte olduğu kullanımlardır: *Parfüm kokusunu çok severim; En sevdiğim renk kırmızı* vb.

Bu tür kullanımda, bir “örnek” üzerinden “duyuşsal tutum”un sunuluşu söz konusudur. Buna göre kavramlaştırma hem bir “örnek” üzerinden, hem de bu örneğe yüklenen “değer” üzerinden yapılmaktadır.

✓ *Kavramların genellikle içyapılarına özgü olarak kullanıldığı görülmektedir.*

Kavramların kullanımını sırasında ortaya çıkan bilişsel ilişkilendirme biçimlerinin kavramların içyapılarına uygun özelliklerle bağlantılı olduğu görülmektedir.

Örneğin RENK ve KOKU gibi algısal kavramlarda “duyuşsal tutum” belirginleşmektedir. Algısal kavramların sık görüldüğü diğer bilişsel ilişkilendirme biçimi de “örnekleme”dir. Yukarıda da örneklendiği gibi bu iki kullanım biçimi genellikle birlikte görülmektedir (*Parfüm kokusunu çok severim; En sevdiğim renk kırmızı*).

Soyut bir kavram olan ve “içerme” ilişkisini öne çıkaran DUYGU ile çokanlamlı olup “içerme” ilişkisini öne çıkaran ENERJİ kavramı, büyük oranda “eylemleştirme”ye dayalı olarak sunulmaktadır. Veritabanı incelendiğinde “içerme” ilişkisinin ‘olmak’ eylemini önvarsaydığı; öğrencilerin de bu kavramları kullanırken bu yönde eğilimleri olduğu görülmüştür (*duygulu olmak, duygusal olmak, duyguları olmak, duygusuz olmak vb. / enerjik olmak, enerjili olmak, enerji dolu olmak vb.*) Bu kavramların (DUYGU ve ENERJİ) sık görüldüğü diğer bir bilişsel ilişkilendirme biçimi “örnekleme”dir.

“Eyleyen” ve “eylem” bilgisini önvarsayan SUÇ kavramı da çoğunlukla “eylemleştirme”ye dayalı olarak kullanılmıştır. SUÇ kavramı en sık olarak *suç işlemek, suçlu olmak, suçsuz olmak* biçimlerinde sözcükleştirilmiştir. SUÇ kavramının da “eylemleştirme”den sonra en sık olarak “örnekleme”ye dayalı kullanıldığı görülmektedir.

Çokanlamlı YOL kavramı ise en sık olarak “sahneleştirme”ye dayalı olarak kullanılmaktadır. Veritabanı incelendiğinde YOLun öncelikle *amaca ulaştıran bir zemin* olarak algılandığı ve bu çerçevede sahnelerle sunulduğu anlaşılmaktadır.

✓ ***Kavramların “özellik”leri belirlenirken de “duyuşsal tutum” ve “örnekleme” etkindir.***

Kavramların “özellik” veritabanındaki görünümünde de “duyuşsal tutum” ve “örnekleme”nin etkin olduğu anlaşılmaktadır.

Katılımcı öğrencilerin söz konusu kavramların “özellik”leri sorulduğunda çoğunun “örnekleme” ve “duyuşsal tutum”un her ikisi ya da en az birine dayalı olarak “özellik” sunumu yaptığı görülmektedir (*RENK güzel bir şey; SUÇ işlemek kötü; DUYGU sevinç, üzüntü vb.dir* gibi)

Dolayısıyla “örnekleme”nin ve “duyuşsal tutum”un kavramın özniteliklerinden daha çok öne çıktığı görülmektedir.

✓ ***Kavramların bilişsel ilişkilendirmelere dayalı kullanım biçimleri cinsiyete ve yaşa göre farklılıklar sergilemektedir.***

Veritabanı incelendiğinde kavramların kullanımı sırasında ortaya çıkan “bilişsel ilişkilendirme” biçimlerinin yaşa ve cinsiyete göre farklılıklar gösterdiği anlaşılmaktadır. Buna göre;

— “Eylemleştirme”ye dayalı kullanım, 4. sınıf düzeyinde;

— “Eşdizim-birlikte görülme ilişkisi”ne ve “sahneleştirme”ye dayalı kullanım ile “özbeğeni içeren kullanım” ise 7. sınıf düzeyinde daha sık görülmektedir.

Bu farklılıklar, “bilişsel ilişkilendirme”ye dayalı kullanım düzlemlerinde, yaşın önemli bir değişken olduğuna işaret etmektedir. Bu çerçevede kavramsal içeriğin dilsel sunumu sırasında, “eşdizimsel”, “sahneleştirme”ye dayalı ve “özbeğeni” içeren kullanımların bilişsel gelişim sürecine koşut olarak geliştiği anlaşılmaktadır.

Diğer taraftan;

- “Duyuşsal tutum” içeren kullanım,
“eşdizim-birlikte görülme ilişkisi”ne dayalı kullanım,
“özbeğeni” içeren kullanım ve
“sahneleştirme”ye dayalı kullanım kız öğrencilerde;
- “eylemleştirme”ye dayalı kullanımsa erkek öğrencilerde daha çok görülmektedir.

Bu durum, kavramların içeriklendirilme sürecinde, kız öğrencilerin “duyuşsal etki”ler altında erkek öğrencilere göre daha fazla kaldığını; yine kız öğrencilerin bir tür tutum geliştirme olan “özbeğeni”yi öne çıkarmakta olduğunu; ayrıca eşdizimsel öğelere ve “sahneleştirme”ye kız öğrencilerin daha fazla yer verdiğini göstermektedir. Dolayısıyla kavramlaştırma sürecinde özellikle kız öğrencilerin öne çıkardığı farklılıklar olduğu görülmektedir.

Veritabanında en sık görülen “örnekleme”ye dayalı kullanımın ise yaşa ve cinsiyete bağlı olarak değişiklik göstermediği; “örnekleme”nin 4. ve 7. sınıf düzeyindeki hem kız hem de erkek öğrenciler tarafından en çok kullanılan “bilişsel ilişkilendirme” biçimi olduğu ortaya çıkmaktadır.

✓ *Kavramların sözcükleştirilme biçimleri, kavramın algısallığına, çokanlamlılığına, soyut/somut gönderimli olmasına göre değişmektedir.*

Veritabanı, kavramların yapısına göre incelendiğinde “çokanlamlılık” taşıyan ya da soyut gönderimli kavramların “sözcüksel görünüm”ün de çeşitlendiğini göstermektedir.

Tablo 5.4 – Araştırma kapsamındaki kavramların kullanımında ortaya çıkan “sözcüksel görünüm”lerin kavramlar bazıda dağılımı

<i>kavram</i>	<i>sözcüksel çeşitlilik</i>	<i>kavram</i>	<i>sözcüksel çeşitlilik</i>	<i>kavram</i>	<i>sözcüksel çeşitlilik</i>
RENK	10	SUÇ	16	DUYGU	34
KOKU	19	OYUN	10	ENERJİ	34
				YOL	56

Soyut gönderimli DUYGU kavramı, özellikle eylemlerle sunulan çok çeşitli bir sözcüksel görünüm yelpazesine sahiptir (*duyguların olması; duyguların ifade edilmesi/aktarılması, duyguların kontrol edilmesi, duyguların yönlendirici olması, duyguların hassas olması vb.*).

ENERJİ de çok yönlü bir içerik sunmasıyla “sözcüksel” çeşitliliği olan kavramlardandır. Veritabanında ENERJİ kavramının dört farklı anlam boyutunda sunulduğu görülmektedir. Bu çokboyutluluk sözcüksel çeşitliliği de beraberinde getirmektedir.

YOL, veritabanında sözcüksel çeşitliliği en yüksek kavramdır. YOL, genel olarak düzenlamalı ve çağrışımsal anlamı üzere, çokanlamlı bir yapı sergilemekte; böylece çok geniş bir sözcüksel çeşitlilik yelpazesi ortaya çıkmaktadır. YOL kavramı Türkçenin Kelime Sıklığı Sözlüğü’nde de çokanlamlı yapısıyla (*çare/yöntem, amaç, solunum/su, ulaşım*) en sık görülen sözcüklerdendir (Göz, 2003: 213).

Bu durum, kavramların çok anlamlılık taşıması ya da soyut gönderimli olmasıyla sözcüksel görünümün çeşitliliğinin doğru orantılı olduğuna işaret etmektedir.

✓ *Algısal kavramların anlamlandırma sürecinde işlevsel özelliklerinin benzer olduğu görülmektedir.*

Algısal nitelikte olan RENK kavramının;

- tanımlama / ifade etme/ belirtme,
- anlam katma gibi “özellik”leri ile;

Yine algısal olan KOKU kavramının;

- anlama / anlamlandırma,
- tanıma,
- kimlik/kişilik katma gibi “özellik”leri örtüşmektedir.

✓ *Kavramların düzenlamalı ya da çağrışımsal anlamlı kullanımı yaşa duyarlıdır bir görünüm sergilemektedir.*

Araştırma kapsamındaki kavramların kullanımı sırasında genel olarak iki farklı anlam düzemi ortaya çıkmıştır. Bunlar düzenlam ve çağrışımsal anlam düzeyindeki kullanımlardır. Veritabanı genel olarak değerlendirildiğinde kavramların %90 oranında düzenlam, yaklaşık %10 oranında çağrışımsal anlam düzeyinde kullanıldığı görülmektedir.

Ayrıca çağrışımsal anlamlı kullanımın sınıf düzeyine göre farklılıklar sergilediği görülmektedir. Çağrışımsal anlamlı kullanımların yaklaşık olarak %86’sının 7.

sınıf düzeyindeki öğrenciler tarafından yazıldığı, geriye kalanların ise 4. sınıf düzeyindeki öğrenciler tarafından yazıldığı anlaşılmaktadır.

Bu durum, “çağrışımsal” anlam düzeyinin *sınıf düzeyi* bakımından gelişimsel bir seyir gösterdiğini ve *yaşa* duyarlı olduğunu göstermektedir.

5.3 Sonuçların Alanyazındaki Kuramsal Çalışmalar Bağlamında Değerlendirilmesi

Yukarıda sunulan değerlendirme çerçevesinde bu çalışmanın ulaştığı özet sonuçlar şunlardır:

- Öğrencilerin kendilerine sorulan kavramlara verdikleri örneklerle oluşan “örnek” veritabanında, ilgili ulamı temsil yeterliliği yüksek tipik üyelerde yığılma olduğu görülmektedir. Ancak kişisel deneyimlere bağlı ilişkilendirilmiş kavramlar da örneklerle birlikte gelmektedir.
- Kavramların “özellik”leri sorulduğunda, ilgili ulamın öznitelikleri genellikle “duyuşsal etki”lerden ve “örnekleme”den daha sonra gelmektedir.
- Kavramların “kullanım”ı, öncelikle “örnekleme”ye ve “duyuşsal tutum”a; bir taraftan da “eşdizim-birlikte görülme ilişkisi”ne, “sahneleştirme”ye ve “neden-etki ilişkileri”ne dayalı olarak gerçekleşmektedir.

Bu üç temel sonuç, alanyazındaki kavramlaştırma sürecini ele alan kuram ve yaklaşımlar açısından ele alındığında şu değerlendirmelere ulaşılmaktadır:

1) En sık görülen “örnek”lerin *aile benzerliği* ilkelerine uygun olarak ilgili ulamın tipik üyeleri olması, *öntip-temelli yaklaşımın (prototype-based)* savlarını destekler niteliktedir. Ayrıca öğrencilerin belli örneklerde uzlaşması ve bu örneklerin daha önceki çalışmalarla uyumlu olması da bu durumu desteklemektedir.

Hatırlanacağı gibi *aile benzerliği*, insan zihninin çevresinde gördüğü ‘şey’leri kodlayarak öntip denilen tek bir zihinsel biçim üretmesi ilkesidir (Löbner, 2002: 177). Bu, zihinsel bir örüntü oluşturma işlemidir. Bu nedenle öntip oluşturma, özetleme ya da ortalama alma işlevi görmektedir.

Öntip-temelli kavramlaştırma yaklaşımlarında vurgulanan, klasik yaklaşımda ileri sürülenin aksine, anlamsal ve algısal ulamlarda bütün öğelerin ulamlarının eşit derecede temsil edilmediği; bir ulam içerisinde o ulamı en iyi temsil eden odak üye ve o üye etrafında derecelenen ve böylece temsil yeterliliği düşen diğer üyelerin bulunduğudır. Bu konumuyla öntip, bir ulamın gönderim noktası olma (reference point) özelliği kazanmaktadır (Löbner, 2002: 179). Bu noktada ulamın en iyi örneği ya da öntipi, ulamı özetleyebilecek öznitelikler taşımak durumundadır.

Bu araştırmada da veritabanında sıra ortalaması 1.00’a en yakın olan ve en sık görülen örneklerin ulamı temsil edebilen tipik üyeler olduğu görülmektedir (RENK: *mavi/kırmızı*; SUÇ: *hırsızlık*; DUYGU: *sevinç*; OYUN: *saklambaç*; KOKU: *çiçek/gül kokusu*; YOL: *karayolu*; ENERJİ: *elektrik*).

Diğer taraftan öntip-temelli yaklaşımlara gelen önemli bir eleştiri, kültürel ve çevresel özelliklere göre sözcüklerin kullanım sıklığı ile öntiplerin seçiminde koşutluk görülmesi ve “öntip”in merkezi konumda olmaktan çok sıklığa bağlı olarak seçildiği düşüncesini doğurmasına yöneliktir (Seferoğlu, 1999: 82).

Bu araştırmada da hemen her kavramda “örnek” niteliği taşımayan, birlikte görülme ilkesine bağlı olarak ilk beş örnek arasına giren kavramlar bulunmaktadır. Öğrencilerin kavramın üyesi olup olmama konusunda bir ayrıma gitmeksizin bu kavramlara sık sık yer verdikleri görülmektedir. Örneğin;

RENK kavramında/ulamında *gökkuşağı* ve *rengârenk* kavramları;

SUÇ kavramında/ulamında *ceza* kavramı;

DUYGU kavramında/ulamında *düşünce* kavramı;

KOKU kavramında/ulamında *burun* kavramı;

YOL kavramında/ulamında *taşıtlar* ve *trafik unsurlarına* ilişkin kavramlar ve

ENERJİ kavramında ise *enerji içeceği* ve *iş/güç* kavramları en sık görülen kavramlar arasında yer almaktadır.

Bu eğilim, öntip-temelli yaklaşımlara getirilen eleştiriye kanıt sunar niteliktedir. Katılımcılar tarafından birlikte görülme, sahneleştirme ya da neden-etki ilişkilerine bağlı olarak sunulan kavramlar, ulamın en üst sıralarında yer almaktadır.

Ancak bu ilişkilendirilmiş kavramların hiçbirinin öntip konumuna çıkamadığı da konunun önemli bir tarafıdır. Her durumda, ilkörnekte/öntip olarak belirginleşen üyelerdeki uzlaşmayı “öntip” yaklaşımı dışında açıklayabilen bir yaklaşım bulunmamaktadır.

2) Katılımcı öğrencilere araştırma kapsamındaki kavramların “özellik”leri sorulduğunda ilgili ulamın öznitelikleri, genellikle “duyuşsal etki”lerden ve “örnekleme”den daha sonra gelmektedir.

Klasik yaklaşım ve öntip yaklaşımı gibi “içerme” ilişkisine (containment) dayalı yaklaşımlarda özellikler (features) temel oluşturmaktadır. Bu özellikler, klasik yaklaşımda “gereklilik ve zorunluluk koşulları”yken; öntip-temelli yaklaşımlarda “üyelik derecesini belirleyici” özellikler olarak konumlandırılmaktadır. Her iki yaklaşımda da bu özelliklerin sistemli konumlanması ve buna göre kavramların diğer kavramları “içermesi” söz konusudur.

Ancak bu araştırmanın “özellik” veritabanında en sık olarak kavramlara yüklenen “duyuşsal etki”lerle “örnek”ler görülmekte; daha sonra kavramın öznitelikleri gelmektedir. Kimi kavramlarda ise özniteliklerin yerine eşdizimsel, sahneleştirmeye ve neden-etki ilişkisine dayalı ilişkili kavramlar öne çıkmaktadır.

Bu görünüm, özellik listelerine karşı çıkan *kuram-temelli yaklaşımın (theory-based)* ilkeleriyle uyumlu görünmektedir. Bu yaklaşım kavramların diğer kavramlarla ilişkilerine dayanan temsiller olduğunu ileri sürmektedir. Buna göre kavramlar, özellikler listesiyle tanımlanamaz. Kavramlar, kişisel ‘kuram’larla (ya da açıklamalara) ve “kuram”larda oynadıkları rolle tanımlanır (Laurence ve Margolis, 1999: 45-47).

Bu yaklaşımın önceki yaklaşımlardan önemli bir farkı, kavramları artık içerme modeliyle (*containment model*) açıklamamasıdır (*içerme modeli: yapısal olarak kavramlar diğer kavramları içerir*). Bunun yerine kavramlar, çıkarımsal modelle (*inferential model*) açıklanır (*çıkarımsal model: yapı, diğer kavramlarla ilişki yoluyla belirlenir*) (Laurence ve Margolis, 1999: 45-47).

Kuram-temelli yaklaşım çıkarımsallığı, özellikle kavramlar arasındaki karmaşık ilişkiler setinin genellikle ‘nedensel’ bir temelle ele alınmasından dolayı

kullanmaktadır. Örneğin bir kuş kanatlara sahiptir ve hafiftir, çünkü uçabilen bir hayvandır; kuşlar ağaçlara yuva yapar, çünkü yuvasını yırtıcı hayvanlardan korumaktadır. Yani kuşlar hakkındaki bilgiler ve özellikleri, ilgili kavramla ilişkilendirmede yardımcı olmaktadır.

Bu araştırmaya konu olan kavramların “özellik”leri bir dilbilim uzmanına ‘anlık’ olarak sorulduğunda araştırma sonuçlarıyla benzer bir biçimde “duyuşsal etki” ve “örnekleme”yle birleşmiş karmaşık bir resim ortaya çıkmaktadır:

RENK: *gözle görülen, siyah-beyaz, karşıtlık, gökkuşağı, renklilik.*

SUÇ: *işlenen bir şey, ceza, bedel, tutsak, hakim.*

DUYGU: *duyularla ilgili, duygulanmak, hissetmek, yoğun, ağlamak.*

OYUN: *kuralları olan, eğlenceli, heyecanlı, bir kişi, saklambaç, tiyatro.*

KOKU: *burnumuzla duyumsadığımız, yemek kokusu, güzel koku, parfüm.*

YOL: *gidilen bir şey, çıkmaz yol, patika, otoyol, David Lynch.*

ENERJİ: *tüketilen, ışık veren, baraj, üretilen.*

Görüldüğü gibi tüm özellikler “özellik” veritabanında görülenlerle örtüşmektedir. Dolayısıyla “uzman” olan bir yetişkin de katılımcı öğrenciler gibi, kavrama eklemlenen çıkarımsal ilişkilere dayalı özellikler sunmaktadır.

Bu özellikler, ne klasik yaklaşımda olduğu gibi idealize edilmiş ve gerekli/zorunlu özelliklerdir; ne de öntip-temelli yaklaşımda olduğu gibi tipik üyelere göre belirlenen öznel özelliklerdir. Bu özellikler, farklı zihinsel ilişkilendirme biçimlerine bağlı (*eşdizimsel, sahneleştirme, neden-etki ilişkisi ya da bağıntıya erişilemeyen başka bir ilişkilendirme biçimi*) ve çıkarımsal olarak öne çıkmaktadır.

Ancak bu yaklaşım, herkesin her kavram için farklı açıklamalardan oluşan ‘kuram’ları olduğunu savunması ve hiçbir sistemlilik sunmamasıyla çok görelî kavramlaştırma koşulları sunmaktadır. Bu kadar ‘görelî’ bu yaklaşımda kavramların gerçekte ne olduğunun yanıtı bulunmamakta; yalnızca kurulan ilişkisel bağlar öne çıkarılmaktadır (Laurence ve Margolis, 1999: 48).

Bu araştırma sonucunda kavramlara özgü öne çıkan “özellik”lerin çıkarımsal ilişkilere dayanması kuram-temelli yaklaşım ile uyumluluk gösterse de neden çoğu öğrencinin aynı “özellik”lerde yoğunlaştığını açıklayamamaktadır. Bu nedenle tüm insanların her kavram için kendine özgü bir ‘kuram’ı olduğu ve bu ‘kuram’ların diğer kavramlarla arasındaki ilişkilere bağlı olduğu görüşünün açıklanamayan yanları olduğu görülmektedir.

3) Araştırma sonuçlarına göre kavramların “kullanım”ı, öncelikle “örnekleme”ye ve “duyuşsal tutum”a dayalı; bir taraftan da “eşdizim-birlikte görülme ilişkisi”ne, “sahneleştirme”ye ve “neden-etki ilişkileri”ne dayalı olarak gerçekleşmektedir.

Görüldüğü gibi, veritabanında öne çıkan “özellik”ler gibi, araştırmaya konu olan kavramların tümce içinde kullanılmasında da benzer eğilimler ortaya çıkmaktadır.

Kavramlar, “örnek”ler yoluyla, duyuşsal etkiler altında, eşdizimsel ilişkileri içerecek biçimde, sahneler kurularak ve neden-etki ilişkilerine dayanılarak kullanılmaktadır.

Bu durum, hem “örnek”lerin kavramlaştırmadaki merkezi konumunu belirginleştirmekte; hem de kavramlara eklenen duyuşsal etkiler ve diğer

ilişkilendirmelerin de kavramların temsilinde etkin bir rol oynadığına ilişkin ipuçları sunmaktadır.

Sonuç olarak araştırmanın bulguları, kavramlaştırmada tipiklik ve aile benzerliği ilişkilerinin önemli bir rol oynadığına; bunun yanı sıra 'ilişkilendirme'lerle örüntülenen genel resme gönderim yapan bir kavramlaştırma yapısının da olduğuna işaret etmektedir.

KAYNAKLAR

- Aksan, D. (2003). *Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Aitchison, J. (2003). *Words in the mind: An introduction to the mental lexicon*. Oxford, UK: Blackwell Publishing.
- Altınkaynak-Coşkun, Ö. (2006). İlköğretim 2. ve 3. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Kavramlar ve Kavram Alanları (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Ankara.
- Balcı, A. (2004). *Sosyal Bilimlerde Araştırma: Yöntem, Teknik ve İlkeler* (4. Baskı). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Borghini, A. M., Caramelli, N. & Setti, A. (2005). Conceptual information on objects' locations, *Brain and Language*, 93, 140-151.
- Carey, S. (1991). Knowledge acquisition: Enrichment or conceptual change? Reprinted in Laurence & Margolis (Eds.) (1999), *Concept: Core readings* (pp. 459-487). Cambridge, MA: MIT Press.
- Clark, E. (2004). How language acquisition builds on cognitive development. *TRENDS In Cognitive Sciences*, 10, 472-478.
- Collins, A. M. & Loftus, E. F. (1975). A spreading activation theory of semantic memory. *Psychological Review*, 82, 407-428.
- Coşkun, M. K. (2011). *Kavram Öğretimi*. Adana: Karahan Kitabevi.

- Croft, W. & Cruse, A. D. (2004). *Cognitive linguistics*, Cambridge, UK. New York: Cambridge University Press.
- Eysenck, M. W. & Keane, T. M. (1995). *Cognitive psychology: A Student's Handbook*. UK: Psychology Press.
- Doğanay, H. (2004). Öğretimde Kavram ve Genellemelerin Geliştirilmesi. C. Öztürk, ve C. Dilek (Ed.) *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Fodor, J. A. (1998). *Concepts: Where cognitive science went wrong*. New York: Oxford University Press.
- Gelman, S. A. ve Wellman, H. M. (1991). Insides and essences: Early understanding of the non-obvious. *Cognition*, 38, 213-244.
- Gökmen, S. (2010). Anlamsal ve Algısal Ulamların Türkçedeki Prototipleri. 24. Ulusal Dilbilim Kurultayı'nda sunulmuş bildiri. ODTU, Ankara.
- Göz, İ. (2003). *Yazılı Türkçenin Kelime Sıklığı Sözlüğü*. Ankara: TDK
- Karasar, N. (2003). *Bilimsel Araştırma Yöntemi* (12. Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Klausmeier, H. J. (1992). Concept learning and concept teaching. *Educational Psychologist*, 27 (3) , 267-286.
- Lakoff, G. (1987). *Women, fire, and dangerous things: What categories reveal about the mind*. Chicago: University of Chicago Press.

- Laurence, S. ve Margolis, E. (1999). Concept and cognitive science, In E. Margolis, ve S. Laurence (Eds.), *Concepts: Core readings* (pp. 3-81). Cambridge, MA: MIT Press.
- Leech, G. (1974). *Semantics*, Middlesex-England: PenguinBooks.
- Löbner, S. (2002). *Understanding semantics*, New York: Arnold Pub.
- Margolis, E. & Laurence, S. (Eds.) (1999) *Concepts: Core readings*. Cambridge: MIT Press.
- Martorella, P.H., Beal, C. & Bolick, C. M. (2000). *Teaching Social Studies in Middle and Secondary Schools*. New Jersey: Merrill Prentice Hall.
- Mervis, C. B. & Crisafi, M. A. (1982). Order of acquisition of subordinate-basic- and superordinate-level categories. *Child Development*, 53, 258–266.
- Murphy, G. L. (2004). *The big book of concepts*. Cambridge: MIT Press.
- Murphy, G. L. & Medin, D. L. (1985). The Role of Theories in Conceptual Coherence. *Psychological Review*, 92 (3), 289-316.
- Önal, Ö. (2011). Öntür Kuramı Çerçevesinde Türkçede Anlamsal Ulamların İncelenmesi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*.
- Palmer, D. C. (2002). Psychological essentialism: A review of E. Margolis and S. Laurence (Eds.) *Concepts: Core readings*. *Journal of The Experimental Analysis of Behavior*, 78, 597–607.

- Pesonen, J. P. (2002). *Concepts and object-oriented knowledge representation* (MA Thesis), University of Helsinki, Department of Cognitive Science.
- Pinker, S. & Prince, A. (1999). The nature of human concepts: Evidence from an unusual source. In *Loocke*, 8-51.
- Rosch, E. (1978). Principles of categorization. Reprinted in Laurence & Margolis (Eds.) (1999), *Concept: Core readings* (pp. 189-206). Cambridge, MA: MIT Press.
- Saeed, J. I. (2005). *Semantics*. Oxford, UK: Blackwell Publishing.
- Seferoğlu, G. (1999). Prototip Kuramı erevesinde Bir Araştırma. *Dilbilim Araştırmaları*, 79–88.
- Sternberg, R. J. (2002). *Cognitive Psychology*. California, US: Wadsworth Publishing.
- Solso, R. L., Maclin, M. K. ve Maclin, O. H. (2009). *Bilişsel Psikoloji*. (ev: A. Ayçiçeği-Dinn), İstanbul: Kitabevi.
- Subaşı-Uzun, L. (2007). Kavram ğretimi. *Dünyada Türkçe ğretimi–7* sempozyumunda sunulmuş bildiri. A.Ü. TÖMER, Ankara.
- Tavşancıl, E. ve Aslan, E. (2001). *Sözel, Yazılı ve Diğer Materyaller İçin İçerik Analizi ve Uygulama rnekleri*. İstanbul: Epsilon Yayıncılık
- Türk Dil Kurumu. (1998). *Türkçe Sözlük* (9. Baskı). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Ungerer, F. & Schmid, H. J. (2006). *Introduction to cognitive linguistics*. London: Longman.

Ülgen, G. (2004). *Kavram Geliştirme Kuramlar ve Uygulamalar* (4. Baskı). Ankara: Nobel Yayınları.

Vygotsky, L. S. (1994). *Düşünce ve Dil*. (Çev.: S. KORAY). İstanbul: Toplumsal Dönüşüm Yayınları.

Vurdien, R. (1994) "Schema-theoretical model of reading: Revisited" ERIC.

[Online] Retrieved on 07-March-2007, at URL:

http://eric.ed.gov/ERICDocs/data/ericdocs2sql/content_storage_01/0000019b/80/13/c1/f4.pdf

Zeyrek, D. (1998). Bilişsel Dilbilim, Dil Ulamları ve Türkçe Eylemlerin Kavramsal Yapısı ile İlgili Gözlemler, K. İmer ve L. Uzun (Ed.) *Doğan Aksan Armağanı* (ss 207-221). Ankara Üniversitesi.

ÖZET

Bu tezde, ilköğretim 4. ve 7. sınıf öğrencilerinin kavramlaştırma özelliklerini betimlemek amaçlanmıştır; bu amaç çerçevesinde seçilen kavramların *ilkörneklemlerini/öntiplerini*, *özelliklerini* ve *kullanımsal görünümlerini*, araştırma grubunun seçimleri ve eğilimleri doğrultusunda belirlemek hedeflenmiştir.

‘Bir durumu kendi koşulları içinde var olduğu biçimi’yle betimlemeye yönelik *tarama* türündeki bu araştırma, nicel ve nitel araştırma yöntemleri birlikte/iç içe kullanılarak yürütülmüştür.

Teze veri sağlanan araştırma grubunu, dört farklı ilde bulunan beş ilköğretim okulunun 4. ve 7. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırma grubunda 100’ü 4. sınıf, 106’sı 7. sınıf; 106’sı kız, 100’ü erkek olmak üzere 206 öğrenci bulunmaktadır.

Veri toplama aşamasında katılımcı öğrencilerin kavramlaştırma özelliklerini betimlemek üzere temsili seçilen yedi kavramın *ilkörneğini/öntipini*, öne çıkan kavramsal *özelliklerini* ve tümce düzeyinde *kullanımsal görünümlerini* belirlemeye yönelik veri sağlayacak *açık uçlu - kısa yanıt*lı üç sormaca geliştirilmiştir. Sormaca yoluyla toplanan yazılı verilerle *28.183 sözcüklük* bir veritabanı oluşturulmuştur.

Verilerin çözümlenmesi aşamasında sormacaların yapısına göre yöntemler/teknikler kullanılmıştır. *Örnek veritabanındaki* veriler, ilk olarak içerik çözümlenmesi türlerinden sıklık çözümlenmesiyle çözümlenmiştir; daha sonra *örnek veritabanındaki* örneklerin ortalama olarak kaçınıcı sırada yer aldığı, sıra ortalamasıyla (sıra medyanıyla) hesaplanarak *ilkörnek/öntip* olan örnekler belirlenmiştir. *Özellik* ve *kullanım* veritabanlarında bulunan verilerse içerik çözümlenmesi türlerinden kategorisel çözümlenme ile sıklık çözümlenmesi kullanılarak çözümlenmiştir.

Araştırmanın bulguları, kavramlaştırmada *tipikliğin* ve *aile benzerliği* ilişkilerinin önemli bir rol oynadığına; ancak kavramlara özgü özelliklerin ifade edilmesinde ve kavramların kullanımı sırasında *örnekleme*, *duyuşsal tutuma*, *eşdizimliliğe* ve *sahneleştirmeye* dayalı ilişkilendirmelerin öne çıktığını göstermektedir. Bu durum, katılımcı öğrencilerin ‘ilişkilendirme’lerle örüntülenen bir *kavramlaştırma* yapısının olduğuna işaret etmektedir.

Anahtar sözcükler: Kavramlaştırma, ilkörnek/öntip, özellik/öznelik, bilişsel ilişkilendirme, sözcüksel görünüm

ABSTRACT

The purpose of this thesis is to describe conceptualization characteristics of 4th and 7th grade elementary students. To this end, the prototypes, characteristics and pragmatic aspects of the concepts selected were identified in line with the selections and tendencies of the research group.

The study employed the survey type that 'describes a certain situation as it exists in its own conditions' and utilized quantitative and qualitative research methods as well.

The research group consisted of 4th and 7th grade students of five elementary schools in four different cities. The research group involves a total of 206 students, 100 of which are 4th grades whereas 106 are 7th grades; in addition, 106 of the students were females whereas 100 were males.

At the data collection stage, three open-ended short-answer questionnaires were developed to obtain data for establishing the prototypes, prominent conceptual characteristics, and sentence-level usage aspects of the seven concepts selected to identify the conceptualization characteristics of the students participating in the study. A database of 28,183 words was created using the data from the questionnaires.

Various methods/techniques were used to analyze the data depending on the structure of questionnaires. First, the frequency analysis, a form of content analysis, was conducted on the data from the sample database; then the rank averages of the samples in the sample database were calculated (using a rank median) were calculated to identify the prototypes. The content analysis of the data from the

characteristics and usage databases was performed using categorical analysis and frequency analysis.

The findings of the study revealed that typicality and family resemblance relations play a significant role in conceptualization, however associations based on *sampling*, *affective attitude*, *collocation* and *scripting* come into play in expressing the characteristics of concepts as well as in using the concepts. This implies that the participants have a conceptualization structure that refers to the 'image' patterned through 'associations'.

Keywords: Conceptualization, prototype, feature/attribute, cognitive association, lexical aspect

TÜRKÇE-İNGİLİZCE TERİMLER DİZİNİ

aile benzerliği: family resemblance

anlam ağı: semantic network

atomistik yaklaşım: atomistic theory

benzerlik: similarity

biliş: cognition

birlikte görülme: co-occurrence

bulanık kavram: fuzzy concept

bulanık sınırlar: fuzzy boundaries

çağrışımsal anlam: associative meaning

duyuşsal tutum: affective attitude

düzanlam: denotative meaning

eşdizim: collocation

frame: çerçeve

gönderim noktası: reference point

ikil yaklaşımlar: dual theories

ilişkilendirme: association

kavram: concept

kavramlaştırma: conceptualization

kavramsal ulam: conceptual category

klasik yaklaşım: classical approach

kuram-temelli yaklaşım: theory-based approach / the theory-theory

neden-etki: cause-effect

öntip/ilkörnekte: prototype

öntip-temelli yaklaşım: prototype-based approach / prototype theory

öz: essence

özbeğeni: appreciation

özellik: feature/characteristic

öznitelik: attribute

sahne: script

şema: schema

tipiklik: typicality

ulam: category

ulamlama: categorization

varlık: entity

yanlış gönderge: misrepresentation

yeni-klasik yaklaşım: neoclassical approach/theory

zihinsel temsil: mental representation

EKLER

EK 1- “İlkörnek/öntip” belirleme sormacası

EK 2- “Özellik” belirleme sormacası

EK 3- “Kullanımsal görünüm” sormacası

EK 4- RENK kavramı örnek veritabanı

EK 5- RENK kavramı örnek veritabanı kavram dizini

EK 6- RENK kavramı özellik veritabanı

EK 7- RENK kavramı tümce veritabanı

EK 8- SUÇ kavramı örnek veritabanı

EK 9- SUÇ kavramı örnek veritabanı kavram dizini

EK 10 – SUÇ kavramı özellik veritabanı

EK 11- SUÇ kavramı tümce veritabanı

EK 12 – DUYGU kavramı örnek veritabanı

EK 13- DUYGU kavramı örnek veritabanı kavram dizini

EK 14- DUYGU kavramı özellik veritabanı

EK 15 – DUYGU kavramı tümce veritabanı

EK 16 – OYUN kavramı örnek veritabanı

EK 17 – OYUN kavramı örnek veritabanı kavram dizini

EK 18 – OYUN kavramı özellik veritabanı

EK 19 – OYUN kavramı tümce veritabanı

EK 20 – KOKU kavramı örnek veritabanı

EK 21 – KOKU kavramı örnek veritabanı kavram dizini

EK 22 – KOKU kavramı özellik veritabanı

EK 23 – KOKU kavramı tümce veritabanı

- EK 24** – YOL kavramı örnek veritabanı
- EK 25** – YOL kavramı örnek veritabanı kavram dizini
- EK 26** – YOL kavramı özellik veritabanı
- EK 27** – YOL kavramı tümce veritabanı
- EK 28** – ENERJİ kavramı örnek veritabanı
- EK 29** – ENERJİ kavramı örnek veritabanı kavram dizini
- EK 30** – ENERJİ kavramı özellik veritabanı
- EK 31** – ENERJİ kavramı tümce veritabanı

EK 1- İLKÖRNEK/ÖNTİP BELİRLEME SORMACASI

Aşağıda verilen sözcükleri gördüğünde ya da duyduğunda aklına gelen ilk
ÖRNEKLERİ alt alta yaz!

Lütfen yazdıklarını silme, değişiklik yapma! Yazdığını değiştirmen gerekiyorsa üstünü çizip yeniden yazabilirsin!

renk:

- 1-
- 2-
- 3-
- 4-
- 5-

suç:

- 1-
- 2-
- 3-
- 4-
- 5-

duygu:

- 1-
- 2-
- 3-
- 4-
- 5-

oyun:

- 1-
- 2-
- 3-
- 4-
- 5-

koku:

- 1-
- 2-
- 3-
- 4-
- 5-

yol:

- 1-
- 2-
- 3-
- 4-
- 5-

enerji:

- 1-
- 2-
- 3-
- 4-
- 5-

EK 2 - ÖZELLİK BELİRLEME SORMACASI

Aşağıda verilen sorulara sana göre en uygun yanıtı yaz!

Lütfen yazdıklarını silme, değişiklik yapma! Yazdığını değiştirmen gerekiyorsa üstünü çizip yeniden yazabilirsin!

1. Sence “renk” nasıl bir şey, tarif eder misin?

.....
.....

2. Bir “suç” işlemiş olmak için ne yapmış olmak gerekir? Ya da ne yapmamış olmak!

.....
.....

3. Sence “duygu” nasıl bir şey; tarif eder misin?

.....
.....

5. Bir etkinliğin “oyun” olarak kabul edilebilmesi için nelerin olması şarttır?

.....
.....

4. Sence “koku” nasıl bir şey, tarif eder misin?

.....
.....

6. Bir şeyin “yol” olarak kabul edilmesi nelere bağlıdır?

.....
.....

7. Sence “enerji” nedir ve hangi özelliklere sahiptir?

.....
.....

EK 3 – KULLANIMSAL GÖRÜNÜM SORMACASI

Aşağıda sözcükleri bir **TÜMCE İÇİNDE KULLAN!**

Lütfen yazdıklarını silme, değişiklik yapma! Yazdığını değiştirmen gerekiyorsa üstünü çizip yeniden yazabilirsin!

1- renk:

.....
.....

2- suç:

.....
.....

3- duygu:

.....
.....

4- oyun:

.....
.....

5- koku:

.....
.....

6- yol:

.....
.....

7- enerji:

.....
.....

EK 4- RENK KAVRAMI ÖRNEK VERİTABANI

	<i>cins.</i>	<i>sınıf</i>	1	2	3	4	5
1	e	4	mor	rengarenk	kırmızı	mavi	renksiz
2	e	4	kırmızı	beyaz	mor	lacivert	sarı
3	e	4	mavi	kırmızı	sarı	yeşil	mor
4	e	4	rengarenk	mavi	yeşil	çiçek	
5	k	4	mor	pembe	gökkuşığı	filli boya	yeşil
6	k	4	mor	turuncu	yeşil	sarı	mavi
7	k	4	mavi	yeşil	mor	gökkuşığı	boya
8	k	4	kırmızı	lacivert	sarı	gri	yeşil
9	e	4	mavi	sarı	mor	kırmızı	yeşil
10	e	4	mavi	gökkuşığı	mavi		
11	e	4	kırmızı	yeşil	sarı	mor	mavi
12	e	4	mavi	kırmızı	boya	resim	fırça
13	k	4	sarı	desen	pembe	mor	civil civil
14	e	4	kırmızı	meyve	gökkuşığı		
15	k	4	mor	mavi	kırmızı	sarı	pembe
16	k	4	beyaz	sarı	lacivert	yeşil	kırmızı
17	k	4	sarı	lacivert	turuncu	kahverengi	pembe
18	k	4	kırmızı	yeşil	mavi	sarı	pembe
19	k	4	mavi	pembe	mor	beyaz	kırmızı
20	k	4	Favori	türkuaz	mavi	kırmızı	mor
21	e	4	mavi	kırmızı	pembe	renkli	yeşil
22	e	4	mavi	yeşil	kırmızı	sarı	siyah
23	e	4	sarı	kırmızı	mavi	yeşil	mor
24	e	4	kırmızı	sarı	beyaz	siyah	mor
25	e	4	kırmızı	yeşil	sarı	mavi	beyaz
26	e	4	kırmızı	mavi	sarı	yeşil	turuncu
27	e	4	kırmızı	sarı	yeşil	mavi	turuncu
28	e	4	mavi	gökkuşığı	rengarenk	siyah	sarı
29	e	4	kırmızı	pembe	sarı	mavi	beyaz
30	e	4	kırmızı	siyah	beyaz	yeşil	mavi
31	k	4	kırmızı	nar çiçeği	pembe	mor	turuncu
32	k	4	mavi	yeşil	sarı	kırmızı	mor
33	e	4	sarı	mavi	mor	gri	beyaz
34	e	4	kırmızı	mavi	yeşil	beyaz	sarı
35	k	4	mavi	yeşil	kırmızı	mor	turuncu
36	k	4	gökkuşığı	kırmızı	siyah	beyaz	mavi
37	e	4	mavi	yeşil	kırmızı	turuncu	sarı
38	e	4	sarı	kırmızı	yeşil	mavi	beyaz
39	k	4	kırmızı	sarı	mavi	pembe	turuncu
40	k	4	kırmızı	bordo	lila	sarı	yeşil

41	e	4	kırmızı	yeşil	mavi	sarı	bordo
42	e	4	mavi	sarı	kahverengi	lacivert	beyaz
43	k	4	sarı	kırmızı	boya	beyaz	yeşil
44	e	4	yeşil	mavi	kırmızı	sarı	mor
45	k	4	kırmızı	pembe	sarı	mavi	yeşil
46	k	4	kırmızı	yeşil	mor	turuncu	pembe
47	k	4	gökkuşığı	yeşil	turuncu	sarı	mavi
48	k	4	turuncu	mavi	yeşil	mor	sarı
49	k	4	pembe	mor	mavi	kırmızı	turuncu
50	e	4	yeşil	sarı	kırmızı	siyah	beyaz
51	k	4	mavi	kırmızı	sarı	yeşil	gökkuşığı
52	k	4	mor	pembe	mavi	sarı	turuncu
53	k	4	gökkuşığı	şekerden evler	pembe	mavi	gelinlik
54	k	4	mor	mavi	sarı	kırmızı	siyah
55	e	4	mavi	kırmızı	kahverengi	lacivert	kumral
56	e	4	kırmızı	sarı	mavi	resim	siyah
57	e	4	turuncu	mavi	sarı	yeşil	kırmızı
58	k	4	mavi	kırmızı	yeşil	sarı	beyaz
59	e	4	kırmızı	mavi	lacivert	boya	renk
60	k	4	gökkuşığı	pembe	kırmızı	yeşil	sarı
61	e	4	mavi	sarı	kırmızı	siyah	beyaz
62	e	4	kırmızı	mor	mavi		
63	k	4	kırmızı	mavi	gökkuşığı	mor	pembe
64	k	4	mavi	yeşil	kırmızı	sarı	beyaz
65	e	4	mavi	yeşil	gri	turuncu	beyaz
66	e	4	kırmızı	yeşil	sarı	mavi	türkuaz
67	e	4	mavi	sarı	pembe	kalem	silgi
68	k	4	siyah	lacivert	beyaz	sarı	mor
69	e	4	yeşil	mavi	kırmızı	beyaz	siyah
70	e	4	hayata ...	güzellik	hayat	sevinç	duygu
71	e	4	mavi	sarı	yeşil	lacivert	mor
72	e	4	mavi	sarı	pembe	beyaz	kırmızı
73	k	4	mavi	kırmızı	turuncu	siyah	pembe
74	e	4	siyah	beyaz	mavi	sarı	kırmızı
75	e	4	yeşil	mavi	kırmızı	mor	sarı
76	e	4	çiçek	ağaç	sarı	mavi	bulut
77	k	4	siyah	mavi	türkuaz	yeşil	kırmızı
78	k	4	pembe	sarı	yeşil	mavi	dünya
79	e	4	kırmızı	türkuaz	sarı	siyah	beyaz
80	k	4	siyah	beyaz	kırmızı	mor	sarı
81	e	4	sarı	kırmızı	turuncu	mavi	siyah
82	e	4	mavi	sarı	lacivert	yeşil	gri
83	e	4	mavi	yeşil	kırmızı	sarı	turuncu

84	e	4	mavi	gri	kırmızı	sarı	turuncu
85	e	4	sarı	kırmızı	beyaz	bej	kahverengi
86	e	4	sarı	kırmızı	lacivert	mavi	beyaz
87	k	4	sarı	kırmızı	mavi	yeşil	mor
88	k	4	sarı	kırmızı	yeşil	beyaz	pembe
89	k	4	mor	pembe	mavi	yeşil	beyaz
90	k	4	mavi	sarı	kırmızı	gri	siyah
91	k	4	sarı	lacivert	mavi	yeşil	kırmızı
92	e	4	mavi	sarı	yeşil	kırmızı	mor
93	k	4	siyah	beyaz	kırmızı	sarı	lacivert
94	k	4	mavi	kırmızı	pembe	sarı	lacivert
95	e	4	mor	kırmızı	yeşil	sarı	mavi
96	e	4	kırmızı	mavi	beyaz	siyah	mor
97	e	4	siyah	beyaz	turuncu	mavi	
98	k	4	beyaz	kırmızı	lacivert	sarı	siyah
99	k	4	kırmızı	beyaz	sarı	lacivert	mavi
100	k	4	mor	yeşil	mavi	kırmızı	siyah
101	e	7	kırmızı	mavi	yeşil	mor	sarı
102	k	7	mor	gökkuşığı	siyah	sarı	yeşil
103	e	7	kırmızı	turuncu	sarı	mavi	yeşil
104	k	7	mavi	mor	yeşil	gökkuşığı	kırmızı
105	k	7	mor	mavi	turuncu	sarı	kırmızı
106	e	7	siyah	kırmızı	yeşil	bordo	mor
107	k	7	turuncu	beyaz	sarı	mor	pembe
108	e	7	mavi	yeşil	turuncu	sarı	kırmızı
109	k	7	kırmızı	sarı	mavi	yeşil	mor
110	e	7	kırmızı	sarı	mavi	yeşil	mor
111	k	7	mavi	mor	kırmızı	pembe	sarı
112	k	7	mavi	mor	sarı	kırmızı	turuncu
113	k	7	mor	gökkuşığı	sarı	resim	cyan
114	e	7	Beşiktaş	gökkuşığı	fen	güneş	ay
115	e	7	mavi	kırmızı	yeşil	cyan	
116	k	7	mavi	yeşil	sarı	kırmızı	siyah
117	e	7	kırmızı	mavi	sarı	turuncu	yeşil
118	e	7	Fenerbahçe	duygu	fen	canlılık	güneş
119	e	7	sarı	lacivert	mor	mavi	siyah
120	e	7	mavi	yeşil	sarı	lacivert	siyah
121	k	7	mavi	yeşil	sarı	pembe	cyan
122	e	7	cyan	magenta	mavi	kırmızı	siyah
123	e	7	kırmızı	yeşil	mavi	kontrast	cyan
124	k	7	mor	pembe	beyaz	yeşil	mavi
125	e	7	cyan	mavi	yeşil	kırmızı	mor
126	e	7	mavi	yeşil	mor	sarı	kırmızı

127	k	7	mavi	pembe	yeşil	siyah	beyaz
128	k	7	yeşil	mor	sarı	magenta	kırmızı
129	k	7	kırmızı	sarı	mavi	yeşil	cyan
130	k	7	mor	yeşil	pembe	kırmızı	mor
131	k	7	kırmızı	mavi	yeşil	mor	beyaz
132	e	7	kırmızı	magenta	cyan	mavi	yeşil
133	e	7	kırmızı	mavi	yeşil	mor	sarı
134	k	7	mavi	turuncu	sarı	yeşil	mor
135	e	7	mavi	sarı	turuncu	kırmızı	yeşil
136	e	7	kırmızı	mavi	sarı	yeşil	turuncu
137	k	7	yeşil	kırmızı	siyah	beyaz	mor
138	k	7	mor	mavi	pembe	turuncu	yeşil
139	e	7	mavi	yeşil	kırmızı	mor	turuncu
140	k	7	turuncu	mavi	kırmızı	yeşil	türkuaz
141	k	7	pembe	sarı	mavi	yeşil	türkuaz
142	k	7	sarı	kırmızı	yeşil	turuncu	pembe
143	e	7	mavi	sarı	yeşil	siyah	mor
144	e	7	sarı	kırmızı	mavi	yeşil	kahverengi
145	e	7	mavi	siyah	sarı	kırmızı	beyaz
146	e	7	mavi	yeşil	kırmızı	turuncu	kahverengi
147	k	7	mavi	yeşil	kırmızı	sarı	pembe
148	e	7	kırmızı	mavi	siyah	beyaz	yeşil
149	k	7	mor	yeşil	siyah	lacivert	pembe
150	k	7	siyah	mavi	pembe	yeşil	mor
151	e	7	yeşil	mavi	mor	kırmızı	siyah
152	e	7	sarı	yeşil	mavi	mor	kırmızı
153	k	7	kırmızı	sarı	yeşil	mavi	beyaz
154	e	7	siyah	sarı	kırmızı	yeşil	mavi
155	k	7	sarı	mor	kırmızı	yeşil	mavi
156	k	7	beyaz	siyah	turuncu	kırmızı	yeşil
157	k	7	sarı	mavi	turuncu	siyah	beyaz
158	e	7	mavi	kırmızı	siyah	beyaz	sarı
159	e	7	mavi	sarı	kırmızı	siyah	beyaz
160	e	7	sarı	kırmızı	yeşil	mavi	turuncu
161	k	7	turuncu	mor	mavi	kırmızı	yeşil
162	k	7	mavi	yeşil	kırmızı	pembe	lila
163	e	7	siyah	kırmızı	mor	yeşil	mavi
164	k	7	siyah	kırmızı	mavi	mor	pembe
165	k	7	kırmızı	yeşil	mor	siyah	pembe
166	k	7	mavi	sarı	kırmızı	yeşil	turuncu
167	k	7	kırmızı	yeşil	mavi	mor	sarı
168	e	7	kırmızı	sarı	yeşil	siyah	mavi
169	e	7	turuncu	kırmızı	yeşil	mavi	sarı

170	k	7	kırmızı	yeşil	pembe	sarı	mavi
171	e	7	kırmızı	sarı	yeşil	mor	siyah
172	k	7	resim	pembe	yeşil	sarı	siyah
173	k	7	pembe	kırmızı	mor	siyah	beyaz
174	k	7	kırmızı	yeşil	mor	turuncu	mavi
175	e	7	sarı	kırmızı	mavi	yeşil	mor
176	e	7	mavi	siyah	beyaz	sarı	kırmızı
177	e	7	kırmızı	mavi	sarı	yeşil	mor
178	e	7	sarı	kırmızı	mavi	mor	siyah
179	k	7	kırmızı	yeşil	mor	sarı	mavi
180	k	7	dünyanın renkleri	çiçekler	böcekler	giysilerimiz	bayrak rengi
181	k	7	dağ	ağaçlar	çiçekler	insanlar	evren
182	k	7	pembe	mor	yeşil	mavi	kırmızı
183	e	7	sarı	mavi	yeşil	kırmızı	mor
184	e	7	mavi	pembe	mor	beyaz	sarı
185	e	7	mavi	sarı	kırmızı	yeşil	pembe
186	e	7	kırmızı	mavi	turuncu	pembe	beyaz
187	k	7	sarı	mor	mavi	kırmızı	pembe
188	k	7	kırmızı	yeşil	mor	mavi	sarı
189	k	7	doğa	gökkuşağı	çiçek	yaz	boya
190	k	7	kırmızı	mavi	sarı	yeşil	turuncu
191	k	7	kırmızı	yeşil	mavi	turuncu	pembe
192	k	7	çiçek	ağaç	yeşillik	gül çeşitleri	ağaç çeşitleri
193	k	7	pembe	kırmızı	sarı	yeşil	mor
194	k	7	kırmızı	yeşil	pembe	mor	turuncu
195	k	7	bütün çevre	sarı	mavi	yeşil	pembe
196	k	7	pembe	beyaz	yeşil	siyah	kırmızı
197	k	7	dünya	hayat	kıyafet	ten	bayrak
198	k	7	siyah	beyaz	kırmızı	mavi	yeşil
199	k	7	kırmızı	sarı	mor	yeşil	turuncu
200	k	7	sarı	yeşil	mavi	kırmızı	gri
201	k	7	doğa	çimen	gökyüzü	deniz	eşyalar
202	k	7	mor	ağaç	toprak	hava	doğa
203	k	7	sarı	lacivert	mor	pembe	mavi
204	e	7	yeşil	sarı	mor	gri	beyaz
205	e	7	mavi	sarı	beyaz	kırmızı	kahverengi
206	e	7	sarı	kırmızı	mavi	mor	pembe

EK 5- RENK KAVRAMI ÖRNEK VERİTABANI KAVRAM DİZİNİ

RENK	<i>toplam</i>	<i>4. sınıf</i>	<i>7. sınıf</i>	<i>fark</i>	<i>kız</i>	<i>erkek</i>	<i>fark</i>
mavi	157	79	78	1	68	89	21
kırmızı	153	76	77	1	72	81	9
sarı	133	70	63	7	62	71	9
yeşil	128	52	76	24	68	60	8
mor	90	36	54	18	55	35	20
pembe	54	24	30	6	46	8	38
beyaz	53	33	20	13	24	29	5
siyah	53	23	30	7	24	29	5
turuncu	46	20	26	6	27	19	8
lacivert	20	16	4	12	11	9	2
gökkuşağı	16	11	5	6	12	4	8
cyan	8	0	8	8	3	5	2
gri	8	6	2	4	3	5	2
kahverengi	7	4	3	1	1	6	5
türkuaz	6	4	2	2	4	2	2
boya	5	4	1	3	3	2	1
çiçek	4	2	2	0	2	2	0
resim	4	2	2	0	2	2	0
ağaç	3	1	2	1	2	1	1
bordo	3	2	1	1	1	2	1
doğa	3	0	3	3	3	0	3
magenta	3	0	3	3	1	2	1
rengarenk	3	3	0	3	0	3	3
çiçekler	2	0	2	2	2	0	2
duygu	2	1	1	0	0	2	2
dünya	2	1	1	0	2	0	2
fen	2	0	2	2	0	2	2
güneş	2	0	2	2	0	2	2
hayat	2	1	1	0	1	1	0
lila	2	1	1	0	2	0	2
ağaç çeşitleri	1	0	1	1	1	0	1
ağaçlar	1	0	1	1	1	0	1
ay	1	0	1	1	0	1	1
bayrak	1	0	1	1	1	0	1
bayrak rengi	1	0	1	1	1	0	1
bej	1	1	0	1	0	1	1
Beşiktaş	1	0	1	1	0	1	1
böcekler	1	0	1	1	1	0	1
bulut	1	1	0	1	0	1	1
bütün çevre	1	0	1	1	1	0	1

canlılık	1	0	1	1	0	1	1
cıvı cıvı	1	1	0	1	1	0	1
çimen	1	0	1	1	1	0	1
dağ	1	0	1	1	1	0	1
deniz	1	0	1	1	1	0	1
desen	1	1	0	1	1	0	1
dünyanın renkleri	1	0	1	1	1	0	1
eşyalar	1	0	1	1	1	0	1
evren	1	0	1	1	1	0	1
favori	1	1	0	1	1	0	1
Fenerbahçe	1	0	1	1	0	1	1
fırça	1	1	0	1	0	1	1
filli boya	1	1	0	1	1	0	1
gelinlik	1	1	0	1	1	0	1
giysilerimiz	1	0	1	1	1	0	1
gökyüzü	1	0	1	1	1	0	1
gül çeşitleri	1	0	1	1	1	0	1
güzellik	1	1	0	1	0	1	1
hava	1	0	1	1	1	0	1
hayata ...	1	1	0	1	0	1	1
insanlar	1	0	1	1	1	0	1
kalem	1	1	0	1	0	1	1
kıyafet	1	0	1	1	1	0	1
kontrast	1	0	1	1	0	1	1
kumral	1	1	0	1	0	1	1
meyve	1	1	0	1	0	1	1
nar çiçeği	1	1	0	1	1	0	1
renk	1	1	0	1	0	1	1
renkli	1	1	0	1	0	1	1
renksiz	1	1	0	1	0	1	1
sevince	1	1	0	1	0	1	1
silgi	1	1	0	1	0	1	1
şekerden evler	1	1	0	1	1	0	1
ten	1	0	1	1	1	0	1
toprak	1	0	1	1	1	0	1
yaz	1	0	1	1	1	0	1
yeşillik	1	0	1	1	1	0	1

EK 6- RENK KAVRAMI ÖZELLİK VERİTABANI

	<i>cinsiyet</i>	<i>sınıf</i>	<i>özellik</i>
1	e	4	renk hayattır
2	e	4	boya yapmaya yarayan şey
3	e	4	bir takımı temsil eder
4	e	4	mavi, yeşil vb. gibi şeyler
5	k	4	gördüğümüz canlı ya da cansız şey
6	k	4	eşyaların görülebilir özellikleri
7	k	4	gökkuşağının oluşturduğu şeyler
8	k	4	bir şeyin görünümünde önemli yer kaplayan şey
9	e	4	farklı renkte olan şeyler
10	e	4	eşyaları tanıyabilmemizi sağlayan
11	e	4	insanı sevindiren bir şey
12	e	4	resim çizmek için kullanılan şey
13	k	4	çevremizi güzelleştiren etraftaki renkli şeylerdir
14	e	4	kırmızı
15	k	4	farklı bir madde
16	k	4	doğayı güzelleştirir
17	k	4	gökkuşağı gibi bir şey
18	k	4	gökkuşağını oluşturan şey
19	k	4	hayatın ve eşyaların, yani her şeyin daha güzel olmasını sağlar
20	k	4	görebildiğimiz kavramlar
21	e	4	bir şeyin renkli olma durumu
22	e	4	mavi
23	e	4	güzel bir şey
24	e	4	her şey
25	e	4	yeşil mavi vb.
26	e	4	insanları ifade eden şeyler
27	e	4	insanları mutlu eden şey
28	e	4	mutluluk katan bir şey
29	e	4	değişik, farklı bir şey
30	e	4	hayatın tadı
31	k	4	güzel
32	k	4	dünyanın canlanmasına benzer
33	e	4	sarı
34	e	4	insanın gördüğü en iyi kırmızı, mavi gibi bir şeye denir
35	k	4	bizi belirten şey
36	k	4	gökkuşağının renkleri
37		4	mavi rengi kullanabilirsin; bir şeyi boyarken veren sevdiğim renktir
38	e	4	varlıklarda olan bir görünüm çeşidi
39	k	4	doğayı güzelleştiren renktir
40	k	4	boya kalemi

41	e	4	cisimlere güzellik katan bir Şeydir
42	e	4	renkli bir Şey
43	k	4	boya ile ilgili bir Şey
44	e	4	renk güzeldir
45	k	4	renk doğa demek; çünkü doğada her renk vardır
46	k	4	mesela kırmızı vesaire
47	k	4	güzel bir Şey
48	k	4	gkkuŐaęından gelen ışık
49	k	4	renk her yerde kullanılır
50	e	4	cisimlere güzellik katan bir Şeydir
51	k	4	renkler çok güzeldir
52	k	4	renklerin karışımı
53	k	4	hayata güzellik katan bir Şey
54	k	4	eşyalara, canlılara, cansızlara hayat veren Şey
55	e	4	güzel bir Şey
56	e	4	dünyada gördüğüm her Şey renklidir
57	e	4	bazı renklerden karıŐım yapılarak yeni renkler
58	k	4	gökkuşağı
59	e	4	çok güzel bir Şey
60	k	4	renk güzel bir Şeydir
61	e	4	çok renkli bir Şey
62	e	4	maddelere renk veren Şey
63	k	4	çok güzel bir Şey
64	k	4	mavi
65		4	dünya tek renk olsa çok kötü olurdu
66	e	4	gzel
67	e	4	boya
68	k	4	hayatı ortaya çıkaran
69	e	4	normal bir Şey
70	e	4	hoş
71	e	4	çok güzel
72	e	4	çok güzel bir Şey
73	k	4	renk çok güzel
74	e	4	güzel bir Şey
75	e	4	çok güzel bir Şey
76	e	4	dünyada olan her Şeyin rengi vardır
77	k	4	renkli bir Şey
78	k	4	güzel bir Şey
79	e	4	hayatı güzelleştiren bir Şey
80	k	4	mavi, kırmızı, sarı
81	e	4	rengarenk
82	e	4	boyamak
83	e	4	çok güzel bir Şey

84	e	4	dünyamıza renk verir
85	e	4	maddelerin görünüşü
86	e	4	dünyayı güzelleştiren şey
87	k	4	mutluluk katan bir şey
88	k	4	güzel bir şey
89	k	4	resim çizmek için kullanılan şey
90	k	4	mavi, yeşil vb. gibi şeyler
91	k	4	gökkuşağı
92	e	4	eşyaların görülebilir özellikleri
93	k	4	dünyada olan her şeyin rengi vardır
94	k	4	sarı, kırmızı, yeşil vb.
95	e	4	renkli
96	e	4	hayatın tadı
97	e	4	renk çok önemli bir şey
98	k	4	gördüğümüz canlılık
99	k	4	kırmızı, yeşil, mavi ve pembe vb. gibi renkler
100	k	4	çok güzel bir şey
101	e	7	ışıklandırıcı
102	k	7	renk gözle görülen soyut bir kavram
103	e	7	mavi, kırmızı, turuncu, sarı, yeşil, mor...
104	k	7	renk hayatımıza değer ve önem katar
105	k	7	mavi, kırmızı, mor, yeşil...
106	e	7	her canlının sahip olduğu görüntünün genel adı
107	k	7	renk, değişik görünümlü şeylerin bir araya gelerek oluşturduğu canlı, parlak vs. görünüm
108	e	7	renk bana göre bir insanın kişiliğidir
109	k	7	bir çeşit zenginlik; içimizi açan bir çeşit ışık
110	e	7	bir çeşitliliktir; hayata neşe ve anlam katar
111	k	7	her duyguyu yansıtmak
112	k	7	hayatımızı güzelleştiren bir şeydir
113	k	7	renkler olmasa yaşayamayız
114	e	7	çok iyi bir şey
115	e	7	dünyamızda olan şey
116	k	7	hayatı belirleyen bir şey
117	e	7	dünyayı, hayatı anlamlı kılan, güzelleştiren şeylerdir
118	e	7	çok güzel bir şey
119	e	7	siyah beyaz dışındaki şeyler renkler
120	e	7	dünyamızı güzelleştiren şey
121	k	7	cisimlerin sahip olduğu ve güneş ışığı karşısında yansıttıkları şey
122	e	7	canlılık gösteren bir şey
123	e	7	mesela kırmızı
124	k	7	nesnelerin bize yansıttığı şeydir
125	e	7	herhangi bir şeyi güzel, neşeli gösterip bizim içimizde duygular uyandırır

126	e	7	duygularımızı ifade eden ve içimizi rahatlatan bir şeydir
127	k	7	dünyayı canlandıran bir şey
128	k	7	gökkuşağı gibi
129	k	7	gözümüzle görebildiğimiz şeylerin görünümü ama şekli değil
130	k	7	gökkuşağını ifade eder
131	k	7	gördüklerimiz
132	e	7	renkli
133	e	7	her şey
134	k	7	dünyanın farklı nitelik taşımamasını sağlayan güzel şeydir
135	e	7	çevreyi eğlenceli ve güzel kılan bir şey
136	e	7	hayatımızı anlamlandıran bir şey
137	k	7	insanların kendilerini tarif ettikleri bir şey
138	k	7	hayatı anlamaya yarayan gördüğümüz şeyler
139	e	7	renk hayat gücünü kağıda dökmektir
140	k	7	insanın içini yansıtan bir şey
141	k	7	insanı mutlu eden, yaşamı güzel kılan şey
142	k	7	siyah veya beyazdan başka cisimlerde görebildiğimiz her şeydir
143	e	7	farklı pigmentlerden oluşmuş görüntüdür
144	e	7	duyuları ve duyguları ifade eden ve sadece görünen şeydir
145	e	7	gökkuşağındaki renklerdir
146	e	7	ışığın yansıttığı renk
147	k	7	insanı mutlu da edebilir, umutsuzluğa da götürebilir
148	e	7	parlaklaştır için bir şey
149	k	7	kendi benliğimizi yansıtan bir şeydir
150	k	7	bir doğal hayattandır
151	e	7	iyi
152	e	7	sarı yeşil mavi mor kırmızı
153	k	7	insanlar renkleri üzerindeki ya da sevdiği renkleri gösterir ve tercih eder
154	e	7	çok iyi bir şey
155	k	7	bütün varlıkları, bütün canlıları vb. gibi şeyleri kast eder
156	k	7	insanın içini karıştıran bir şeydir
157	k	7	herkesin çok sevdiği bir şey
158	e	7	gözünü daha farklı gösteren
159	e	7	renk renk
160	e	7	her şeyin rengi vardır; küçük noktaların bir araya gelmesi
161	k	7	ilgi çeken, göz alan şey
162	k	7	canlı, güzel bir şeydir
163	e	7	farklı boyaların bir araya geldiğinde oluşturduğu renk
164	k	7	kendi benliğini yansıtan bir şeydir
165	k	7	güzel
166	k	7	güneşin yansımasıyla oluşan ışınlar
167	k	7	tüm renkleri kapsayan bir şeydir
168	e	7	açıklayıcı

169	e	7	çok güzel bir şey
170	k	7	her renk birbirine ayrıdır
171	e	7	bir şeyin hangi renkte olduğu
172	k	7	yeşil, sarı, pembe gibi renklerden oluşandır
173	k	7	bir şeye baktığımızda ne renk olduğunu anlarız
174	k	7	çevremizde gördüğümüz bütün şeyler bir renkten ibarettir
175	e	7	mesela kırmızıyla yeşil
176	e	7	renklerin karışımıyla oluşan bir şey
177	e	7	
178	e	7	bir çok renklerin karışımıyla oluşan bir renk
179	k	7	kırmızı, yeşil, mavi ve pembe vb. gibi renkler
180	k	7	heyecan verici şeylerdir; her şeyin güzelliğini ortaya çıkarır
181	k	7	bir cismin aldığı görünüm
182	k	7	insanın hayatını değiştiren bir şeydir
183	e	7	sarı renktir
184	e	7	renkler olmasaydı dünyamız karanlık olurdu; ama renkler var, dünyamız çok güzel
185	e	7	renksiz bir hayat düşünemiyorum
186	e	7	güzel bir şeydir
187	k	7	her yeri süsleyen bir araçtır
188	k	7	renk hayatımıza aynı bir ışık gibi renklerinden sağlar
189	k	7	rengarenk bir renktir
190	k	7	ferahlık, insanın içini açan bir şeydir
191	k	7	cismin yansıttığı ışıktır
192	k	7	güneş ışınlarından oluşan cisimlere renk denir
193	k	7	doğanın güzelliğini ortaya çıkaran, onlarla canlanan renkler
194	k	7	canlı veya cansız renktir
195	k	7	gözlerimizi etrafımızdakileri görebilmektir
196	k	7	renk çok değişiktir, çünkü başka renkler olunca renkler değişik görünüyor
197	k	7	hayatını o anlık değiştirmiştir
198	k	7	çok iyi bir şey
199	k	7	bir cıvıltı, güzellik, aydınlıktır
200	k	7	güzel şeydir
201	k	7	bütün renklerin bir arada olması
202	k	7	hayatın güzelliklerini görmemizi sağlar
203	k	7	renkli
204	e	7	
205	e	7	çok güzel
206	e	7	renk renk

EK 7- RENK KAVRAMI TÜMCE VERİTABANI

	<i>cinsiyet</i>	<i>sınıf</i>	<i>tümce</i>
1	e	4	rengarenk bir yer olmuş
2	e	4	sarı ve lacivert Fenerbahçe'nin renkleridir
3	e	4	mavi bir pantolonum var
4	e	4	şu çiçek renklerin birleşimi gibiydi
5	k	4	renk ile ilgili aklıma en sevdiğim şarkılardan "rengarenk" geliyor
6	k	4	en sevdiğim renk mordur
7	k	4	gkkuşadaki renkler çok güzel
8	k	4	en sevdiğim renkler mor ve sarıdır
9	e	4	bu renk çok güzel
10	e	4	renkli bir kıyafet buldum
11	e	4	en sevdiğim renk kırmızı
12	e	4	mavi rengi severim
13	k	4	en sevdiğim renk sarı ve pembe dir
14	e	4	gkkuşakları rengarenktir
15	k	4	renkler severim
16	k	4	renkli şeyler giymeyi severim
17	k	4	renk olarak sarı ve laciverti severim
18	k	4	renkler eğlenceli ve canlıdır
19	k	4	en sevdiğim renk mavidir
20	k	4	bugün renk renk bir elbise giydim
21	e	4	gökkuşığı çok renkli
22	e	4	renkli bir gökkuşığı var
23	e	4	şu renklere baksana!
24	e	4	gkkuşığında çok fazla renk var
25	e	4	renkli bir kıyafet aldım
26	e	4	renkler insanları tanımlar
27	e	4	renkler kırmızı, sarı, yeşil, mavidir
28	e	4	renkleri çok severim
29	e	4	gkkuşığında birçok güzel renk vardır
30	e	4	yeşil rengi severim
31	k	4	kırmızıyı çok severim
32	k	4	yolda giderken bir dükkanın vitrininde çok güzel pembe bir şemsiye gördüm
33	e	4	ben kırmızı rengi sevmiyorum
34	e	4	ben kırmızı rengi çok severim
35	k	4	yeşil rengi çok severim
36	k	4	gök kuşasının içinden kuşun sırtında geçmek
37	e	4	mavi renge boyamak lazım
38	e	4	gkkuşığında 7 renk vardır
39	k	4	en sevdiğim renk mavi
40	k	4	kırmızıyı çok severim

41	e	4	renkleri çok seviyorum
42	e	4	renkli bir çiçek
43	k	4	mavi rengini çok severim
44	e	4	renk renk üstüm var
45	k	4	renk renk gök kuşağı gördüm
46	k	4	ben ve bütün arkadaşlarım renkleri çok seviyor
47	k	4	pembeyi oluşturmak için kırmızı ve beyaz renklerini kullanırız
48	k	4	renkler çeşit çeşittir
49	k	4	pembe rengini çok severim
50	e	4	yeşil en sevdiğim renktir
51	k	4	gökkuşağının renkleri çok güzel
52	k	4	arkadaşım renk körü
53	k	4	şekerin renki pembe
54	k	4	renklerden en sevdiğim renk mavidir
55	e	4	mavi saçlı adam
56	e	4	rengarenk köpek
57	e	4	renk güzel
58	k	4	renkleri çok seviyorum
59	e	4	her yerde renk var
60	k	4	renkler çok güzel
61	e	4	renkleri sayabiliyorum
62	e	4	renkleri severim
63	k	4	renkli herşeyi çok severim
64	k	4	en sevdiğim renk lacivert
65	e	4	mavi rengi severim
66	e	4	kiraz kırmızısı
67	e	4	sarı lacivert en büyük fener
68	k	4	siyah rengine bayılırım
69	e	4	mavi renkini severim
70	e	4	renk güzel
71	e	4	sarı çok güzel bir renk
72	e	4	renkleri severim
73	k	4	pembe renki seviyorum
74	e	4	mavi, siyah, beyaz, sarı, kırmızı renkleri severim
75	e	4	yeşil rengi çok seviyorum
76	e	4	mavi menekşeler
77	k	4	çok renkli bir ağaç
78	k	4	renkleri çok severim
79	e	4	bu renk top daha güzel
80	k	4	en sevdiğim renk lila
81	e	4	
82	e	4	tahta rengini severim
83	e	4	ben mavi renkim mavidir

84	e	4	ben renkleri çok severim
85	e	4	en sevdiğim renkler sarı, kırmızı, beyaz
86	e	4	benim en sevdiğim renk mavidir
87	k	4	ben tahta rengini çok severim
88	k	4	benim en sevdiğim renk beyazdır
89	k	4	yeni aldığım elbisenin rengi pembedir
90	k	4	kalem renklerini çok seviyorum
91	k	4	bütün renklerin doğada bir yeri vardır
92	e	4	en sevdiğim renk yeşil
93	k	4	benim saçımın rengi sarı
94	k	4	benim kazağımın rengi kırmızı
95	e	4	en sevdiğim renk yeşil
96	e	4	en sevdiğim renk mavidir
97	e	4	arkadaşımın elbise rengi kırmızı
98	k	4	ben renkleri çok severim
99	k	4	renki çok seviyorum
100	k	4	
101	e	7	kırmızı rengini çok severim
102	k	7	gökkuşağı renklerden oluşur
103	e	7	ben resim çizerken renk kullanırım
104	k	7	insanların hayatında mutlaka renk olmalıdır
105	k	7	mor en sevdiğim renktir
106	e	7	yeşil rengi severim
107	k	7	hepimiz renkli bir dünyada yaşamayı hak ediyoruz
108	e	7	ben yeşil rengi çok severim
109	k	7	benim en sevdiğim renk mavidir
110	e	7	doğa çok renklidir
111	k	7	renklerin hepsi birbirinden güzel
112	k	7	mavi, mor, kırmızı, yeşil ve sarı birer renktir
113	k	7	gökkuşağı tam bir renk cümbüşü oluşturuyordu
114	e	7	benim ablam renk körü olduğu için renkleri ayırt edemiyor
115	e	7	renklerden güzel bir şey var mı
116	k	7	renkler hayatımızda büyük önem taşır
117	e	7	en güzel renk yoktur; renkler birlikte güzeldir
118	e	7	Fenerbahçe'nin renkleri sarı ve lacivettir
119	e	7	mavi bir gökkuşağı rengidir
120	e	7	bahçemizde renk renk çiçekler var
121	k	7	en sevdiğim renk cyandır
122	e	7	renk körlüğü düzelmeyen bir hastalıktır
123	e	7	bu t-shirtin rengi beni büyüledi
124	k	7	canlı renkleri çok severim
125	e	7	adamın kırmızıya bulanmış kolu yere düştü
126	e	7	en sevdiğim renk siyahtır

127	k	7	renkler güzeldir
128	k	7	gökkuşağının renkleri çok hoş
129	k	7	Galatasaraylı değilim ama
130	k	7	bu renkli çantayı çok sevdim
131	k	7	renkleri severim
132	e	7	en güzel renk kırmızı
133	e	7	renkli bir kişiliği var
134	k	7	renksiz bir hayat yaşamaktansa yaşayamam!
135	e	7	en sevdiğim renk sarı
136	e	7	renkler olmasa hayatımız çok kötü olurdu
137	k	7	renkler insanların kendini ifade etme biçimleridir
138	k	7	renkler karışınca yepyeni renkler ortaya çıkar
139	e	7	sıcak ve soğuk renkler vardır
140	k	7	rengarenk bir elbise
141	k	7	renkli kıyafetleri daha çok severim
142	k	7	gökkuşağında 7 renk vardır
143	e	7	en sevdiğin renk hangisi?
144	e	7	buralarda her yer rengarenk
145	e	7	sarı rengi en sevdiğim renk
146	e	7	sarı kırmızı Galatasaray'ın renkleridir
147	k	7	odamda siyah renk görmek beni umutsuzluğa sürüklüyor
148	e	7	renklerin bana karşı etkisi çok fazla
149	k	7	benim en sevdiğim renk mordur
150	k	7	renklerden en çok pembeyi severim
151	e	7	renk çok güzel
152	e	7	sarı, yeşil, mavi, mor, kırmızı
153	k	7	en çok siyah ve beyazı seviyorum
154	e	7	mavi rengi çok severim
155	k	7	aslında bütün renkler güzeldir
156	k	7	insanların renklerin hepsini sever
157	k	7	benim en sevdiğim renk mavidir
158	e	7	ben Beşiktaşlı olduğum için siyah ve beyazı çok seviyorum
159	e	7	ben ve kardeşim renkleri çok severiz
160	e	7	gökyüzü masmavi
161	k	7	benim ancak sevdiğim renk turuncu
162	k	7	renkler doğayı ve hayatımızın en önemli parçasıdır
163	e	7	bazı renklerin karışımıyla oluşur
164	k	7	ben renklerde kırmızıyı severim
165	k	7	kırmızı herkes sever
166	k	7	mavi renk'i çok severim
167	k	7	ben renklerden en çok kırmızıyı severim
168	e	7	arkadaşım kırmızı renkte bir ceket giymiş
169	e	7	ben en çok sarı rengi severim

170	k	7	ben pembe rengi çok severim
171	e	7	arkadaşım resmi boyarken hangi renk'i seçeceğini bilemedi
172	k	7	ona pembe renkte bir çiçek aldım
173	k	7	en sevdiğim renk kırmızı
174	k	7	dünya da farklı bir sürü renk vardır
175	e	7	sarı rengi severim
176	e	7	bugün gökyüzü masmavi
177	e	7	o maviyi çok sever ;çünkü takımının rengi
178	e	7	ben kırmızı boya aldım
179	k	7	benim en çok sevdiğim renk kırmızıdır
180	k	7	tüm renkler dünyada bulunur
181	k	7	ben yeşil rengi çok severim
182	k	7	ben mor rengini çok seviyorum
183	e	7	en sevdiğim renk sarıdır
184	e	7	en çok sevdiğim renk sarı ve mavi
185	e	7	en sevdiğim renk mavidir
186	e	7	rüzgar gülünde bütün renkler vardı
187	k	7	ben renklerden en çok sarı ve moru severim
188	k	7	annemin en çok sevdiği renk ne acaba
189	k	7	gökkuşağının rengi rengarenktir
190	k	7	arkadaşım yeşil rengi çok sever
191	k	7	ana renkler kırmızı, yeşil ve mavidir
192	k	7	benim renklerden en sevdiğim renk yeşildir
193	k	7	doğadaki tüm renkleri seviyorum
194	k	7	arkadaşım pembe rengi seviyor
195	k	7	renk bütün çevre bütün renk cümbüşüdür
196	k	7	pembe rengini çok severim
197	k	7	renkler hayatımızı canlandırır
198	k	7	doğada renk dolu
199	k	7	ben mor rengi çok severim
200	k	7	benim en sevdiğim renk yeşildir
201	k	7	her renk güzeldir
202	k	7	hayatın rensiz olması insanların zevksiz olmasıdır
203	k	7	benim en sevdiğim renk laciverttir
204	e	7	gök yüzü renkleri
205	e	7	ben sarı kırmızısıydık
206	e	7	gökyüzüler renkliydi

EK 8- SUÇ KAVRAMI ÖRNEK VERİTABANI

	<i>cins.</i>	<i>sınıf</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>
1	e	4	öldürmek	tecavüz	çatışma		
2	e	4	hırsızlık	günah	ceza	suçlu	
3	e	4	hapisane	suçlu	muhafız		
4	e	4	öldürmek	tecavüz	çatışma	hırsızlık	adam kaçırarak
5	k	4	küçük yaş	polise taş atmak	hapisane	kötü davranış	sigara kullanmak
6	k	4	öldürmek	adam kaçırarak	fiziksel şiddet-darp	hırsızlık	
7	k	4	yalan	öldürmek	hırsızlık	adam kaçırarak	bıçak
8	k	4	hırsızlık	dolandırıcılık	iftira atmak	polis	hırsız
9	e	4	hırsızlık	öldürmek	kaçmak	kaçmak	
10	e	4	hapisane	hırsız	ev		
11	e	4	ceza	hırsızlık	öldürmek	fiziksel şiddet-darp	tecavüz
12	e	4	hırsızlık	kötü davranış	üzmek	polis	hırsız
13	k	4	ceza	kötü	olay		
14	e	4	öldürmek	zorbalık	küfretmek		
15	k	4	hırsızlık	kurallara uymamak	öldürmek	zorbalık	taciz
16	k	4	hırsızlık	toplumsal zarar	dolandırıcılık	kapkaççılık	
17	k	4	hırsızlık	kapkaççılık	trafik kurallarına uymamak	trafik kurallarına uymamak	
18	k	4	hırsızlık	öldürmek	tecavüz		
19	k	4	öldürmek	hırsızlık	kavga etmek	küfretmek	
20	k	4	hırsızlık	yalan	kapkaççılık	öldürmek	fiziksel şiddet-darp
21	e	4	kapkaççılık	hırsızlık	trafik kurallarına uymamak		
22	e	4	hırsızlık	öldürmek	trafik kurallarına uymamak		
23	e	4	hırsızlık	kapkaççılık			
24	e	4	hırsızlık	kaçakçılık	öldürmek		
25	e	4	hırsızlık	öldürmek	adam kaçırarak	yasak madde kullanmak	
26	e	4	içki	hırsızlık	öldürmek	fiziksel şiddet-darp	
27	e	4	hırsızlık				
28	e	4	kavga etmek	olumsuz	kötü davranış	silah	hapisane
29	e	4	hırsızlık	tecavüz	taciz	fiziksel şiddet-darp	
30	e	4	hapis cezası	hapisane	jop	parmaklık	
31	k	4	hırsızlık	öldürmek	öldürmek	iftira atmak	

32	k	4	yalan	hırsızlık	adam kaçırarak	hırsızlık	fiziksel şiddet-darp
33	e	4	öldürmek	dolandırıcılık	uyuşturucu satmak	saldırı	
34	e	4	hırsızlık	polis	gizli	saklanmak	
35	k	4	öldürmek	hırsızlık	zorbalık	hapisane	darbe
36	k	4	pişmanlık	ısırmak	yırtmak	ense	
37	e	4	öldürmek	hırsızlık	polise karşı gelmek		
38	e	4	hapisane	polis	hırsız	kötü davranış	
39	k	4	hırsızlık	öldürmek	zorbalık	dolandırıcılık	darbe
40	k	4	hırsızlık	yalan	aldatmak-kandırmak	iftira atmak	küfretmek
41	e	4	yargı	hapisane	asker	polis	zabıta
42	e	4	polis	hapisane	gardiyan	silah	kelepçe
43	k	4	yalan	aldatmak-kandırmak	adam kaçırarak	iftira atmak	
44	e	4	öldürmek	hırsızlık	darbe	dolandırıcılık	zorbalık
45	k	4	hırsızlık	öldürmek	polis	köpek	ders
46	k	4	öldürmek	hırsızlık			
47	k	4	hapisane	turuncu	polis	sokak	banka
48	k	4	hırsızlık	hapisane	polis	katil	suçlu
49	k	4	kan	hapisane	korku	bıçak	polis
50	e	4	öldürmek	hırsızlık	katil	intihar	
51	k	4	hırsızlık	öldürmek	katil	tecavüz	
52	k	4	katil	uyuşturucu satmak	kaçakçılık	dolandırıcılık	adam kaçırarak
53	k	4	hapisane	kötü davranış	hırsızlık	kaçmak	öldürmek
54	k	4	suç ve ceza kitabı	ceza	hapisane	gardiyan	iftira atmak
55	e	4	öldürmek	saldırı	hapisane	suçlu	silah
56	e	4	hırsız	katil	saldırı	barutçu	silahçı
57	e	4	ceza	polis	jandarma	hapisane	zabıta
58	k	4	hırsızlık	katil			
59	e	4	öldürmek	suçlu	sigara kullanmak	hapisane	
60	k	4	katil	suçlu	ölü	yaralı	kaza
61	e	4	katil	bıçak	silah	saldırı	
62	e	4	kelepçe	polis	kan	öldürmek	ölüm
63	k	4	hapisane	suçlu			
64	k	4	yalan	hırsız	şikayet	hapisane	karakol
65	e	4	hırsız	hapisane			
66	e	4	yalan	laf			
67	e	4	hırsızlık				
68	k	4	yalan	yemin			
69	e	4	hırsızlık	yalan	kavga etmek	öldürmek	
70	e	4	hapisane	ölüm			

71	e	4	pişmanlık				
72	e	4	hırsızlık				
73	k	4	şikayet	hapishane			
74	e	4	yalan	şaka yapmak			
75	e	4	hırsızlık	dolandırıcılık	trafik kurallarına uymamak	ölüm	
76	e	4	hapishane	gerilim	işgal	kaçmak	suçlu
77	k	4	hapishane	ceza			
78	k	4	hırsızlık	yalan	öldürmek	trafik kurallarına uymamak	kurallara uymamak
79	e	4	kavga etmek				
80	k	4	hapishane	hırsız	polis		
81	e	4	öldürmek	hırsızlık			
82	e	4	ispiyonlamak	toplumsal zarar	trafik kurallarına uymamak	kurallara uymamak	
83	e	4	hırsızlık	toplumsal zarar	zarar vermek	ispiyonlamak	
84	e	4	kötü	ayıp			
85	e	4	günah	hükümet			
86	e	4	hırsızlık	öldürmek	zarar vermek	ispiyonlamak	
87	k	4	hırsızlık	dolandırıcılık			
88	k	4	hırsızlık	dolandırıcılık			
89	k	4	hırsızlık	yalan			
90	k	4	yalan	tecavüz	hırsızlık		
91	k	4	hırsızlık	toplumsal zarar	kurallara uymamak	eşyaya zarar vermek	
92	e	4	iftira atmak	ispiyonlamak	hırsızlık	toplumsal zarar	
93	k	4	hırsızlık	tecavüz	toplumsal zarar		
94	k	4	toplumsal zarar	hırsızlık	tecavüz		
95	e	4	hırsızlık	katil	tecavüz	taciz	
96	e	4	hırsızlık	iftira atmak	korkutmak	üzmek	fiziksel şiddet-darp
97	e	4	öldürmek	hırsızlık	ispiyonlamak		
98	k	4	ispiyonlamak	iftira atmak			
99	k	4	öldürmek				
100	k	4	hırsızlık				
101	e	7	ceza	hapishane	disiplin		
102	k	7	hırsızlık	öldürmek			
103	e	7	hırsızlık	kavga etmek	sigara kullanmak	kaza	
104	k	7	ceza	polis	hırsız	hapishane	hapis cezası
105	k	7	hırsızlık	öldürmek			

106	e	7	hırsızlık	öldürmek	tecavüz	suça yataklık yapmak	tecavüz
107	k	7	öldürmek	hırsızlık	kapkaççılık		
108	e	7	hırsızlık	öldürmek	uyuşturucu satmak		
109	k	7	hapisane	hapis cezası	yalan	hırsızlık	ceza
110	e	7	hırsızlık				
111	k	7	ceza	müebbet	hapisane		
112	k	7	hırsızlık	öldürmek	kaçakçılık		
113	k	7	ceza	polis	suçlu	hırsızlık	okul kurallarına uymamak
114	e	7	fiziksel şiddet-darp	hırsızlık	öldürmek	yalan	taciz
115	e	7	öldürmek	eşyaya zarar vermek	fiziksel şiddet-darp	taciz	tecavüz
116	k	7	zarar vermek	öldürmek	hırsızlık	fiziksel şiddet-darp	
117	e	7	uyuşturucu satmak	öldürmek	hırsızlık	hırsızlık	aldatmak-kandırmak
118	e	7	hırsızlık	ispiyonlamak			
119	e	7	öldürmek	idam	hırsızlık	fiziksel şiddet-darp	hırsızlık
120	e	7	öldürmek	öldürmek	okul kurallarına uymamak	taciz	tecavüz
121	k	7	hırsızlık	öldürmek	eşyaya zarar vermek	dolandırıcılık	adam kaçırmak
122	e	7	yasak madde kullanmak	uyuşturucu satmak	taciz	uyuşturucu satmak	izinsiz afiş asmak
123	e	7	hırsızlık	hırsızlık	okul kurallarına uymamak		
124	k	7	öldürmek	öldürmek	adam kaçırmak	hırsızlık	
125	e	7	öldürmek	hırsızlık	taciz	küfretmek	zorbalık
126	e	7	hırsızlık	öldürmek	hapisane	ceza	saldırı
127	k	7	ceza	aşk	saldırı		
128	k	7	disiplin		ceza		
129	k	7	aşağılanmak	adaletsizlik	suç ve ceza	haksız	
130	k	7	disiplinsizlik	tecavüz	kavga etmek	zorbalık	
131	k	7	okul kurallarına uymamak	öldürmek	yalan	saygısızlık	ceza
132	e	7	silah	hapisane	polis		
133	e	7	ceza	suç ve ceza	hapisane		
134	k	7	hırsızlık	öldürmek	eşyaya zarar vermek	yalan	
135	e	7	hırsızlık	trafik kurallarına uymamak	kavga etmek	yasak madde kullanmak	küfretmek
136	e	7	öldürmek	hırsızlık	uyuşturucu	kaçakçılık	

					satmak		
137	k	7	hırsızlık	öldürmek	tecavüz	fiziksel şiddet-darp	adam kaçırmak
138	k	7	saldırı	öldürmek	tecavüz	eşyaya zarar vermek	okul kurallarına uymamak
139	e	7	kaçakçılık	kaçakçılık	öldürmek	hırsızlık	hırsızlık
140	k	7	öldürmek	hırsızlık	yalan	dedikodu	ceza
141	k	7	hırsızlık	hırsızlık	öldürmek	kapkaççılık	saldırı
142	k	7	öldürmek	uyuşturucu satmak	hırsızlık	fiziksel şiddet-darp	kaçakçılık
143	e	7	öldürmek	kapkaççılık	tecavüz	saldırı	kavga etmek
144	e	7	öldürmek	hırsızlık	Sherlock Holmes	katil	
145	e	7	öldürmek	kaçakçılık	kaçakçılık		
146	e	7	kaçakçılık	öldürmek	hırsızlık	kaçakçılık	
147	k	7	suçlu	mahkeme	öldürmek	bıçak	eşyaya zarar vermek
148	e	7	mahkeme	suçlu	suçsuz	ceza	
149	k	7	okul kurallarına uymamak	hırsızlık	yalan	aldatmak-kandırmak	utanç duymak
150	k	7	okul kurallarına uymamak	hırsızlık	yalan	utanç duymak	aldatmak-kandırmak
151	e	7	hırsızlık	kaçakçılık	uyuşturucu satmak		
152	e	7					
153	k	7	yalan	kavga etmek	hırsızlık		
154	e	7	hırsızlık	öldürmek	kötü davranış		
155	k	7	iftira atmak	yalan	hırsızlık	suç işlemek	
156	k	7	öldürmek	hırsızlık			
157	k	7	zarar vermek	kavga etmek	küfretmek	yalan	
158	e	7	hırsızlık	öldürmek			
159	e	7	hırsızlık	kapkaççılık	hırsızlık	öldürmek	fiziksel şiddet-darp
160	e	7	hırsızlık	kapkaççılık			
161	k	7	fiziksel şiddet-darp	zarar vermek			
162	k	7	zarar vermek	kıymet bilmemek	büyüklerle karşı gelmek	sigara kullanmak	
163	e	7	öldürmek	hırsızlık	yalan		
164	k	7	yalan	hırsızlık	okul kurallarına uymamak	utanç duymak	aldatmak-kandırmak
165	k	7	sinsilik	küfretmek			
166	k	7	öldürmek	eşyaya zarar vermek	hırsızlık	fiziksel şiddet-darp	
167	k	7	dolandırıcılık	öldürmek	hırsızlık		
168	e	7	hırsızlık	yalan	iftira atmak		

169	e	7	eşyaya zarar vermek	yalan	iftira atmak	hırsızlık	
170	k	7	kötü alışkanlık				
171	e	7	hırsızlık				
172	k	7	hırsızlık	iftira atmak			
173	k	7	küfretmek	büyüklere karşı gelmek	öldürmek	fiziksel şiddet-darp	hırsızlık
174	k	7	hırsızlık	yalan			
175	e	7	hırsızlık				
176	e	7	öldürmek	hırsızlık			
177	e	7	hırsızlık	dolandırıcılık			
178	e	7	hırsızlık	haram	öldürmek	uyuşturucu satmak	yasal olmayan işlere karışmak
179	k	7	hırsızlık	saygısızlık	öldürmek	iftira atmak	
180	k	7	iftira atmak	hırsızlık	yalan	eşyaya zarar vermek	büyüklere karşı gelmek
181	k	7	hapisane	hapisane	polis	karakol	jandarma
182	k	7	hırsızlık	öldürmek	polis	hapisane	
183	e	7	hırsızlık	kavga etmek	okul kurallarına uymamak		
184	e	7	hırsızlık	fiziksel şiddet-darp	kavga etmek	kaçmak	
185	e	7	öldürmek	yalan	dolandırıcılık	hırsızlık	iftira atmak
186	e	7	hırsızlık	öldürmek	iftira atmak	fiziksel şiddet-darp	küfretmek
187	k	7	ceza	öğüt vermek	yaptığını tekrarlamamak	yanlış yapmamak	yanlış yapmamaya çalışmak
188	k	7	korku	ceza	kötü duygu	kötü davranış	istenilmeyen bir şey yapmak
189	k	7	iftira atmak	yalan	aldatmak-kandırmak		
190	k	7	dedikodu	hırsızlık	yalan	kavga etmek	öldürmek
191	k	7	ceza	hapisane	mahkeme	katil	zanlı
192	k	7	izinsiz kullanma	her şeyden kaçmak	bağırarak	konusmak	her şeye kızmak
193	k	7	ceza	haksızlık	kızmak	hapisane	polis
194	k	7	hapisane	ceza	kötü davranış	yalan	hırsızlık
195	k	7	hırsızlık	kumar	kavga etmek	yalan	
196	k	7	yalan	eşyaya zarar vermek	adam kaçırmak	hırsızlık	kavga etmek
197	k	7	kavga etmek	hapisane	yalan	adam kaçırmak	
198	k	7	hırsızlık	yalan	aldatmak-kandırmak		
199	k	7	hırsızlık	yalan	saygısızlık	ceza	okul kurallarına uymamak

200	k	7	kavga etmek	toplumsal zarar	iftira atmak	yalan	sinirlenmek
201	k	7	ceza	olay	kişi	suçlu	yargı
202	k	7	hırsızlık	öldürmek	kavga etmek	dolandırıcılık	yalan
203	k	7	hırsızlık	yalan	ceza	olay	kavga etmek
204	e	7	kötü davranış				
205	e	7	hırsızlık				
206	e	7	hırsızlık	eşyaya zarar vermek	her işe bulaşma		

EK 9- SUÇ KAVRAMI ÖRNEK VERİTABANI KAVRAM DİZİNİ

SUÇ	toplam	4.sınıf	7.sınıf	fark	kız	erkek	fark
hırsızlık	135	58	77	19	67	68	1
öldürmek	84	36	48	12	40	44	4
öldürmek	84	36	48	12	40	44	4
yalan	41	13	28	15	33	8	25
hapisane	39	25	14	11	22	17	5
ceza	26	6	20	14	19	7	12
fiziksel şiddet-darp	19	7	12	5	9	10	1
kavga etmek	19	4	15	11	11	8	3
polis	19	13	6	7	11	8	3
iftira atmak	18	8	10	2	12	6	6
tecavüz	18	10	8	2	8	10	2
dolandırıcılık	14	9	5	4	9	5	4
adam kaçırmak	12	7	5	2	10	2	8
kaçakçılık	12	2	10	8	3	9	6
suçlu	12	8	4	4	6	6	0
eşyaya zarar vermek	11	1	10	9	8	3	5
katil	11	9	2	7	6	5	1
kapkaççılık	10	5	5	0	5	5	0
okul kurallarına uymamak	10	0	10	10	7	3	4
uyuşturucu satmak	10	2	8	6	2	8	6
hırsız	9	8	1	7	4	5	1
kötü davranış	9	5	4	1	4	5	1
küfretmek	9	3	6	3	5	4	1
saldırı	9	4	5	1	3	6	3
aldatmak-kandırmak	8	2	6	4	7	1	6
taciz	8	3	5	2	1	7	6
toplumsal zarar	8	7	1	6	5	3	2
trafik kurallarına uymamak	8	7	1	6	3	5	2
ispiyonlamak	7	6	1	5	1	6	5
zorbalık	7	5	2	3	4	3	1
zarar vermek	6	2	4	2	4	2	2
kaçmak	5	4	1	3	1	4	3
silah	5	4	1	3	0	5	5
kurallara uymamak	4	4	0	4	3	1	2
sigara kullanmak	4	2	2	0	2	2	0
bıçak	4	3	1	2	3	1	2
büyükler karşı gelmek	3	0	3	3	3	0	3
darbe	3	3	0	3	2	1	1
hapis cezası	3	1	2	1	2	1	1
mahkeme	3	0	3	3	2	1	1

olay	3	1	2	1	3	0	3
ölüm	3	3	0	3	0	3	3
saygısızlık	3	0	3	3	3	0	3
utanç duymak	3	0	3	3	3	0	3
çatışma	2	2	0	2	0	2	2
dedikodu	2	0	2	2	2	0	2
disiplin	2	0	2	2	1	1	0
gardiyan	2	2	0	2	1	1	0
günah	2	2	0	2	0	2	2
jandarma	2	1	1	0	1	1	0
kan	2	2	0	2	1	1	0
karakol	2	1	1	0	2	0	2
kaza	2	1	1	0	1	1	0
kelepçe	2	2	0	2	0	2	2
korku	2	1	1	0	2	0	2
kötü	2	2	0	2	1	1	0
pişmanlık	2	2	0	2	1	1	0
suç ve ceza	2	0	2	2	1	1	0
şikayet	2	2	0	2	2	0	2
asker	1	1	0	1	0	1	1
aşağılanmak	1	0	1	1	1	0	1
aşk	1	0	1	1	1	0	1
ayıp	1	1	0	1	0	1	1
bağırarak	1	0	1	1	1	0	1
banka	1	1	0	1	1	0	1
barutçu	1	1	0	1	0	1	1
ders	1	1	0	1	1	0	1
disiplinsizlik	1	0	1	1	1	0	1
ense	1	1	0	1	1	0	1
ev	1	1	0	1	0	1	1
gerilim	1	1	0	1	0	1	1
gizli	1	1	0	1	0	1	1
haksız	1	0	1	1	1	0	1
haksızlık	1	0	1	1	1	0	1
haram	1	0	1	1	0	1	1
her işe bulaşma	1	0	1	1	0	1	1
her şeyden kaçmak	1	0	1	1	1	0	1
her şeye kızmak	1	0	1	1	1	0	1
hükümet	1	1	0	1	0	1	1
ısırmak	1	1	0	1	1	0	1
içki	1	1	0	1	0	1	1
idam	1	0	1	1	0	1	1
intihar	1	1	0	1	0	1	1

istenilmeyen bir şey yapmak	1	0	1	1	1	0	1
işgal	1	1	0	1	0	1	1
izinsiz afiş asmak	1	0	1	1	0	1	1
izinsiz kullanma	1	0	1	1	1	0	1
jop	1	1	0	1	0	1	1
kıymet bilmemek	1	0	1	1	1	0	1
kızmak	1	0	1	1	1	0	1
kişi	1	0	1	1	1	0	1
konuşmak	1	0	1	1	1	0	1
korkutmak	1	1	0	1	0	1	1
köpek	1	1	0	1	1	0	1
kötü alışkanlık	1	0	1	1	1	0	1
kötü duygu	1	0	1	1	1	0	1
kumar	1	0	1	1	1	0	1
küçük yaş	1	1	0	1	1	0	1
laf	1	1	0	1	0	1	1
muhafız	1	1	0	1	0	1	1
müebbet	1	0	1	1	1	0	1
olumsuz	1	1	0	1	0	1	1
öğüt vermek	1	0	1	1	1	0	1
ölü	1	1	0	1	1	0	1
parmaklık	1	1	0	1	0	1	1
polise karşı gelmek	1	1	0	1	0	1	1
polise taş atmak	1	1	0	1	1	0	1
saklanmak	1	1	0	1	0	1	1
Sherlock Holmes	1	0	1	1	0	1	1
silahçı	1	1	0	1	0	1	1
sınırlanmak	1	0	1	1	1	0	1
sinsilik	1	0	1	1	1	0	1
sokak	1	1	0	1	1	0	1
suç işlemek	1	0	1	1	1	0	1
suç ve ceza kitabı	1	1	0	1	1	0	1
suça yataklık yapmak	1	0	1	1	0	1	1
suçsuz	1	0	1	1	0	1	1
şaka yapmak	1	1	0	1	0	1	1
turuncu	1	1	0	1	1	0	1

EK 10 – SUÇ KAVRAMI ÖZELLİK VERİTABANI

	<i>cinsiyet</i>	<i>sınıf</i>	<i>özellik</i>
1	e	4	yüz kızartıcı şey yapmak
2	e	4	hırsızlık yapmak
3	e	4	birini öldürmek
4	e	4	cinayet; çatışma
5	k	4	kötü bir davranış yapmak
6	k	4	insanları rahatsız eden davranışlarda bulunmak
7	k	4	birini öldürmek
8	k	4	kötü bir davranış yapmak
9	e	4	öldürmemek lazım
10	e	4	bir kişinin bir eşyasını almış olmak
11	e	4	hırsızlık yapmak
12	e	4	bir şey çalmak
13	k	4	birini rahatsız eden bir davranış yapmamış olmak gerekir
14	e	4	çalmak
15	k	4	hırsızlık yapmak
16	k	4	kaçırmak
17	k	4	hırsızlık yapmak
18	k	4	hırsızlık yapmış olmak
19	k	4	ödev yapmamış olmak
20	k	4	yalan söylemiş olmak; insan öldürmüş olmak
21	e	4	birini kötü her şey yapmak
22	e	4	hırsızlık
23	e	4	hırsızlık yapmak; iyi bir şey yapmamak
24	e	4	hırsızlık yapış olmak
25	e	4	adam öldürmek
26	e	4	hiçbir kanunu çiğnememiş olmak
27	e	4	hırsızlık yapmamak
28	e	4	insan öldürmek
29	e	4	suç işleyeni kızdırmış olmak; suç işleyenin istediği bir şeyi yapmamış olmak
30	e	4	kurallara aykırı uygulama yapmak
31	k	4	hırsızlık yapmak
32	k	4	bir eşya çalmış olmak
33	e	4	birini öldürmek
34	e	4	bir şeyi çalmak
35	k	4	hırsızlık
36	k	4	pişman olup özür dilemek; kin tutmamak
37	e	4	birini öldürmek
38	e	4	bir şeyler çalmak
39	k	4	birini bıçaklamak
40	k	4	hırsızlık yapmak

41	e	4	birini öldürmek
42	e	4	bir kişiyi yaralamak
43	k	4	birini öldürmek; iyilik yapmamış olmak
44	e	4	adam öldürmek
45	k	4	hırsızlık yapmak
46	k	4	soygun yapınca
47	k	4	kötü bir şey yapmış olmak
48	k	4	hırsızlık yapmak; cinayet işlemek, ödevini yapmamak
49	k	4	adam öldürmek
50	e	4	birini öldürmek
51	k	4	hırsızlık yapmış olmak
52	k	4	bardak kırmak
53	k	4	birini öldürmek
54	k	4	birini öldürmek; etraftaki kişilere zarar vermemek
55	e	4	hırsızlık yapmak, çalmak; ödevini yapmamak
56	e	4	katil olmak; para çalmak
57	e	4	hırsızlık; cinayet
58	k	4	katil olmak; ödevlerini yapmamak
59	e	4	cinayet işlemek; ödevini yapmamak
60	k	4	hırsızlık yapmak; ödevini yapmamak
61	e	4	bıçaklamak
62	e	4	hırsız olmak; kendini belli etmemek
63	k	4	kötü işler yapmak
64	k	4	hırsızlık
65	e	4	bir yeri soymak
66	e	4	hırsızlık
67	e	4	iyi davranıp zarar vermemiş olursan suç işlemiş olmazsın
68	k	4	hırsızlık
69	e	4	adam öldürmek
70	e	4	yasak bir şey yapmak
71	e	4	hırsızlık
72	e	4	hırsızlık
73	k	4	birini bıçaklamak
74	e	4	yalan söylemek
75	e	4	dolandırmak
76	e	4	hırsızlık
77	k	4	hırsızlık
78	k	4	kuralları dikkate almak
79	e	4	hırsızlık yapmak
80	k	4	hırsızlık
81	e	4	kötü bir şey
82	e	4	hırsızlık
83	e	4	çalmak

84	e	4	hapse girmek
85	e	4	kötü bir şey yapmak
86	e	4	birine zarar vermek
87	k	4	kuralları çiğnemek
88	k	4	yanlış bir şeyler
89	k	4	yanlış bir şey yapmış olmak
90	k	4	soygun suçtur
91	k	4	öldürerek suç yapmak
92	e	4	hırsızlar suçlu
93	k	4	birine kötü bir şey yapmak
94	k	4	zararlı olmak
95	e	4	cinayet işlemek
96	e	4	bir şeyi çalmak
97	e	4	birini öldürmek
98	k	4	yalan söylemek
99	k	4	ödev yapmamak
100	k	4	ceza almak
101	e	7	yasaları çiğnemek
102	k	7	bir şeylere zarar vermek
103	e	7	yanlış bir davranış
104	k	7	ödev yapmamak
105	k	7	zarar vermek
106	e	7	cinayet işlemek
107	k	7	<i>haya yapmak</i>
108	e	7	<i>kötü davranışlar</i>
109	k	7	<i>kötü bir şey</i>
110	e	7	soymak, soygun
111	k	7	karşı koymak
112	k	7	<i>kötülük</i>
113	k	7	hakkın olmayan bir şey yapmak; görevin olan bir şeyi yapmamak
114	e	7	kötü bir şey yapmak
115	e	7	birini öldürmek; zarar vermek
116	k	7	hırsızlık yapmak; cinayet işlemek
117	e	7	bir başkasına zarar verip haklarını kısıtlıyorsa
118	e	7	kötü bir insan olmak
119	e	7	bir şeye ya da birine zarar vermek
120	e	7	birini öldürmüş olmak; hırsızlık yapmış olmak
121	k	7	bir nesneye veya bir canlıya zarar vermek
122	e	7	bir sürü suç çeşidinden birini yapmak
123	e	7	insanlara zarar verecek bir şey yapmış olmak
124	k	7	başkalarının canını yapmak
125	e	7	kurallara uymak, karşı koymak; haklarımızı savunmak
126	e	7	kurallara, yasalara, söylenenlere karşı gelmiş olmak

127	k	7	kuralları çiğneyince
128	k	7	birine zarar vermek
129	k	7	ödev yapmayınca
130	k	7	ödev yapmayınca
131	k	7	cinayet işlemiş olmak
132	e	7	iyilik yapan suçlu değildir
133	e	7	yanlış bir şey yapmış olmak
134	k	7	birine veya bir şeye zarar vermek
135	e	7	kurallara uymamış olmak
136	e	7	bir insanın istemediği bir şey yapmak
137	k	7	yanlış bir davranış sergilemek
138	k	7	kuralları çiğnemek; kurallara uymamış olmak
139	e	7	daha büyük birilerinin dediklerini yapmamak
140	k	7	kural çiğnemek
141	k	7	başkasına kötü bir şey yapmış olmak
142	k	7	kötü ve kanuna aykırı bir şey yapmak
143	e	7	kurallara uymamak; cezai bir hareket yapmak
144	e	7	birini öldürmeli; bir şeyler çalmalı, herhangi bir şey yapmak
145	e	7	adam öldürmek
146	e	7	adam öldürüp kumar oynamak
147	k	7	kuralları çiğnemiş olmak
148	e	7	birini öldürmek
149	k	7	suçu itiraf edip cezasını çekmek gerekir
150	k	7	hırsızlık yapmış olmak
151	e	7	ceza almak
152	e	7	cinayet, hırsızlık vb.
153	k	7	bir suç işlenirse ve bu hırsızlık olursa; ceza çekmek zorunda
154	e	7	hırsızlık yapmak; hırsızlara yol göstermek
155	k	7	ya birisini öldürdü ya da onun üstüne suç attı
156	k	7	hatalı olmak ve yaptığını bilmemek
157	k	7	her zaman uslu olmak gerekir
158	e	7	hırsızlık
159	e	7	hırsızlık veya soygun yapmak
160	e	7	insan kendisini çok ama çok kötü hisseder
161	k	7	suç işlemek ve itiraf etmek
162	k	7	kurallara karşı gelmek; kuralları çiğnememiş olmak
163	e	7	hırsızlık yapmamak için eşya çalmamak gerekir
164	k	7	suçu itiraf etmek gerekir
165	k	7	özür dilerim
166	k	7	insan öldürmek
167	k	7	cinayet işlemek
168	e	7	hırsızlık yapmak
169	e	7	hırsızlık yaparsak

170	k	7	kötü bir şey yapmak
171	e	7	tecavüz
172	k	7	hırsızlık yaparsa
173	k	7	birini yaptığın hareketle rahatsız etmiş olmak
174	k	7	bir hırsızlık yaptıysan
175	e	7	evde vazoyu kırmak
176	e	7	başkasının evinden bir şey çalmak
177	e	7	hırsızlık; insanların bir şey çalması
178	e	7	hırsızlık yapmak
179	k	7	hırsızlık yaparsa
180	k	7	kötü
181	k	7	iftira atmak
182	k	7	hırsızlık gibi
183	e	7	öldürüp hapse girmek
184	e	7	birine zararlı davranmak
185	e	7	hata, yanlış
186	e	7	hapisaneyeye girmek
187	k	7	bir eşya çalmış olmak
188	k	7	kötülük
189	k	7	kötülük yapmış olmak
190	k	7	bir şeyler çalmak
191	k	7	ceza almak
192	k	7	yasaları çiğnemek
193	k	7	bir şeylere zarar vermek
194	k	7	yanlış bir davranış
195	k	7	ödev yapmamak
196	k	7	zarar vermek
197	k	7	cinayet işlemek
198	k	7	haya yapmak
199	k	7	kötü davranışlar
200	k	7	kötü bir şey
201	k	7	soymak, soygun
202	k	7	üzerimize gelirse karşı koymak
203	k	7	hakkın olmayan bir şey yapmak
204	e	7	kötülük
205	e	7	kötü bir şey yapmak
206	e	7	kötü

EK 11- SUÇ KAVRAMI TÜMCE VERİTABANI

	<i>cinsiyet</i>	<i>sınıf</i>	<i>tümce</i>
1	e	4	suç ve suçlulardan nefret ederim
2	e	4	Aziz Yıldırım Őikede suçlu bulundu
3	e	4	suçlu Őuraya kaçtı
4	e	4	bir adam çok kötü bir suç işlemiş
5	k	4	suça eğilimli ailelerin çocukları da kendileri gibi olur
6	k	4	haberlerdeki adam çok büyük bir suç işlemiş
7	k	4	kendini nedensiz yere suçlu hissediyor
8	k	4	bu suçlu pek çok yanlış davranışta bulunuyor
9	e	4	arkadaşım kendini suçlu hissediyo
10	e	4	arkadaşım suç işledi
11	e	4	suç işlemek çok kötü bir Şey
12	e	4	hırsız suç işledi
13	k	4	suçlu olmak iyi bir Şey değil
14	e	4	parayı çalan tespit edilince onun suçlu olduğu görüldü
15	k	4	arkadaşım suç işlediği için disipline gitti
16	k	4	suç işlemek haramdır
17	k	4	suç işlersen hapse girersin
18	k	4	suç işlemek kötüdür
19	k	4	arkadaşım suç işledi
20	k	4	herkes bana suç atıyor
21	e	4	ülkemizde çok fazla suç işleniyor
22	e	4	suç işledim
23	e	4	o adam suç işlemiş
24	e	4	dn bir adam suç işlemiş
25	e	4	suçlular hapse girer
26	e	4	suç işlemek çok kötü bir Şeydir
27	e	4	ben suç işlemem
28	e	4	arkadaşım bana suç attı
29	e	4	suç işleyen adam 4 yıl hapis cezası aldı
30	e	4	suç işlemiş
31	k	4	hırsızlık yapmış
32	k	4	haberlerde spiker bir hırsızın banka soyduğunu söyledi
33	e	4	adam dedemi öldürmüş
34	e	4	evimde suçlu var
35	k	4	yanlışlıkla araba ile adama çarptım
36	k	4	kendimi sıkıp hırpalamak sonrada rahatlamak
37	e	4	birisini öldürmek lazım değil
38	e	4	suçluyu bulduk
39	k	4	hırsız suç işledi
40	k	4	hırsızlar suçlulardır

41	e	4	arkadaşım suç işledi
42	e	4	çok suçlu hissediyorum
43	k	4	beni boşu boşuna suçladılar
44	e	4	Aziz Yıldırım suç işledi
45	k	4	birine vurduğum için kendimi suçlu hissediyorum
46	k	4	herkez suçlu
47	k	4	yalan söyleyince kendimi suçlu hissettim
48	k	4	çok büyük suç işlemiş
49	k	4	suç işlersen hapishaneye girersin
50	e	4	cinayet bir suçtur
51	k	4	suç işlediğimde kendimi çok kötü hissediyorum
52	k	4	arkadaşım suç işledi
53	k	4	suç işledim
54	k	4	suçunu kabullen ve herkeste özür dile
55	e	4	bu adam cinayet işledi
56	e	4	suçlandım. hapse girdim
57	e	4	suç işlemek günah
58	k	4	ben suç işledim
59	e	4	katil suç işledi
60	k	4	ben suç işlemedim
61	e	4	o suç işledi
62	e	4	suçun ortaya çıktı
63	k	4	kendimi suçlu hissediyorum
64	k	4	kendimi çok suçlu hissediyorum
65	e	4	suçsuz yere hapse düşen insanlar
66	e	4	kötülük hiç sevmem
67	e	4	beni çalmakla suçladılar
68	k	4	sanki yalan söyledim
69	e	4	bu suç işlemiş
70	e	4	suç benim adım
71	e	4	bu adam suçlu
72	e	4	ben suçsuzum
73	k	4	arkadaşım suç işlemiş
74	e	4	yalan, eşşek şakası bana çocukça gelir
75	e	4	beni dolandırdılar
76	e	4	hapse atılan adam
77	k	4	sen bir suç işledin
78	k	4	suç kötü bir şeydir
79	e	4	hırsızlar suç işler
80	k	4	her şeyde çok suçlusun
81	e	4	suçlanmak istemem
82	e	4	yalan söylemek kötü bir ameldir
83	e	4	benim arkadaşım suç işledi

84	e	4	suç işlemek çok kötü
85	e	4	... suç işledi ... hep suç işler
86	e	4	çalmak bir suçtur
87	k	4	dolabın üstünde sakız çaldım
88	k	4	dolabın üstünden şeker çaldım
89	k	4	yalan söylemek bir suçtur
90	k	4	hırsızlık yapmak suçtur
91	k	4	insanlar çok suç işler ve bazıları bunun bedelini öder
92	e	4	birisi hırsızlık yapmış
93	k	4	hırsızlık bir suçtur
94	k	4	yerlere tükürmek bir suçtur
95	e	4	hırsızlık yapan birini gördüm
96	e	4	arkadaşım trafik kazasında öldüğü için kendimi suçlu hissediyorum
97	e	4	benim eski arkadaşım suç işledi
98	k	4	kardeşim bana suç attı
99	k	4	herkes suçlu olabilir; haberlerde suçlu birisini yakalamışlar
100	k	4	araba çalmak
101	e	7	banka soymak bir suçtur
102	k	7	suçlular hapse gider
103	e	7	hırsızlar suç işler
104	k	7	Suç ve Ceza romanını mutlaka okumalısınız
105	k	7	suç işlersek cezası ağır olur
106	e	7	suçumu kabul ettim
107	k	7	bu şehirde suç oranı çok yüksek
108	e	7	cinayet işleyenlerin oranı ülkemizde çok yüksektir
109	k	7	hırsızlık çok ağır bir suçtur
110	e	7	hırsızlık bir suçtur
111	k	7	bir suç işledim
112	k	7	hırsızlık suçtur
113	k	7	suç işleyen cezasını bulmalı
114	e	7	Abdullah Öcalan tam bir suç makinasıdır
115	e	7	suç işleyerek bir yere varamazsın
116	k	7	çok büyük suç işledin
117	e	7	her suçlunun suçu işlemek için bir sebebi vardır
118	e	7	suç işlediği için polislerden kaçıyor
119	e	7	suç işlemeyen duramayan insanlar için bu bir alışkanlık olmuştur
120	e	7	sokakta sürekli suç işliyorlar
121	k	7	suçlular normal insanlara göre daha tehlikelilerdir
122	e	7	Arka Sokaklar'da suçluları buluyorlar
123	e	7	suç işleyen insanlar mutlaka cezalarını bulurlar
124	k	7	suç işlememeliyiz
125	e	7	suçlular kurşuna dizildi
126	e	7	suç işlemek çok yanlıştır

127	k	7	Suç ve Ceza'yı izledim
128	k	7	çok suç işlediğim için Alev Hoca beni disipline yolladı (yine)
129	k	7	bazen haksız yere insanlar suçlanır
130	k	7	suçsuz insanlar hapse atılmamalı
131	k	7	suçlular çok çok kötüdür
132	e	7	suç ve ceza - olmak ya da olmamak
133	e	7	Suç ve Ceza'yı okudun mu
134	k	7	suç cezasıyla bir bütündür
135	e	7	suç işlersen hapse girersin
136	e	7	suçum çok ağır değil
137	k	7	suç işlememiş insan yoktur
138	k	7	suç her zaman ceza ile sonlanır
139	e	7	suçunu itiraf ettikten sonra herkesten özür diledi
140	k	7	bu konuda suçluyum
141	k	7	suç bende değil, onda
142	k	7	suç işlemek iyi insanların yapacağı bir şey değildir
143	e	7	suç işlememelisin
144	e	7	hakim suçundan dolayı 10 yıl ceza verdi
145	e	7	uyuşturucu kaçakçılığı yaparken yakalanınca suç yaptığım için hapse girdim
146	e	7	suçluları polis yakaladı
147	k	7	genelde suçun bende olmadığını düşünürüm
148	e	7	suçlu suçunu kabul etmiyor
149	k	7	bir suç insana utanç verir
150	k	7	beni haksız yere suçladı
151	e	7	suç ... Suçtur
152	e	7	suçluyum
153	k	7	arkadaşım hırsızlık yapmış
154	e	7	dün hırsız gördüm
155	k	7	cezasını çekmek demek suç işlemek demektir
156	k	7	bir insan suç işler
157	k	7	benim kardeşim arabanın camını kırdı
158	e	7	bence hırsızlık çok kötü birşey
159	e	7	hırsızlık yapan biri suç işlemiş olur
160	e	7	evimizin camını kırınca kendimi suçlu buldum
161	k	7	suç yapanlar affedilmemeli
162	k	7	suç işleyen kişi cezasını çeker
163	e	7	hırsızlık suçundan yargılanmasa
164	k	7	beni hiç suçlamadılar
165	k	7	herkes suç işler
166	k	7	o suç işlemiş
167	k	7	o suç işledi
168	e	7	arkadaşımın biri hırsızlık yapmış

169	e	7	arkadaşım hırsızlık yapmış
170	k	7	ben bugün suç işledim
171	e	7	akrabalarımızdan biri bir suç işlemiş
172	k	7	sürekli hırsızlık yaptığından ceza evine girdi
173	k	7	filmde adam birini öldürerek suç işledi
174	k	7	eğer hırsızlık yaptıysan bir suç işlemiş olursun
175	e	7	hırsızlık yapmış
176	e	7	karşiki evde dün soygun olduydu
177	e	7	geçenki soygun da o da şüpheliydi
178	e	7	Kasım hırsızlık yaptı
179	k	7	geçen gün çarşıda hırsızlık olayı oldu
180	k	7	hırsızlık yaptığını öğrenince yüzü kızarır her insanın
181	k	7	dayım hırsızlık suçundan tutuklandı
182	k	7	Bu adam bir suç işlemiş
183	e	7	hırsızların yaptığı şey suçtur
184	e	7	dün bahçede meyve çaldım
185	e	7	arkadaşım suç işledi
186	e	7	o adam suç işlemiş
187	k	7	onun suçu çok ağırmış
188	k	7	işlediği suçun cezası ağır olacaktı
189	k	7	onun yaptığı kötülüğü benim üzerime suç attı
190	k	7	kardeşim suçunu bildiği için odaya saklandı
191	k	7	suç işleyen herkes cezasını çekmelidir
192	k	7	kardeşim kendini suçlu gibi hissediyor
193	k	7	arkadaşım suç işlemiş
194	k	7	kardeşim vazoyu kırdı
195	k	7	hırsızlık çok kötü birşeydir
196	k	7	suç işlemek çok kötüdür
197	k	7	suç hapse kadar yolu olan bi olaydır
198	k	7	suçlu olanlar kendini belli eder
199	k	7	sınıftakiler dersten kaçıyorlardı
200	k	7	benim üzüldüğüm zaman kavga yaptığım zamandır
201	k	7	herkes kendi suçunu çekmeli
202	k	7	her insanın hayatta işlediği bir suçu vardır
203	k	7	arkadaşlarım beni suçladı
204	e	7	ben bugün suç işledim
205	e	7	bir evde meyve çalmak
206	e	7	arkadaşım büyük bir suç işlemiştii

EK 12 – DUYGU KAVRAMI ÖRNEK VERİTABANI

	<i>cinsiyet</i>	<i>sınıf</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>
1	e	4	düşünce	sevinç	duygulu	ağlamak	ağız
2	e	4	düşünce	mutluluk	üzüntü		
3	e	4	ağlamak	gülmek	kızgınlık	sevinç	
4	e	4	sevgi	saygı	dost	kardeş	
5	k	4	üzüntü	heyecan	mutluluk	sevinç	hüzün
6	k	4	sevinç	üzüntü	ağlamak	kızgınlık	heyecan
7	k	4	dalgın	mutluluk	üzüntü	kızgınlık	şaşkınlık
8	k	4	davranış	sevinç	kızgınlık	üzüntü	düşünce
9	e	4	düşünce	mutluluk	sinirlenmek	üzüntü	
10	e	4	mutluluk	sevinç	üzüntü		
11	e	4	mutluluk	üzüntü	kıskançlık	kızgınlık	sevinç
12	e	4	mutluluk	üzüntü	kızgınlık	gülmek	şaşkınlık
13	k	4	sevgi	üzüntü	mutluluk	pişmanlık	heyecan
14	e	4	sevgi	ayrılık	üzüntü		
15	k	4	heyecan	mutluluk	üzüntü	korku	kızgınlık
16	k	4	merak	heyecan	özlem	sevinç	üzüntü
17	k	4	kızgınlık	şaşkınlık	üzüntü	mutluluk	
18	k	4	sevinç	mutluluk	üzüntü	kızgınlık	şaşkınlık
19	k	4	mutluluk	üzüntü	kızgınlık	şaşkınlık	korku
20	k	4	mutluluk	üzüntü	şaşkınlık	hüzün	endişe
21	e	4	mutluluk	üzüntü	şaşkınlık	dalgın	sinirlenmek
22	e	4	şaşkınlık	üzüntü	sevinç	hüzün	ağlamak
23	e	4	mutluluk	üzüntü	kızgınlık	öfke	endişe
24	e	4	sevinç	mutluluk	üzüntü	heyecan	
25	e	4	üzüntü	sevinç	heyecan	hüzün	kızgınlık
26	e	4	mutluluk	kızgınlık	üzüntü	utanç	korku
27	e	4	korku	heyecan	üzüntü	mutluluk	şaşkınlık
28	e	4	mutluluk	heyecan	film	düşünce	aşk
29	e	4	mutluluk	sevinç	sinirlenmek	kızgınlık	üzüntü
30	e	4	sevgi	acı	korku	üzüntü	ağlamak
31	k	4	sevinç	üzüntü	sinirlenmek	ağlamak	şaşkınlık
32	k	4	sevinç	heyecan	korku	şaşkınlık	üzüntü
33	e	4	sevinç	üzüntü	korku	şaşkınlık	utanç
34	e	4	sevinç	korku	şaşkınlık	utanç	saklanmak
35	k	4	sevgi	üzüntü	heyecan	korku	şaşkınlık
36	k	4	üzüntü	sevinç			
37	e	4	sevinç	mutluluk	üzüntü	yazmak	arkasından konuşmak
38	e	4	mutluluk	üzüntü	korku	cesaret	şaşkınlık
39	k	4	sevgi	sevinç	üzüntü	korku	heyecan
40	k	4	sevinç	üzüntü	heyecan	mutluluk	kızgınlık

41	e	4	sevinç	üzüntü	kızgınlık	şaşkınlık	
42	e	4	mutluluk	korku	sevgi	üzüntü	ağlamak
43	k	4	sevinç	heyecan	korku	şaşkınlık	
44	e	4	mutluluk	üzüntü	sevgi	gerilim	korku
45	k	4	üzüntü	sevinç	şaşkınlık	korku	heyecan
46	k	4	sevinç	üzüntü	kızgınlık	şımarmık	saygısız
47	k	4	sevinç	üzüntü	sinirlenmek	sevgi	saygı
48	k	4	üzüntü	sevinç	kızgınlık	şaşkınlık	özlem
49	k	4	sevinç	ağlamak	şaşkınlık	korku	özlem
50	e	4	sevinç	üzüntü	kızgınlık	şaşkınlık	korku
51	k	4	mutluluk	mutsuzluk	sevinç	korku	kızgınlık
52	k	4	ağlamak	sevinç	mutluluk	şaşkınlık	kızgınlık
53	k	4	mutluluk	sevinç	hüzün	zayıflık	
54	k	4	üzüntü	ağlamak	mutluluk	heyecan	
55	e	4	üzüntü	kızgınlık	korku	pişmanlık	
56	e	4	ağlamak	mutluluk	şaşkınlık		
57	e	4	mutluluk	üzüntü	kızgınlık	ağlamak	korku
58	k	4	öfke	sevinç	özlem	ağlamak	sevgi
59	e	4	düşünce				
60	k	4	özlem	sevinç	ağlamak	ayrılık	annem
61	e	4	heyecan	üzüntü	mutluluk		
62	e	4	mutluluk	üzüntü	kızgınlık	annem	babam
63	k	4	üzüntü	sevinç	kalp	ağlamak	
64	k	4	sevinç	üzüntü	şaşkınlık	annem	babam
65	e	4	annem	babam			
66	e	4	heyecan	eğlence	gülmek	korku	sevinç
67	e	4	sevgi	heyecan	sevinç		
68	k	4	heyecan	mutluluk	sinirlenmek	sabır	korku
69	e	4	korku	sevinç	üzüntü	sinirlenmek	şaşkınlık
70	e	4	güzellik				
71	e	4	sevinç	korku	ağlamak		
72	e	4	mutluluk	heyecan	korku	utanç	
73	k	4	sevinç	üzüntü			
74	e	4	sevinç	korku			
75	e	4	ağlamak	ölmek	sıkılmak	mutluluk	heyecan
76	e	4	sevinç	sevgi	kalp	gerçek	
77	k	4	mutluluk	mutsuzluk	sevgi	kalp	
78	k	4	üzüntü	sevinç	başarı	öğretmen	ödül
79	e	4	mutluluk	özlem	sevinç	gol atmak	
80	k	4	mutluluk	ağlamak	üzüntü	sevgi	saygı
81	e	4	aşk	mutluluk	üzüntü	heyecan	öfke
82	e	4	aşk	sevgi	nefret	ağlamak	sevinç
83	e	4	aşk	sevgi	ağlamak	üzüntü	

84	e	4	üzüntü	ağlamak			
85	e	4	üzüntü	sevgi	korku	düşünce	ağlamak
86	e	4	sevinç	üzüntü	mutluluk	korku	heyecan
87	k	4	üzüntü	sevinç	ağlamak	gülmek	huysuz
88	k	4	sevinç	üzüntü	aşk	huysuz	
89	k	4	sevinç	üzüntü	heyecan	korku	aşk
90	k	4	korku	üzüntü	mutluluk	aşk	
91	k	4	korku	kıskançlık	sevgi	cimrilik	
92	e	4	kıskançlık	mutluluk	aşk	özgürlük	ağlamak
93	k	4	korku	aşk	sevinç	üzüntü	mutluluk
94	k	4	üzüntü	kızgınlık	sevinç	şaşkınlık	aşk
95	e	4	aşk	mutluluk	üzüntü	kızgınlık	şaşkınlık
96	e	4	üzüntü	sevinç	korku	ağlamak	mutluluk
97	e	4	aşk	ağlamak	gülmek		
98	k	4	üzüntü	mutluluk	aşk	sinirlenmek	
99	k	4	üzüntü	ağlamak	mutluluk	korku	
100	k	4	mutluluk	üzüntü	şaşkınlık	korku	
101	e	7	sevgi	kızgınlık	utanç	kıskançlık	nefret
102	k	7	his	nefret	öfke	aşk	heyecan
103	e	7	korku	mutluluk	heyecan	üzüntü	kızgınlık
104	k	7	düşünce	özgürlük	mutluluk	sevgi	üzüntü
105	k	7	sevgi	saygı	mutluluk	üzüntü	kızgınlık
106	e	7	mutluluk	pişmanlık	hüzün	coşku	üzüntü
107	k	7	mutluluk	üzüntü	sevinç	sevgi	duygusallık
108	e	7	aşk	sevinç	üzüntü	kızgınlık	umutsuzluk
109	k	7	sevgi	öfke	umut	umutsuzluk	özlem
110	e	7	öfke	mutluluk	sevgi	korku	heyecan
111	k	7	mutluluk	sevinç	üzüntü	heyecan	korku
112	k	7	mutluluk	kızgınlık	öfke	heyecan	üzüntü
113	k	7	korku	mutluluk	düşünce	his	heyecan
114	e	7	umut	aşk	güzel	kötü	
115	e	7	mutluluk	aşk	kızgınlık	şaşkınlık	
116	k	7	üzüntü	kızgınlık	mutluluk	hüzün	ağlamak
117	e	7	mutluluk	üzüntü	heyecan	merak	endişe
118	e	7	aşk	arkadaşlık	içimizdeki güzel şeyler	güzel	
119	e	7	mutluluk	hüzün	dertli	mutsuzluk	üzüntü
120	e	7	düşünce	mutluluk	kızgınlık	hoşgörü	kaba davranma
121	k	7	mutluluk	aşk	sevinç	üzüntü	heyecan
122	e	7	mutluluk	üzüntü	sevinç	hüzün	aşk
123	e	7	mutluluk	hüzün	umut	kaygı	şüphe
124	k	7	üzüntü	mutluluk	hırs	sevinç	neşe
125	e	7	heyecan	aşk	sevgi		

126	e	7	mutluluk	üzüntü	öfke	teselli olmak	mutluluk
127	k	7	aşk	sevgi	mutluluk	öfke	
128	k	7	aşk	arkadaşlık	sevgi	hüzün	üzüntü
129	k	7	aşk	mutluluk	üzüntü	acı	mutsuzluk
130	k	7	aşk	mutluluk	hüzün	sevgi	acı
131	k	7	aşk	heyecan	sevgi	korku	şaşkınlık
132	e	7	mutluluk	sevinç	heves		
133	e	7	mutluluk	acı	hüzün		
134	k	7	üzüntü	kızgınlık	mutluluk	heyecan	heves
135	e	7	mutluluk	üzüntü	öfke	heyecan	
136	e	7	heyecan	korku	cesaret	endişe	pişmanlık
137	k	7	aşk	sevinç	heyecan	öfke	özlem
138	k	7	mutluluk	üzüntü	heyecan	cesaret	şaşkınlık
139	e	7	mertlik	cesaret	sevgi	cömertlik	nefret
140	k	7	öfke	mutluluk	sevgi	nefret	korku
141	k	7	aşk	sevgi	nefret	üzüntü	sevinç
142	k	7	mutluluk	heyecan	üzüntü	endişe	pişmanlık
143	e	7	cesaret	mutluluk	sevgi	aşk	nefret
144	e	7	sevgi	korku	mutluluk	sadakat	aşk
145	e	7	cesaret	nefret	neşe	aşk	
146	e	7	mutluluk	özlem	üzüntü	korku	
147	k	7	cömertlik	cimrilik	mutsuzluk	umutsuzluk	gıcıklık
148	e	7	mutluluk	sinirlenmek	öfke	sevinç	
149	k	7	üzüntü	sevinç	şaşkınlık	korku	çoşku
150	k	7	üzüntü	hüzün	kızgınlık	kıskançlık	sevinç
151	e	7	sevinç	üzüntü	sevinç	mutluluk	sevgi
152	e	7					
153	k	7	sevinç	mutluluk	üzüntü	şaşkınlık	
154	e	7	korku	sevinç	üzüntü	şaşkınlık	öfke
155	k	7	kızgınlık	üzüntü	duygusallık		
156	k	7	hüzün	sevinç	şaşkınlık	kızgınlık	mutluluk
157	k	7	sevinç	üzüntü	ağlamak	mutsuzluk	
158	e	7	sevgi	ağlamak	gülmek	susmak	
159	e	7	üzüntü	sevinç	mutluluk	özlem	
160	e	7	korku	sevinç	şaşkınlık	öfke	üzüntü
161	k	7	ağlamak	üzüntü	kötü hissetmek	aç kalmak	
162	k	7	üzüntü	şaşkınlık			
163	e	7	mutluluk	sevgi	şaşkınlık	üzüntü	korku
164	k	7	korku	sevinç	üzüntü	şaşkınlık	çoşku
165	k	7	düşünce				
166	k	7	mutluluk	üzüntü	şaşkınlık	kızgınlık	korku
167	k	7	mutluluk	şaşkınlık	üzüntü	korku	heyecan

168	e	7	şaşkınlık	mutluluk	ağlamak	sevinç	kızgınlık
169	e	7	kızgınlık	üzüntü	sevinç		
170	k	7	üzüntü	mutluluk	kızgınlık	sevinç	şaşkınlık
171	e	7	gülmek	sevinç			
172	k	7	üzüntü	kızgınlık	sevinç	neşe	hüzün
173	k	7	üzüntü	mutluluk	şaşkınlık	kızgınlık	korku
174	k	7	kızgınlık	sevinç	şaşkınlık	üzüntü	korku
175	e	7	üzüntü	sevinç	mutluluk		
176	e	7	mutluluk	üzüntü	sevinç	heyecan	şaşkınlık
177	e	7	sevinç	üzüntü	heyecan	mutluluk	şaşkınlık
178	e	7	heyecan	mutluluk	aşk	sevgi	hüzün
179	k	7	hüzün	mutluluk	sevinç	üzüntü	korku
180	k	7	üzüntü	sevinç	kızgınlık	küçümsemek	ilgilenmek
181	k	7	hüzün	ağlamak	gülmek	hissetme	dokunma
182	k	7	mutluluk	üzüntü	sinirlenmek	düşünce	şaşkınlık
183	e	7	sevinç	üzüntü	kızgınlık	sinirlenmek	hırçın
184	e	7	nefret	sevinç	korku	utanç	öfke
185	e	7	sinirlenmek	sevinç	üzüntü	hayal kırıklığı	heyecan
186	e	7	üzüntü	mutluluk	şaşkınlık	korku	öfke
187	k	7	sevinç	üzüntü	mutluluk	kızgınlık	şaşkınlık
188	k	7	güler yüzlü	sinirlenmek	şaşkınlık	öfke	komik
189	k	7	ifade	düşünce	fikir	aklına geleni söyleme	insan
190	k	7	sevinç	üzüntü	heyecan	şaşkınlık	korku
191	k	7	utanç	mutluluk	sevgi	üzüntü	his
192	k	7	mutluluk	üzüntü	öfke	kızgınlık	sinirlenmek
193	k	7	sinirlenmek	mutluluk	üzüntü	endişe	heyecan
194	k	7	sinirlenmek	üzüntü	endişe	neşe	mutluluk
195	k	7	sevgi	mutluluk	hüzün	şaşkınlık	merak
196	k	7	üzüntü	mutluluk	şaşkınlık	korku	sevinç
197	k	7	üzüntü	aşk	sevgi	hayat	dram
198	k	7	hüzün	sevinç	yorgunluk	aşk	kızgınlık
199	k	7	korku	endişe	mutluluk	üzüntü	kaygı
200	k	7	üzüntü	mutluluk	şaşkınlık	heyecan	endişe
201	k	7	hayal	düşünce	mutluluk	his	rüya
202	k	7	mutluluk	sevinç	üzüntü	korku	şaşkınlık
203	k	7	korku	endişe	hayal kırıklığı	mutluluk	şaşkınlık
204	e	7	sinirlenmek				
205	e	7	sinirlenmek	kızgınlık	öfke		
206	e	7	sinirlenmek	üzüntü	endişe		

EK 13- DUYGU KAVRAMI ÖRNEK VERİTABANI KAVRAM DİZİNİ

DUYGU	<i>toplam</i>	<i>4.sınıf</i>	<i>7.sınıf</i>	<i>fark</i>	<i>kız</i>	<i>erkek</i>	<i>fark</i>
üzüntü	134	70	64	6	78	56	22
mutluluk	112	49	63	14	57	55	2
sevme	93	53	40	13	52	41	11
korku	61	35	26	9	32	29	3
şaşkınlık	57	28	29	1	37	20	17
kızgınlık	51	26	25	1	29	22	7
heyecan	48	24	24	0	28	20	8
sevgi	41	18	23	5	21	20	1
ağlamak	33	27	6	21	15	18	3
aşk	33	12	21	9	16	17	1
hüzün	21	5	16	11	13	8	5
öfke	20	3	17	14	9	11	2
sinirlenmek	19	8	11	3	9	10	1
düşünce	14	7	7	0	7	7	0
endişe	11	2	9	7	7	4	3
özlem	10	6	4	2	7	3	4
nefret	9	1	8	7	3	6	3
gülmek	8	5	3	2	2	6	4
utanç	7	4	3	1	1	6	5
cesaret	6	1	5	4	1	5	4
mutsuzluk	6	2	4	2	5	1	4
kıskançlık	5	3	2	1	2	3	1
pişmanlık	5	2	3	1	2	3	1
acı	4	1	3	2	2	2	0
annem	4	4	0	4	2	2	0
his	4	0	4	4	4	0	4
neşe	4	0	4	4	3	1	2
saygı	4	3	1	2	3	1	2
babam	3	3	0	3	1	2	1
coşku	3	0	3	3	2	1	1
kalp	3	3	0	3	2	1	1
merak	3	1	2	1	2	1	1
umut	3	0	3	3	1	2	1
umutsuzluk	3	0	3	3	2	1	1
arkadaşlık	2	0	2	2	1	1	0
ayrılık	2	2	0	2	1	1	0
cimrilik	2	1	1	0	2	0	2
cömertlik	2	0	2	2	1	1	0
dalgın	2	2	0	2	1	1	0
duygusallık	2	0	2	2	2	0	2

güzel	2	0	2	2	0	2	2
heves	2	0	2	2	1	1	0
huysuz	2	2	0	2	2	0	2
kaygı	2	0	2	2	1	1	0
özgürlük	2	1	1	0	1	1	0
aç kalmak	1	0	1	1	1	0	1
ağız	1	1	0	1	0	1	1
aklından gelenleri söyleme	1	0	1	1	1	0	1
arkasından konuşmak	1	1	0	1	0	1	1
başarı	1	1	0	1	1	0	1
davranış	1	1	0	1	1	0	1
dertli	1	0	1	1	0	1	1
dokunma	1	0	1	1	1	0	1
dost	1	1	0	1	0	1	1
dram	1	0	1	1	1	0	1
duygulu	1	1	0	1	0	1	1
eğlence	1	1	0	1	0	1	1
fikir	1	0	1	1	1	0	1
film	1	1	0	1	0	1	1
gerçek	1	1	0	1	0	1	1
gerilim	1	1	0	1	0	1	1
gıcıklık	1	0	1	1	1	0	1
gol atmak	1	1	0	1	0	1	1
güler yüzlü	1	0	1	1	1	0	1
güzellik	1	1	0	1	0	1	1
hayal	1	0	1	1	1	0	1
hayal kırıklığı	1	0	1	1	1	0	1
hayat	1	0	1	1	1	0	1
hırçın	1	0	1	1	0	1	1
hırs	1	0	1	1	1	0	1
hissetme	1	0	1	1	1	0	1
hoşgörü	1	0	1	1	0	1	1
içimizdeki güzel şeyler	1	0	1	1	0	1	1
ifade	1	0	1	1	1	0	1
ilgilenmek	1	0	1	1	1	0	1
insan	1	0	1	1	1	0	1
kaba davranma	1	0	1	1	0	1	1
kardeş	1	1	0	1	0	1	1
komik	1	0	1	1	1	0	1
kötü	1	0	1	1	0	1	1
kötü hissetmek	1	0	1	1	1	0	1

küçümsemek	1	0	1	1	1	0	1
mertlik	1	0	1	1	0	1	1
ödül	1	1	0	1	1	0	1
öğretmen	1	1	0	1	1	0	1
ölmek	1	1	0	1	0	1	1
rüya	1	0	1	1	1	0	1
sabır	1	1	0	1	1	0	1
sadakat	1	0	1	1	0	1	1
saklanmak	1	1	0	1	0	1	1
saygısız	1	1	0	1	1	0	1
sıklamak	1	1	0	1	0	1	1
susmak	1	0	1	1	0	1	1
şımarık	1	1	0	1	1	0	1
şüphe	1	0	1	1	0	1	1
teselli olmak	1	0	1	1	0	1	1
yazmak	1	1	0	1	0	1	1
yorgunluk	1	0	1	1	1	0	1
zayıflık	1	1	0	1	1	0	1
bulut üzerinde sallanmak	0	0	0	0	0	0	0
çikolata	0	0	0	0	0	0	0
kafası karışık	0	0	0	0	0	0	0
uçmak	0	0	0	0	0	0	0

EK 14- DUYGU KAVRAMI ÖZELLİK VERİTABANI

	<i>cinsiyet</i>	<i>sınıf</i>	<i>özellik</i>
1	e	4	karşımızdaki ile ilgili düşüncemizdir
2	e	4	bir histir
3	e	4	anında değişebilen bir his
4	e	4	sevgi ve dostluk gibi bir şeydir
5	k	4	tanımı kişiden kişiye değişen bir şey
6	k	4	bir olay karşısında hissettiğimiz olay
7	k	4	insanın o anki düşüncesi
8	k	4	çeşitli olaylarda hissettiğimiz şeyler
9	e	4	fiziksel olmadan incilmek mutlu olmak
10	e	4	insanların üzülmeleri veya mutlu olmalarıdır
11	e	4	düşüncelerimizle uyum içinde çalışan bir şeydir
12	e	4	bir şeyi hissetmek
13	k	4	insanların olaylar karşısında hissettikleri şeylerdir
14	e	4	bazenleri çok mutlu oluyoruz, bazenleri çok üzgün oluyoruz
15	k	4	duygu olmasaydı hayat çok sıkıcı olurdu
16	k	4	insanların düşünmesini etkileyen hislere denir
17	k	4	duygu ve düşüncelerimizdir
18	k	4	insanların farklı yönlerini yüz ifadelerine ve hareketlerine vurmaları
19	k	4	hayata renk katar
20	k	4	insanın içindeki düşüncedir
21	e	4	bir şeyi hissetmek
22	e	4	üzüntü sevinç heyecan
23	e	4	insanların kendini ifade edişi
24	e	4	içimizdeki bir sestir
25	e	4	bir olayın karşısında hissedilen şey
26	e	4	bizim içimizdeki hissettiklerimizdir
27	e	4	insanların yaptığı düşüncesidir
28	e	4	insanların yaşadığı doğal bir şey
29	e	4	içimizdeki düşünceleri dışarı yansıtmak
30	e	4	her duruma göre değişen davranışlar
31	k	4	değişik bir şey, anlatılmaz
32	k	4	insanın kendini ifade edebilmesi demektir
33	e	4	mesela ağlamak
34	e	4	içinden gelen histir
35	k	4	güzel, insanın hissettiği şey
36	k	4	içindeki hissin yani istediğin duygunun
37	e	4	birisıyla küsmek, bence üzücü
38	e	4	düşüncelerin içinde bir his oluşturması
39	k	4	insanın içinde olan his

40	k	4	insanın kendi duygularını kontrol etmektir
41	e	4	insanın içindeki sevinç, üzüntü, kızgınlık
42	e	4	mutlu, üzüntülü ve ilginç bir şey
43	k	4	heyecan, sevinç ve korku gibi duygulardır
44	e	4	mutluluk, sevinç, yani çok güzeldir
45	k	4	hüzünlü, duygusal bir şeydir
46	k	4	üzülünce felan
47	k	4	insanın içindeki duyguların boşalması
48	k	4	içimizde hissettiğimiz his
49	k	4	içimizdeki hislere denir
50	e	4	bir an hissettiğimiz şey
51	k	4	çok güzel ama bazen acı verebilir
52	k	4	çok kötü
53	k	4	senin hissettiğin derin şeylere duygu denir
54	k	4	insanın hissettiği güzel kötü hatta bazen tarif edemediği histir
55	e	4	sevinç gibi şeylere duygu denir
56	e	4	ağlamak, sevinmek, kızmak
57	e	4	sevinmek ve üzölmek birer duygudur
58	k	4	sevinmeyi, öfkelenmeyi ve bazı duygular içermektir
59	e	4	düşünce gibi
60	k	4	hislerimiz, içimizden gelen şey
61	e	4	çok duygulu
62	e	4	mutluluk, bazen de üzen bir şey
63	k	4	insanın hissettiği şeydir
64	k	4	sevinç
65	e	4	çok güzeldir
66	e	4	güzel
67	e	4	sevinç ve üzgün olmaktır
68	k	4	onu yaşayarak
69	e	4	güzel bir şey
70	e	4	güzel bir şey
71	e	4	sevinç
72	e	4	duygu çok güzel
73	k	4	çok güzel bir şeydir
74	e	4	güzel bir şey
75	e	4	üzüntü, sevinç
76	e	4	çok güzel bir şeydir
77	k	4	çok güzel bir şeydir
78	k	4	insanın durumunu tarif eder
79	e	4	çok güzel bir şey
80	k	4	güzel bir şeydir
81	e	4	çok önemli bir şey

82	e	4	<i>kendini anlatmak</i>
83	e	4	<i>çok güzel bir şey</i>
84	e	4	<i>sevinç, üzgünlük gibi</i>
85	e	4	<i>kötü ve iyi duygular var</i>
86	e	4	<i>içimizdeki şeyler</i>
87	k	4	<i>hislerimiz</i>
88	k	4	<i>mutluluk, heyecan, şaşkınlık</i>
89	k	4	<i>bir olayın karşısında insanda olan şey</i>
90	k	4	<i>düşünce</i>
91	k	4	<i>içimizden gelen şey</i>
92	e	4	<i>hisler</i>
93	k	4	<i>karşımızdaki ile ilgili düşüncemiz</i>
94	k	4	<i>insanların yaşadığı şey</i>
95	e	4	<i>iyi ve kötü</i>
96	e	4	<i>güzel bir şey</i>
97	e	4	<i>hissettiklerimiz</i>
98	k	4	<i>güzeldir</i>
99	k	4	<i>bir olay olunca ağlarız</i>
100	k	4	<i>duygu ve düşüncelerimiz</i>
101	e	7	bizim belirli zamanlarda hissettiğimiz hislerdir
102	k	7	soyut bir kavram
103	e	7	sevgi, üzüntü, mutluluk, sinir vb. şeylerdir
104	k	7	bazen üzölmek, bazen sevinmek, bazen şaşırılmaktır
105	k	7	insanın içinden gelen, doğal bir his
106	e	7	bir insanın yaşadığı her şeyin genel adıdır
107	k	7	insanların yaşadığı bir his
108	e	7	bir şeyi hissetmek, farkına varmak ve o duygunun ne olduğunu anlamaktır
109	k	7	öznel bir şeydir
110	e	7	o an hissettiğimiz şeydir
111	k	7	içindeki sevinci, üzüntüyü... dışavurmaktır
112	k	7	hissettiğimiz bir şey; bir şey olur ve ona uygun şeyi hissederiz
113	k	7	hayatımızda karşılaştığımız olaylar sonucu hissettiklerimiz, verdiğimiz tepkilerdir
114	e	7	iyi bir şey
115	e	7	aşk gibi
116	k	7	insanın o anki durumunu belli eden şeydir
117	e	7	insanın içidir
118	e	7	derinlerde hissettiğimiz bir şey
119	e	7	o anda hissettiğimiz şey
120	e	7	insanın özelliklerini belli eden düşünceler
121	k	7	insanların yaşadıkları şeylerden etkilendiklerinde hissettikleri
122	e	7	tarif edilemeyecek duygular da vardır; duyguyu tarif etmeye çalışmamalıyız
123	e	7	insanın hissettiği her şeydir
124	k	7	bizim yaşama karşı hissettiklerimiz

125	e	7	insanın başka bir şeye karşı tepki vermesi
126	e	7	hayatımızdaki en önemli şeylerden biridir
127	k	7	güzel bir şey
128	k	7	tarif edilmez, yaşanır
129	k	7	tarif edilmez, yaşanır
130	k	7	duygular insanı yönlendirir
131	k	7	insanda doğal olarak ortaya çıkan bir şey
132	e	7	güzel
133	e	7	hissedilen bir şeydir
134	k	7	hissettiklerimiz; çok yoğun yaşandığında anlayamayız
135	e	7	güzel bir şey
136	e	7	insanlığın özüdür
137	k	7	insanların kendini ifade etme biçimi
138	k	7	içimizde kendimizi anlamamız için bulunan hislerdir
139	e	7	garip bir şey
140	k	7	insanın hissettikleri
141	k	7	ruh halini adlandıran kavramların bütününe denir
142	k	7	insanların an içinde hissettikleri soyut kavramlardır
143	e	7	içimizde var olan ve değişik hallere giren bir düşünce
144	e	7	insanın içinden gelen ya da başka birinden gelen güzel ya da kötü hissedilen şeydir
145	e	7	güzel bir şey
146	e	7	insanların içindeki, beyninde oluşan mutluluk, üzüntü gibi duygular
147	k	7	çok saçma bir şey; eğer duygular zihnimizi gölgelemeseydi çok başarılı olabilirdik
148	e	7	güzel bir şey
149	k	7	insanın içinde sevinç yaratan bir şeydir
150	k	7	en çok üzüldüğümüzdür
151	e	7	güzeldir
152	e	7	bir çeşit his
153	k	7	insanların hep duygularından değil yüz ifadelerinden de anlaşılır
154	e	7	çok iyi
155	k	7	birisine karşı olan saygısıdır
156	k	7	insanı neşelendiren, hüzünlendiren bir şey
157	k	7	herkesin seviliyor, üzüyor öyle bir şey
158	e	7	bir şey olunca sevinme ya vb.
159	e	7	insanın hislerini belirler
160	e	7	insanın başkalarına sergilediği hareketler
161	k	7	ağlamak, üzülme ve böylelikle duygulanmak
162	k	7	bulduğumuz ortama göre değişendir
163	e	7	insanın yüz ve zihinsel davranışından anlanan duygu
164	k	7	insanın içinde sevmek ve sevilme
165	k	7	sevdiğinde, kızdığında evde bir şeyleri kırıp dökmek insanı rahatlatıyor
166	k	7	çok güzel bir şey

167	k	7	sevinmek, üzmek, korkma dır
168	e	7	güzel bir şey
169	e	7	duygu diye bir şey olmasa ağlamak, sevinmek vb. şeyler yaşamazdık
170	k	7	arkadaşın sana en sevdiğin bir şey aldığında duygulanırsın
171	e	7	içimizden bir his
172	k	7	insanların her zaman kızdığı ya da sevindiği şeye denir
173	k	7	insanın hissettiği şeylerdir
174	k	7	yeni bir şeyler gördüğünde şaşırıyorsan, seviniyorsan vb. bu bir duygudur
175	e	7	kendimize göre nasıl duygu yarattığımız
176	e	7	insanı yön veren
177	e	7	insanların çeşitli olayları sonucu sergilediği hal ve davranışlar
178	e	7	aşk, bir kişiye duyulan heyecan
179	k	7	insanların günlük hayatta yaşadığı yüz ifadesi
180	k	7	çok güzel; insanların sevinebilmesi, üzülebilmesi, heyecanlanıp kızabilmesi güzeldir. yoksa duygularımızı ifade edemezdik
181	k	7	bir durum karşısında hissettiği düşünce
182	k	7	insanın yüz değiştirmesi
183	e	7	sevinçli, üzgün, hırçın, sinirlidir
184	e	7	güzel
185	e	7	insanın sevinmesi, üzülmesi, heyecanlanması vb. gibi olaydır
186	e	7	bir insanın düşündüğü şeydir
187	k	7	bir olayla karşılaştığında ona iyi kötü tepki vermektir
188	k	7	her haliyle hissedilebiliyor; üzmek, gülmek, eğlenmek, öfkelenmek bunlar insanın dışından her haliyle belli oluyor
189	k	7	insanın içinde gelen bir düşüncedir
190	k	7	hissettiklerimizdir
191	k	7	insanın hissettiği şeylerdir
192	k	7	insanların her şeye karşı verdikleri tepkidir
193	k	7	arkadaşım arkamdan konuşursa sinirlenirim
194	k	7	güzel bir şeydir
195	k	7	düşüncelerden geçen
196	k	7	çok güzeldir; insanın yüz ifadesinden anlayabiliriz
197	k	7	çok güzel bir şeydir
198	k	7	farklı şekillerde ortaya çıkar
199	k	7	insanın yaşadığı tüm hisler
200	k	7	herkesin neler ve ne hissettiğini anlatır
201	k	7	insanın içindeki hisleri, bazen bunu içinde saklaması bazen dışa vurması
202	k	7	insanın kendini, istediğini, hissettiklerini ifade etmesidir
203	k	7	her insana göre farklıdır
204	e	7	onu görünce duygulandım
205	e	7	güzel şeydir
206	e	7	hep duygulanmasıdır

EK 15 – DUYGU KAVRAMI TÜMCE VERİTABANI

	cinsiyet	sınıf	tümce
1	e	4	duygularını kırmayı istemiyorum
2	e	4	benim arkadaşım çok duyguludur
3	e	4	o kadar ağladı ki gözünde yaş bitti
4	e	4	arkadaşım yüzünden çok kötü duygular yaşadım
5	k	4	duygu, düşünce, davranış işte bütün mesele bu
6	k	4	bugün okulda duygu, düşünce ve davranışı öğrendik
7	k	4	duygularını iyi ifade edemiyor
8	k	4	şu anda yaşadığım olaylar nedeniyle çok karmaşık duygular yaşıyorum
9	e	4	duygu ve düşünce bize yararı çoktur
10	e	4	bu lafı duyunca duygulandım
11	e	4	duygularım incindi
12	e	4	bir sürü duygu var
13	k	4	her durum karşısında farklı bir duygu hissederiz
14	e	4	kadın duygularını tutamayıp ağladı
15	k	4	duygu ve düşüncelerime saygılı ol
16	k	4	duygularının seni yönetmesine izin verme
17	k	4	duygumu belirtemiyorum
18	k	4	duygularımız çok farklı olaylarda farklılık gösterebilir
19	k	4	bir gün içinde duygularım çok değişti
20	k	4	aileme duygularımı ifade edemiyorum
21	e	4	duyguları çoğu zaman olumlu
22	e	4	onun duyguları çok hassas
23	e	4	onu görünce duygulandım
24	e	4	duygular soyuttur
25	e	4	o benim duygularımı incitti
26	e	4	duygularımı açığa vurmayı pek severim
27	e	4	benim duygularım farklı
28	e	4	film izleyince duygularım değişti
29	e	4	duygularımı seninle paylaşmak istemiyorum
30	e	4	duygular olmasa dünya renksiz olur
31	k	4	çok mutlu oldum
32	k	4	bugün pikniğe gideceğim için çok heyecanlıyım
33	e	4	çocuk ağlamış
34	e	4	doğum günümü kutlayınca çok duygulandım
35	k	4	babamı görünce çok duygulandım
36	k	4	hayalimi gerçekleştirmek
37	e	4	arkadaşım çok sevinçli
38	e	4	onu görünce çok duygulandım
39	k	4	annemi görünce duygulandım
40	k	4	heyecanım çok fazladır
41	e	4	hocalar bizi çok duygulandırdı
42	e	4	çok duygulu bir insansın

43	k	4	<i>çok mutluyum</i>
44	e	4	duygu ve düşünce önemlidir
45	k	4	duygulu bir arkadaşım var
46	k	4	benim arkadaşım çok duygulanır
47	k	4	arkadaşım duygularıyla oynadı
48	k	4	duygularımı incittin
49	k	4	ağlamayı çok severim
50	e	4	sevinç bir duygudur
51	k	4	bir günde birden fazla duygu yaşayabiliriz
52	k	4	öğretmenim gidince çok duygulandım
53	k	4	duyguları çok derin
54	k	4	çok mutluyum, çünkü madalya aldım
55	e	4	çok kızgınım
56	e	4	duygulardan ağladım
57	e	4	duygular bir insana gereklidir
58	k	4	bugün çok duyguluyum
59	e	4	onun duygu ve düşüncesine saygılı olun
60	k	4	bu film çok duygulu
61	e	4	çok duygulandım
62	e	4	çok duygulandım
63	k	4	duygusuz insanları hiç sevmem
64	k	4	çok duygulandım!
65	e	4	duygusuzları sevmem
66	e	4	doğruluk iyidir
67	e	4	çok duygulandım
68	k	4	gösteri için çok heyecanlandım
69	e	4	bir günde başka duygu yaşanır
70	e	4	duygulanmak güzel
71	e	4	bu çok duygusuz
72	e	4	duygular farklıdır
73	k	4	duygularımı arkadaşşıma anlattım
74	e	4	sevinç, siniri hiç sevmem
75	e	4	ağlamak istiyorum
76	e	4	bir sevinç duygusu
77	k	4	çok duygulandım
78	k	4	duyguları olanları severim
79	e	4	duygularıyla oynadın!
80	k	4	Hande çok duygulu bir insan
81	e	4	ben çok duygulu bir insanımdır
82	e	4	iyi arkadaş edinirim
83	e	4	arkadaşımı görünce duygulanıyorum
84	e	4	annem çok duygulu biri
85	e	4	<i>notlarımın hepsi 5 olduğu için mutluyum</i>
86	e	4	karne gününe az kaldığı için heyecanlıyım
87	k	4	annem ağlarken çok üzüldüm

88	k	4	karnemdeki notlarda zayıf olmadığını görünce sevinirim
89	k	4	doğum günümde çok heyecanlandım
90	k	4	duygumuza göre hareket etmemeliyiz
91	k	4	kıskançlık duygusunu sevmem
92	e	4	bugün karne alacağız, çok mutluyum
93	k	4	ben çok duygusal bir insanım
94	k	4	arkadaşım çok sevecendir
95	e	4	ben her zaman mutlu olmaya çalışırım
96	e	4	bir şeyi güzel yapmak çok güzel bir duygu
97	e	4	eski arkadaşımı görünce çok duygulandım
98	k	4	annem çok üzüldü
99	k	4	bugün çok üzüldüm
100	k	4	ben çok üzgünüm
101	e	7	ona hala çok kızgınım
102	k	7	aşk bir duygudur
103	e	7	herkezin duyguları var
104	k	7	duygu ve düşünce özgürlüğü kısıtlanmamalıdır
105	k	7	duygularımı gayet rahat kontrol edebilirim
106	e	7	duygularımı anlatmaktan çekinmem
107	k	7	herkesin duygu ve düşünceleri farklıdır
108	e	7	birisi bana iyi bir haber verdiğinde mutlu olurum
109	k	7	bence duygulardan en baskın olanı özlemdir
110	e	7	duygusal bir çocuktum
111	k	7	duygularımız bizi yansıtır
112	k	7	mutluluk duygudur
113	k	7	bu haberi alınca bütün duygularım alt üst oldu
114	e	7	Defne Yiğit'in duyguları ile oynadı
115	e	7	onun duygularını anlayamıyorum
116	k	7	insanın duyguları çok önemlidir
117	e	7	duygular değil, düşünceler ön planda olmalıdır
118	e	7	duygularım çok derin
119	e	7	duygu ve düşüncelerimizi anlatmanın en iyi yolu konuşmaktır
120	e	7	sosyal dersinde "duygu ve düşünceler" adlı konuyu işliyoruz
121	k	7	duygu ve düşüncelerimizi karşımızdakine iletme önemlidir
122	e	7	duygu ve düşüncelerine biraz hakim olmalısın
123	e	7	duygularımı sana ifade edemiyorum
124	k	7	duygularımız kendimizi yönlendirmek için kullanabileceğimiz bir faktördür
125	e	7	duygusuz kral katliam yaptı / öfkeli adam kralı öldürdü
126	e	7	duygularımızın olması güzeldir
127	k	7	duygu aslında aşktır
128	k	7	duygusuzluk bir insan için olabilecek kötü özelliktir
129	k	7	<i>bugün çok mutluyum</i>
130	k	7	duyguların çok çabuk değişiyor
131	k	7	duygularım hemen değişebilir

132	e	7	<i>ben duygulara çok önem veririm</i>
133	e	7	<i>kardeşim çok mutlu</i>
134	k	7	yoğun duygu yaşamak duygusuzluktan iyidir
135	e	7	duygularını ifade et
136	e	7	insanların duyguları çok çabuk değişebilir
137	k	7	duygularını kontrol edemiyor
138	k	7	duygularımız hemen incinebilir
139	e	7	çok duygulu bir insandı / herkesin düşüncesini dinlerdi
140	k	7	çok duygulandım
141	k	7	duygularını kontrol et
142	k	7	duygularım çok karışık
143	e	7	son zamanlarda duygusalım
144	e	7	bu duygu nedir bilmem, ben seni sevemem
145	e	7	o kızı görünce aşık oldum
146	e	7	duygularım gün ve gün değişiyor
147	k	7	duygularımızı dolu dolu yaşasak bile, sonunda durmazsak zarara uğrayan biz oluruz
148	e	7	çok sinirlendiğimde duygularıma hakim olamam
149	k	7	her zaman farklı duyguları yaşarız
150	k	7	duygularımı en iyi arkadaşşıma söyledim
151	e	7	üzgün olduğum zaman arkadaşşımla konuşurum
152	e	7	çok duygu var
153	k	7	bugün çok şaşkın kaldım
154	e	7	önüme aniden çıkınca korkarım
155	k	7	bugün arkadaşşıma çok duygulandım
156	k	7	herkezin çeşit çeşit duyguları vardır
157	k	7	herkesin duygusu farklıdır
158	e	7	geçenki sınavdan 100 alınca çok sevindim
159	e	7	ben duygularımı söylemeyi öğrendim
160	e	7	karnemde 5 görünce şaşkırdım
161	k	7	ben duygulu bir insanım
162	k	7	duyguları ifade etmek bazen çok zordur
163	e	7	duygu, insanların yüz ve zihinsel ifadelerinden anlaşılır
164	k	7	ben her zaman ağlarım
165	k	7	bir insanın duyguları oynanır
166	k	7	bu duyguyu yaşamak istiyorum
167	k	7	Nazile'nin duygularını hissedebiliyorum
168	e	7	arkadaşım çok duygulandı
169	e	7	arkadaşım beni çok kızdırdı
170	k	7	arkadaşım çok duygulu konuştu
171	e	7	arkadaşım
172	k	7	arkadaşım çok hüznünlüydü ve hüznünlü olduğu için derse katılmadı
173	k	7	ailemi görmek farklı bir duygu
174	k	7	insanlar farklı duygulara sahiptir
175	e	7	üzüntü, üzüntülü bir şeyin arkasından olur

176	e	7	sınavdan yüksek not alınca sevindim
177	e	7	güzel bir olay yaşandığı için sevinçliydi
178	e	7	Ayşe Ali'yi seviyormuş
179	k	7	kardeşimin karnesi kötü gelince çok üzüldü
180	k	7	anneler çocuklarını her zaman sever
181	k	7	annem çok duygulu bir insan
182	k	7	duygu ve düşüncelerini aktarır
183	e	7	kötü not aldığım zaman üzülürüm
184	e	7	onu görünce çok utandım
185	e	7	ben duygulu bir insanım
186	e	7	onu görünce çok duygulandım
187	k	7	ben çok duygulu bir insanımdır
188	k	7	onun duygu ve düşünceleri farklı
189	k	7	her insanın duygusu vardır
190	k	7	ablam arkadaşını görünce duygularına hakim olamadı
191	k	7	duygu ve düşünceler insanın hayatında önemli yer kaplar
192	k	7	benim annem herşeye sinirlenir
193	k	7	onun duyguları farklıymış
194	k	7	öğretmenimiz çok sinirli
195	k	7	duygu yüz ifadesinden oluşur
196	k	7	duygular çok önemlidir
197	k	7	duygu insanlar için vazgeçilmez bir şeydir
198	k	7	duygularımı saklayamam
199	k	7	arkadaşım çok endişeliydi
200	k	7	benim canım sıkıldığı zaman üzülürüm
201	k	7	bazı insanlar çok duyguludur
202	k	7	duygu insanın temelidir
203	k	7	ablama görünce çok sevindim
204	e	7	duygulanmak duygu göstermek
205	e	7	beni onu görünce sinirlenirim
206	e	7	kardeşim çok sevinçliydi

EK 16 – OYUN KAVRAMI ÖRNEK VERİTABANI

	<i>cinsiyet</i>	<i>sınıf</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>
1	e	4	tetris	bilgisayar oyunları			
2	e	4	arkadaş	dostluk	kural	saklambaç	yerden yüksek
3	e	4	körebe	mendil kapmaca	saklambaç		
4	e	4	ebelemece-kovalamaca	saklambaç	elim sende-vurkaç		
5	k	4	jop	yerden yüksek	saklambaç	körebe	ip atlama
6	k	4	körebe	saklambaç	ebelemece-kovalamaca	evcilik	bebek oyunu
7	k	4	eğlence	oyuncak	evcilik	mutluluk	bebek oyunu
8	k	4	saklambaç	eğlence	jop	körebe	birdirbir
9	e	4	basketbol	buz okeyi	golf	futbol	bilgisayar oyunları
10	e	4	teknoloji	teknolojik aletler	oyuncak		
11	e	4	bilgisayar oyunları	oyuncak	saklambaç	körebe	tetris
12	e	4	eğlence	mutluluk	top oyunu	voleybol	basketbol
13	k	4	internet	bilgisayar oyunları	grup	arkadaş	saklambaç
14	e	4	saklambaç	bilgisayar oyunları	monopoly		
15	k	4	saklambaç	jop	yakan top	uzun eşek	yerden yüksek
16	k	4	saklambaç	elim sende-vurkaç	yerden yüksek	köşe kapmaca	
17	k	4	saklambaç	köşe kapmaca	bilgisayar oyunları	bebek oyunu	beyblade
18	k	4	saklambaç	ebelemece-kovalamaca	saklambaç	yerden yüksek	bilgisayar oyunları
19	k	4	saklambaç	yerden yüksek	ebelemece-kovalamaca	koşmak	
20	k	4	yerden yüksek	saklambaç	ebelemece-kovalamaca	futbol	voleybol
21	e	4	saklambaç	top oyunu	ebelemece-kovalamaca		
22	e	4	bilgisayar oyunları				
23	e	4	bilgisayar oyunları				
24	e	4	beyblade	saklambaç	yerden yüksek		
25	e	4	saklambaç	saklambaç	yerden yüksek		
26	e	4	bilgisayar oyunları				
27	e	4	saklambaç	köşe kapmaca	futbol	basketbol	voleybol
28	e	4	saklambaç	beyblade	bilgisayar	eğlence	yerden

					oyunları		yüksek
29	e	4	beyblade	bilgisayar oyunları	ateş ve su		
30	e	4	saklambaç	ebelemece-kovalamaca	doğruluk cesaret	twister	bilgisayar oyunları
31	k	4	ip atlama	birdirbir	seksek	futbol	voleybol
32	k	4	körebe	saklambaç	elim sende-vurkaç	seksek	birdirbir
33	e	4	bilgisayar oyunları				
34	e	4	saklambaç	basketbol	futbol	voleybol	beyzbol
35	k	4	saklambaç	voleybol	basketbol	ebelemece-kovalamaca	yakan top
36	k	4	bebek oyunu	play dogh	saklambaç	ip atlama	sallanmak
37	e	4	körebe	saklambaç	ebelemece-kovalamaca	cirit	futbol
38	e	4	oyuncak	aksiyon	eğlence	çocuk	
39	k	4	saklambaç	körebe	ip atlama	yağ satarım	ebelemece-kovalamaca
40	k	4	saklambaç	ip atlama	birdirbir	yerden yüksek	voleybol
41	e	4	saklambaç	ebelemece-kovalamaca	elim sende-vurkaç	çocuk	ele tura 1 2 3
42	e	4	yakan top	saklambaç	ebelemece-kovalamaca	bilgisayar oyunları	
43	k	4	körebe	saklambaç	yerden yüksek	voleybol	kar topu
44	e	4	masa tenisi	badminton	futbol	voleybol	hentbol
45	k	4	kum ebesi	ip atlama	seksek	sudoku	yerden yüksek
46	k	4	evcilik	bowling	adam asmaca	körebe	saklambaç
47	k	4	bahçe	park	çocuk	çiçek	yeşil
48	k	4	körebe	saklambaç	yakan top	ebelemece-kovalamaca	voleybol
49	k	4	körebe	saklambaç	ebelemece-kovalamaca	birdirbir	voleybol
50	e	4	futbol	saklambaç	ebelemece-kovalamaca	basketbol	
51	k	4	saklambaç	körebe	ebelemece-kovalamaca	monopoly	
52	k	4	yakan top	ip atlama	futbol	don ateş	dart
53	k	4	seni gördüm	monopoly	köpek	kaykay	paten
54	k	4	saklambaç	yerden yüksek	futbol	farklılıklar	ülkeler
55	e	4	bilgisayar oyunları				
56	e	4	saklambaç	bilgisayar oyunları	ebelemece-kovalamaca		
57	e	4	eğlence	oyuncak	arkadaş	körebe	saklambaç
58	k	4	körebe	ebelemece-kovalamaca	saklambaç	yakan top	voleybol
59	e	4	saklambaç	körebe	grup	internet	park
60	k	4	top oyunu	eğlence	saklambaç	körebe	ebelemece-kovalamaca

61	e	4	saklambaç	ebelemece-kovalamaca				
62	e	4	lego	kart oyunları	televizyon	bilgisayar oyunları		
63	k	4	yakan top	istop	arkadaş	birlik	eğlence	
64	k	4	tika zortik	saklambaç	körebe	yerden yüksek	el kızartmaca	
65	e	4	gokart	sinema	futbol			
66	e	4						
67	e	4	monopoly	kart oyunları	bilgisayar oyunları	tika zortik		
68	k	4	dersleri eğlenceli oyun yapmak					
69	e	4	futbol	basketbol	kum ebesi	seksek	saklambaç	
70	e	4	eğlence	zaman				
71	e	4	futbol	basketbol	tekvando			
72	e	4	saklambaç					
73	k	4	saklambaç	yerden yüksek	seksek			
74	e	4	futbol	basketbol	voleybol	hentbol	su topu	
75	e	4	saklambaç	körebe	futbol	basketbol	hentbol	
76	e	4	arkadaş	basketbol	futbol	bilgi oyunu		
77	k	4	yarış	koşmak	çuval	ebelemece-kovalamaca	beden eğitimi	
78	k	4	saklambaç	istop	hasta	tika zortik	yakan top	
79	e	4	amerikan futbolu	futbol	saklambaç	film çekmek		
80	k	4	saklambaç	yerden yüksek	mendil kapmaca	eğlence	zaman	
81	e	4	körebe	saklambaç	futbol	basketbol	voleybol	
82	e	4	oyuncak	bilgisayar oyunları	lego			
83	e	4	oyun oynamak	futbol	basketbol	satranç	yakan top	
84	e	4	oyuncak	futbol	basketbol			
85	e	4	futbol	basketbol	bilgisayar oyunları	saklambaç		
86	e	4	futbol	basketbol	hentbol	voleybol	bilgisayar oyunları	
87	k	4	yakan top	futbol	basketbol			
88	k	4	yakan top	voleybol	ortada sıçan	mendil kapmaca	basketbol	
89	k	4	voleybol	basketbol	yakan top	futbol	tenis	
90	k	4	saklambaç	ebelemece-kovalamaca	yakan top	futbol	voleybol	
91	k	4	voleybol	yakan top	badminton	basketbol		
92	e	4	basketbol	voleybol	futbol	saklambaç	körebe	
93	k	4	voleybol	basketbol	ip atlama	istop	yakan top	
94	k	4	saklambaç	yakan top	istop	ip atlama	seksek	
95	e	4	birdirbir	saklambaç	ebelemece-kovalamaca	mendil kapmaca	bezirganbaşı	

96	e	4	basketbol	futbol	yakan top	tenis	kriket
97	e	4	saklambaç	maç	basketbol	ebelemece-kovalamaca	yakan top
98	k	4	top oyunu	saklambaç	seksek	yerden yüksek	
99	k	4	ebelemece-kovalamaca	ip atlama	seksek		
100	k	4	yakan top	voleybol	tenis		
101	e	7	futbol	basketbol	voleybol	yüzme	masa tenisi
102	k	7	bilgisayar oyunları				
103	e	7	futbol	basketbol	voleybol	bilgisayar oyunları	
104	k	7	ebelemece-kovalamaca	beden eğitimi	eğlence	müzik	dans
105	k	7	satranç	seksek	köşe kapmaca		
106	e	7	bilgisayar oyunları				
107	k	7	hırsız-polis/katil-polis	saklambaç	ip atlama		
108	e	7	monopoly	hırsız-polis/katil-polis	jenga	bilgisayar oyunları	
109	k	7	voleybol	futbol	basketbol	maç	bilgisayar oyunları
110	e	7	futbol	basketbol	tenis	saklambaç	körebe
111	k	7	saklambaç	yerden yüksek	istop		
112	k	7	bilgisayar oyunları	basketbol	futbol	voleybol	telefon oynamak
113	k	7	monopoly	evcilik	çocuk	saklambaç	ebelemece-kovalamaca
114	e	7	bilgisayar oyunları	futbol	basketbol	koşmak	
115	e	7	futbol	basketbol	bilgisayar oyunları		
116	k	7	voleybol	el kızartmaca	çatlak patlak	futbol	eğlence
117	e	7	futbol	basketbol	voleybol	saklambaç	körebe
118	e	7	futbol	bilgisayar oyunları	basketbol	top oyunu	
119	e	7	futbol	basketbol	bilgisayar oyunları	dart	
120	e	7	futbol	basketbol	bilgisayar oyunları	monopoly	tenis
121	k	7	yakan top	voleybol	kart oyunları	monopoly	scrabble
122	e	7	bilgisayar oyunları	basketbol	satranç		
123	e	7	basketbol	futbol	bilgisayar oyunları	voleybol	
124	k	7	voleybol	futbol	basketbol	saklambaç	
125	e	7	bilgisayar oyunları	monopoly			

126	e	7	kafa toplamak	mutluluk	bilgisayar oyunları	keyif	sokak oyunları
127	k	7	basketbol	futbol	voleybol		
128	k	7	monopoly	tabu	oyun çevirmek	şişe çevirmece	
129	k	7	monopoly	futbol	spor	bilgisayar oyunları	CD
130	k	7	twister	bilgisayar oyunları	monopoly	tombala	
131	k	7	monopoly	tabu	twister		
132	e	7	bilgisayar oyunları	monopoly	basketbol		
133	e	7	bilgisayar oyunları	kutu kutu pense	futbol	basketbol	kayak
134	k	7	köşe kapmaca	saklambaç	yerden yüksek	top oyunu	basketbol
135	e	7	futbol	basketbol	voleybol	bilgisayar oyunları	
136	e	7	saklambaç	futbol	basketbol	bilgisayar oyunları	
137	k	7	bilgisayar oyunları	voleybol	basketbol	futbol	ip atlama
138	k	7	tombala	monopoly	tabu	bil bakalım kim	bilgisayar oyunları
139	e	7	basketbol	futbol	beş taş	bilgisayar oyunları	
140	k	7	monopoly	futbol	basketbol	hırsız	bilgisayar oyunları
141	k	7	saklambaç	kart oyunları	çatlak patlak	bilgisayar oyunları	beş taş
142	k	7	saklambaç	monopoly	pişti	tavla	satranç
143	e	7	bilgisayar oyunları				
144	e	7	bilgisayar oyunları	twister	eğlence	futbol	basketbol
145	e	7	basketbol	futbol	bilgisayar oyunları	yüzme	koşmak
146	e	7	bilgisayar oyunları	köşe kapmaca			
147	k	7	bilgisayar oyunları	saklambaç	körebe	monopoly	scrabble
148	e	7	ebelemece-kovalamaca	saklambaç	yerden yüksek	köşe kapmaca	
149	k	7					
150	k	7					
151	e	7	saklambaç	ebelemece-kovalamaca	ortada sıçan		
152	e	7					
153	k	7	saklambaç	ortada sıçan	bilgisayar oyunları	körebe	istop
154	e	7	seksek	saklambaç	körebe	futbol	basketbol
155	k	7	saklambaç	yakan top	dokuz kiremit	ip atlama	maç
156	k	7	saklambaç	ebelemece-kovalamaca	top oyunu	ip atlama	

157	k	7	saklambaç	bilgisayar oyunları	futbol	voleybol	körebe
158	e	7	körebe	futbol	tenis	basketbol	saklambaç
159	e	7	top oyunu	koşmak	saklambaç	eğlence	
160	e	7	futbol	voleybol	çelik çomak	körebe	saklambaç
161	k	7	top oyunu	saklambaç	ip atlama		
162	k	7	saklambaç	9 kiremit	yerden yüksek	voleybol	ortada sıçan
163	e	7					
164	k	7					
165	k	7	9 kiremit	ortada sıçan	saklambaç	körebe	doğruluk cesaret
166	k	7	voleybol	yakan top	9 kiremit	parmak pas	ip atlama
167	k	7	ip atlama	top oyunu	futbol	voleybol	yakan top
168	e	7	saklambaç	bilgisayar oyunları	ebelemece-kovalamaca	körebe	
169	e	7	saklambaç	körebe	bilgisayar oyunları		
170	k	7	ip atlama	saklambaç	bilgisayar oyunları	9 kiremit	ortada sıçan
171	e	7	saklambaç	seksek	futbol	voleybol	9 kiremit
172	k	7	saklambaç	istop	ortada sıçan		
173	k	7	tenis	voleybol	basketbol	hentbol	basketbol
174	k	7	ip atlama	saklambaç	körebe	voleybol	basketbol
175	e	7	oyun havası	saklambaç	körebe	bilgisayar oyunları	yakan top
176	e	7	saklambaç	futbol	basketbol	voleybol	seksek
177	e	7	saklambaç	körebe	seksek	yerden yüksek	
178	e	7	bilgisayar oyunları	yerden yüksek	futbol	voleybol	basketbol
179	k	7	yağ satarım	saklambaç	körebe	ebelemece-kovalamaca	yakan top
180	k	7	saklambaç	körebe	ebelemece-kovalamaca	yakan top	istop
181	k	7	arkadaş	oyuncak	saklambaç	top oyunu	maç
182	k	7	saklambaç	körebe	top oyunu	mendil kapmaca	fıkra
183	e	7	saklambaç	ebelemece-kovalamaca	don ateş	maç	basketbol
184	e	7	bilgisayar oyunları	ebelemece-kovalamaca	saklambaç		
185	e	7	saklambaç	ebelemece-kovalamaca	körebe	satranç	futbol
186	e	7	saklambaç	ebelemece-kovalamaca	körebe	satranç	ortada sıçan
187	k	7	satranç	saklambaç	yakan top	blok çıkarma	körebe
188	k	7	saklambaç	ebelemece-kovalamaca	eğlence	körebe	mendil kapmaca
189	k	7	eğlence	oynama	körebe	beş taş	
190	k	7	körebe	voleybol	hentbol	tenis	saklambaç
191	k	7	saklambaç	körebe	bilmece	koşmak	eğlence

192	k	7	yakan top	istop	maç	voleybol	masa tenisi
193	k	7	yakan top	saklambaç	ebelemece- koyalamaca	ip atlama	top oyunu
194	k	7	basketbol	ortada sıçan	çember çevirme	voleybol	istop
195	k	7	saklambaç	voleybol	basketbol	ebelemece- koyalamaca	ortada sıçan
196	k	7	ip atlama	körebe	at binmek	satranç	voleybol
197	k	7	saklambaç	satranç	blok çıkarma	ebelemece- koyalamaca	voleybol
198	k	7	voleybol	hentbol	futbol	basketbol	sokak oyunları
199	k	7	saklambaç	yerden yüksek	voleybol	seksek	ip atlama
200	k	7	seksek	ip atlama	yakan top	saklambaç	körebe
201	k	7	bahçe	top oyunu	park	eğlence	vakit
202	k	7	voleybol	basketbol	futbol	hentbol	top oyunu
203	k	7	saklambaç	ortada sıçan	ip atlama	çizgi	körebe
204	e	7					
205	e	7	saklambaç	11 elli	tarzan	hırsız- polis/katil- polis	bilgisayar oyunları
206	e	7	futbol	ebelemece- koyalamaca	saklambaç	yerden yüksek	seksek

EK 17 – OYUN KAVRAMI ÖRNEK VERİTABANI KAVRAM DİZİNİ

OYUN	toplam	4.sınıf	7.sınıf	fark	kız	erkek	fark
saklambaç	112	59	53	6	62	50	12
futbol	63	27	36	9	19	44	25
basketbol	61	24	37	13	20	41	21
bilgisayar oyunları	62	22	40	18	16	46	28
voleybol	53	22	31	9	36	17	19
körebe	48	21	27	6	29	19	10
ebelemece-kovalamaca	42	25	17	8	23	19	4
yakan top	30	19	11	8	25	5	20
yerden yüksek	26	18	8	10	18	8	10
ip atlama	24	10	14	4	24	0	24
eğlence	18	10	8	2	11	7	4
monopoly	18	4	14	10	12	6	6
seksek	16	8	8	0	10	6	4
top oyunu	15	4	11	7	11	4	7
ortada sıçan	11	1	10	9	9	2	7
istop	10	4	6	2	10	0	10
satranç	9	1	8	7	5	4	1
hentbol	8	4	4	0	4	4	0
oyuncak	8	7	1	6	2	6	4
tenis	8	3	5	2	4	4	0
köşe kapmaca	7	3	4	1	4	3	1
arkadaş	6	5	1	4	3	3	0
birdirbir	6	6	0	6	5	1	4
maç	6	1	5	4	4	2	2
mendil kapmaca	6	4	2	2	4	2	2
9 kiremit	5	0	5	5	4	1	3
koşmak	5	2	3	1	2	3	1
bebek oyunu	4	4	0	4	4	0	4
beyblade	4	4	0	4	1	3	2
çocuk	4	3	1	2	2	2	0
elim sende-vurkaç	4	4	0	4	2	2	0
evcilik	4	3	1	2	4	0	4
kart oyunları	4	2	2	0	2	2	0
twister	4	1	3	2	2	2	0
beş taş	3	0	3	3	2	1	1
hırsız-polis/katil-polis	3	0	3	3	1	2	1
jop	3	3	0	3	3	0	3
masa tenisi	3	1	2	1	1	2	1
mutluluk	3	2	1	1	1	2	1
park	3	2	1	1	2	1	1

tabu	3	0	3	3	3	0	3
tika zortik	3	3	0	3	2	1	1
badminton	2	2	0	2	1	1	0
bahçe	2	1	1	0	2	0	2
beden eğitimi	2	1	1	0	2	0	2
bilgisayar oyunları	2	1	1	0	0	2	2
blok çıkarma	2	0	2	2	2	0	2
çatlak patlak	2	0	2	2	2	0	2
dart	2	1	1	0	1	1	0
doğruluk cesaret	2	1	1	0	1	1	0
don ateş	2	1	1	0	1	1	0
el kızartmaca	2	1	1	0	2	0	2
grup	2	2	0	2	1	1	0
internet	2	2	0	2	1	1	0
kum ebesi	2	2	0	2	1	1	0
lego	2	2	0	2	0	2	2
saklankaç	2	2	0	2	1	1	0
scrabble	2	0	2	2	2	0	2
sokak oyunları	2	0	2	2	1	1	0
tetris	2	2	0	2	0	2	2
tetris	2	2	0	2	0	2	2
tombala	2	0	2	2	2	0	2
yağ satarım	2	1	1	0	2	0	2
yüzme	2	0	2	2	0	2	2
zaman	2	2	0	2	1	1	0
11 elli	1	0	1	1	0	1	1
adam asmaca	1	1	0	1	1	0	1
aksiyon	1	1	0	1	0	1	1
at binmek	1	0	1	1	1	0	1
ateş ve su	1	1	0	1	0	1	1
beyzbol	1	1	0	1	0	1	1
bezirganbaşı	1	1	0	1	0	1	1
bil bakalım kim	1	0	1	1	1	0	1
bilgi oyunu	1	1	0	1	0	1	1
bilmece	1	0	1	1	1	0	1
birlik	1	1	0	1	1	0	1
bowling	1	1	0	1	1	0	1
buz okeyi	1	1	0	1	0	1	1
CD	1	0	1	1	1	0	1
cirit	1	1	0	1	0	1	1
çelik çomak	1	0	1	1	0	1	1
çember çevirme	1	0	1	1	1	0	1
çiçek	1	1	0	1	1	0	1

çizgi	1	0	1	1	1	0	1
çuval	1	1	0	1	1	0	1
dans	1	0	1	1	1	0	1
dersleri eğlenceli oyun yapmak	1	1	0	1	1	0	1
dokuz kiremit	1	0	1	1	1	0	1
dostluk	1	1	0	1	0	1	1
ele tura 1 2 3	1	1	0	1	0	1	1
farklılıklar	1	1	0	1	1	0	1
fıkra	1	0	1	1	1	0	1
film çekmek	1	1	0	1	0	1	1
gokart	1	1	0	1	0	1	1
golf	1	1	0	1	0	1	1
hasta	1	1	0	1	1	0	1
hırsız	1	0	1	1	1	0	1
jenga	1	0	1	1	0	1	1
kafa toplamak	1	0	1	1	0	1	1
kar topu	1	1	0	1	1	0	1
kayak	1	0	1	1	0	1	1
kaykay	1	1	0	1	1	0	1
keyif	1	0	1	1	0	1	1
köpek	1	1	0	1	1	0	1
kriket	1	1	0	1	0	1	1
kural	1	1	0	1	0	1	1
kutu kutu pense	1	0	1	1	0	1	1
müzik	1	0	1	1	1	0	1
oynama	1	0	1	1	1	0	1
oyun çevirmek	1	0	1	1	1	0	1
oyun havası	1	0	1	1	0	1	1
oyun oynamak	1	1	0	1	0	1	1
parmak pas	1	0	1	1	1	0	1
paten	1	1	0	1	1	0	1
pişti	1	0	1	1	1	0	1
play doh	1	1	0	1	1	0	1
sallanmak	1	1	0	1	1	0	1
seni gördüm	1	1	0	1	1	0	1
sinema	1	1	0	1	0	1	1
spor	1	0	1	1	1	0	1
su topu	1	1	0	1	0	1	1
sudoku	1	1	0	1	1	0	1
şişe çevirmece	1	0	1	1	1	0	1
tarzan	1	0	1	1	0	1	1
tavla	1	0	1	1	1	0	1

teknoloji	1	1	0	1	0	1	1
teknolojik aletler	1	1	0	1	0	1	1
tekvando	1	1	0	1	0	1	1
telefon oynamak	1	0	1	1	1	0	1
televizyon	1	1	0	1	0	1	1
uzun eşek	1	1	0	1	1	0	1
ülkeler	1	1	0	1	1	0	1
vakit	1	0	1	1	1	0	1
yarış	1	1	0	1	1	0	1
yeşil	1	1	0	1	1	0	1

EK 18 – OYUN KAVRAMI ÖZELLİK VERİTABANI

	<i>cinsiyet</i>	<i>sınıf</i>	<i>özellik 1</i>
1	e	4	eğlenceli olması
2	e	4	her zaman yapılırsa
3	e	4	birilerinin oynaması
4	e	4	eğlenmek şarttır
5	k	4	eğlence
6	k	4	belli bir kuralının olması gerekir
7	k	4	eğlence, oyuncak ve mutluluk
8	k	4	yaparken eğleniyorsak buna oyun diyebiliriz
9	e	4	eğlenceli olması lazım
10	e	4	bir şeyle oynamak gerekir
11	e	4	insanların eğlenmesi lazım
12	e	4	kuralların
13	k	4	eğlenilmesi şarttır
14	e	4	güzel zaman geçirilmesi şarttır
15	k	4	eğlenmek
16	k	4	eğlenceli olması,
17	k	4	oyun kuralı
18	k	4	kuralları olması lazım
19	k	4	eğlenceli olması,
20	k	4	eğlence ve abur cubur lazım
21	e	4	kurallı olması
22	e	4	g-force olması
23	e	4	eğlenceli ve
24	e	4	eğlenceli olması
25	e	4	eğlence
26	e	4	insanların eğlenmek için oynaması gereklidir
27	e	4	eğlenceli bir şey
28	e	4	eğlence olması şarttır
29	e	4	belirli kuralları olması gerekir
30	e	4	birilerini eğlendirmesi
31	k	4	eğlenmek
32	k	4	eğlencenin kesinlikle olması gerek
33	e	4	oyun olması
34	e	4	eğlenceli bir şey olması şarttır
35	k	4	oynamak gerekir
36	k	4	kuralların bana uygun olması
37	e	4	en sevdiğim oyun saklambaç
38	e	4	eğlenceli bir şey yapmak
39	k	4	hep birlikte eğlenerek olması şarttır
40	k	4	eğlenmektir
41	e	4	çocukların ve eğlencenin
42	e	4	bir top ve arkadaş

43	k	4	eğlencenin olması şarttır
44	e	4	kuralları olmalıdır
45	k	4	oyun herkesin oynadığı bir şeydir
46	k	4	arkadaşlarımla oyun oynarım
47	k	4	eğlenceli
48	k	4	çocukların oyunu oynaması
49	k	4	eğlenceli olması
50	e	4	oynanması gerekir
51	k	4	kurallara uyulmalıdır
52	k	4	öğretmen hadi çocuklar bahçeye
53	k	4	eğlenceli olması lazım
54	k	4	eğlenceli olması gerekir
55	e	4	eğlence
56	e	4	hareket
57	e	4	eğlence ve kural
58	k	4	birden fazla insan olması ve eğlence
59	e	4	güzel ve
60	k	4	eğlenceli olması gerekir
61	e	4	oyuncu
62	e	4	eğlenmek
63	k	4	eğlenceli olması şarttır
64	k	4	kural
65	e	4	kural konulması
66	e	4	güzel
67	e	4	içinde eğlence olması gerekir
68	k	4	eğlenceli olması gerek
69	e	4	birkaç kişinin yapması gerek
70	e	4	eğlenceli olması
71	e	4	birkaç kişi
72	e	4	oyunu oynamak gerek
73	k	4	oyunun özellikleri gerekir
74	e	4	kurallar
75	e	4	eğlenmek
76	e	4	bir grup kurup oyun oynamak
77	k	4	eğlenmenin olması şarttır
78	k	4	eğlenceli olması gerekir
79	e	4	kişi
80	k	4	kural
81	e	4	arkadaşlarla oynamak
82	e	4	eylence
83	e	4	kuralları iyi olmalı
84	e	4	güzel olması
85	e	4	insanlar oynamalı
86	e	4	çocuklar, eğlence
87	k	4	oyunu oynamak

88	k	4	eğlence şarttır
89	k	4	zevkli ve eğlenceli olmalı
90	k	4	eğlence
91	k	4	kural
92	e	4	birlikte yapmak
93	k	4	grup eğlenmeli
94	k	4	güzel olmalı
95	e	4	rekabet olması şarttır
96	e	4	oyun güzel bir şey
97	e	4	hareket ve enerji
98	k	4	oyun oynamayı çok severim
99	k	4	mutlu ve eğlenceli
100	k	4	kazanmak
101	e	7	eğlenceli ve zevkli olmalıdır
102	k	7	eğlenceli olması gerekir
103	e	7	etkinliğin olması gerekir, yeni bir uygulama olmalı
104	k	7	kuralların; eğlencenin ve bir zorluğun
105	k	7	eğlenilmesi
106	e	7	her insanın bakış açısına göre değişir, benim fikrime göre eğlenceli olursa ona "oyun" denir
107	k	7	kuralların, bir bütünlüğün ve en önemlisi eğlencenin
108	e	7	eğlenceli ve herkes tarafından kabul edilirse oyun olur
109	k	7	kuralların
110	e	7	o etkinlikte bir ciddiyet olmamalıdır, sadece eğlenmeye yönelinmelidir
111	k	7	ebe olmamalı ve yenen olmamalı
112	k	7	eğlenceli ve güzel olması
113	k	7	eğer bir olay kişiye bilimsel olarak fayda sağlamıyorsa bir oyundur
114	e	7	mutlu ve eğlenceli olmalıdır
115	e	7	eğlenmek, mutlu olmak
116	k	7	eğlenceli olması şarttır
117	e	7	insanı hem eğlendirmeli hem de ona bir şeyler katmalı
118	e	7	rekabet olması şarttır
119	e	7	eğlenceli
120	e	7	eğlence olması lazım
121	k	7	insanın eğlenmesi
122	e	7	eğlenceli bazı şeylerin mutlaka olması lazımdır
123	e	7	insanın eğlenmesi gereken bir faaliyet olması şarttır
124	k	7	yaptığımız şeylerle eğlenmemiz gerekir
125	e	7	eğlenceli ve amacı kazanmak olmalı
126	e	7	onun eğlenceli ve mutlu hissettirmesi gerekir
127	k	7	kuralları olması gerekir
128	k	7	eğlenceli olması lazım
129	k	7	eğlenceli ya da sıkıcı
130	k	7	eğlenceli olması şarttır
131	k	7	eğlenceli olması gerekir
132	e	7	eğlenmek

133	e	7	eğlence
134	k	7	eğitici olması şart değildir, eğlenceli olması şarttır
135	e	7	insanı az da olsa eğlendirmesi gerekir
136	e	7	insanların eğlenmesi şarttır
137	k	7	oyun olarak kabul edilebilen şeyler benim için her türlü alana girer, hatta bazı oyunlar benim için sıkıcı olabilir ve oyun olmayabilir
138	k	7	eğlenceli olması şart
139	e	7	eğlenceli olmalı
140	k	7	kuralları ve eğlence öğeleri
141	k	7	eğlence, mutluluk, güzel ve sevinç dolu bir ortam
142	k	7	eğlenceli olması gerekir
143	e	7	eğlenceli olmalıdır
144	e	7	eğlenceli olması lazım
145	e	7	eğlenceli olması
146	e	7	eğlence
147	k	7	kuralları olması gerekir
148	e	7	eğlenceli olmalı
149	k	7	önce kuralların olmasıdır
150	k	7	oyun olması için kuralı olması gerekir
151	e	7	güzel
152	e	7	enerji
153	k	7	başta hep oyun kuralları şarttır
154	e	7	oyun kuralları
155	k	7	o şeyle eğlenmemiz ve o oyunu sevmemiz lazım
156	k	7	insanların olması, araç gereçlerin olması
157	k	7	oyun güzel bir şey
158	e	7	oyunun bir nedeni ve oynanması gerekir
159	e	7	eğlence ve mutlaka ilgi
160	e	7	bir kişinin ya da herkesin o oyunda eğlenmesi gerekir
161	k	7	oyun ettiğin oyundan zevk alırsan ve eğlenirsen
162	k	7	o şeyde eğlenmemiz lazım
163	e	7	eğlenceli bir şey olması lazım
164	k	7	önce kuralların olması şarttır
165	k	7	dokuz kiremit
166	k	7	oynanması şarttır
167	k	7	kuralları ve şartları gereklidir
168	e	7	oyunun oynanması şarttır
169	e	7	enerji harcamak
170	k	7	sonradan oyunun kabul edilebilmesi için uygun olup olmadığına bakarız
171	e	7	kurallı olması
172	k	7	eğer oyun olması gerekiyorsa o oyunda kurallar olması gerekir
173	k	7	eğlenceli olması gerekir
174	k	7	bir arkadaş, oyuncak gibi şeyler
175	e	7	eğlence, sevinç
176	e	7	herkes tarafından oynanması
177	e	7	kurallarının olması gerekir

178	e	7	kuralı olması
179	k	7	çocukların günlük hayatta oynadığı oyunlardır
180	k	7	eğlenceli olması, herkesin katılması
181	k	7	arkadaşlar, onun çözüm yolları
182	k	7	insanların eğlenmesi şarttır
183	e	7	herkesin seveceği oyun olması
184	e	7	eğlenceli, kurallı olması gerekir
185	e	7	oyunun içindeki kurallar etkinliğin içinde olmalıdır
186	e	7	oyun oynanılmalıdır
187	k	7	eğlenceli, sıkıcı olmayan, güzel vb. gibi
188	k	7	oyunda başta kural olmalıdır
189	k	7	kurallara uyması şarttır
190	k	7	eğlence, mutluluk olması gerekir
191	k	7	insanı eğlendirmesi
192	k	7	onun nasıl oynanacağını, neler yapacağını birmelisin
193	k	7	eğlenmek, arkadaşlarıyla oynamak
194	k	7	herkes kendi istediği oyunu oynayabilmesi,
195	k	7	kuralları olması gerekir
196	k	7	eğlence, heyecan, mutluluk vb.
197	k	7	eğlencenin olması şarttır
198	k	7	eğlence
199	k	7	kuralların
200	k	7	eğlence, zevk, heyecan, mutluluk olması gerekir
201	k	7	etkinliği eğlenceli hale getirecek her şey
202	k	7	eğlence, mutluluk, spor, etkinlik
203	k	7	eğlenceli olması gerekir
204	e	7	oyun oynayarak
205	e	7	hepimiz aynı oyunu seçerek onu oynayabiliriz
206	e	7	kaç kişi oyun oynaması, oyun kuralları olması, oyun başlaması

EK 19 – OYUN KAVRAMI TÜMCE VERİTABANI

	<i>cinsiyet</i>	<i>sınıf</i>	<i>tümce</i>
1	e	4	o oyun sana göre değil
2	e	4	arkadaşlarımla oyun oynarken yere düştüm
3	e	4	arkadaşlarımla kr ebe oynadık
4	e	4	tenefste arkadaşlarımla oyun oynadık
5	k	4	oyun oynamak çok önemli
6	k	4	arkadaşlarım çok eğlenceli bir oyun oynuyorlar
7	k	4	bu oyunu pek sevmedim
8	k	4	oyunlar kişisel gelişimimiz için gereklidir
9	e	4	bu oyunu oynayalım
10	e	4	oyun oynuyorum
11	e	4	oyun hamuruna bayılırım
12	e	4	bu oyun çok sıkıcı
13	k	4	bilgisayar oyunlarını severim
14	e	4	oyun oynamayı severim
15	k	4	oyun oynayalım mı?
16	k	4	oyun oynarken haksızlık yapılmasından nefret ederim
17	k	4	oyun olarak Top Model oynarım
18	k	4	oyun oynamayı seviyorum
19	k	4	tenefste oyun oynadım
20	k	4	oyun oynamak benim tarzım
21	e	4	oyun oynadım
22	e	4	bilgisayar oyunum G-Force
23	e	4	oyun oynayalım mı?
24	e	4	oyun oynamayı çok severim
25	e	4	buğn Can ile oynadık
26	e	4	oyun oynamayı çok severim
27	e	4	en sevdiğim oyun basketboldur
28	e	4	oyun oynamayı severim
29	e	4	arkadaşlarımla "beyblade" oynamayı severim
30	e	4	hadi oyun oynayalım
31	k	4	çok güzel oynuyorlar
32	k	4	bahçede saklambaç oynuyorlar
33	e	4	ben FIFA 2012'yi çok seviyorum
34	e	4	oyun oynamak zevkli
35	k	4	dn voleybol oynadım
36	k	4	oyun çok güzel
37	e	4	çok güzel oyunlar bunlar
38	e	4	kardeşimle oyun oynadım
39	k	4	oyun oynamak hoşuma gidiyor
40	k	4	voleybol oynamaktan zevk alırım

41	e	4	oyun oynarken düştüm
42	e	4	bu oyunu çok sevdim
43	k	4	körebe oyununu sevmem
44	e	4	sabahleyin oyun oynadım
45	k	4	oyun oynamayı seviyorum
46	k	4	ben oyun oynamayı seviyorum
47	k	4	oyun oynamayı sevmem
48	k	4	oyun oynamayı severim
49	k	4	körebe oynamayı çok severim
50	e	4	oyun oynamak çok eğlencelidir
51	k	4	oyunlar çok eğlencelidir
52	k	4	oyun oynamayı severim
53	k	4	bugün oyun oynayalım mı?
54	k	4	gel de oyun oynayalım
55	e	4	counter strike oynuyorum
56	e	4	oyun oynadım kolum kırıldı
57	e	4	oyun oynadım
58	k	4	oyun oynuyorum
59	e	4	biz oyun oynadık
60	k	4	oyun oynamak eğlencelidir
61	e	4	bugün oyun oynadım
62	e	4	oyun oynayalım
63	k	4	oyun oynamak çok eğlencelidir
64	k	4	oyun oynamak çok eylenceli
65	e	4	bilgisayar oynamayı severim
66	e	4	oyun güzeldir
67	e	4	oyun oynadık
68	k	4	oyun oynamayı severim
69	e	4	saklambaç oyunu güzeldir
70	e	4	oyun oynamak güzel
71	e	4	bugün güzel oyun oynadık
72	e	4	oyunlar güzeldir
73	k	4	saklambaç oyununu oynadık
74	e	4	futbol severim
75	e	4	Ahmet futbol oynadı
76	e	4	arkadaşarımla çok iyi oyun oynadım
77	k	4	hadi oyun oyna
78	k	4	oyun oynamayı çok severim
79	e	4	oyun oynayalım mı?
80	k	4	bu oyunda hile var
81	e	4	oyunda ebe olmayı severim
82	e	4	oyun oynarım
83	e	4	ben parkta oyun oynuyorum

84	e	4	trenle oyun oynadım
85	e	4	benim oyunum askerli
86	e	4	oyun oynamayı seviyorum
87	k	4	arkadaşlarımla yakan top oynadık
88	k	4	yakartop oynamayı çok severim
89	k	4	bebekle oynamayı severim
90	k	4	oyun oynamayı seviyorum
91	k	4	oyun oynamak çocuklara eğlenceli gelir
92	e	4	mahalle maçı yaptım
93	k	4	voleybol oynamayı severim
94	k	4	biz hep voleybol oyununu oynarız
95	e	4	oyunu çok severim
96	e	4	basketbolu çok iyi oynuyorum
97	e	4	dışarıda oynadığımız oyun çok güzel
98	k	4	oyun oynamayı çok severim
99	k	4	ben ve arkadaşım oyun oynayınca mutlu olduk
100	k	4	ben çok iyi oyun oynarım
101	e	7	oyun oynamayı severim
102	k	7	oyun oynamak zevkli
103	e	7	herkez oyun oynar
104	k	7	bu ders oyun oynayacağız
105	k	7	oyun oynamayı çok sevmem
106	e	7	arkadaşlarımla oyun oynamaya bayılırım
107	k	7	bugün İngilizce dersinde oyun oynadık
108	e	7	monopoly oynamayı çok seviyorum
109	k	7	bence her spor bir takım oyunundan ibarettir
110	e	7	saklambaç en sevdiğim oyundur
111	k	7	oyun oynamayı severim
112	k	7	bilgisayar oynamak oyundur
113	k	7	artık oyun oynama yaşımı geçtin!
114	e	7	oyun oynamak zevklidir
115	e	7	oyun oynamayı çok sevmiyorum
116	k	7	oyun oynamak yetenekleri attrabilir
117	e	7	her çocuk oyun oynamayı sever
118	e	7	İngilizce dersinde oyun oynadık
119	e	7	oyun oynamak kolay değildir, çünkü bu oyunu bozmayan kişileri bulmalısın
120	e	7	kardeşimle oyun oynamayı severim
121	k	7	oyunlar eğlencelidir
122	e	7	oyun oynamak çok zevkli bir aktivitedir
123	e	7	o çocuk diğerleri gibi oyun oynamak istiyor
124	k	7	oyun oynamak beni mutlu eder
125	e	7	oyunda adamın ayaklarıyla gövdesini bağırsak tutuyordu

126	e	7	oyunlar iyi zaman geçirme yoludur
127	k	7	oyunlar eğlencelidir
128	k	7	tabu oynayalım
129	k	7	oyun oynamak bazen güzel
130	k	7	oyun oynamak çok eğlenceli
131	k	7	oyun oynamayı severim
132	e	7	oyun oynamayan çocuk yoktur
133	e	7	oyun oynamayı severim
134	k	7	oyunlar çocukları da büyükleri de yetiştirir
135	e	7	çok zekli bir oyun
136	e	7	ben diğer arkadaşlarıma göre daha iyi futbol oyunu oynarım
137	k	7	oyun oynamak herkesin hakkı
138	k	7	oyun oynamak her yaşta stres atmamızı sağlar
139	e	7	bilgisayar oyunu oynamaktan gözleri kızarmış
140	k	7	canım oyun oynamak istiyio
141	k	7	hadi, oyun oynayalım
142	k	7	oyun oynamak çok çocukça
143	e	7	futbol en sevdiğim oyundur
144	e	7	bilgisayar oyunu oynayalım mı
145	e	7	her gün wolfteam
146	e	7	oyun oynamak güzeldir
147	k	7	artık oyun kavramı saklambaç gibi şeyler yerine bilgisayar oyunları
148	e	7	arkadaşlarımla birlikte olduğumda hep oyun oynuyorum
149	k	7	en sevdiğim oyun yakar top
150	k	7	en çok oyunu severim
151	e	7	oynamak çok seviyorum
152	e	7	oynamak iyi bir şeydir
153	k	7	ben saklambaç oyunu oynamasını çok seviyorum
154	e	7	futbolu çok severim
155	k	7	saklambaç oyununu çok seviyorum
156	k	7	dünyadaki herkez istediği oyunu oynayabilir
157	k	7	biz her gün okulda voleybol oynuruz
158	e	7	geçen basketbol oynadım
159	e	7	bugün oyun oynayacağız
160	e	7	evde körebe oynadık
161	k	7	ben oyun oynamayı çok severim
162	k	7	oyun cansıkıntısını gidermenin en iyi yolu
163	e	7	oyun oynamayı severim
164	k	7	oyunlardan voleybolu severim
165	k	7	top oyunu
166	k	7	oyun oynamak istiyormuş
167	k	7	annem bana eskiden oynanılan oyunları anlattı

168	e	7	bugün arkadaşlarımla top oynadık
169	e	7	oyun oynamayı çok severim
170	k	7	arkadaşım saklambaç oyununu çokk sever
171	e	7	her zaman ben futbol oyunu mu oynuyorum
172	k	7	beraber saklambaç oynadık
173	k	7	ben voleybol oynamayı seviyorum
174	k	7	birçok çocuk oyun oynamayı çok sever
175	e	7	saklambacı çok seviyorum
176	e	7	dün saklambaç oynadık
177	e	7	kızlar seksek oynamayı çok seviyor
178	e	7	haydi tet oynayalım
179	k	7	oyunlardan en çok körebeyi severim
180	k	7	saklambaç çok güzel bir oyun türüdür
181	k	7	arkadaşlarımla saklambaç oyununu oynadık
182	k	7	kardeşimle oyun oynadım
183	e	7	biz mahallede saklan maç oynarız
184	e	7	ben wolfteam'ı çok seviyorum
185	e	7	bugün oyun oynadım
186	e	7	tenefüste oyun oynayacağız
187	k	7	Ahmet yeni bir oyun keşfetmiş
188	k	7	her gün bu saatlerde oyun oynuyoruz
189	k	7	biz dün kardeşimle oyun oynadık
190	k	7	arkadaşımle oyun oynadık
191	k	7	oyunların en iyisi körebe'dir
192	k	7	küçük çocuklar oyun oynamayı çok sever
193	k	7	ben bugün kardeşimle oyun oynadım
194	k	7	ben basketbolu çok seviyorum
195	k	7	bugün arkadaşımle oyun oynadım
196	k	7	dün arkadaşlarla oyun oynadık
197	k	7	oyun çocukların ve bizlerin sitesini atar
198	k	7	oyunlar bana göre değil
199	k	7	biz hep seksek oyunu oynarız
200	k	7	kardeşimin ve benim en sevdiğim oyun yakan topudur
201	k	7	oyun oynamak güzeldir
202	k	7	takım oyun oynayarak oyunu kazandık
203	k	7	arkadaşlarla saklambaç oynadık
204	e	7	her gün oyun oynuyorum
205	e	7	arkadaşlarla saklambaç oynardık
206	e	7	ben arkadaşlarımla oyun oynuyorum

EK 20 – KOKU KAVRAMI ÖRNEK VERİTABANI

	<i>cinsiyet</i>	<i>sınıf</i>	1	2	3	4	5
1	e	4	çiçek kokusu	çimen kokusu	biber	yemek kokusu	sos
2	e	4	çiçek kokusu	yemek kokusu	karabiber		
3	e	4	kek kokusu	mum	benzin kokusu	gaz kokusu	oksijen
4	e	4	çiçek kokusu	parfüm kokusu	insan kokusu	anne kokusu	
5	k	4	çiçek kokusu	limon kokusu	tarçın		
6	k	4	parfüm kokusu	yemek kokusu	çiçek kokusu	gaz kokusu	ter kokusu
7	k	4	burun	kulak	ten kokusu	ağız kokusu	burun
8	k	4	pizza	yiyecek	egzoz kokusu	çiçek kokusu	makarna
9	e	4	çiçek kokusu	ağaç kokusu	insan kokusu	ağız kokusu	
10	e	4	renk	parfüm kokusu	köpük		
11	e	4	vanilya	çikolata kokusu	meyve suyu	çiçek kokusu	çorba kokusu
12	e	4	pis koku	güzel koku	parfüm kokusu	yayım	gaz kokusu
13	k	4	lale	parfüm kokusu	leylak	gül	sümbül
14	e	4	çiçek kokusu	çimen kokusu	araba kokusu		
15	k	4	ayak kokusu	ağız kokusu	kafa kokusu	çiçek kokusu	
16	k	4	hayvan kokusu	doğa kokusu	açık hava kokusu	et kokusu	metal kokusu
17	k	4	yemek kokusu	ayak kokusu	çorap kokusu		
18	k	4	çöp kokusu	gübre kokusu	dışkı kokusu	sabun kokusu	ayak kokusu
19	k	4	yemek kokusu	ağız kokusu	saç kokusu	boya kokusu	
20	k	4	vanilya	kolonya	karanfil	lale	gül
21	e	4	parfüm kokusu				
22	e	4	çorap kokusu	dışkı kokusu	parfüm kokusu		
23	e	4	kolonya	çiçek kokusu	ayak kokusu	koltuk altı kokusu	
24	e	4	çiçek kokusu	ayak kokusu	gaz kokusu	koltuk altı kokusu	ter kokusu
25	e	4	çöp kokusu	çorap kokusu	ayak kokusu	yemek kokusu	sabun kokusu
26	e	4	çilek kokusu	elma kokusu	kiraz kokusu	çiçek kokusu	çikolata kokusu
27	e	4	çiçek kokusu	bitki kokusu	hava kokusu	sigara kokusu	alkol kokusu
28	e	4	gaz kokusu	çiçek kokusu	astım	parfüm kokusu	iğrenç

29	e	4	ayak kokusu	gaz kokusu	nane	gül	papatya
30	e	4	papatya	sabun kokusu	şampuan	gazoz	balık kokusu
31	k	4	gül	lavanta	papatya	nane	karpuz
32	k	4	börek kokusu	sucuk kokusu	omlet kokusu	pasta kokusu	makarna kokusu
33	e	4	gaz kokusu	benzin kokusu	çöp kokusu	yemek kokusu	gaz kokusu
34	e	4	gül	çiçek kokusu	lale	mantı	patates
35	k	4	çiçek kokusu	yemek kokusu	kolonya	hava kokusu	ter kokusu
36	k	4	parfüm kokusu	pis koku	sevinç	ferahlık	cıvıltı
37	e	4	çiçek kokusu	çikolata kokusu	nane	çilek kokusu	limon kokusu
38	e	4	gül	lale	papatya	menekşe	duman kokusu
39	k	4	lavanta	gül	lale	papatya	kolonya
40	k	4	parfüm kokusu	sabun kokusu	şampuan	gül	kolonya
41	e	4	yemek kokusu	çöp kokusu	banyo	temizlik kokusu	insan kokusu
42	e	4	yemek kokusu	çiçek kokusu	gül	lale	balık kokusu
43	k	4	kötü koku	güzel koku	parfüm kokusu	sabun kokusu	şampuan
44	e	4	gül	kolonya	sabun kokusu	çöp kokusu	yanık kokusu
45	k	4	leş kokusu	yemek kokusu	krem	dışkı kokusu	yeni eşya kokusu
46	k	4	papatya	parfüm kokusu	nane	gül	ilaç kokusu
47	k	4	çiçek kokusu	sümbül	parfüm kokusu	puvra	yasemin
48	k	4	parfüm kokusu	deodorant	çiçek kokusu	kelebek	dışkı kokusu
49	k	4	parfüm kokusu	çiçek kokusu	çöp kokusu	deodorant	pis koku
50	e	4	çiçek kokusu	parfüm kokusu	güzel koku	pis koku	
51	k	4	çiçek kokusu	parfüm kokusu	gül	menekşe	yasemin
52	k	4	çiçek kokusu	parfüm kokusu	kolonya	gül suyu	
53	k	4	parfüm kokusu	deodorant	çiçek kokusu	koltuk altı kokusu	kıl
54	k	4	çiçek kokusu	köpek kokusu	ağaç kokusu	parfüm kokusu	deodorant
55	e	4	kek kokusu	pasta kokusu	makarna	pizza	burger king
56	e	4	gaz kokusu	çorap kokusu	don	atlet	tükürük
57	e	4	parfüm kokusu	çiçek kokusu	çürük kokusu	boya kokusu	doğa kokusu
58	k	4	gül suyu	deodorant	parfüm kokusu	çiçek kokusu	gül

59	e	4	gaz kokusu	çorap kokusu	pis koku	çöp kokusu	domuz
60	k	4	gül	kolonya	deodorant	deterjan	parfüm kokusu
61	e	4	pis koku	çorap kokusu	kirlilik		
62	e	4	pis koku	çöp kokusu	çiçek kokusu	balık kokusu	köpek kokusu
63	k	4	pis koku	güzel koku	çiçek kokusu	çöp kokusu	çürük kokusu
64	k	4	gül	papatya	erguvan	menekşe	kek kokusu
65	e	4	pis koku				
66	e	4	güzel koku	kötü koku	gül	menekşe	egzoz kokusu
67	e	4	parfüm kokusu	çiçek kokusu	deodorant		
68	k	4	anne kokusu	baba kokusu	gül	papatya	oksijen
69	e	4	papatya	gül	karanfil	çöp kokusu	ter kokusu
70	e	4	çiçek kokusu	insan kokusu			
71	e	4	parfüm kokusu	deodorant			
72	e	4	gül	iyi koku	kötü koku		
73	k	4	çöp kokusu	banyo kokusu	gül		
74	e	4	güzel koku	parfüm kokusu			
75	e	4	gül	papatya	menekşe	lale	lavanta
76	e	4	lale	çiçek kokusu	ağaç kokusu	gül	
77	k	4	kötü koku	pis koku	dışkı kokusu	çamur	
78	k	4	çiçek kokusu	gül	anne kokusu	bebek kokusu	at
79	e	4	boya kokusu	gaz kokusu			
80	k	4	parfüm kokusu	çilek kokusu	muz kokusu		
81	e	4	meyve kokusu	yemek kokusu	çiçek kokusu		
82	e	4	kolonya	parfüm kokusu	gül	papatya	
83	e	4	tuvalet kokusu	gül	araba kokusu	tuvalet kokusu	parfüm kokusu
84	e	4	pis koku	güzel koku			
85	e	4	tuvalet kokusu	tuvalet kokusu	fare kokusu		sevginin kokusu
86	e	4	parfüm kokusu	çimek kokusu	ağaç kokusu	meyve kokusu	lavanta
87	k	4	gül	çiçek kokusu	parfüm kokusu	anne kokusu	baba kokusu
88	k	4	çiçek kokusu	anne kokusu	parfüm kokusu	baba kokusu	
89	k	4	gül	parfüm kokusu	çöp kokusu		
90	k	4	çiçek kokusu	parfüm kokusu	çöp kokusu		

91	k	4	parfüm kokusu	kolonya	çiçek kokusu	tuvalet kokusu	gül
92	e	4	gül	anne kokusu	lale	parfüm kokusu	
93	k	4	tuvalet kokusu	gül	menekşe	sümbül	köpek kokusu
94	k	4	çiçek kokusu	tuvalet kokusu	parfüm kokusu	köpek kokusu	ter kokusu
95	e	4	gül	karanfil	çimen kokusu	ağaç kokusu	toprak kokusu
96	e	4	gül	parfüm kokusu	anne kokusu	fabrika kokusu	okul kokusu
97	e	4	gül	benzin kokusu			
98	k	4	çiçek kokusu	çöp kokusu	tuvalet kokusu	meyve kokusu	yemek kokusu
99	k	4	bebek kokusu	parfüm kokusu	çiçek kokusu	hastane kokusu	
100	k	4	çiçek kokusu	papatya	gül		
101	e	7	burun	parfüm kokusu			
102	k	7	çorap kokusu	deodorant	parfüm kokusu	çiçek kokusu	ağaç kokusu
103	e	7	çöp kokusu	yemek kokusu	pide		
104	k	7	burun	parfüm kokusu	çiçek kokusu	nergis	
105	k	7	parfüm kokusu	tuvalet kokusu	egzoz kokusu		
106	e	7					
107	k	7	çiçek kokusu	gül	parfüm kokusu		
108	e	7	ter kokusu	çiçek kokusu	deodorant	çikolata kokusu	
109	k	7	baharat kokusu	yemek kokusu	sos	hindistan	
110	e	7	çiçek kokusu	çöp kokusu	orman	parfüm kokusu	deodorant
111	k	7	parfüm kokusu	deodorant	çiçek kokusu	sprey	
112	k	7	çiçek kokusu	ekmek	parfüm kokusu	gül	burun
113	k	7	parfüm kokusu	vanilya	çikolata kokusu	kolonya	deterjan
114	e	7	uhu kokusu	benzin kokusu	çiçek kokusu	parfüm kokusu	
115	e	7	parfüm kokusu	araba kokusu	ev kokusu		
116	k	7	toprak kokusu	parfüm kokusu	burun		
117	e	7	çimen kokusu	uhu kokusu	ter kokusu	benzin kokusu	tiner
118	e	7	Koku filmi	yeşil	kötü koku	güzel koku	çiçek kokusu
119	e	7	yemek kokusu	ter kokusu	benzin kokusu	çiçek kokusu	ot kokusu

120	e	7	parfüm kokusu	şampuan	yemek kokusu	ızgara	saç kokusu
121	k	7	çiçek kokusu	kağıt	çikolata kokusu	kahve	deniz kokusu
122	e	7	ter kokusu	parfüm kokusu	yemek kokusu	yıkanmış halı kokusu	yeni kitap kokusu
123	e	7	parfüm kokusu	deodorant	ter kokusu	kimyasal gaz	çöp kokusu
124	k	7	gül	lale	parfüm kokusu	deodorant	
125	e	7	papatya	gül	kolonya	parfüm kokusu	
126	e	7	çevre kokusu	yemek kokusu	çiçek kokusu	mutluluk	kötü koku
127	k	7	gül	lale	papatya		
128	k	7	parfüm kokusu	deodorant	yemek kokusu	metan gazı	çöp kokusu
129	k	7	metan gazı	uhu kokusu	oje	egzoz kokusu	
130	k	7	parfüm kokusu	gül	çöp kokusu	deodorant	oje
131	k	7	yemek kokusu	parfüm kokusu	çevre kokusu		
132	e	7	metan gazı	sprey	boya kokusu	uhu kokusu	oje
133	e	7	pis koku	temiz koku	güzel koku		
134	k	7	kedi kokusu	dışkı kokusu	vanilya	çiçek kokusu	şampuan
135	e	7	deodorant	çiçek kokusu	ter kokusu	ağız kokusu	tuvalet kokusu
136	e	7	ten kokusu	yemek kokusu	ev kokusu	parfüm kokusu	doğa kokusu
137	k	7	insan kokusu	lavanta	yemek kokusu	parfüm kokusu	sabun kokusu
138	k	7	parfüm kokusu	deodorant	ter kokusu	deniz kokusu	araba kokusu
139	e	7	yemek kokusu	çiçek kokusu	terlik kokusu		
140	k	7	çiçek kokusu	yemek kokusu	yanık kokusu	küf kokusu	yumurta
141	k	7	gül	çöp kokusu	sigara kokusu		
142	k	7	gül	parfüm kokusu	toprak kokusu	yemek kokusu	deniz kokusu
143	e	7	soğan kokusu	ayak kokusu	çorap kokusu	parfüm kokusu	deodorant
144	e	7	parfüm kokusu	ter kokusu	hayvan kokusu	yemek kokusu	yanık kokusu
145	e	7	parfüm kokusu	ter kokusu	çiçek kokusu	egzoz kokusu	
146	e	7	çiçek kokusu	çilek	çimen kokusu	alkol kokusu	
147	k	7	parfüm kokusu	çiçek kokusu	doğa kokusu	şampuan	mum
148	e	7	parfüm kokusu	gül	menekşe		
149	k	7	gül	yemek kokusu	papatya	salatalık	parfüm kokusu

150	k	7	biber	parfüm kokusu	gül	maydonoz	et kokusu
151	e	7	köpek kokusu	yemek kokusu	sigara kokusu		
152	e	7					
153	k	7	çiçek kokusu	gül	papatya	meyve kokusu	toprak kokusu
154	e	7	tuvalet kokusu	parfüm kokusu	kolonya	benzin kokusu	sigara kokusu
155	k	7	sebze kokusu	meyve kokusu	çiçek kokusu	parfüm kokusu	
156	k	7	gül	kolonya	parfüm kokusu	çöp kokusu	
157	k	7	çiçek kokusu	hava kokusu	parfüm kokusu		
158	e	7	parfüm kokusu	ter kokusu	yemek kokusu		
159	e	7	kirlilik				
160	e	7	papatya	sebze kokusu	meyve kokusu	çorba kokusu	
161	k	7	yemek kokusu	meyve kokusu	çiçek kokusu		
162	k	7	çiçek kokusu	parfüm kokusu	sigara kokusu	yemek kokusu	toprak kokusu
163	e	7	gül	maydonoz	zeytin	biber	salatalık
164	k	7	papatya	gül	parfüm kokusu	leylak	et kokusu
165	k	7	kalbin atması	kanmak	kalbin durması		
166	k	7	gül	çiçek kokusu	yemek kokusu	parfüm kokusu	mis
167	k	7	çiçek kokusu	gül	papatya		
168	e	7	yemek kokusu	baharat kokusu	çiçek kokusu		
169	e	7	parfüm kokusu				
170	k	7	gül	parfüm kokusu			
171	e	7	yemek kokusu	toprak kokusu			
172	k	7	çiçek kokusu	parfüm kokusu	benzin kokusu		
173	k	7	çiçek kokusu	hayvan kokusu	mantar kokusu	ayak kokusu	saç kokusu
174	k	7	çiçek kokusu	burun	bal	içecek	yiyecek
175	e	7	çiçek kokusu	parfüm	tuvalet		
176	e	7	parfüm kokusu	gül			
177	e	7	ter kokusu	tuvalet kokusu	parfüm kokusu		
178	e	7	üst baş	çorap kokusu	ayakkabı	pantolon	atlet
179	k	7	parfüm kokusu	mis	çiçek kokusu	gül	

180	k	7	parfüm kokusu	kolonya	sabun kokusu	çiçek kokusu	şampuan
181	k	7	çiçek kokusu	yemek kokusu	parfüm kokusu	kolonya	ter kokusu
182	k	7	bahçe	çiçek kokusu	parfüm kokusu	meyve kokusu	kolonya
183	e	7	ter kokusu	kötü koku	hac kokusu		
184	e	7	çiçek kokusu	gül	yemek kokusu	parfüm kokusu	kolonya
185	e	7	parfüm kokusu	hac kokusu	kolonya	ter kokusu	kötü koku
186	e	7	parfüm kokusu	pis koku	çöp kokusu	kolonya	hac kokusu
187	k	7	parfüm kokusu	yemek kokusu	duman kokusu	çiçek kokusu	güzel koku
188	k	7	hoşlanmak	çiçek kokusu	kötü koku	zarar veren koku	istenmeyen koku
189	k	7	gül	çiçek kokusu	yemek kokusu	oda parfümü	doğa kokusu
190	k	7	evren	çiçek kokusu	parfüm kokusu	kolonya	deterjan
191	k	7	gül	parfüm kokusu	orman	ağaç kokusu	burun
192	k	7	gül	lale	menekşe	çiçek kokusu	aşk merdiveni
193	k	7	koklamak	hissetmek	algılamak	koku almaçları	nesneyi hissetmek
194	k	7	çiçek kokusu	oda parfümü	parfüm kokusu	deterjan	şampuan
195	k	7	parfüm kokusu	deterjan	burun	açık hava kokusu	koku
196	k	7	parfüm kokusu	kolonya	burun	deterjan	çiçek kokusu
197	k	7	çiçek kokusu	parfüm kokusu	burun	ağaç kokusu	deterjan
198	k	7	karanlık	kabus	sınav	SBS	üniversite
199	k	7	gül	lavanta	parfüm kokusu	yumuşatıcı	deterjan
200	k	7	gül	lavanta	parfüm	çiçek kokusu	doğa kokusu
201	k	7	kolonya	kötü gazlar	hava kokusu	burun	grip
202	k	7	burun	parfüm	çiçek kokusu	duman	soba
203	k	7	gül	karanfil	papatya	deterjan	yumuşatıcı
204	e	7	parfüm kokusu	güzel koku	pis koku	temiz koku	alkol kokusu
205	e	7	çiçek kokusu	gül	yemek	parfüm	kolonya
206	e	7	ateş	yemek	lastik kokusu	duman	her şey

EK 21 – KOKU KAVRAMI ÖRNEK VERİTABANI KAVRAM DİZİNİ

KOKU	<i>toplam</i>	<i>4.sınıf</i>	<i>7.sınıf</i>	<i>fark</i>	<i>kız</i>	<i>erkek</i>	<i>fark</i>
parfüm kokusu	103	39	64	25	63	40	23
çiçek kokusu	91	44	47	3	56	35	21
gül	62	34	28	6	40	22	18
yemek kokusu	41	13	28	15	19	22	3
kolonya	24	10	14	4	15	9	6
çöp kokusu	22	14	8	6	11	11	0
papatya	20	12	8	4	12	8	4
deodorant	19	8	11	3	12	7	5
ter kokusu	19	5	14	9	5	14	9
pis koku	14	11	3	8	4	10	6
burun	13	2	11	9	12	1	11
gaz kokusu	11	11	0	11	1	10	9
deterjan	9	1	8	7	9	0	9
benzin kokusu	8	3	5	2	1	7	6
anne kokusu	7	7	0	7	4	3	1
tuvalet kokusu	13	8	5	3	5	8	3
lale	12	9	3	6	6	6	0
güzel koku	11	7	4	3	3	8	5
ayak kokusu	9	7	2	5	4	5	1
çorap kokusu	9	6	3	3	2	7	5
kötü koku	9	4	5	1	3	6	3
ağaç kokusu	8	5	3	2	4	4	0
menekşe	8	6	2	4	4	4	0
meyve kokusu	8	3	5	2	5	3	2
sabun kokusu	8	6	2	4	5	3	2
şampuan	8	3	5	2	6	2	4
lavanta	7	4	3	1	5	2	3
çikolata kokusu	6	3	3	0	2	4	2
dışkı kokusu	6	5	1	4	5	1	4
doğa kokusu	6	2	4	2	4	2	2
toprak kokusu	6	1	5	4	4	2	2
ağız kokusu	5	4	1	3	3	2	1
çimen kokusu	5	3	2	1	0	5	5
egzoz kokusu	5	2	3	1	3	2	1
insan kokusu	5	4	1	3	1	4	3
köpek kokusu	5	4	1	3	3	2	1
sigara kokusu	5	1	4	3	2	3	1
araba kokusu	4	2	2	0	1	3	2
boya kokusu	4	3	1	2	1	3	2
duman kokusu	4	1	3	2	2	2	0

hava kokusu	4	2	2	0	3	1	2
karanfil	4	3	1	2	2	2	0
nane	4	4	0	4	2	2	0
uhu kokusu	4	0	4	4	1	3	2
vanilya	4	2	2	0	3	1	2
alkol kokusu	3	1	2	1	0	3	3
baba kokusu	3	3	0	3	3	0	3
balık kokusu	3	3	0	3	0	3	3
biber	3	1	2	1	1	2	1
çilek kokusu	4	3	0	4	1	3	1
deniz kokusu	3	0	3	3	3	0	3
et kokusu	3	1	2	1	3	0	3
hac kokusu	3	0	3	3	0	3	3
hayvan kokusu	3	1	2	1	2	1	1
kek kokusu	3	3	0	3	1	2	1
koltuk altı kokusu	3	3	0	3	1	2	1
metan gazı	3	0	3	3	2	1	1
oje	3	0	3	3	2	1	1
saç kokusu	3	1	2	1	2	1	1
sümbül	3	3	0	3	3	0	3
yanık kokusu	3	1	2	1	1	2	1
açık hava kokusu	2	1	1	0	2	0	2
atlet	2	1	1	0	0	2	2
baharat kokusu	2	0	2	2	1	1	0
bebek kokusu	2	2	0	2	2	0	2
çevre kokusu	2	0	2	2	1	1	0
çorba kokusu	2	1	1	0	0	2	2
çürük kokusu	2	2	0	2	1	1	0
ev kokusu	2	0	2	2	0	2	2
gül suyu	2	2	0	2	2	0	2
kirlilik	2	1	1	0	0	2	2
leylak	2	1	1	0	2	0	2
limon kokusu	2	2	0	2	1	1	0
makarna	3	3	0	3	2	1	1
maydonoz	2	0	2	2	1	1	0
mis	2	0	2	2	2	0	2
mum	2	1	1	0	1	1	0
oda parfümü	2	0	2	2	2	0	2
oksijen	2	2	0	2	1	1	0
orman	2	0	2	2	1	1	0
pasta kokusu	2	2	0	2	1	1	0
pizza	2	2	0	2	1	1	0
salatalık	2	0	2	2	1	1	0

sebze kokusu	2	0	2	2	1	1	0
sos	2	1	1	0	1	1	0
şprey	2	0	2	2	1	1	0
temiz koku	2	0	2	2	0	2	2
ten kokusu	2	1	1	0	1	1	0
yasemin	2	2	0	2	2	0	2
yiyecek	2	1	1	0	2	0	2
yumuşatıcı	2	0	2	2	2	0	2
algılamak	1	0	1	1	1	0	1
astım	1	1	0	1	0	1	1
aşk merdiveni	1	0	1	1	1	0	1
at	1	1	0	1	1	0	1
ateş kokusu	1	0	1	1	0	1	1
ayakkabı	1	0	1	1	0	1	1
bahçe	1	0	1	1	1	0	1
bal	1	0	1	1	1	0	1
banyo	1	1	0	1	0	1	1
banyo kokusu	1	1	0	1	1	0	1
bitki kokusu	1	1	0	1	0	1	1
börek kokusu	1	1	0	1	1	0	1
burger king	1	1	0	1	0	1	1
cıvıltı	1	1	0	1	1	0	1
çamur	1	1	0	1	1	0	1
çimcik kokusu	1	1	0	1	0	1	1
domuz	1	1	0	1	0	1	1
don	1	1	0	1	0	1	1
ekmek	1	0	1	1	1	0	1
elma kokusu	1	1	0	1	0	1	1
erguvan	1	1	0	1	1	0	1
evren	1	0	1	1	1	0	1
fabrika kokusu	1	1	0	1	0	1	1
fare kokusu	1	1	0	1	0	1	1
ferahlık	1	1	0	1	1	0	1
gazoz	1	1	0	1	0	1	1
grip	1	0	1	1	1	0	1
gübre kokusu	1	1	0	1	1	0	1
hastane kokusu	1	1	0	1	1	0	1
her şeyin kokusu	1	0	1	1	0	1	1
hindistan	1	0	1	1	1	0	1
hissetmek	1	0	1	1	1	0	1
hoşlanmak	1	0	1	1	1	0	1
ızgara	1	0	1	1	0	1	1
içecek	1	0	1	1	1	0	1

igrenç	1	1	0	1	0	1	1
ilaç kokusu	1	1	0	1	1	0	1
istenmeyen koku	1	0	1	1	1	0	1
iyi koku	1	1	0	1	0	1	1
kabus	1	0	1	1	1	0	1
kafa kokusu	1	1	0	1	1	0	1
kağıt	1	0	1	1	1	0	1
kahve	1	0	1	1	1	0	1
kalbin atması	1	0	1	1	1	0	1
kalbin durması	1	0	1	1	1	0	1
kanmak	1	0	1	1	1	0	1
karabiber	1	1	0	1	0	1	1
karanlık	1	0	1	1	1	0	1
karpuz	1	1	0	1	1	0	1
kedi kokusu	1	0	1	1	1	0	1
kelebek	1	1	0	1	1	0	1
kıl	1	1	0	1	1	0	1
kimyasal gaz	1	0	1	1	0	1	1
kiraz kokusu	1	1	0	1	0	1	1
koklamak	1	0	1	1	1	0	1
koku	1	0	1	1	1	0	1
koku almaçları	1	0	1	1	1	0	1
Koku filmi	1	0	1	1	0	1	1
köpük	1	1	0	1	0	1	1
kötü gazlar	1	0	1	1	1	0	1
krem	1	1	0	1	1	0	1
kulak	1	1	0	1	1	0	1
küf kokusu	1	0	1	1	1	0	1
lastik kokusu	1	0	1	1	0	1	1
leş kokusu	1	1	0	1	1	0	1
mantı	1	1	0	1	0	1	1
metal kokusu	1	1	0	1	1	0	1
meyve suyu	1	1	0	1	0	1	1
mutluluk	1	0	1	1	0	1	1
muz kokusu	1	1	0	1	1	0	1
nergis	1	0	1	1	1	0	1
nesneyi hissetmek	1	0	1	1	1	0	1
okul kokusu	1	1	0	1	0	1	1
omlet kokusu	1	1	0	1	1	0	1
ot kokusu	1	0	1	1	0	1	1
pantolon	1	0	1	1	0	1	1
patates	1	1	0	1	0	1	1
pide	1	0	1	1	0	1	1

puğra	1	1	0	1	1	0	1
renk	1	1	0	1	0	1	1
SBS	1	0	1	1	1	0	1
sevginin kokusu	1	1	0	1	0	1	1
sevinç	1	1	0	1	1	0	1
sınav	1	0	1	1	1	0	1
soba	1	0	1	1	1	0	1
soğan kokusu	1	0	1	1	0	1	1
sucuk kokusu	1	1	0	1	1	0	1
tarçın	1	1	0	1	1	0	1
temizlik kokusu	1	1	0	1	0	1	1
terlik kokusu	1	0	1	1	0	1	1
tıner	1	0	1	1	0	1	1
tükürük	1	1	0	1	0	1	1
üniversite	1	0	1	1	1	0	1
üst baş	1	0	1	1	0	1	1
yayım	1	1	0	1	0	1	1
yeni eşya kokusu	1	1	0	1	1	0	1
yeni kitap kokusu	1	0	1	1	0	1	1
yeşil	1	0	1	1	0	1	1
yıkanmış halı kokusu	1	0	1	1	0	1	1
yumurta	1	0	1	1	1	0	1
zarar veren koku	1	0	1	1	1	0	1
zeytin	1	0	1	1	0	1	1

EK 22 – KOKU KAVRAMI ÖZELLİK VERİTABANI

	<i>cinsiyet</i>	<i>sınıf</i>	<i>özellik</i>
1	e	4	
2	e	4	tat gibi bir şeydir
3	e	4	mesela mumun kokusu; yani burnumuzla hissedebildiğimiz şeyler
4	e	4	maddelerin bir yanısıdır
5	k	4	algıladığımız ve bunu yaparken burnumuzu kullandığımız şey
6	k	4	bir eşyanın, varlığın özelliği
7	k	4	burnumuzla herhangi bir şeyin kokusunu almak
8	k	4	burnumuzla fark ettiğimiz bir histir
9	e	4	bir şeyin kokusu hızla yayılmasına koku denir
10	e	4	koku bence rahatlamamızı sağlar
11	e	4	burnumuzda tek konuşabilen şeydir
12	e	4	etrafa yayılan gaz madde
13	k	4	burnumuza gelen güzel ve kötü şeyler
14	e	4	yok
15	k	4	burnumuza gelen bir madde
16	k	4	burnumuza gelen maddedir
17	k	4	koku iğrenç kokar
18	k	4	burnumuz ile algıladığımız his
19	k	4	maddeye özellik kazandıran
20	k	4	burun organımızın aldığı işaret
21	e	4	yayılp burnumuza gelmesi
22	e	4	
23	e	4	güzel ya da kötü kokan şey
24	e	4	burnumuza gelen maddelerdir
25	e	4	kötü veya iyi olan gaz
26	e	4	güzel bir aromanın koku halidir
27	e	4	burnumuzun aldığı şey
28	e	4	burnumuzun aldığı his
29	e	4	burnumuza gelen maddelerin hissedilmesidir
30	e	4	burunda olan duyudur
31	k	4	işte burnundan alıyorsun
32	k	4	güzel şeyleri hissedebilmektir; onların tadını da
33	e	4	güzel bir şey
34	e	4	insanın burnunla kokladığı; burnuna bir koku gelirse o bir koku olur
35	k	4	kokuları alabiliriz
36	k	4	güzel bir kokudur; kirli de olabilir
37	e	4	en sevdiğim koku limon kokusu
38	e	4	buruna gelen şey
39	k	4	doğayı güzelleştiren kokudur
40	k	4	birinin kokması ve gül kokusudur
41	e	4	etraftaki çiçeklerin kokusu
42	e	4	güzel ve kötü bir şey

43	k	4	burnunla aldığın bir şey
44	e	4	bazen güzel bazen kötüdür
45	k	4	yemek kokusudur
46	k	4	bir şeyin kokusunu almak
47	k	4	hafif, huzur verici
48	k	4	burnumuza gelen şey
49	k	4	burnumuzdan geçen havaya denir
50	e	4	güzel ya da pis kokan, cisimlere güzellik katan şeydir
51	k	4	çok güzel; ama bazen kötü kokular insanı rahatsız eder
52	k	4	çiçekleri kokluyorsun
53	k	4	hayata güzellikler katar
54	k	4	kokusu insana o şey sevdi; iyi mi kötü mü olduğunu anlatır
55	e	4	burnunla alınan bir şey
56	e	4	insanların beğenip beğenmediği hava türü galiba
57	e	4	güzel bir şey
58	k	4	gül gibi kokan bir şey
59	e	4	pis koku
60	k	4	güzel kokar
61	e	4	pis koku
62	e	4	burnumuzun aldığı şey
63	k	4	güzel bir şey
64	k	4	güzel
65	e	4	güzel kokular
66	e	4	güzeldir
67	e	4	
68	k	4	kokusu olarak; yani yaşayarak
69	e	4	güzeldir
70	e	4	kötü bir şey
71	e	4	çok güzel
72	e	4	bazı kokular güzeldir
73	k	4	çöplüğün kokması
74	e	4	güzel bir şey
75	e	4	içini ferahlatır
76	e	4	kokusu çiçeklerde olan çok güzel bir şey
77	k	4	bazen güzel bazen kötü
78	k	4	güzel ve hisleri ortaya koyan bir şeydir
79	e	4	hayatı algılamak
80	k	4	seni güzel kokutan bir şey
81	e	4	güzel
82	e	4	burnumuza gelen şey
83	e	4	iyi ve kötü olabilir
84	e	4	güzel bir şey
85	e	4	etraftaki gazlar
86	e	4	güzel ve kötü bir şey
87	k	4	burnumuza çektiğimizde aldığımız duyu

88	k	4	görünmeyen ama kokan şey
89	k	4	beyinde anlaşılır
90	k	4	burunla algılanan şey
91	k	4	pis ya da güzel koku
92	e	4	duruma göre değişen şey
93	k	4	burundaki duyu
94	k	4	maddelerden çıkan şey
95	e	4	burnun algıladığı
96	e	4	hayatı algılama
97	e	4	farklı farklı kokular
98	k	4	parfüm
99	k	4	çiçek, yemek kokusu
100	k	4	güzel ve pis kokular
101	e	7	burun organımızla algıladığımız şeylerdir
102	k	7	burnumuzla algılayabildiğimiz bir soyut kavram
103	e	7	br şeyin yaymış olduğu bir havadır
104	k	7	burunla algılanan; kimi zaman güzel kimi zaman kötü olan bir şey
105	k	7	ağır, bazen hafif;burnumuzun algıladığı tuhaf bir şey
106	e	7	bazen insanı çeken bazen de iten bir şeydir
107	k	7	insanların ilgisini çeken; değişik algılanan, renksiz bir şey
108	e	7	bir şeyin kokmasına koku denir
109	k	7	nefes aldığımızda hissettiğimiz; yani tadını almış gibi hissettiğimiz şeylerdir
110	e	7	tat alma gibi bir şeydir
111	k	7	
112	k	7	burnumuzla algıladığımız (hissettiğimiz) ve güzel bir şeydir
113	k	7	içimize çektiğimizde hissettiğimiz şeydir
114	e	7	iyi bir şey; ama iyi olan koku parfüm kokusu filan, kötü kokular da vardır
115	e	7	dünyamızda olan her şey
116	k	7	tarif edilemeyecek bir şey
117	e	7	bazen kötüdür, bazen güzeldir
118	e	7	güzel bir şey; burnumuzun hissettiği şeyler
119	e	7	burnumuza gelen şey
120	e	7	annemin yemek yaptığında çıkan şey
121	k	7	burnumuza kötü veya iyi gelen his
122	e	7	iyi ya da kötü bir şey
123	e	7	insanın tat almak için sahip olması gereken duyu
124	k	7	burnumuzla algıladığımız şeydir
125	e	7	manevi veya mecaz anlamda kullanılabilir
126	e	7	işittiğimiz güzel ve kötü şeylerin bütünüdür
127	k	7	kokuyu göremem; tarif edemem
128	k	7	güzel bir şey; tabi eğer güzelse
129	k	7	güzel ya da kötü burnumuzla algılayabildiğimiz şeyler
130	k	7	kokulu parfümdür
131	k	7	kokulu aldığımız şey

132	e	7	güzel ve berbat
133	e	7	duruma göre değişen; iyi ve kötü bir şey
134	k	7	hissedebildiğimiz ;burnumuzla algıladığımız, değişik tatlarla ve hazlara denir
135	e	7	etrafımızı anlamamızı kolaylaştıran bir etken
136	e	7	hayatı anlamlandıran başka bir şey
137	k	7	her cismin yüzlerce kimliğinden biri de kokusudur
138	k	7	bazen güzel (parfüm) bazen kötü (ter) olabilir
139	e	7	hoş bir şey
140	k	7	güzel bir şey ya da kötü bir şey
141	k	7	varlıkları birbirinden ayıran şeylerden biri;güzel kokular beni mutlu eder
142	k	7	burnumuzla hissettiğimiz soyut bir şeydir
143	e	7	burunla algılanan bir şeydir
144	e	7	her şeyin bir kokusu vardır ve bunlar kişiliği tarif eder
145	e	7	güzel bir şey
146	e	7	burna gelen şeyi bölgenin aldığı farklar
147	k	7	insanın başkalarını tanımasını sağlayan bir şey
148	e	7	burnun algıladığı iç
149	k	7	pis ya da güzel kokudur
150	k	7	pis kokular ya da güzel kokular; pisten nefret ederim
151	e	7	yemek
152	e	7	pis koku
153	k	7	insanlar hep gül, papatya kokusunu sever ve herkese o şeyi kokmasını ister
154	e	7	kokuyu algılamak çok iyi
155	k	7	çiçeklerin kokusu vb. gibi şeylerin kokusu demektir
156	k	7	bazı kokular güzel bazıları ise pis bir kokudur
157	k	7	güzel bir şey
158	e	7	bazı yerlerde güzel kokan kokular vardır; bazı yerlerde de çirkin kokan kokulardır
159	e	7	çok kötü kokan ve görünüşü iyi olmayan
160	e	7	burnumuz yoluyla vücuda giren bir çok hava damlacığı olabilir
161	k	7	burnumuza çok hoş gelen şey ve eğer bizim sevdiğimiz şeyse
162	k	7	iyi veya kötü şeyleri kokarak da seçmemizi sağlar
163	e	7	çiçeklerden ve yemeklerden gelen koku
164	k	7	pis ya da güzel koku
165	k	7	kalbimin durması
166	k	7	içine çektiğinde seni rahatlatan;bazen de mideni bulandıran kokular vardır
167	k	7	güzel veya pis kokmasıdır
168	e	7	kokuların hepsi güzel olsaydı çok güzel olurdu
169	e	7	bazen güzel bazen çirkin
170	k	7	gülün kokusunu herkes hissedebilir
171	e	7	bir şeyin nasıl koktuğu
172	k	7	gaz halinden oluşan bir kokudur
173	k	7	insanın burun yoluyla aldığı şeye denir

174	k	7	çevremizdeki meyvelerin, sebzelerin, ağaçların vb. gibi şeylerden burnumuza gelen şey kokudur
175	e	7	
176	e	7	kötü ve iyi olarak adlandırılır
177	e	7	etrafta güzel kokan gazlar yayılır
178	e	7	nefes alamamak
179	k	7	gaz türü olan bir kokudur
180	k	7	kokular birbirine karışsa çok kötü koku ortaya çıkar
181	k	7	değişik kokular vardır
182	k	7	güzel koku insanın içini ferahlatır; çirkin olan insanı kötü koku almasına neden olur
183	e	7	maddelerden çıkan gaz
184	e	7	farklı farklı kokular var
185	e	7	insanın güzel kokmasını sağlar
186	e	7	koku iyidir
187	k	7	burun organımızla algıladığımız; bazen güzel bazen çirkin kokulara denir
188	k	7	her koku farklıdır, kimisi güzel kimisi kötü; ama öyle kokular vardır ki insanı alır başka yerlere götürür
189	k	7	burun duygusuyla alınacak bir şey
190	k	7	güzel bir şey;ama bazen kötü olabiliyor
191	k	7	insanın burun almaçlarının aldığı histir
192	k	7	doğadaki bütün maddelerden yayılan kokular; her şeyin kokusu vardır
193	k	7	koku almaçları sayesinde algılanan bir şey
194	k	7	pis koku
195	k	7	duyu organımızla bize ulaşan güzel kokular
196	k	7	bazı durumlar için iyi; ama bazen de kötüdür
197	k	7	güzel bir şeydir
198	k	7	iyi bir şey
199	k	7	güzel olursa çok hoştur
200	k	7	beynin algıladığı bir şeydir; o yüzden güzel bir şeydir
201	k	7	bazen temiz, mis gibidir; ama bazen de kötüdür
202	k	7	bazen iyi; bazen de kötüdür
203	k	7	burnumuzla algıladığımız güzel veya çirkin havaların farklı olması
204	e	7	
205	e	7	çok güzeldir; farklıdır
206	e	7	bir şeyin yanmasıyla başlar

EK 23 – KOKU KAVRAMI TÜMCE VERİTABANI

	<i>cinsiyet</i>	<i>sınıf</i>	<i>tümce</i>
1	e	4	o kokuya bayıldım
2	e	4	ben yemek kokusuna dayanamam
3	e	4	annem eve kokulu bir mum aldı
4	e	4	dolabın içinde çok güzel bir koku geldi
5	k	4	bu kokuyu çok severim
6	k	4	parfüm kokusu hala burnumda tütüyor
7	k	4	köpeklerin koku duyusu harika
8	k	4	bu çiçeğin kokusu çok güzel
9	e	4	bu koku çok güzel
10	e	4	çiçeği kokladım
11	e	4	koku organımız burundur
12	e	4	bu koku çok kötü
13	k	4	çiçek kokusunu severim
14	e	4	pis koku duyunca koku alma duyumu kaybettim
15	k	4	kokuyu duymak çok güzel kokuyu alır
16	k	4	doğa kokusunu çok severim
17	k	4	yemek kokusunu severim
18	k	4	kokuları burun ile algılarız
19	k	4	yemek kokusu eve yayılmıştı
20	k	4	burada sanki keskin bir koku var
21	e	4	parfümün kokusu çok güzel
22	e	4	bura kokuyu kokuyor
23	e	4	çok kötü kokuyor
24	e	4	burası çok kötü kokuyor
25	e	4	Ali bugün kokuyu salmış
26	e	4	çok göze bir koku!
27	e	4	benim en sevdiğim kokuyu çiçek kokusu
28	e	4	burası kötü kokuyor
29	e	4	nane kokusu çok keskindir
30	e	4	kötü koktu
31	k	4	çok güzel kokuyor
32	k	4	burnuma börek kokuları geliyordu
33	e	4	burası çok pis kokuyor
34	e	4	gl kokusu çok güzel
35	k	4	çiçek çok güzel kokuyor
36	k	4	kokuyu alıp kuş civıltısı gerekiyor; kavga ve bağrışmadan kurtulmalı
37	e	4	çok güzel kokuyosun
38	e	4	gller çok güzel kokuyor
39	k	4	en sevdiğim kokuyu lavanta
40	k	4	gl kokusunu çok severim
41	e	4	kokuları çok severim
42	e	4	çok güzel kokuyor

43	k	4	sabun kokusunu severim
44	e	4	yanımdaki insan parfüm kokuyordu
45	k	4	çok pis bir koku geldi burnuma
46	k	4	burnuma kötü kokular geliyor
47	k	4	parfümüm çok güzel kokuyor
48	k	4	bu koku çok kötü
49	k	4	gül çok güzel kokar
50	e	4	güzel koku pis kokudan daha güzeldir
51	k	4	çiçekler çok güzel kokar
52	k	4	çiçekler güzel koktu
53	k	4	bugün parfümün çok güzel koktuğunu söylediler
54	k	4	baksana çiçekler nasılda güzel kokuyor
55	e	4	kek çok güzel
56	e	4	bir koku duydum
57	e	4	çiçekler kokar
58	k	4	çok güzel kokuyorsun
59	e	4	her yer kokuyo
60	k	4	kolonya güzel kokudur
61	e	4	gül çok güzel koktu
62	e	4	çok pis kokuyor
63	k	4	bazı şeyler çok kötü kokar
64	k	4	çok güzel kokuyor
65	e	4	senin parfümünün kokusu çok güzelmiş
66	e	4	gül çok güzel kokuyor
67	e	4	yeni koku aldım
68	k	4	gül kokusunu severim
69	e	4	karanfil kokusunu severim
70	e	4	kötü kokular var
71	e	4	çok güzel kokuyorum
72	e	4	güzel koku severim
73	k	4	burnum çok güzel koku alıyor
74	e	4	güzel kokuyu severim
75	e	4	Sevil çok güzel kokuyor
76	e	4	menekşelerin kokusu ne güzel
77	k	4	burada çok koku var
78	k	4	güzel kokular sürdüm
79	e	4	burda bir koku var
80	k	4	bu koku çok güzel
81	e	4	güzel kokuları severim
82	e	4	arkadaşlarla çiçek kokusu alıyoruz
83	e	4	benim babamın ayağı kokuyo
84	e	4	çok güzel kokuyor parfüm
85	e	4	gaz kötü kokuyor
86	e	4	bazı kokuları koklamak zararlıdır
87	k	4	parfüm kokusunu çok severim

88	k	4	benim için annemin kokusu en güzel kokudur
89	k	4	parfümün kokusu çok güzeldi
90	k	4	öğretmenimin kokusu çok güzel
91	k	4	bazı kokular insanlar için güzeldir, bazıları ise kötü.
92	e	4	annemin kokusu çok güzel kokuyo
93	k	4	burnuma güzel kokular geliyor
94	k	4	annem yemek yaptığında çok güzel kokar
95	e	4	gül kokusunu çok severim
96	e	4	çiçeklerin bazıları çok güzel kokabiliyor
97	e	4	yaş ağacın kokusunu çok severim
98	k	4	bina çok kötü kokuyo
99	k	4	bebeğin kokusu çok güzeldi
100	k	4	annemin kokusu
101	e	7	bu koku beni rahatsız etti
102	k	7	kokular ikiye ayrılır; kötü kokular ve güzel kokular
103	e	7	yemek çok nefis kokuyor
104	k	7	hava tertemizdi; doğa çok güzel kokuyordu
105	k	7	tuvalet kokuları kötü kokar
106	e	7	bu işten kötü bir koku alıyorum
107	k	7	insanların koku alma organı burundur
108	e	7	çiçekleri koklamayı çok severim
109	k	7	baharatlar çok keskin kokuyordu
110	e	7	burası kötü kokuyor!
111	k	7	annem yeni bi parfüm almış, kokusu çok güzel
112	k	7	çiçek kokar
113	k	7	annem bütün deterjan kokularını denedi
114	e	7	arkadaşımın biri çok güzel kokuyor
115	e	7	arabanın kokusu çok güzel
116	k	7	yemeğin kokusu burdan geliyor
117	e	7	burası çok kötü kokuyor
118	e	7	Koku filmi çok güzeldi
119	e	7	çiçek kokusunu severim
120	e	7	annemin yaptığı yemekler güzel kokar
121	k	7	bazı kokular insanları kötü yönde etkiler
122	e	7	ayak mı koktu?
123	e	7	çiçeklerin kokusu insanı çok etkiliyor
124	k	7	gül çiçeklerin içinden en güzel kokanıdır
125	e	7	pis kokan adamı deşti
126	e	7	kokular insanları mutluluk, öfke gibi duygular verir
127	k	7	çiçek kokuları güzeldir, öbür kokular kötüdü
128	k	7	of, burası kötü koktu
129	k	7	odayı pis kokuttunuz
130	k	7	koku yavaş yavaş yayılıyor
131	k	7	güzel kokuları severim
132	e	7	on airwick, kokulara son

133	e	7	kalemler güzel olabilirler
134	k	7	kokular insanın tanınmasını sağlar
135	e	7	bahçe çok güzel kokuyor
136	e	7	benim için anne ve babamın kokusu en iyi kokudur
137	k	7	annemin kokusu gibi yok
138	k	7	kokuyu alma duyumuz olan burun en önemli organlarımızdan biridir
139	e	7	o kadar iğrenç bir kokuydu ki az daha bayılıyordum
140	k	7	bu ne biçim koku
141	k	7	çiçek kokusuna bayılırım
142	k	7	gül kokusunu çok severim
143	e	7	çok iyi kokuyor
144	e	7	burnuma kötü kokular geliyor
145	e	7	terleyince kötü kokarım
146	e	7	çok kötü kokuyor
147	k	7	bence insanları tanımamızda ve yargılamamızda kokular önemli bir yer tutuyor
148	e	7	parfümüm bittiği için kötü kokuyor
149	k	7	gülün kokusu çok güzeldir
150	k	7	evde çok pis koku vardı
151	e	7	her türlü koku var
152	e	7	iyi kokuyor
153	k	7	gül kokusunu arkadaşım çok sever
154	e	7	parfüm kokusunu sevmem
155	k	7	çiçeklerin kokusunu çok severim
156	k	7	çeşit çeşit her şeyin kokusu olur
157	k	7	annem yemek yapmış ve çok güzel kokmuş
158	e	7	geçen evde çok güzel yemek kokuları vardı
159	e	7	burası çok fazla kokuyor
160	e	7	annem akşam yemeğine çorba yapmıştı; kokusu çok güzeldi
161	k	7	ancak kokan çiçekleri severim
162	k	7	çiçeklerin kokusu çok güzeldi
163	e	7	bir şeyin güzel veya pis kokması
164	k	7	benim parfüm kokum çok güzel
165	k	7	kalbisin dunması
166	k	7	parfümüm çok güzel kokuyor
167	k	7	mutfaktan çok kötü koku geliyor
168	e	7	sokakta top oynarken çok güzel yemekler kokuyordu
169	e	7	arkadaşım çok güzel kokuyordu
170	k	7	ablaman parfümünün kokusu çok güzeldi
171	e	7	hergün evde yemek kokusu oluyor
172	k	7	çiçeklerin içindeyken burnuma kokular güzel geliyordu
173	k	7	çiçek çok güzel kokuyo
174	k	7	burun koku almaya yarayan bir organdır
175	e	7	tuvaletler çok kokuyor
176	e	7	parfüm kokusu odaya dağılmıştı

177	e	7	marketten aldığı parfüm kokusunu çok beğendi
178	e	7	çorapların çok pis kokuyor
179	k	7	parfüm kokusunu çok severim
180	k	7	bazı parfümler kötü kokar
181	k	7	mutfaktan güzel yemek kokuları geliyor
182	k	7	mutfaktan çok güzel bir koku geliyordu
183	e	7	maç yaptığımızda kokan kötü koku
184	e	7	annemin yemekleri çok güzel kokuyo
185	e	7	dedem hacdan bana hac kokusu getirdi
186	e	7	o koku çok güzeldi
187	k	7	onun yanında kokudan duramazsın
188	k	7	onun kokusundan artık dayanamıyorum
189	k	7	annemin yaptığı yemekler miş gibi kokuyordu
190	k	7	evrenin kokusu insanı adeta etkiliyor
191	k	7	gölde en güzel koku gelir
192	k	7	sen kokuyu hemen alıyorsun
193	k	7	mutfaktan yemek kokusu geliyordu
194	k	7	öğretmenimiz çok güzel kokuyordu
195	k	7	koku çiçek, parfüm gibilerinden bir çeşit koku
196	k	7	çiçeğin kokusu çok güzelmış
197	k	7	koku çok iyi bir şekilde gerçekleşen olaydır
198	k	7	korkum benim fazla yok
199	k	7	ablam lavantanın kokusunu çok sever
200	k	7	benim en sevdiğim koku gül kokusudur
201	k	7	kötü koku buruna zarar verir
202	k	7	bahçedeki gül çok güzel kokuyor
203	k	7	benim en sevdiğim koku gül kokusudur
204	e	7	güzel bir koku aldım
205	e	7	ben annem anneler gününde çiçek aldım
206	e	7	her yer kokuyordu; dumanlar hep kokuyor

EK 24 – YOL KAVRAMI ÖRNEK VERİTABANI

	<i>cinsiyet</i>	<i>sınıf</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>
1	e	4	otoyol	anayol	cadde		
2	e	4	köprü	sokak	anayol		
3	e	4	taşıt (araba)	şerit	taşıt (tır)	taşıt (otobüs)	otoyol
4	e	4	anayol	ara yol	havayolu	karayolu	
5	k	4	otoyol	anayol	ara yol	karayolu	denizyolu
6	k	4	otoyol	havayolu	denizyolu	anayol	ara yol
7	k	4	anayol	otoyol	havayolu		
8	k	4	taşıt (araba)	asfalt	taş yol	banket	siyahlık
9	e	4	otoyol	köprü	havayolu	köprü	
10	e	4	köprü	taşıt (araba)	taşıt (dolmuş)		
11	e	4	karayolu				
12	e	4	taşıt (araba)	insan	canlı	yürüyüş	
13	k	4	doğru yol	mahalle	sokak	otoyol	havayolu
14	e	4	sokak	patika	anayol		
15	k	4	araba yolu	bisiklet yolu	motor yolu	yürüyüş yolu	engelli yolu
16	k	4	asfalt	cadde	çukur yol		
17	k	4	taşıt (araba)	asfalt	karayolu		
18	k	4	şehirlerarası yol	çevre yolu	orman yolu		
19	k	4	şehirlerarası yol	şehiriçi yol	yaya yolu		
20	k	4	karayolu	havayolu	denizyolu	özel yol adı	
21	e	4	yolcu	yolculuk			
22	e	4	asfalt	köprü			
23	e	4	karayolu				
24	e	4	ara yol	otoyol	asfalt		
25	e	4	yaya	taşıt (bisiklet)	trafik ışığı		
26	e	4	havayolu	denizyolu	karayolu	anayol	
27	e	4	anayol	karayolu	havayolu	çevre yolu	özel yol adı
28	e	4	havayolu	karayolu	denizyolu	otoyol	özel yol adı
29	e	4	karayolu	çevre yolu			
30	e	4	çevre yolu	anayol	bisiklet yolu	kaldırım	karayolu
31	k	4	cadde	sokak			
32	k	4	trafik ışığı	trafik	taşıt (araba)	ulaşım	trafik polisi
33	e	4	tahta yol	kaldırım	taş yol		
34	e	4	karayolu	yer	taşıt (motor)	taşıt (araba)	taşıt (bisiklet)
35	k	4	kaldırım	yaya	taşıt (araba)	alt geçit	üst geçit
36	k	4	trafik	şerit	levha	konu	emniyet kemeri
37	e	4	mermer	kaldırım	bisiklet yolu	yaya yolu	taş yol
38	e	4	şehir	taşıt (araba)	taşıt (kamyon)	taşıt (taka)	taşıt (traktör)

39	k	4	kaldırım	üst geçit	alt geçit	yaya yolu	şerit
40	k	4	şerit	yan yol	taşıt (otobüs)	taşıt (kamyon)	taşıt (araba)
41	e	4	kaldırım	beton	insan	taşıt (araba)	güvenlik
42	e	4	kaldırım	patika	banket	yaya	taşıt
43	k	4	şerit	gri	taşıt (araba)	taşıt (kamyon)	taşıt (otobüs)
44	e	4	kaldırım	yaya	toprak yol	beton	
45	k	4	özel yol adı	taşıt (araba)	levha	trafik ışığı	
46	k	4	çevre yolu	anayol	bisiklet yolu	araba yolu	köy yolu
47	k	4	sokak	şerit	siyahlık	karanlık	lamba
48	k	4	asfalt	taş yol	taşıt (bisiklet)	taşıt (araba)	trafik
49	k	4	taşıt (araba)	yürüyüş	taşıt (bisiklet)	yol	kaykay
50	e	4	asfalt	toz	kaldırım	taşıt (araba)	yürüyüş
51	k	4	toprak yol	asfalt	taş yol	kum	taşıt (araba)
52	k	4	kaldırım	bisiklet yolu	üst geçit	karayolu	
53	k	4	lamba	taşıt (araba)	yaya yolu	üst geçit	çimento
54	k	4	otoyol	taşıt (araba)	taşıt (bisiklet)	tehlike	kaykay
55	e	4	taşıt (araba)	şerit	siyahlık	beton	
56	e	4	taşıt (araba)	taşıt (tank)	taşıt (uçak)	taşıt (gemi)	
57	e	4	asfalt	taşıt (araba)	taşıt (kamyon)	taşıt (otobüs)	taşıt (traktör)
58	k	4	taşıt (araba)	yaya	kaldırım	trafik ışığı	
59	e	4	belediye	asfalt	taş yol	taşıt (araba)	
60	k	4	kaldırım	asfalt	trafik	kural	yaya
61	e	4	uzun yol	kısa yol			
62	e	4	taşıt (araba)	kaplumbağa	beton	maç	taşıt (uçak)
63	k	4	taş yol	uzun yol	kısa yol	kum	toprak yol
64	k	4	taşıt (araba)				
65	e	4	otoyol	özel yol adı	yol tarifi		
66	e	4					
67	e	4	karayolu	otoyol	çevre yolu		
68	k	4	trafik	taşıt (bisiklet)	taşıt (motor)	taşıt (araba)	
69	e	4	taşıt (araba)	taşıt (otobüs)	taşıt (minibüs)	bomba	
70	e	4	taşıt (araba)	mesafe			
71	e	4	karayolu	çevre yolu			
72	e	4	taşıt (araba)				
73	k	4	taşıt (araba)	taşıt (otobüs)	uzun yol	kısa yol	
74	e	4	uzun yol	sinir yol	sıcak yol		
75	e	4	anayol	çevre yolu	otoyol	asfalt	
76	e	4	çevre yolu	taşıt (araba)	direksiyon	kalorifer	lastik
77	k	4	taşıt (araba)	trafik	levha	trafik ışığı	far
78	k	4	taşıt (araba)	levha	taşıt (bisiklet)	kask	dizlik
79	e	4	karayolu				
80	k	4	kaza	trafik	polis	gaz	benzin
81	e	4	matematik yolu	türkçe yolu	fen yolu	ingilizce yolu	sosyal yolu

82	e	4	havayolu	karayolu	denizyolu	bisiklet yolu	
83	e	4	kaldırım	üst geçit	alt geçit	tren yolu	
84	e	4	karayolu	havayolu			
85	e	4	havayolu	karayolu	denizyolu		
86	e	4	karayolu	denizyolu	tren yolu	havayolu	kapalı yol
87	k	4	karayolu	denizyolu			
88	k	4	memleket yolu	tren yolu	karayolu	havayolu	denizyolu
89	k	4	karayolu	denizyolu	yurtdışı yolları	havayolu	
90	k	4	yurtdışı yolları	karayolu	denizyolu	havayolu	yurtiçi yolları
91	k	4	karayolu	yaya yolu	kötü yol	havayolu	
92	e	4	karayolu	havayolu	denizyolu		
93	k	4	kaldırım	asfalt	taş yol	taşıt (araba)	havayolu
94	k	4	karayolu	denizyolu	havayolu		
95	e	4	karayolu	havayolu	denizyolu	kapalı yol	
96	e	4	tren yolu	karayolu	havayolu	kapalı yol	denizyolu
97	e	4	üst geçit	alt geçit	kaldırım	havayolu	
98	k	4	kaldırım	havayolu	karayolu		
99	k	4	kaldırım	trafik	trafik kazaları	taşıt (araba)	taşıt (otobüs)
100	k	4	karayolu	tren yolu	denizyolu	havayolu	
101	e	7	viraj	taşıt (araba)	taşıt (bisiklet)	asfalt	
102	k	7	asfalt	kaldırım	taş yol	taşıt (araba)	taşıt (kamyon)
103	e	7	otoyol	cadde	sokak	taşıt (araba)	
104	k	7	otoyol	karayolu			
105	k	7	karayolu	otoyol			
106	e	7	taşıt (araba)	şerit	levha	ağaç	yastık
107	k	7	karayolu	toprak yol	asfalt		
108	e	7	cadde	karayolu	seçim		
109	k	7	gezmek	arazi	otoyol		
110	e	7	anayol	patika	köprü		
111	k	7	taşıt (araba)	yaya	asfalt		
112	k	7	taşıt (araba)	yürüyüş	asfalt	şerit	lastik
113	k	7	yolculuk	karayolu	taşıt (araba)	taşıt (uçak)	
114	e	7	karayolu	denizyolu	havayolu		
115	e	7	merdiven	karayolu	otoyol		
116	k	7	uzun yol	sıkıcı yol	radar	trafik ışığı	trafik işareti
117	e	7	köprü	denizyolu	havayolu	karayolu	kavşak
118	e	7	doğru yol	normal yol	taşıt (araba)		
119	e	7	özel yol adı	otoyol	ara sokak		
120	e	7	otoyol	denizyolu	karayolu	havayolu	özel yol adı
121	k	7	karayolu	taşıt (araba)	taşıt (uçak)		
122	e	7	karayolu	otoyol	çevre yolu		
123	e	7	otoyol	ara sokak	cadde	duble yol	çıkılmaz yol

124	k	7	taşıt (araba)	yaya	kaldırım		
125	e	7	asfalt	taş yol	kötü yol		
126	e	7	yolculuk	yürüyüş	mutluluk	taşıt	karayolu
127	k	7	kaldırım	cadde	taş yol		
128	k	7	tatil yolu	karayolu			
129	k	7	taşıt (uçak)	müzik	taşıt (araba)	dağlar	insan
130	k	7	karayolu	taşıt (araba)	taşıt (uçak)	taşıt (helikopter)	
131	k	7	harita	şehir	ülke		
132	e	7	taşıt (araba)	asfalt	hız		
133	e	7	kötü yol	iyi yol	karayolu		
134	k	7	karayolu				
135	e	7	asfalt	çakıllı yol	uzun yol	kapalı yol	kısa yol
136	e	7	anayol	ara yol	çözüm yolu		
137	k	7	havayolu	denizyolu	karayolu	anayol	ara sokak
138	k	7	karayolu				
139	e	7	karayolu	köy yolu			
140	k	7	taşıt (araba)	taşıt (uçak)	taşıt (tren)	taşıt (otobüs)	ulaşım
141	k	7	karayolu				
142	k	7	anayol	çevre yolu	karayolu	havayolu	ara yol
143	e	7	karayolu				
144	e	7	asfalt	toprak yol	taş yol	arazi	yarış
145	e	7	karayolu				
146	e	7	futbol	mahalle	yemek		
147	k	7	taşıt (araba)	çimen	lamba	otoyol	şerit
148	e	7	taşıt (araba)	köprü			
149	k	7					
150	k	7					
151	e	7	yaya yolu	araba yolu	bisiklet yolu		
152	e	7					
153	k	7	trafik polisi	yol yapanlar	taşıt (araba)	taşıt (motor)	
154	e	7	tren yolu	havayolu	asfalt	denizyolu	
155	k	7	anayol	trafik yolu	yaya yolu	üst geçit	alt geçit
156	k	7	dağ yolu	karayolu	denizyolu		
157	k	7	trafik polisi	yol yapanlar	taşıt (minibüs)		
158	e	7	karayolu	havayolu	tren yolu	denizyolu	
159	e	7	yolculuk	taşınma	kaza	taşıt (araba)	
160	e	7	anayol	tren yolu			
161	k	7	alt geçit	üst geçit	yaya		
162	k	7	anayol	üst geçit	alt geçit	viraj	
163	e	7					
164	k	7					
165	k	7	mermer	kaldırım			
166	k	7	yolmak (saç)				
167	k	7	sağa dönmek	sola dönmek			

168	e	7	tren yolu	havayolu	denizyolu	karayolu	
169	e	7	karayolu	denizyolu	tren yolu	havayolu	
170	k	7	asfalt				
171	e	7	tren yolu	anayol			
172	k	7	trafik yolu				
173	k	7	taşıt (araba)	havayolu	karayolu	denizyolu	insan
174	k	7	taşıt (gemi)	taşıt (bisiklet)	taşıt (araba)		
175	e	7	tren yolu	havayolu			
176	e	7	anayol	kestirme yol			
177	e	7	tren yolu	çevre yolu	havayolu		
178	e	7	anayol	dört yol	viraj		
179	k	7	trafik yolu				
180	k	7	uzun yol	kısa yol	gezmek	koşmak	
181	k	7	taşıt (araba)	ağaç	deniz	taşıt (otobüs)	insan
182	k	7	hız	taşıt (araba)	şerit	kaldırım	yaya yolu
183	e	7	araba yolu	yürüyüş yolu	kaldırım		
184	e	7	kaldırım	esnaf	levha	trafik ışığı	
185	e	7	taşıt (araba)	taşıt (motor)	taşıt (bisiklet)	yaya	asfalt
186	e	7	asfalt	levha	taşıt (tır)	taşıt (araba)	taşıt (motor)
187	k	7	karayolu	taşıt	taşıt (araba)	havayolu	denizyolu
188	k	7	taşlar	taşıt (araba)	çocuklar	ağaç	
189	k	7	uzun yol	düz yol	şerit	zaman	taşıt (araba)
190	k	7	anayol	taşıt	taşıt (otobüs)	taşıt (araba)	taşıt (tır)
191	k	7	taşıt (araba)	trafik ışığı	kaldırım	insan	yaya yolu
192	k	7	yokuş yol	düz yol	eğri yol	çukur yol	iyi yol
193	k	7	yürüyüş	gezmek	anayol	taşıt (araba)	geçitler
194	k	7	anayol	üst geçit	alt geçit	kaldırım	trafik ışığı
195	k	7	trafik	kaza	levha	yol bozukluğu	uzun yol
196	k	7	taşıt (araba)	yürüyüş	taşıt (bisiklet)	taşıt (otobüs)	
197	k	7	taşıt (araba)	taşıt (motor)	taşıt (bisiklet)	yaya	
198	k	7	taşıt (tır)	taşıt (araba)	taşıt (bisiklet)	taşıt (motor)	
199	k	7	dar yol	taş yol	çukur yol	eğri yol	düz yol
200	k	7	düz yol	eğri yol	yokuş yol	çukur yol	taş yol
201	k	7	taşıt (araba)	kaldırım	insan	çöp	levha
202	k	7	levha	taşıt (tır)	taşıt (araba)	taşıt (bisiklet)	hız
203	k	7	düz yol	eğri yol	eğri yol	çukur yol	taş yol
204	e	7	anayol	uzun yol	kısa yol	kötü yol	iyi yol
205	e	7	kaldırım	trafik ışığı	masa	levha	taşıt
206	e	7	taşıt (araba)	insan	doğa		

EK 25 – YOL KAVRAMI ÖRNEK VERİTABANI KAVRAM DİZİNİ

	<i>toplam</i>	<i>4.sınıf</i>	<i>7.sınıf</i>	<i>fark</i>	<i>kız</i>	<i>erkek</i>	<i>fark</i>
taşıt (araba)	72	36	36	0	46	26	20
karayolu	60	31	29	2	27	33	6
havayolu	38	25	13	12	16	22	6
denizyolu	28	17	11	6	13	15	2
kaldırım	28	17	11	6	16	12	4
anayol	26	12	14	2	11	15	4
asfalt	26	13	13	0	12	14	2
otoyol	23	13	10	3	9	14	5
taş yol	15	8	7	1	10	5	5
taşıt (bisiklet)	14	7	7	0	10	4	6
tren yolu	13	5	8	3	2	11	9
çevre yolu	12	9	3	6	3	9	6
şerit	12	7	5	2	9	3	6
levha	11	4	7	3	7	4	3
taşıt (otobüs)	11	7	4	3	8	3	5
yaya	11	6	5	1	7	4	3
trafik ışığı	10	5	5	0	7	3	4
uzun yol	10	4	6	2	6	4	2
üst geçit	10	6	4	2	8	2	6
trafik	9	8	1	7	9	0	9
yaya yolu	9	5	4	1	7	2	5
alt geçit	8	4	4	0	6	2	4
insan	8	2	6	4	5	3	2
köprü	8	5	3	2	0	8	8
bisiklet yolu	7	6	1	5	3	4	1
cadde	7	3	4	1	3	4	1
özel yol adı	7	5	2	3	2	5	3
taşıt (motor)	7	2	5	3	4	3	1
taşıt (uçak)	7	2	5	3	5	2	3
yürüyüş	7	3	4	1	4	3	1
ara yol	6	4	2	2	3	3	0
kısa yol	6	3	3	0	3	3	0
sokak	6	5	1	4	3	3	0
çukur yol	5	1	4	3	5	0	5
düz yol	5	0	5	5	5	0	5
eğri yol	5	0	5	5	5	0	5
taşıt	5	1	4	3	2	3	1
taşıt (kamyon)	5	4	1	3	3	2	1
taşıt (tır)	5	1	4	3	3	2	1
toprak yol	5	3	2	1	3	2	1

araba yolu	4	2	2	0	2	2	0
beton	4	4	0	4	0	4	4
kapalı yol	4	3	1	2	0	4	4
kötü yol	4	1	3	2	1	3	2
yolculuk	4	1	3	2	1	3	2
ağaç	3	0	3	3	2	1	1
ara sokak	3	0	3	3	1	2	1
gezmek	3	0	3	3	3	0	3
hız	3	0	3	3	2	1	1
iyi yol	3	0	3	3	1	2	1
kaza	3	1	2	1	2	1	1
lamba	3	2	1	1	3	0	3
patika	3	2	1	1	0	3	3
siyahlık	3	3	0	3	2	1	1
trafik polisi	3	1	2	1	3	0	3
trafik yolu	3	0	3	3	3	0	3
viraj	3	0	3	3	1	2	1
arazi	2	0	2	2	1	1	0
banket	2	2	0	2	1	1	0
doğru yol	2	1	1	0	1	1	0
kaykay	2	2	0	2	2	0	2
köy yolu	2	1	1	0	1	1	0
kum	2	2	0	2	2	0	2
lastik	2	1	1	0	1	1	0
mahalle	2	1	1	0	1	1	0
mermer	2	1	1	0	1	1	0
şehir	2	1	1	0	1	1	0
şehirlerarası yol	2	2	0	2	2	0	2
taşıt (gemi)	2	1	1	0	1	1	0
taşıt (minibüs)	2	1	1	0	1	1	0
taşıt (traktör)	2	2	0	2	0	2	2
ulaşım	2	1	1	0	2	0	2
yokuş yol	2	0	2	2	2	0	2
yol yapanlar	2	0	2	2	2	0	2
yurtdışı yolları	2	2	0	2	2	0	2
yürüyüş yolu	2	1	1	0	1	1	0
belediye	1	1	0	1	0	1	1
benzin	1	1	0	1	1	0	1
bomba	1	1	0	1	0	1	1
canlı	1	1	0	1	0	1	1
çakıllı yol	1	0	1	1	0	1	1
çıkılmaz yol	1	0	1	1	0	1	1
çimen	1	0	1	1	1	0	1

çimento	1	1	0	1	1	0	1
çöp	1	0	1	1	1	0	1
çözüm yolu	1	0	1	1	0	1	1
dag yolu	1	0	1	1	1	0	1
dağlar	1	0	1	1	1	0	1
dar yol	1	0	1	1	1	0	1
deniz	1	0	1	1	1	0	1
direksiyon	1	1	0	1	0	1	1
dizlik	1	1	0	1	1	0	1
doğa	1	0	1	1	0	1	1
dört yol	1	0	1	1	0	1	1
duble yol	1	0	1	1	0	1	1
emniyet kemeri	1	1	0	1	1	0	1
engelli yolu	1	1	0	1	1	0	1
esnaf	1	0	1	1	0	1	1
far	1	1	0	1	1	0	1
fen yolu	1	1	0	1	0	1	1
futbol	1	0	1	1	0	1	1
gaz	1	1	0	1	1	0	1
geçitler	1	0	1	1	1	0	1
gri	1	1	0	1	1	0	1
güvenlik	1	1	0	1	0	1	1
harita	1	0	1	1	1	0	1
ingilizce yolu	1	1	0	1	0	1	1
kalorifer	1	1	0	1	0	1	1
kaplumbağa	1	1	0	1	0	1	1
karanlık	1	1	0	1	1	0	1
kask	1	1	0	1	1	0	1
kavşak	1	0	1	1	0	1	1
kestirme yol	1	0	1	1	0	1	1
konu	1	1	0	1	1	0	1
koşmak	1	0	1	1	1	0	1
kural	1	1	0	1	1	0	1
maç	1	1	0	1	0	1	1
masa	1	0	1	1	0	1	1
matematik yolu	1	1	0	1	0	1	1
memleket yolu	1	1	0	1	1	0	1
merdiven	1	0	1	1	0	1	1
mesafe	1	1	0	1	0	1	1
motor yolu	1	1	0	1	1	0	1
mutluluk	1	0	1	1	0	1	1
müzik	1	0	1	1	1	0	1
normal yol	1	0	1	1	0	1	1

orman yolu	1	1	0	1	1	0	1
oynayan çocuklar	1	0	1	1	1	0	1
polis	1	1	0	1	1	0	1
radar	1	0	1	1	1	0	1
sağa dönmek	1	0	1	1	1	0	1
seçim yapmak	1	0	1	1	0	1	1
sıcak yol	1	1	0	1	0	1	1
sıkıcı yol	1	0	1	1	1	0	1
sinir yol	1	1	0	1	0	1	1
sola dönmek	1	0	1	1	1	0	1
sosyal yolu	1	1	0	1	0	1	1
şehiriçi yol	1	1	0	1	1	0	1
tahta yol	1	1	0	1	0	1	1
taşınma	1	0	1	1	0	1	1
taşı (dolmuş)	1	1	0	1	0	1	1
taşı (helikopter)	1	0	1	1	1	0	1
taşı (taka)	1	1	0	1	0	1	1
taşı (tank)	1	1	0	1	0	1	1
taşı (tren)	1	0	1	1	1	0	1
taşlar	1	0	1	1	1	0	1
tatil yolu	1	0	1	1	1	0	1
tehlike	1	1	0	1	1	0	1
toz	1	1	0	1	0	1	1
trafik işaretleri	1	0	1	1	1	0	1
trafik kazaları	1	1	0	1	1	0	1
türkçe yolu	1	1	0	1	0	1	1
ülke	1	0	1	1	1	0	1
yan yol	1	1	0	1	1	0	1
yarış	1	0	1	1	0	1	1
yastık	1	0	1	1	0	1	1
yemek	1	0	1	1	0	1	1
yer	1	1	0	1	0	1	1
yol	1	1	0	1	1	0	1
yol bozukluğu	1	0	1	1	1	0	1
yol tarifi	1	1	0	1	0	1	1
yolcu	1	1	0	1	0	1	1
yolmak (saç)	1	0	1	1	1	0	1
yurtiçi yolları	1	1	0	1	1	0	1
zaman	1	0	1	1	1	0	1

EK 26 – YOL KAVRAMI ÖZELLİK VERİTABANI

	<i>cinsiyet</i>	<i>sınıf</i>	<i>özellik</i>
1	e	4	üstünden araçlar geçer
2	e	4	ana yol; köprü
3	e	4	beşeri unsurdur; üstünde çizgi vardır
4	e	4	uzun ve gidilebilir olursa ona yol denir
5	k	4	üzerinden gidiliyorsa ve bir yere çıkıyorsa ona yol denir
6	k	4	üzerinden yaya, taşıt ve hayvan gidebilmeli
7	k	4	üzerinde araba giderse o şey yol olur
8	k	4	asfalt veya taşlı; trafik unsurlarının üzerinde hareket edebileceği patika gibi şeydir
9	e	4	bizi ulaştıran yerler
10	e	4	araba kullanmaktır
11	e	4	üzerinde gidilen şey
12	e	4	araba, taşıt ve insanların geçtiği yere yol denir
13	k	4	bir yerden bir yere bizi götüren yer
14	e	4	trafik
15	k	4	uzun olmalı
16	k	4	anayol, ara yol
17	k	4	üzerinden araba geçiyorsa ve asfalt
18	k	4	bize fırsat tanıyan kapıların açıldığı yerdir
19	k	4	bizim bir yere ulaşmamızı sağlar
20	k	4	arabalar, yollar, trafik levhaları olmalı
21	e	4	araba ve yaya olması
22	e	4	asfalt
23	e	4	üzerinde taşıt varsa yol denir
24	e	4	arabaların geçtiği yer
25	e	4	trafik ışığı, çizgi, kaldırım
26	e	4	bir yerden bir yere götürmek için güvenli bir yer
27	e	4	bizi bir yere ulaşmayı sağlar
28	e	4	arabalar ve yayalar olursa yol olur
29	e	4	bir aracın üzerinde gidebilmesi şarttır
30	e	4	arabalar ve yayalar
31	k	4	trafik ışığı, polis, araba
32	k	4	trafikle ilgili her şey
33	e	4	taşıt vb.
34	e	4	iyi bir şey, bir yere gideriz
35	k	4	insanlar
36	k	4	yanlış yola sapıyorsun
37	e	4	ben yola gelirim hemen anlarım
38	e	4	taşıtlar geçmelidir
39	k	4	düz bir arazi ve arabalar;boş bir araziye asfalt dökülmesiyle yol oluşur
40	k	4	insanların ve sürücülerin olduğu yer

41	e	4	kaldırım
42	e	4	yaya ve işaretler
43	k	4	yaya ve arabalar olursa yol denir
44	e	4	kaldırım
45	k	4	çatalca
46	k	4	bir yerden yola çıkmak
47	k	4	düz uzantı
48	k	4	üstünden taşıtların geçmesi gerekir
49	k	4	yolsa giden araba; dümdüz
50	e	4	asfalt, taş, iş aracı
51	k	4	yolda insanlar ilerler; bazıları iyi yolda, bazıları kötü yolsa ilerler
52	k	4	üst geçit
53	k	4	arabaların gittiği yer
54	k	4	asfalttan yapıldıysa; onun üstünde araç veya bir şey yürüyebiliyorsa
55	e	4	çizgi, beton
56	e	4	üzerinden araç geçiyorsa
57	e	4	düzgün ve arabanın gidebildiği yer
58	k	4	arabaların geçtiği yer
59	e	4	asfaltlar birleşerek yol olur
60	k	4	asfalt olması; araba ve yaya olması
61	e	4	tabela gerekir
62	e	4	araçlar geçerse
63	k	4	düz olduğunda
64	k	4	bir yere gitmek
65	e	4	üzerinden araç geçiyorsa
66	e	4	ondan bir yere gidilebilmesi gerekir
67	e	4	sağa ve sola doğru kıvrımları olması
68	k	4	uzun yollar
69	e	4	uzun olursa
70	e	4	asfalt
71	e	4	uzun yol
72	e	4	araçların geçtiği yer
73	k	4	arabaların gittiği yol
74	e	4	uzun ve sıkıcı
75	e	4	çevre yolu; ana yol
76	e	4	araba
77	k	4	bir yere gitmek için kullanırız
78	k	4	araba sürmek
79	e	4	arabaların geçtiği yer
80	k	4	araçlar geçer
81	e	4	levha, trafik ışıkları, çizgi olmalı
82	e	4	uzun olmalı
83	e	4	araba geçerse

84	e	4	asfalt olup araba geçmeli
85	e	4	üstgeçit alt geçit
86	e	4	anayol, ara yol, otoyol gibi
87	k	4	arabaların gittiği yer
88	k	4	taşıtlar geçmelidir
89	k	4	uzun ve düz
90	k	4	asfalt
91	k	4	yol bir zemin olmalı
92	e	4	asfalt ve beyaz çizgi olursa
93	k	4	araba, kaldırım, trafik levhası
94	k	4	uzun
95	e	4	düz
96	e	4	arabalar gider
97	e	4	anayol
98	k	4	otoyol
99	k	4	uzun yol
100	k	4	çevre yolu
101	e	7	uzun ve ince
102	k	7	asfalt; üzerinde çizgiler olmalı
103	e	7	otoyol; dümdüz bir yol
104	k	7	asfalt; uzun
105	k	7	dünyanın sonuna giden uzun yol
106	e	7	uzun; üzerinde beyaz çizgiler var, sonu yok
107	k	7	toprak yol
108	e	7	sonu olmayan uzun yol
109	k	7	düz
110	e	7	boş yol
111	k	7	otoyol
112	k	7	asfalt ve üstünde arabalar var
113	k	7	bizi bir yere götüren şey
114	e	7	uzunca bir yol
115	e	7	yaya yolu
116	k	7	trafik lambalarının olduğu yerde olursa yol olabilir
117	e	7	yolun insanı bir şeye ulaştırması gerekir; ister bilgiye, ister bir eve ulaştırın
118	e	7	beni bir yere götürürse gerçek anlamda yol olur
119	e	7	seçeneğe yol diyebilirim
120	e	7	üzerinden taşıt geçerse ona yol diyebiliriz
121	k	7	bir yere gitmek için kullanılan bir yer
122	e	7	üzerinde beyaz şeritler olan asfalt; yanlarında korkuluklar, onların arkasında ağaçlar olursa yol diyebilirim
123	e	7	uzun ve sonsuz olursa
124	k	7	eğer bir sorunu bir taktikle çözebiliyorsak o taktiğe yol denir
125	e	7	bir yerden bir yere giden bize gidecek yer gösteren şey

126	e	7	kişilerin hayatta kullandığı ve farklı amaçlarla var olan ?
127	k	7	insanların yürüdüğü zemin; yol bir zemin olmalı
128	k	7	tatil yolu; hep birlikte olduğumuz için yol oluyor
129	k	7	üstünde beyaz şeritler veya taşlar, topraklar, çakıl taşları falan
130	k	7	arabalardır; çünkü araba olmazsa yollar boş kalır
131	k	7	üzerinde araba gidebilirse
132	e	7	asfalt
133	e	7	seçim; bir tercih, bir seçim gibi
134	k	7	onun üstünden bir yere ulaşılmalıdır
135	e	7	insanı bir yere ulaştırıyorsa
136	e	7	araba ile seyahat edilmeli
137	k	7	hem yürüdüğümüz; hem de düşündüğümüz kaçırlara denir
138	k	7	her şey yoldur; çünkü her yerin üstünden gidilebilir
139	e	7	zift, kamyon, işçi
140	k	7	bir yerden bir yere gitmeye yarar
141	k	7	bir yere varıyorsa
142	k	7	uzun, betondan, bir şerit; üzerinden arabalar giderse
143	e	7	yolda gidilebiliyorsa
144	e	7	insanın kendisinin çizdiği ve kaderini belirlemesi
145	e	7	üzerinde araba, insan ya da başka bir şey giderse yol olur
146	e	7	asfalt, taş, zift
147	k	7	asfalt olması gerekir; ortasında da beyaz çizgilerden olmalı
148	e	7	yürüeyebilen yer
149	k	7	bir şeye yol bulma
150	k	7	yolda genellikle taşlar bulunur
151	e	7	anayol
152	e	7	bir sonuca ulaştırmalı
153	k	7	trafik memurları; çünkü hep yolda görürler işlerini
154	e	7	doğru yolu bulabilirse
155	k	7	anayol, trafik yolu
156	k	7	gidebilmek için gereken yer
157	k	7	trafik memurları; arabalar
158	e	7	düzlük; motorlu taşıt
159	e	7	seyahat, araba, taşınma
160	e	7	anayol
161	k	7	her yola gitmek ve görmek
162	k	7	ayrılıyor bir çok yola; ana yol
163	e	7	beton ve taştan oluşan
164	k	7	bir şeye bir yol bulmak
165	k	7	mermer
166	k	7	arabaların geçtiği yol
167	k	7	araba
168	e	7	üstü olmalı

169	e	7	arabalar geçerse
170	k	7	ulaştırması gerekir
171	e	7	havayolu
172	k	7	eğer yol birden fazla yola ayrılıyorsa ana yol denir
173	k	7	taşıtlar; arabalarla gidersek
174	k	7	arabaların, çizgilerin olduğu bir yol
175	e	7	yolların iyi olanı da kötü olanı da var
176	e	7	yürüdüğümüz yer; kendine yol belirlemek
177	e	7	üzerinde şerit olan
178	e	7	dört yol
179	k	7	arabaların gelip geçtiği yoldur
180	k	7	uzun
181	k	7	viraj
182	k	7	yol çizgileri, arabalar, hız
183	e	7	taş
184	e	7	araba, kaldırım, trafik levhası
185	e	7	ulaşmak
186	e	7	levha, trafik ışıkları
187	k	7	ulaştırılan şey
188	k	7	insanların geçtiği; gidilmek istenen yere tarif
189	k	7	uzundur, düzdür
190	k	7	bazen pürüzlü olur; bazense düz
191	k	7	yol çizgileri, arabalar, karşıdan karşıya geçen insanlar
192	k	7	insanlar yürür
193	k	7	kaza olmasın diye ışıklı cihazlar; insanlar için kaldırımların olması
194	k	7	kaldırımda insanlar yürürler; yolda da arabalar geçer
195	k	7	levhalar; trafik polisi
196	k	7	düzgün, ağaçlarla kaplı, temiz yol
197	k	7	yol karmaşıktır; ıssız
198	k	7	uzun
199	k	7	düz
200	k	7	düz ise iyi, çukur ve eğri ise kötüdür
201	k	7	dümdüz; yürüyüşe elverişli bir yol
202	k	7	farklı seçenekler var; iyi bir mesleğe sahip olmak ve olmamak gibi
203	k	7	yeşil
204	e	7	dümdüz
205	e	7	ışık, levha, araç
206	e	7	düzgün

EK 27 – YOL KAVRAMI TÜMCE VERİTABANI

	<i>cinsiyet</i>	<i>sınıf</i>	<i>tümce</i>
1	e	4	otoyola çıkmadan geç
2	e	4	ana yola çıkınca arabayı dikkatli kullanmalısın
3	e	4	otoyoldan geçiyoruz
4	e	4	çok uzun yoldan geldik
5	k	4	yollar güzel yapılmalı
6	k	4	annem ana yoldan gitmeyi tercih etti
7	k	4	anayola çıkmak için çok uğraştı
8	k	4	yol asfalt olmadığı için çok zor ilerledik
9	e	4	bu yoldan gidelim
10	e	4	polis yolları kesti
11	e	4	Eskişehir yolundayım
12	e	4	bu yol çok dar
13	k	4	farklı farklı yollar vardır
14	e	4	
15	k	4	yolda arabalar geçiyor
16	k	4	yolda giderken çok dikkatli olmalıyız
17	k	4	arabada yol göstericimiz var
18	k	4	yoldayken midem bulandı
19	k	4	yolda yürüdüm
20	k	4	kara yoluyla seyahat etmeyi çok severim
21	e	4	yolda yürüdüm
22	e	4	yola asfalt döktüler
23	e	4	yol çok uzundu
24	e	4	bu yol çok işlek bir yoldur
25	e	4	yolda Toyota gördüm
26	e	4	ana yoldan geçtim
27	e	4	yolda Ferrari gördüm
28	e	4	yolda Lamborghini gördüm
29	e	4	evre yolunda hız sınırı 120 km/h'dir
30	e	4	yola trafik lambası diktiler
31	k	4	yolu çok uzunmuş
32	k	4	trafik polisi yanlış sürenlere ceza kesti
33	e	4	ben kaldırımdan gidiyorum
34	e	4	yolda giderken arabalara baktım
35	k	4	üst geçiti çok seviyorum
36	k	4	arabayı korkmadan sürebilmek
37	e	4	sen yola geldin
38	e	4	bu yoldan taşıtlar geçiyor
39	k	4	yaya yolundan yürüdüm
40	k	4	yolda dikkatli yürürüm

41	e	4	yolda yürüdüm
42	e	4	bu yol çok dar
43	k	4	yolda arabamız bozuldu
44	e	4	yoldan geçerken kedi gördüm
45	k	4	yol çok uzunmuş
46	k	4	yolda fena çarptık
47	k	4	araba bozulunca yolda kaldık
48	k	4	yolda yürüyorum
49	k	4	yolda araba süreriz
50	e	4	araba yollarına asfalt dökülür
51	k	4	iyi insanlar iyilik yolunda giderler
52	k	4	bisiklet yolu yapmışlar
53	k	4	yolu bulamıyorum; kayboldum
54	k	4	yolda kaza olmuş
55	e	4	yolda çizgi var
56	e	4	yolda duran adamı ezdim
57	e	4	yola çıktım
58	k	4	yolculuk nereye?
59	e	4	yolda düştüm
60	k	4	yollarda yürüdüm
61	e	4	bu yol çok uzun
62	e	4	yolum çok uzun
63	k	4	bu çok uzun bir yol
64	k	4	yol çok uzundu
65	e	4	
66	e	4	
67	e	4	
68	k	4	yol çok uzun
69	e	4	yol çok güzel
70	e	4	yolda yürüyom
71	e	4	yol çok uzun
72	e	4	TEM yolu
73	k	4	çok fazla yol yürüdüm
74	e	4	yol yakınsa yürürüm
75	e	4	çevre yoluna girdik
76	e	4	çevre yolundan eve gittik
77	k	4	bu yol çok uzun
78	k	4	yolda arabayı dikkatli kullan
79	e	4	5-S yolundan geçtik
80	k	4	yolda bisiklet sürmemeliyiz
81	e	4	uzun yolları severim
82	e	4	yola geçmeme annem izin vermez
83	e	4	ben yoldan geçtim

84	e	4	yolda gitmeyi severim
85	e	4	yolumuz uzun
86	e	4	köyümün yolu çok tatlı
87	k	4	ben 1000 km yola çıkabilirim
88	k	4	ben memleketime demir yolu ile giderim
89	k	4	İstanbul yolu çok uzaktır
90	k	4	yol yürümeyi severim
91	k	4	taşıt yolundan geçmeliyiz!
92	e	4	yolda giderken dedem gördüm
93	k	4	yoldan yürüme;yoksa araba çarpar
94	k	4	köye giderken Çayyolundan gidiyoruz; yollar çok eğri büğrü olmuş
95	e	4	kaldırımdan yürürüm
96	e	4	yolda bir ... gördüm
97	e	4	kaldırım yollarını çok severim
98	k	4	her zaman kaldırımdan yürürüm
99	k	4	yeni bir yol yapmışlar
100	k	4	araba yolu çok severim
101	e	7	yaya olmayı çok seviyorum
102	k	7	yollar asfalttan yapılır
103	e	7	biz bazen otoyoldan gideriz
104	k	7	hiç yol katetmemişim
105	k	7	tek bildiğim yol Konya Yolu'dur
106	e	7	bana yol gösterdi
107	k	7	bu yolda çok fazla taş var
108	e	7	biz seçim yapmam gerekiyor
109	k	7	araba otoyolda çok yavaş ilerliyordu
110	e	7	yola çıktıktan biraz sonra kaza yaptık
111	k	7	yayalar yolda yürümemeli
112	k	7	yolda araba var
113	k	7	önünde daha upuzun bir yol vardı
114	e	7	arkadaşım kötü yolu seçti
115	e	7	yolda giderken arabanın lastiği patladı
116	k	7	yolu kaybettik
117	e	7	her eve ulaşmanın bir çözümü olduğu gibi, her problemi çözmenin de bir yolu vardır
118	e	7	en sonunda doğru bir yolu buldu
119	e	7	bize her yol Fenerbahçe
120	e	7	yolunuza devam etmelisiniz
121	k	7	yollar genelde uzundur
122	e	7	en kolay yol, bildiğin yoldur
123	e	7	gideceğimiz yol çok uzun
124	k	7	yollarda bir çok çöp vardı
125	e	7	yolsuz herifi astılar

126	e	7	yollar bizi birbirimize bağlar
127	k	7	Ankara'nın yolları iğrenç
128	k	7	Konya Yolu'na nereden gidiliyor
129	k	7	Or-An'daki yollar köpeklerle dolu
130	k	7	Konya Yolu Konya'ya çıkar
131	k	7	yolda araba kullanmayı istiyorum
132	e	7	yolun dışına çıkan kaza yapar
133	e	7	bana yol göründü
134	k	7	yolsuzluk yapmak olgun insana yakışmaz
135	e	7	yolumuz uzun gardaş
136	e	7	gecenin bu saatinde markete arayoldan gitme, anayoldan gir
137	k	7	deniz yoluyla yolculuk etmek çok hoşuma gidiyor
138	k	7	yolda trafik varsa çıkarıp kitap okumak (arabayı sürmüyorsak) bütün yolu sıkılmadan gitmemize yarar
139	e	7	ben bu yol çok eski
140	k	7	yolumuz uzun daha
141	k	7	bu yoldan devam edelim, şoför bey
142	k	7	çevre yolundan gitmek daha kolay olabilir
143	e	7	Ankara-Konya Yolu'nda kaza oldu
144	e	7	bu yol hayatta bitmez
145	e	7	Eskişehir Yolu'nda çiçekler çok
146	e	7	belediye yolları yıkıp yıkıp yapıyor
147	k	7	bazen yoluma çıkan ilk kişiyi öldürmek istiyorum
148	e	7	yol yenildiği için yolumuz uzadı
149	k	7	her durumda yol bulabilirim
150	k	7	bu yol çok güzel
151	e	7	yolda yürümek güzel
152	e	7	
153	k	7	trafik kazalarıyla karşılaştık
154	e	7	tren yolundan geçerken çarpılıyordum
155	k	7	yaya yolundan geçerken dikkatli olmalıyız
156	k	7	insanlar bir yere gitmek için her yolu seçerler
157	k	7	trafik memuru yolda dikiliyor
158	e	7	geçen kara yolundan Bursa'ya gittik
159	e	7	annem babam çok yakında uzun bir yola çıkacaklar
160	e	7	bizim köyün oradan tren yolu geçecek
161	k	7	biz yolda giderken trafik kazası gördüm
162	k	7	yol çok uzundu
163	e	7	beton ve asfalttan oluşan yapı
164	k	7	her durumda yol bulabilirim
165	k	7	mermer
166	k	7	yolda yürürken düştü
167	k	7	şu yoldan gidelim

168	e	7	tren yoluyla gezintiye çıktık
169	e	7	ben tatile giderken deniz yoluyla gittim
170	k	7	ben dün yoldan geçerken bir kedi gördüm
171	e	7	ben hava yoluna gideceğim
172	k	7	trafik yolu kalabalıktı
173	k	7	bugün çok yol katettik
174	k	7	insanın gidebileceği bir çok yol vardır
175	e	7	tren yolundan geçtim
176	e	7	ana yoldan sağa saptı
177	e	7	tren yolunda kaza olmuş
178	e	7	sağ yoldan git
179	k	7	dün yolda trafik kazası oldu
180	k	7	uzun yollar çok zordur
181	k	7	Antalya'nın yolları çok virajlı
182	k	7	yoldan geçerken bir köpek gördüm
183	e	7	ben babamla yolda yürüdük
184	e	7	dün yola trafik ışıkları taktılar
185	e	7	dün yolda yürüdüm
186	e	7	yolda yürüyorum
187	k	7	bu yolda kaza yapmış
188	k	7	her gün bu yoldan geçiyor
189	k	7	biz dün akşam yola çıktık
190	k	7	bu yol çok pürüzlüdür
191	k	7	arabalarla yoldan geçtik
192	k	7	teyzemgilin yolu düzgün değildi
193	k	7	onunla yollarda yürüyordum
194	k	7	arkadaşım yollarda yürüyordu
195	k	7	yarın büyük yolculuk yapacağız
196	k	7	yol çok düzgündü
197	k	7	yollar bana göre en sakın en saf yerlerdir
198	k	7	bir insan birkaç yoldan sadece birini seçer
199	k	7	bizim evimizin yolları hep taşlı
200	k	7	mahallemizdeki yol çok çukurdur
201	k	7	yol kenarında yürümek güzeldir
202	k	7	yoldaki levhaları görünce durduk
203	k	7	bizim yollar hep eğridir
204	e	7	bugün uzun yola çıktım
205	e	7	ben yolda yürürken levha gördüm
206	e	7	her yollar kirliydi

EK 28 – ENERJİ KAVRAMI ÖRNEK VERİTABANI

	<i>cinsiyet</i>	<i>sınıf</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>
1	e	4	ateş	devre			
2	e	4	teknoloji	elektrik	priz		
3	e	4	pil	elektrik			
4	e	4	pil	elektrik	akü		
5	k	4	akü	pil	elektrik		
6	k	4	ışık	ses	elektrik	ısı	
7	k	4	ışık	ses	güneş	akü	ampül
8	k	4	enerji içeceği	hız	güç		
9	e	4	pil	şehir ceryanı	roket		
10	e	4	pil	fener	alet		
11	e	4	güneş	ses	ışık		
12	e	4	pil	hareket	güç	harcamak	
13	k	4	ses	ışık	ısı		
14	e	4	elektrik	ampül	ışık		
15	k	4	ışık	ses	güneş		
16	k	4	ampül	bilgisayar	ışık	ses	
17	k	4	ışık				
18	k	4	elektrik	ısı	ışık	vitamin	insan enerjisi
19	k	4	elektrik	su	pil	ısı	
20	k	4	patlama	enerji içeceği	besin	elektrik	rüzgar
21	e	4	enerji içeceği	spor			
22	e	4	ses	ışık	güneş		
23	e	4	elektrik	şehir ceryanı	pil		
24	e	4	güç	ışık	ses	hareket	
25	e	4	enerji içeceği	spor	çikolata	besin	
26	e	4	elektrik	güneş	hareket	rüzgar	
27	e	4	elektrik	ışık	ses		
28	e	4	çikolata	hareket	spor	oyun	
29	e	4	ışık	ses	elektrik	güç	hareket
30	e	4	enerji içeceği	besin	spor	uyum	
31	k	4	su	spor	yatmak	enerji içeceği	hava
32	k	4	spor	çikolata	yarışma	terlemek	eğlence
33	e	4	güneş	rüzgar	elektrik	kömür	X-man
34	e	4	ışık	çikolata	besin	ateş	
35	k	4	volt	güneş	pil	insan enerjisi	elektrik
36	k	4	kas	güç	spor	hareketli olmak	birincilik
37	e	4	spor	yorulmak	oyun		
38	e	4	elektrik	ışık	ses	güneş	ampül
39	k	4	insan enerjisi	volt	pil	elektrik	güneş
40	k	4	güneş	ışık	pil	ses	elektrik

41	e	4	odun	volt	doğalgaz	rüzgar	değirmen
42	e	4	güneş	su	rüzgar	kömür	doğalgaz
43	k	4	güneş	ışık	ses	fen	elektrik
44	e	4	volt	ampül	bilgisayar	telefon	saat
45	k	4	pil	pil yatağı	ampül	düğme	boru
46	k	4	besin	enerji içeceği	hareketli olmak		
47	k	4	ampül	çikolata	buzlu çay		
48	k	4	ışık	ses	elektrik	ampül	
49	k	4	spor	hareket	elektrik	ses	ışık
50	e	4	elektrik	volt	pil	akü	
51	k	4	elektrik	ampül	pil	ampül	
52	k	4	pil	elektrik	akü	gaz	
53	k	4	enerji içeceği	pil	akü	volt	ses
54	k	4	enerji içeceği	ampül	oyun	volt	spor
55	e	4	enerji içeceği	oyun	renk	güç	
56	e	4	elektrik	televizyon	bilgisayar	pil	
57	e	4	pil	ampül	güç	volt	asansör
58	k	4	ampül	ışık	ses	spor	
59	e	4	enerji içeceği	kan	besin		
60	k	4	hareketli olmak	spor	yürümek	pil	
61	e	4	ampül	fen	elektrik		
62	e	4	film	oksijen	elektrik	patlama	bomba
63	k	4	ışık	ses	hareket	su	güneş
64	k	4					
65	e	4	enerji içeceği	aksiyon			
66	e	4					
67	e	4	enerji içeceği				
68	k	4	spor	oyun			
69	e	4	enerji içeceği				
70	e	4	güç				
71	e	4	enerji içeceği				
72	e	4	santral				
73	k	4	spor	kalp atışı	enerji içeceği		
74	e	4	enerji içeceği	kahve	besin		
75	e	4	pil	ampül	kablo	güneş	ışık
76	e	4	spor	enerji içeceği			
77	k	4	spor	terlemek	yorulmak		
78	k	4	enerji içeceği	besin	spor	yürümek	
79	e	4	spor	pil	elektrik	kahve	
80	k	4					
81	e	4	elektrik	ışık	ısı	ses	
82	e	4	elektrik	ışık	ampül	basınç	

83	e	4	ses	elektrik	basınç		
84	e	4	ampül	ışık			
85	e	4	elektrik	ısı			
86	e	4	su	besin	elektrik	enerji içeceği	oksijen
87	k	4	spor				
88	k	4	spor	enerji içeceği	basınç		
89	k	4	güneş	ışık	elektrik	enerji içeceği	insan enerjisi
90	k	4	enerji içeceği	elektrik	ışık		
91	k	4	su	elektrik	ışık		
92	e	4	basınç	ses	ışık	elektrik	su
93	k	4	enerji içeceği	elektrik	basınç	ışık	su
94	k	4	elektrik	basınç	hareket	su	
95	e	4	elektrik	basınç	ses	ışık	su
96	e	4	elektrik	basınç	ısı	ışık	hava
97	e	4	ışık	elektrik			
98	k	4	elektrik	ses	ışık	basınç	su
99	k	4	insan enerjisi	spor	su içmek	enerji içeceği	
100	k	4	ışık	ses	su		
101	e	7	güç	elektrik	kablo		
102	k	7	pil	ampül	güneş	şimşek	
103	e	7	elektrik	su	güneş	potansiyel enerji	kinetik enerji
104	k	7	pozitif enerji	negatif enerji	max enerji	spor	besin
105	k	7	petrol	hava	su	güneş	
106	e	7	enerji içeceği	renk	pozitif enerji		
107	k	7	kinetik enerji	elektrik	rüzgar	su	
108	e	7	spor	çok konuşmak	hareketli olmak		
109	k	7	güneş	rüzgar	elektrik		
110	e	7	elektrik	kömür	odun	ateş	güneş
111	k	7	güç	başarı			
112	k	7	ışık	rüzgar	güneş	pil	elektrik
113	k	7	patlama	enerji içeceği	efor	spor	ses
114	e	7	9 kuyruklu tilki				
115	e	7	spor	hareketli olmak	pozitif enerji		
116	k	7	ışık	ses	hız	santral	
117	e	7	rüzgar	güneş	elektrik	su	
118	e	7	9 kuyruklu tilki	mavi	kırmızı	güç	
119	e	7	hareketli olmak	pil	elektrik		
120	e	7	elektrik	su	kömür	santral	
121	k	7	su	rüzgar	nükleer enerji	bor	elektrik
122	e	7	spor	protein	yağ	karbonhidrat	joule

123	e	7	potansiyel enerji	kinetik enerji	güneş	ısı	
124	k	7	hareketli olmak				
125	e	7	nükleer enerji	güneş	termal santral		
126	e	7	hareketli olmak	besin	yorulmak	deşarj	spor
127	k	7	kinetik enerji	potansiyel enerji	güneş		
128	k	7	elektrik	pozitif enerji	negatif enerji		
129	k	7	enerji içeceği	okul	facebook	spor	bartın
130	k	7	enerji içeceği	fen	pozitif enerji	negatif enerji	
131	k	7	ilaçlar	enerji içeceği	pozitif enerji		
132	e	7	elektrik	rüzgar	su		
133	e	7	patlama	pozitif enerji	hareketli olmak		
134	k	7	ısı	ışık	ses	spor	enerji içeceği
135	e	7	elektrik	ses	kinetik enerji	potansiyel enerji	ışık
136	e	7	potansiyel enerji	kinetik enerji	rüzgar	güneş	
137	k	7	güneş	çocuk	fen	ısı	ışık
138	k	7	kinetik enerji	potansiyel enerji	mekanik enerji		
139	e	7	güneş	yenilenebilir	ses	ışık	kinetik enerji
140	k	7	güç	hız	ışık	ses	potansiyel enerji
141	k	7	güneş	pil	su	elektrik	hava
142	k	7	rüzgar	güneş	elektrik	kinetik enerji	potansiyel enerji
143	e	7	ses	ısı	ışık	hareket	kinetik enerji
144	e	7	kahve	enerji içeceği	spor	şimşek	hız
145	e	7	güneş	yenilenebilir	ses		
146	e	7	kinetik enerji	potansiyel enerji	mekanik enerji	ses	hareket
147	k	7	güneş	su	rüzgar	elektrik	
148	e	7	elektrik	güneş	rüzgar		
149	k	7					
150	k	7					
151	e	7	güneş	nükleer enerji			
152	e	7					
153	k	7	enerji içeceği	hareketli olmak			
154	e	7	güç	kinetik enerji	potansiyel enerji	güneş	pil
155	k	7	elektrik	kömür	odun		
156	k	7	enerji	insan enerjisi	hayvan enerjisi		
157	k	7	spor	besin			
158	e	7	güneş	benzin	elektrik	su	

159	e	7	elektrik	su	doğalgaz	tasarruf	
160	e	7	güneş	elektrik	potansiyel enerji	kinetik enerji	pil
161	k	7	su	kömür			
162	k	7	elektrik	su	buhar	kömür	odun
163	e	7					
164	k	7					
165	k	7	elektrik	hidroelektrik santral			
166	k	7	besin				
167	k	7	spor	ayakta durmak	yürümek		
168	e	7	kinetik enerji	potansiyel enerji			
169	e	7	kinetik enerji	potansiyel enerji			
170	k	7					
171	e	7	spor	besin			
172	k	7					
173	k	7	yürümek				
174	k	7	ısı	güneş			
175	e	7	nükleer enerji				
176	e	7	hareket				
177	e	7	nükleer enerji	potansiyel enerji	kinetik enerji		
178	e	7	su	elektrik	güneş		
179	k	7	çikolata				
180	k	7	hareketli olmak	spor			
181	k	7	nükleer enerji	hareket	güneş	yakıt	pil
182	k	7	hız	enerji içeceği	hareket	pil	
183	e	7	güç	elektrik	rüzgar		
184	e	7	ışık	güneş	rüzgar	ateş böceği	ay
185	e	7	pil	doğalgaz	petrol	kömür	elektrik
186	e	7	pil	akü	elektrik	güneş	rüzgar
187	k	7	iş	yetenek	bir şeyler yapabilmek	enerji harcamak	güç sarfetmek
188	k	7	güç	hareketli olmak	bir işe hazır olmak	istekli olmak	
189	k	7	pozitif enerji	dik	su	elektrik tasarrufu	insan enerjisi
190	k	7	ışık	ses	hız	güç	
191	k	7	hız	karbonhidrat	yağ	halter	spor
192	k	7	ışık	el feneri	soba	ampül	güneş
193	k	7	güneş	ay	ışık	ampül	mum
194	k	7	güneş	yıldız	ay	dünya	ampül
195	k	7	hız	yetenek	güç		
196	k	7	hız	yetenek	güç		

197	k	7	güç	hız			
198	k	7	çikolata	su	ses	güç	hız
199	k	7	güneş	ısı	ışık	ses	ateş
200	k	7	ışık	ses	ateş	güneş	ısı
201	k	7	doğa	su	elektrik	yağ	güneş
202	k	7	güç	hız	metro	kas	beyin
203	k	7	ışık	ses	gürültü	güneş	ay
204	e	7					
205	e	7	ampül	güneş	insan enerjisi		
206	e	7	enerjisi olmak	enerji tüketmek	insan enerjisi	ev enerjisi	

EK 29 – ENERJİ KAVRAMI ÖRNEK VERİTABANI KAVRAM DİZİNİ

ENERJİ	<i>toplam</i>	<i>4. sınıf</i>	<i>7. sınıf</i>	<i>fark</i>	<i>kız</i>	<i>erkek</i>	<i>fark</i>
elektrik	71	43	28	15	31	40	9
güneş	50	15	35	20	26	24	2
ışık	50	35	15	20	30	20	10
ses	38	24	14	10	23	15	8
spor	35	21	14	7	22	13	9
enerji içeceği	34	25	9	16	20	14	6
pil	31	21	10	11	15	16	1
su	29	12	17	5	18	11	7
ampül	22	17	5	12	13	9	4
güç	21	8	13	5	11	10	1
rüzgar	18	5	13	8	7	11	4
kinetik enerji	16	0	16	16	4	12	8
besin	14	9	5	4	6	8	2
ısı	14	7	7	0	9	5	4
potansiyel enerji	14	0	14	14	4	10	6
hareket	13	8	5	3	5	8	3
hareketli olmak	12	3	9	6	7	5	2
hız	12	1	11	10	11	1	10
basınç	9	9	0	9	4	5	1
insan enerjisi	9	5	4	1	7	2	5
kömür	8	2	6	4	3	5	2
pozitif enerji	8	0	8	8	5	3	2
volt	8	8	0	8	4	4	0
akü	7	6	1	5	4	3	1
çikolata	7	5	2	3	4	3	1
nükleer enerji	6	0	6	6	2	4	2
ateş	5	2	3	1	2	3	1
oyun	5	5	0	5	2	3	1
ay	4	0	4	4	3	1	2
doğalgaz	4	2	2	0	0	4	4
fen	4	2	2	0	3	1	2
hava	4	2	2	0	3	1	2
odun	4	1	3	2	2	2	0
patlama	4	2	2	0	2	2	0
yürümek	4	2	2	0	4	0	4
bilgisayar	3	3	0	3	1	2	1
kahve	3	2	1	1	0	3	3
negatif enerji	3	0	3	3	3	0	3
santral	3	1	2	1	1	2	1
yağ	3	0	3	3	2	1	1
yetenek	3	0	3	3	3	0	3
yorulmak	3	2	1	1	1	2	1

9 kuyruklu tilki	2	0	2	2	0	2	2
kablo	2	1	1	0	0	2	2
karbonhidrat	2	0	2	2	1	1	0
kas	2	1	1	0	2	0	2
mekanik enerji	2	0	2	2	1	1	0
oksijen	2	2	0	2	0	2	2
petrol	2	0	2	2	1	1	0
renk	2	1	1	0	0	2	2
şehir ceryanı	2	2	0	2	0	2	2
şimşek	2	0	2	2	1	1	0
terlemek	2	2	0	2	2	0	2
yenilenebilir	2	0	2	2	0	2	2
aksiyon	1	1	0	1	0	1	1
alet	1	1	0	1	0	1	1
asansör	1	1	0	1	0	1	1
ateş böceği	1	0	1	1	0	1	1
ayakta durmak	1	0	1	1	1	0	1
bartın	1	0	1	1	1	0	1
başarı	1	0	1	1	1	0	1
benzin	1	0	1	1	0	1	1
beyin	1	0	1	1	1	0	1
bir işe hazır olmak	1	0	1	1	1	0	1
bir şeyler yapabilmek	1	0	1	1	1	0	1
birincilik	1	1	0	1	1	0	1
bomba	1	1	0	1	0	1	1
bor	1	0	1	1	1	0	1
boru	1	1	0	1	1	0	1
buhar	1	0	1	1	1	0	1
buzlu çay	1	1	0	1	1	0	1
çocuk	1	0	1	1	1	0	1
çok konuşmak	1	0	1	1	0	1	1
değirmen	1	1	0	1	0	1	1
deşarj	1	0	1	1	0	1	1
devre	1	1	0	1	0	1	1
dik	1	0	1	1	1	0	1
doğa	1	0	1	1	1	0	1
düğme	1	1	0	1	1	0	1
dünya	1	0	1	1	1	0	1
efor	1	0	1	1	1	0	1
eğlence	1	1	0	1	1	0	1
el feneri	1	0	1	1	1	0	1
elektrik tasarrufu	1	0	1	1	1	0	1
enerji	1	0	1	1	1	0	1
enerji harcamak	1	0	1	1	1	0	1
enerji tüketmek	1	0	1	1	0	1	1
enerjisi olmak	1	0	1	1	0	1	1
ev enerjisi	1	0	1	1	0	1	1

facebook	1	0	1	1	1	0	1
fener	1	1	0	1	0	1	1
film	1	1	0	1	0	1	1
gaz	1	1	0	1	1	0	1
güç sarfetmek	1	0	1	1	1	0	1
gürültü	1	0	1	1	1	0	1
halter	1	0	1	1	1	0	1
harcamak	1	1	0	1	0	1	1
hayvan enerjisi	1	0	1	1	1	0	1
hidroelektrik santral	1	0	1	1	1	0	1
ilaçlar	1	0	1	1	1	0	1
istekli olmak	1	0	1	1	1	0	1
iş	1	0	1	1	1	0	1
joule	1	0	1	1	0	1	1
kalp atışı	1	1	0	1	1	0	1
kan	1	1	0	1	0	1	1
kırmızı	1	0	1	1	0	1	1
mavi	1	0	1	1	0	1	1
max enerji	1	0	1	1	1	0	1
metro	1	0	1	1	1	0	1
mum	1	0	1	1	1	0	1
okul	1	0	1	1	1	0	1
pil yatağı	1	1	0	1	1	0	1
priz	1	1	0	1	0	1	1
protein	1	0	1	1	0	1	1
roket	1	1	0	1	0	1	1
saat	1	1	0	1	0	1	1
soba	1	0	1	1	1	0	1
su içmek	1	1	0	1	1	0	1
tasarruf	1	0	1	1	0	1	1
teknoloji	1	1	0	1	0	1	1
telefon	1	1	0	1	0	1	1
televizyon	1	1	0	1	0	1	1
termal santral	1	0	1	1	0	1	1
uyum	1	1	0	1	0	1	1
vitamin	1	1	0	1	1	0	1
X-man	1	1	0	1	0	1	1
yakıt	1	0	1	1	1	0	1
yarışma	1	1	0	1	1	0	1
yatmak	1	1	0	1	1	0	1
yıldız	1	0	1	1	1	0	1

EK 30 – ENERJİ KAVRAMI ÖZELLİK VERİTABANI

	<i>cinsiyet</i>	<i>sınıf</i>	<i>özellik</i>
1	e	4	hiperlik
2	e	4	çalıştırma
3	e	4	hızlılık
4	e	4	herhangi bir şeyi hareket ettirmeyi sağlar
5	k	4	bir şeyin hareket etmesini veya çalışmasını sağlayan şey
6	k	4	belli maddelerin ısılarının toplamıdır
7	k	4	boşlukta yer kaplamayan bir şeydir
8	k	4	vücudumuzda oluşan ve hareket etmemizi sağlayan şeydir
9	e	4	çalıştırmaya yarayan
10	e	4	güç
11	e	4	hemen bitebilen bir şeydir
12	e	4	bir şeyi enerjik yapar
13	k	4	hayatımızı kolaylaştırır
14	e	4	güç
15	k	4	maddeler üzerinde etkisi vardır
16	k	4	pilini doldurmaya denir
17	k	4	enerji bir ışıktır
18	k	4	enerji vitamin ile insana geçebilir
19	k	4	insana güç verir
20	k	4	bir işi yapabilmemiz için ihtiyaç duyduğumuz şey
21	e	4	eğlenceli özelliklere sahiptir
22	e	4	yayıma
23	e	4	insanlara güç veren şey
24	e	4	madde değildir
25	e	4	aydınlatma
26	e	4	bir çeşit güç kaynağıdır
27	e	4	elektrik, ışık ve sesle harcanır
28	e	4	hareket ve eğlence
29	e	4	madde değildir
30	e	4	soyuttur ve elle dokunulamaz
31	k	4	hız
32	k	4	harekettir ve çok çevik olmamıza yarar
33	e	4	güneş enerjisi
34	e	4	insanın kendisi hareketlenince oluşur
35	k	4	güç
36	k	4	güçtür
37	e	4	ben enerjimi vermek için spor yaparım
38	e	4	ışık gibi, ses gibi çalışan şeylere denir
39	k	4	insanın içindeki hareket
40	k	4	güneş

41	e	4	çalıştırmak
42	e	4	dogal ve yapay kaynaktır
43	k	4	ışık, ses ve elektriktir
44	e	4	volttur
45	k	4	ışıktır
46	k	4	koşmak
47	k	4	hareket ettirir
48	k	4	enerji bir kaynaktır
49	k	4	elektrik, ses, ışık enerjisidir
50	e	4	bir şeyi çalıştırmaya yarayan şey
51	k	4	elektrik bir enerjidir
52	k	4	hızlanma
53	k	4	bazı şeylere hayat verir
54	k	4	insana, hayvana hareket sağlamaya
55	e	4	hız gibi şeyler
56	e	4	enerji aletleri çalıştırır
57	e	4	bir çeşit güçtür
58	k	4	yayılabılır
59	e	4	hızlı olma
60	k	4	tempo vb.dir
61	e	4	elektriktir
62	e	4	güçlü birey
63	k	4	ışıktır
64	k	4	hareket
65	e	4	kaynak
66	e	4	koşup yürümeyi sağlar
67	e	4	hareket etmemizi sağlar
68	k	4	besine bağlıdır
69	e	4	aydınlatma özelliğine sahiptir
70	e	4	aydınlatma özelliğine sahiptir
71	e	4	koşmak
72	e	4	bir kaynak
73	k	4	çok hareketli olmak
74	e	4	daha iyi hareket
75	e	4	pil, kablo, güneş
76	e	4	hareket etmek için yarayan şeyler
77	k	4	yeri hızlandırır
78	k	4	güçlü olmak
79	e	4	sportmen olmak
80	k	4	gaz
81	e	4	enerjik olmak
82	e	4	elektrik, ısı, ışıktan gelen
83	e	4	güç

84	e	4	hareket ve kuvvet
85	e	4	güç harcamak
86	e	4	iyi bir şey
87	k	4	güzel bir şey
88	k	4	iş yapmak
89	k	4	potansiyel ve kinetik
90	k	4	çalıştırma gücü
91	k	4	enerji kaynağı
92	e	4	hareket etmek
93	k	4	negatif davranmak
94	k	4	güç ve kuvvet
95	e	4	kinetik
96	e	4	elektrik, su
97	e	4	potansiyel
98	k	4	bir şey yaparken harcadığımız şey
99	k	4	pozitif ve negatif enerjiler vardır
100	k	4	güneş enerjisi
101	e	7	hareket
102	k	7	güneş gibi olmalıdır; yanarak harekete dönüşme
103	e	7	kinetik ve potansiyel enerjisi olması lazım
104	k	7	belli bir kütlesi ve hareket edip etmemesi
105	k	7	hareketli olması
106	e	7	bir pil devresinde kablo bağlandığında ampülü yakan her şey
107	k	7	bir işe yaraması
108	e	7	belli bir güce sahip olmak
109	k	7	hareketli
110	e	7	cismi hareketlendirebilmelidir
111	k	7	bir güç sarfetmesi
112	k	7	sıcak
113	k	7	sıcaklık
114	e	7	hızlı ve ani şeylere sahip olurur
115	e	7	bizi hayatta tutar
116	k	7	bir kaynaktır
117	e	7	bir işi gerçekleştirmeyi sağlar
118	e	7	bir şeyleri yapmamız için gerekli olan şey
119	e	7	elektrikle çalışan bir aleti çalıştıran birim
120	e	7	elektrikli aletleri çalıştıran şey
121	k	7	bir şeyi çalışması için gerekli olan şey
122	e	7	birimi joule'dür; insanları yaşatacak enerjidir
123	e	7	hareket etme isteği
124	k	7	sahip olduğumuz hareketlilik
125	e	7	bizi hareket ettirir
126	e	7	bizim için gerekli olan her şeydir

127	k	7	güç
128	k	7	pozitif enerji
129	k	7	hareketlilik
130	k	7	fendir; pozitif ve negatiftir
131	k	7	çok aktif olmak gerekir
132	e	7	elektrik
133	e	7	eğlencedir ve mutluluğa sahiptir
134	k	7	bir insanın sahip olduğu iş yapabilme yeteneğidir
135	e	7	evrenin her yerinde var olan ve ışık, ses gibi çeşitli konumlarda olan şey
136	e	7	iş yapabilme yeteneği
137	k	7	fen anlamında iş yapabilme yeteneğidir
138	k	7	bizim hareket etme isteğimizi arttıran unsurdur
139	e	7	iyi bir şey
140	k	7	içimizdeki güç
141	k	7	değişebilen bir tür güç
142	k	7	potansiyeldir
143	e	7	gözle göremediğimiz ve başka şeye dönen şeylerdir
144	e	7	harekettir
145	e	7	geri dönüşüm yapılıır
146	e	7	güç yapabilme yeteneği
147	k	7	tükenebilen bir kaynak
148	e	7	duyguların başka kişilere verdiği güzel ya da kötü etki
149	k	7	elektrik, su enerjisi
150	k	7	genellikle elektriktir
151	e	7	kinetik
152	e	7	hareketlilik
153	k	7	insanların mutlu ve sevinçli olması
154	e	7	pil elektrik üretir
155	k	7	enerji ısıtır ve birçok özelliği vardır
156	k	7	insanı güçlendiren bir şeydir
157	k	7	insanlığın enerjik olması
158	e	7	bir şeyleri çalıştıran şey
159	e	7	bir maddeden elde edilen enerji
160	e	7	insanın içinde bulunduğu ona hareket kazandıran şey
161	k	7	enerjili olup kendini göstermek
162	k	7	bir şey hareket ettirebilen
163	e	7	pil veya güneşten gelen ışıklar, ısıtma, yanma
164	k	7	elektrik, sudur
165	k	7	elektrik
166	k	7	içerisinde veya dışarısında hareket gerekir
167	k	7	çok hareketli olanlara denir
168	e	7	kinetik enerji
169	e	7	iyi bir şey

170	k	7	o gün çok yemek yediysen enerjili olursun
171	e	7	kendimiz yaparak
172	k	7	daha önce çıkarmamış olduğu şeydir
173	k	7	bir şey yaparken harcadığımız enerji
174	k	7	güneş bir enerjidir
175	e	7	insana, hayvana hareket veren
176	e	7	enerjiye dönüştürecek bir hareket
177	e	7	herhangi bir olayı gerçekleştiren
178	e	7	güneş ısı verir
179	k	7	spor yaparak da enerji toplanır
180	k	7	hareket içermesi gerekir
181	k	7	kullanışlı olması gerekir
182	k	7	bizi ısıtır, ısıtma özelliğine sahip
183	e	7	bazı yetenekleri yapabilmek
184	e	7	onun bir şeyi çalıştırması ürün üretme özelliği
185	e	7	onun kendi kendine hareket etmesi gerekir; insanlara faydalı olması gerekir
186	e	7	hareket etme
187	k	7	bir şeyleri enerji harcayabilmek
188	k	7	iş ve güç yeteneği kullanılmaktadır
189	k	7	pozitif enerjisi olmak gerekir
190	k	7	bir şey yapma yeteneğine sahip olma
191	k	7	onun insanı dinç tutması gerekir
192	k	7	ışık vermesi ve aydınlatması gerek
193	k	7	ışık saçması lazım
194	k	7	ışık vermesi lazım
195	k	7	çalışabilme ve hareket sahibi olmadır
196	k	7	iş yapmamız gerekir
197	k	7	güç ve kuvveti gerektirir
198	k	7	bir insana güç vermesi
199	k	7	pozitif ve negatif yükler
200	k	7	kaynağı olması gerekir
201	k	7	bir şeyi çalıştırması
202	k	7	güç ve kuvvet
203	k	7	bir işi başarmaya yardım etmesi gerekir
204	e	7	güç
205	e	7	pil
206	e	7	enerjiye sahip olunca yerimizde duramayız

EK 31– ENERJİ KAVRAMI TİMCE VERİTABANI

	<i>cinsiyet</i>	<i>sınıf</i>	<i>tümce</i>
1	e	4	bana bir enerji geldi
2	e	4	teknolojik ürünler enerji ile çalışır
3	e	4	pil bir enerji kaynağıdır
4	e	4	tüm enerjimi dans ederek harcadım
5	k	4	enerjiyi tasarruflu kullanalım
6	k	4	ısı, ışık ve elektrik enerjidir
7	k	4	ışık bir enerjidir
8	k	4	dün erken yattığım için bugün çok enerjğim
9	e	4	ben enerji kaynağı olarak pil kullanırım
10	e	4	enerji kaynaklarını dikkatli kullanalım
11	e	4	enerji kaynakları tükeniyor
12	e	4	bütün enerjimi harcadım
13	k	4	çok enerjili
14	e	4	bilgisayarların enerji kaynağı şehir ceryanıdır
15	k	4	enerjiyi fen dersinde öğrendik
16	k	4	enerjiyi dikkatli kullanalım
17	k	4	ışık bir enerji türüdür
18	k	4	enerjim fazladır
19	k	4	ışık bir enerjidir
20	k	4	elektrik enerjisi akımına kapıldım
21	e	4	çok enerjirim
22	e	4	enerjiliyim
23	e	4	enerjin var mı?
24	e	4	ses bir enerji türüdür
25	e	4	çok enerjğim
26	e	4	enerjiyi kötüye kullanmamalıyız
27	e	4	elektrik enerjisini öğrendim
28	e	4	bol bol enerjim var
29	e	4	ses ve ışık birer enerji türüdür
30	e	4	<i>çok yetenekliyim</i>
31	k	4	bugün çok enerjik
32	k	4	çikolatamı yiyince birdenbire kendimi çok enerjili hissettim
33	e	4	hesap makinası Güneş enerjisi ile çalışıyor
34	e	4	Ömer çok enerjilidir
35	k	4	telefonumuz güneş enerjisi ile çalışıyor
36	k	4	kuvvetimin olup hemen her şeyi başarmak
37	e	4	arkadaşım pil enerji üretir
38	e	4	ışık bir enerji çeşididir
39	k	4	güneş bir enerji kaynağı
40	k	4	güneş bir enerji türüdür

41	e	4	enerji kaynaklarını öğrendik
42	e	4	çok enerjik hissediyorum
43	k	4	güneş enerji kaynağıdır
44	e	4	elektrik bir enerji çeşididir
45	k	4	enerji konusuna bugün geçtik
46	k	4	ben çok enerji dolu bir insanım
47	k	4	enerjim tükendi
48	k	4	enerji kaynakları sınırlıdır
49	k	4	ses bir enerji çeşididir
50	e	4	elektrik tehlikeli bir enerji türüdür
51	k	4	elektrik bir enerji kaynağıdır
52	k	4	pil enerji dolu
53	k	4	enerji içeceği içtim
54	k	4	bir devrede enerjiyi pil verir
55	e	4	enerji içeceğini içme
56	e	4	enerjiden sapıttım
57	e	4	enerji kaynakları güzeldir
58	k	4	ses bir enerjidir
59	e	4	enerji içeceği içtim
60	k	4	pil bir enerji çeşitidir
61	e	4	enerjim çok fazla ...
62	e	4	enerji patlaması yaşıyorum
63	k	4	ampul enerjiyle çalışır
64	k	4	çok enerjiliyim
65	e	4	enerjiyi kullanırız
66	e	4	enerji ile lambaları yakarız
67	e	4	elektrik lambaları yakar
68	k	4	çok koşmayı severim
69	e	4	burn enerji verir
70	e	4	enerjili bir çocuğum
71	e	4	çok enerjiliyim
72	e	4	enerji kaynakları var
73	k	4	çok enerjiliyim
74	e	4	elektrik enerjisi bizi öldürür
75	e	4	pil bir enerji çeşitidir
76	e	4	bir koşucusunun enerjisi çok fazladır
77	k	4	çok enerjiliyim
78	k	4	enerji içeceği içiniz
79	e	4	enerji dolu bir arkadaşım var
80	k	4	şu çocuk çok enerjik
81	e	4	en iyi bildiğim enerji elektriktir
82	e	4	enerji içeceği alırım
83	e	4	ben enerji içeceği içtim

84	e	4	ben enerjik bir insanım
85	e	4	enerjiyi hepimiz kullanırız
86	e	4	elektrik önemli bir enerjidir
87	k	4	ben 1 saat hiç durmadan takla atıyorum
88	k	4	futbolcuların enerjisi çok fazladır
89	k	4	güneş enerjisi çok güçlüdür
90	k	4	enerji harcamak istemem
91	k	4	abim enerji içeceği içti
92	e	4	fen dersinde enerjiyi işledik
93	k	4	enerji içeceği küçükler için değildir
94	k	4	su bir enerjidir
95	e	4	elektrik enerjisi öldürür
96	e	4	el arabasını sürerken enerji oluştu
97	e	4	kardeşim enerjisi hiç bitmiyor
98	k	4	kardeşim çok enerjili
99	k	4	Altınparkta herkes enerjiliydi
100	k	4	ışık çok ısındı
101	e	7	enerjim kalmadı
102	k	7	enerjiyi bitirmeyelim
103	e	7	ben enerji tasarrufu yaparım
104	k	7	bugün enerjim çok yüksek
105	k	7	dünyamızın ve bizim sağlığımız için yeşil enerjilerden yani güneş, su ve rüzgar enerjisinden yararlanmalıyız
106	e	7	enerjim bugün çok yüksek
107	k	7	bu arabanın kinetik enerjisi çok yüksek
108	e	7	tenefüslerde yerimde duramam
109	k	7	insanlar artık güneş enerjisini kullanıyorlar
110	e	7	Dünya'mızdaki enerji kaynakları tükeniyor
111	k	7	spor yaparken enerji sarfederiz
112	k	7	ışık enerjidir
113	k	7	bütün enerjisini tüketti
114	e	7	atom karınca çok enerjik bir insan
115	e	7	Yiğit'in enerjisi çok fazla
116	k	7	hayatta enerji vardır
117	e	7	enerjiyi bu kadar kolay savurmamalıyız
118	e	7	o çok enerjik bir insan
119	e	7	pil enerji ile çalışır
120	e	7	enerji patlaması yaşıyorlar
121	k	7	enerji tasarrufu önemlidir
122	e	7	çok enerjik bir insandın
123	e	7	potansiyel enerji yerçekimi ile ilgili
124	k	7	fizikte bir çok enerji türlerini gördük
125	e	7	enerjisi tükenince vuruldu

126	e	7	birçok iş için enerji gerekir
127	k	7	potansiyel enerjisini fende öğrendik
128	k	7	pozitif enerji her şeyi düzeltir
129	k	7	enerji içecekleri enerji verir ve baya güzel
130	k	7	hareket enerjisi fen ile ilgilidir
131	k	7	enerjik olmayı çok severim
132	e	7	enerji kaynakları güzeldir
133	e	7	enerji dolu bir çocuktuk
134	k	7	enerji çeşitleri vardır
135	e	7	enerji yaşamın devam etmesini sağlar
136	e	7	yerde hareket eden cismin kinetik enerjisi vardır
137	k	7	çok enerjik bir insanım
138	k	7	enerji zor bulunan/kazanılan ve çok önemli bir duygudur
139	e	7	çok enerjik olmasına rağmen o gün hiç koşamadı
140	k	7	bugün çok enerjliyim
141	k	7	enerjini futbol maçına sakla
142	k	7	bu sene fen dersinde kinetik enerji konusunu gördük
143	e	7	çok yoruldum, enerjim tükendi
144	e	7	çok enerjik bir çocuk
145	e	7	güneş enerjisi bizi ısı ve ışık kaynağıdır
146	e	7	hareket enerjisi olmazsa ölürüz
147	k	7	enerji kaynaklarımızı bilinçli kullanmak konusunda çok bilinçsiziz
148	e	7	güneş içeriye güzel bir enerji verdi
149	k	7	gün içinde çok eğlenceliyimdir
150	k	7	ben enerjimi oyundan alırım
151	e	7	güneş enerjisi büyük güçtür
152	e	7	enerjim az
153	k	7	benim arkadaşım hep enerjik olmayı sever
154	e	7	pil enerjisini sevmem
155	k	7	elektrikleri idareli kullanmalıyız
156	k	7	insanlarda enerjinin çok olması gerekir
157	k	7	kardeşim çok enerjik
158	e	7	ben geçen güneş ile enerji olduğunu duydum
159	e	7	bu yıl enerjiden daha çok tasarruf yapıldı
160	e	7	bir cismin kinetik enerjisi daima vardır
161	k	7	ben enerjik olmayı severim
162	k	7	enerji dolu bir insanım
163	e	7	bizi ısıtan bir madde
164	k	7	gün içinde çok eğlenmek
165	k	7	elektirik
166	k	7	yemekleri yedikten sonra koşmaya başladı; enerjiyi çok almış
167	k	7	babam enerjisini boşa harcıyor
168	e	7	bir şirket potansiyel enerji üretiyor

169	e	7	enerjiliyim
170	k	7	bugün enerjim çok iyi
171	e	7	benim abim hergün spor yaparak enerji tüketiyor
172	k	7	enerjimi harcadım
173	k	7	oyun oynarken çok enerji harcadım
174	k	7	kinetik enerji hızımızdan dolayı sahip olduğumuz enerjidir
175	e	7	
176	e	7	hareket enerjisiyle robot yapmışlar
177	e	7	onun kinetik enerjisi çok yüksek
178	e	7	güneş enerjisi hepimize yetiyor
179	k	7	çikolata yiyerek enerji topluyorum
180	k	7	koşmak çok fazla enerji ister
181	k	7	nükleer enerji radyasyon yayıyor
182	k	7	marketlere enerji içecekleri gelmiş
183	e	7	karşı dağdaki direkler elektrik veriyö
184	e	7	güneş dünyamıza enerji veriyor
185	e	7	enerji ve tabii kaynaklar bakanımız Taner Yıldız'dır
186	e	7	elektrik bir tür yapay enerji kaynağıdır
187	k	7	fen dersinde iş ve enerji konularını işledik
188	k	7	onun enerjisi kimsede yok
189	k	7	fen dersinde potansiyel enerji işledik
190	k	7	enerjimizi asla boşuna harcamamalıyız
191	k	7	en çok enerjiyi (besin çeşitlerinden) yağlar verir
192	k	7	dünyanın enerji kaynağı güneştir
193	k	7	hayatımızda enerjiyi çok kullanıyoruz
194	k	7	arkadaşım çok enerjiliydi
195	k	7	enerji vücudumuzu hareket eddirir
196	k	7	enerji iş yapma yeteneğidir
197	k	7	enerji güç ve kuvveti gerektirir
198	k	7	enerji çok iyi bir şey
199	k	7	güneş enerjisi çok önemlidir
200	k	7	bizim enerji kaynağımız güneştir
201	k	7	her besinde enerji vardır
202	k	7	enerji insana güç verir
203	k	7	güneş enerjisi çok fazladır
204	e	7	ben enerji aldım
205	e	7	
206	e	7	her kişide enerji vardır